

BJØRNSTJERNE BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

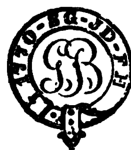
VIII

BJØRNSTJERNE BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

FOLKEUDGAVE

OTTENDE BIND

KØBENHAVN

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG

FR. BAGGES BOGTRYKKERI

1901

Efter Forfatterens Bestemmelse har Maria Stuart i Skotland faaet øget Titel og sidste Akt strøget, — denne meddeles som et Tillæg til Teksten. Stykket er her optrykt efter 5te Udgave (1892); De nygifte efter 11te Oplag (1899); Sigurd Jorsalfar efter 2det Oplag (1873) og Redaktøren efter 1ste Udgave (1874). Tekstrevision og ændret Retskrivning ved Carl Nærup.

MARIA STUART
I SKOTLAND
II. DARNLEY

DE HANDLENDE.

Maria Stuart, dronning af Skotland.
Henrik Darnley, hendes gemal, titulær konge.
James, jarl af Murray, hendes halvbror.
Lord Stuart, ligeså.
Grevinden af Argyle, hendes halvsøster.
Maitland, jarl af Lethington, hendes statssekretær.
David Rizzio, hendes privatsekretær for den udenlandske korrespondance.
James Hepburn, jarl af Bothwell.
Jarl af Morton.
Lord Ruthwen.
Lord Lindsay.
Andrew Kerr.
William Taylor.
Gardekaptejn Erskine.
En borger.
John Knox.
Hof, krigsfolk, borgere.

Første og anden akt spilles i de første dage af mars 1566 på Holyrood slot i Edinburgh, den tredje akt i høsten samme år, den fjerde i foråret næste år (1567), begge i og ved Edinburgh. [Den femte på Dunbar slot noget over to måneder derefter.]

NB. Det, som står mellem [ ], kan udelades ved opførelsen.

FØRSTE HANDLING.

Den store sal i Holyrood slot.

FØRSTE MØDE.

Salen festlig smykket. Der er bal, der danses netop en Purpose*). Dronningen danser med sin halvbror lord Stuart; blandt de dansende jarlen af Lethington med grevinden af Argyle, jarlen af Morton, jarlen af Bothwell. Helt i forgrunden står lord Lindsay, Andrew Kerr og en borger, alle tre mørkt og afstikkende klædt; flere presbyterianere slutter sig til dem. Rizzio sees lidt senere til den anden side i hviskende, men rolig samtale med en adelsmand. Mod slutten kommer Darnley ind alene.

(Den følgende samtale føres, hver gang musikken blir dæmpet eller gjør en pause.)

Lindsay.

Se, de dansende linjer bugter sig som orme i solen! Hør, musikken leger med helvedes luer! Djævelens skoggerlatter er i den!

Andrew Kerr.

Hys, hys; straffen vil lukke til over dem, som havet over Faraos hær.

Lindsay.

Se, hvor de hvisker! Syndens smittende ånde! Se deres vellystige smil, se damernes letfærdige klædning!

*) „Den dans, hvori der tales hemmeligt. John Knox"

Borgeren.

Det er spildt på dette hof, alt det, som Knox prædiker!

Lindsay.

Han er som profeten i Israel, han taler ikke forgjæves; ti Herren selv vil indløse hans ord på den ugudelige slægt.

Andrew Kerr.

Der er David Rizzio.

Flere.

Han der til højre? —

Andrew Kerr.

Den katolske forfører!

Lindsay.

Pavens hemmelige agent!

Andrew Kerr.

Medlem af det nye Jesu selskab!

Borgeren.

Djævelens snildeste rænkesmed!

Andrew Kerr.

Om otte dage skal han også få arbejde i hans værksted!

Lindsay.

Lad os skilles. Vi vækker mistanke! —

Andrew Kerr

(til borgerne og de andre).

Kom!

(De går opover bag de dansende. Rizzio er gåt opover på sin side. Darnley kommer hurtig nedover til Lindsay og betragter dansen.)

Lindsay

(bag ham).

Mylord!

Darnley

(svarer ikke).

Lindsay.

Mylord! (Som før.) Mylord, slut eder til Herrens troende folk! Befri os fra denne Jesabel!

Darnley.

Å, hvor hun er dejlig!

Lindsay.

Af djævelen er hun forlenet med denne magt! Vogt eder, mylord, I har nu længe nok lidt og grædt under den!

Darnley.

Lidt har jeg, og grædt har jeg, men se på hende, om hun ikke er det værd! Nej, af himlen har hun denne magt; ti ved hendes beskuelse er jeg opløftet som på en vårklar dag! Se, se! hver bevægelse glimter med sol! Når hun bøjer sig, falder der skygge; når hun løfter sig, lyser det, når hun går fremad, banker hjærterne i hendes takt!

Lindsay.

Han er sindssvag!

(Går.)

Darnley.

Hver gang jeg ser hende påny, synes det mig, at jeg aldrig har set hende før! Hvis jeg ikke endnu én gang vilde tale med hende, måtte jeg være snefjældet over Loch Linnch! Hun alene er mere end kongemagten med al dens glans!

(Han venter, til dansen slutter, og dronningen, ført af Stuart, kommer op i forgrunden, hvor Stuart med bøjet knæ takker, fjærner sig, taler med en tjener og kommer straks igjen; Darnley går op til hende imidlertid.)

Darnley.

Jeg er utålmodigere efter en samtale med eders nåde, end jeg som dreng var efter eventyr!

Stuart.

Souperen er serveret, vi venter eders nådes befaling.

Dronningen.

Så bed herskaberne gjøre sig tilgode. Vi selv vil vente her med kongen.

Stuart
(opfordrer til souper, hvorpå hver med sin dame fjærner sig under festmarch).

ANDET MØDE.

Darnley og Dronningen.

Darnley.
Dansen har skudt roser på eders kinder. De var måske ikke bestemte for mig, men mit hjærte har gjemt dem.

Dronningen.
Mylord, dersom det er en sag, der tåler opsættelse ...

Darnley.
Nej, det tåler ingen opsættelse, mit hjærte sønderslides, jeg kan ikke gå den afmålte gang i et koldt ceremoniel. — Maria, hvorfor er vi kommet fra hinanden? —

Dronningen.
Fordi mylord synes bedre om andet selskab end vort.

Darnley.
Jeg? — Er jeg da mig selv uden hos eder?

Dronningen.
Å, blandt mylords drikkebrødre, sammen med letfærdige kvinder, er vist muntrere end i vore værelser.

Darnley.
Å, nævn ikke, hvad jeg kan gjøre for at døve sorg og smerte. Men den kan ingen i verden mere forvolde mig uden Maria af Skotland.

Dronningen.
Er det en anklage, I agter at fremføre?

Darnley.
Den, der elsker i fortvilelse, har en anklage mod alt, der lever, — [mod glæden, fordi den er for glad,

mod sorgen, fordi den ikke er glæde. Jeg spilder min tid som en daglønner, der ikke vil arbejde under en viss pris; men der er en pris, under hvilken jeg ikke engang vil leve. —] Å, hvad skal jeg gjøre for atter at vinde eders kjærlighed?

Dronningen.

Det er skade, mylord, jeg ingen pris stor nok kan nævne.

Darnley.

I er af Guisernes slægt, — glimrende som diamanten, men også så hård.

Dronningen.

Antonius smeltede en diamant, som Kleopatra drak.

Darnley.

Men det kostede mange millioner.

Dronningen.

Det var derom, jeg vilde minde.

Darnley.

Jeg er fattig; ti eder har jeg givet alt, — selv min samvittigheds fred.

Dronningen.

Hvad jeg gav eder til vederlag, har I også forspildt.

Darnley.

Å, Maria, de første måneder af vort ægteskab trodde jeg, at I elskede mig!

Dronningen.

Ved gud, jeg trodde det samme!

Darnley.

Men nu er der kommet en imellem os!

Dronningen.

Mylord!

(Vil gå.)

Darnley.

Nej, hør mig, eller det kan bli for sent.

Dronningen
(stanser).

Truer I?

Darnley.

Maria, du ved ikke, hvortil kjærlighed kan drive!

Dronningen.

Jo, — til råhed!

Darnley
(heftig).

Til endnu mere! Jeg kunde med koldt blod ... nej, tving mig ikke, Maria!

Dronningen.

Det er netop, hvad jeg ikke formår.

Darnley.

Men den dag, I formår det, angrer I det!

Dronningen
(stigende).

Nej, vis dig som en mand; ved gud, jeg er en kvinde!

Darnley.

Å, blot det glimt i øjet, blot den bevægelse, og jeg elsker dig igjen til raseri!

Dronningen.

Ja, elske kan du, Henrik!

Darnley.

Men du kan ikke, Maria!

Dronningen
(smiler).

Darnley.

Det smil siger både ja og nej, men der er tusene af hvert, og jeg kan ikke tælle.

Dronningen.

Det er også blot en page, som tæller sin herskerindes smil.

Darnley.

Vidste jeg nogen, som forsøgte det, så dræbte jeg ham!

Dronningen.

Skinsyge er også en pagefejl.

Darnley.

Det er umuligt at elske eder uden at bli skinsyg.

Dronningen.

Heller ikke, når jeg gir gjenkjærlighed? —

Darnley.

Nej; ti I gir aldrig anderledes, end at I har noget tilbage.

Dronningen.

Stakkels Darnley!

Darnley.

Var du istand til at føle medlidenhed, så borttog du sygdommens grund, — så fjærnede du den, som gjorde mig ondt.

Dronningen.

Så måtte jeg fjærne hele mit hof.

Darnley.

Nej, blot én!

Dronningen.

Mylord!

Darnley.

Der er én, som I viser mere fortrolighed end alle os andre tilsammen!

Dronningen.

Så er denne ene den værd.

Darnley.

Ikke mig alene, men hele Skotlands stolte adel opirrer I med at fremdrage en eventyrer.

Dronningen.

Hvad er de andre mere?

Darnley.

Adelsmænd!

Dronningen.

Den, jeg gir min fortrolighed, er adlet.

Darnley.

Men andre er den mere værd!

Dronningen.

Den, som tjener mine planer best, er den best værd!

Darnley.

Andre elsker eder mere!

Dronningen.

Sandelig, jeg er kommet til Skotland for andet end for at — elske!

Darnley.

Jeg vilde ønske, det var sandt, når talen var om — Rizzio!

Dronningen.

Mylord!

Darnley.

Ti de rygter, som går, røver mig søvnen!

Dronningen.

Vælg en bedre hodepude end Edinburghs løse rygter! —

Darnley.

Nu, lad dem være løse som tågerne, de kommer dog altid tilbage ... lad hele min skinsyge være enfoldig som fuglens viljeløse flugt, den er dog min tilværelse, og derfor måtte I vise mig den kjærlighed at agte den!

Dronningen.

Ved at fjærne Rizzio? Aldrig!

Darnley.

Er det eders siste ord?

Dronningen.

Mit siste.

Darnley.

Godt. Tar I intet hensyn til mig, så tar jeg heller intet hensyn til eder!

Dronningen.

I plager mig, mylord.

Darnley.

Nu skal jeg ikke oftere tale derom, — men handle.

Dronningen.

Det har I sagt så ofte, at det kjeder mig.

Darnley.

At I spotter den kjærlighed, som I selv har næret, undrer mig just ikke; ti jeg ved, at I endog kan bringe den på skafottet.

Dronningen

(tier).

Darnley.

Stakkels Chatelard, ham har det kostet livet; men det er spåd, at hver den, som elsker eder, skal det koste livet.

Dronningen

(tier).

Darnley.

Å, Maria! — Nej, slange i en kvindeham, onde spil i en fos, der drager menneskene til døden og ler fælt over dem, — jeg skal dog finde det garn, som fanger dig, og den rædsel, som overvinder dig; jeg skal dog leve den dag, at jeg får dig til at gråte, Skotlands skjønne sfinx, — gråte blod!

Dronningen.

Så blir det ikke første gang!

(Hun brister i gråd.)

Darnley.

Å, Maria, tilgiv mig, jeg er ikke ond; det er blot siden den dag, jeg så dig, at sådanne tanker er vokset i mig; men så må også du ha magt til at ta dem ud igjen. O, vis dig mild ...

Dronningen.

Nu går jeg til Rizzio!

(Hun går.)

TREDJE MØDE.

Darnley

(alene).

Til Rizzio! Til Rizzio! Jeg går efter! Jeg myrder ham i den store sal foran alle Skotlands lorder! ... Nej, det traf blot ham, men ikke hende. Hende må jeg træffe, hun må lære at frygte; ti hun elsker blot den, hun frygter! Hun sa' det selv: bliv en mand! sa' hun. Ja, det skal jeg, og den dåd, som gjør mig til en mand, skal skræmme dig ned til et barn! Lethington har ret, Morton har ret, ... hvor er de nu? [Hvad for noget? taknemlighed? taknemlighed mod hende? Daglig håner hun mig, hun nægter mig kronen, hun la'r mig henleve et ørkesløst liv som skyggekonge, halvt til spot for andre, men helt for mig selv, og] min ære besudler hun, og min ret gir hun en anden. Min sjæls nød og elendighed ser hun, men hun la'r mig leve i den!

(Der høres musik fra de indre værelser.)

Denne musik løftede mig for seks måneder siden i bryllupsrusens danse, nu finder den mig alene og i onde tankers natmørke. Men hun er blet tilbage i festsalens lys — ved en andens arm! Å, hvor kom høsten tidlig! Afblæst og blegt er det herinde; jeg kjendte engang blomster, men fik ingen frugter se. (Musikken flammer op.) Men derinde — hvilken farve og vellyst. Vent, vent ... jeg bryder en kvæld ind med hundrede stålklædte mænd; da skal der bli glans som af blå is, og den røde farve skal flyde henover den! Der er Lethington! — Har også vore tanker ekko!

FJERDE MØDE.

Darnley og Lethington.

Lethington.

Jeg kommer fra et optrin inde i den store sal, som har sat alle i forbauselse. Dronningen ...

D a r n l e y.

... Dronningen!

L e t h i n g t o n.

... kom ind, gik lige mod David Rizzio, hviskede med ham, tog så hans arm og førte ham til de indre værelser.

D a r n l e y.

O, nådige gud, beskyt min forstand!

L e t h i n g t o n.

Jeg stod ved siden af den franske afsending. Han sa': Til hvilket værelse mon de nu går?

D a r n l e y.

Han lyver!

L e t h i n g t o n.

Jeg svarede straks: Om en så høj dames takt kan der ikke rejses tvil.

D a r n l e y.

O, altfor stor, Lethington, altfor stor!

L e t h i n g t o n.

Den franske afsending bemærkede: Igår så man hr. David gi audiens i en blå slobrok! blandt dem, der fik entrée, var også dronningen.

D a r n l e y.

Det er en helvedes løgn, hun har aldrig besøgt ham.

L e t h i n g t o n.

Dette er ord til andet, hvad jeg på eders vegne svarte, og Englands afsending, som netop var kommet til, modsagde det ivrigt; ti han vidste med sikkerhed, at Rizzio tværtimod havde været hos dronningen i — slobrok.

D a r n l e y.

Ha, ha, ha!

L e t h i n g t o n.

Ja, det er blot til at le ad.

Darnley.

Ha, ha, ha! min ære, mit liv er blot til at le ad; min søvnløse kjærlighed også, og min mors knuste lykke, og min fars uhyre stolthed, blot til at le ad! — Lethington, I er en fordømt skurk! I fører mig levende til min undergang, jeg føler det og kan dog ikke stå imod. Ti det er hos hende alene, at jeg kan søge redning mod eder; men hun støder mig tilbage som et bytte for eders rovlyst.

Lethington.

Jeg ønsker eders nåde god bedring!

(Vil gå.)

Darnley.

Lethington, gå ikke fra mig! Lethington! Ja, jeg er syg, jeg har ikke sovet på mange nætter, jeg frygter undertiden for at være alene; ti jeg frygter undertiden for min forstand. Å, Lethington, jeg er jo endnu næsten et barn, nitten år, jeg er ikke stærk nok til at bære så hård en skjæbne. Og dernæst elsker jeg hende for meget! Å, vilde hun blot sige mig et eneste venligt ord, selv om det var det, at hun var skyldig, blot hun så bad mig om tilgivelse, jeg tilgav hende, Lethington.

Lethington.

Det forbyde gud og eders ære!

Darnley.

Jeg ved det; men jeg har ingen anden gud og ære end hendes kjærlighed. Kom hun blot med tårer tilbage til mig, jeg tog hende på armen og bar hende frem for Europas stolteste hof og bekjendte højt og dyrt den skam, at jeg var verdens lykkeligste mand!

Å, jeg har været det, Lethington! De første to måneder af vort ægteskab, da vilde hun blot være, hvor jeg var. Denne kvinde, Europas skjønneste, vittigste, yndigste, hun var min; den højeste drøm, nogen yngling havde drømt, den var mit daglige liv, og jeg var bare atten år!

Men det tog så snar en ende ...

(Han gråter.)

Lethington.

En mand hævner sådant, han gråter ikke.

Darnley.

Det er barnagtigt, — jeg ved det nok; men nu er nætternes tomhed min dag, og dagens uro er flyttet ned i min nat. Fik jeg ikke lov til at gråte engang imellem, så spændte tankernes syge sus mit hode itu.

(Gråter.)

Lethington.

Det er altså best at la' den hele plan fare.

Darnley.

Hvilken, Lethington?

Lethington.

Måske ønsker I ikke engang, at nogen af os udæsker den frække til en duel ...

Darnley.

En duel? Gi David Rizzio i hånden et lige langt stykke stål, lige luft, lige jord? Bagfra, Lethington, med tyve stød, og endnu nogle, når han er død! [Klæd ham så af, og hæng ham op til al verdens skam og skjændsel! Han, som har snigmyrdet min lykke, må også omkomme som ethvert ondt insekt!] Lethington, der er dog ingen rædsommere forbrydelse på jorden end at lokke vor hustru over i sin fortrolighed, og så forføre hende.

Lethington.

Har I aldrig selv gjort det, Henrik Darnley?

Darnley.

Jeg har ikke før vidst, hvad det var.

Lethington.

Men er I nu også så viss i jer sag? Skinnet er stærkt; men måske er det skin. Hvis hun nu forsikrede om sin uskyldighed?

Darnley.

Hun ler, når jeg taler derom, ja, hun forsikrer mig næsten om det modsatte.

[Lethington.

Hun trodser eder?

Darnley.

Ja, ja, nu gik hun lige til Rizzio.

Lethington.

Måske netop, fordi hun følte sig stærk i sin uskyldighed?

Darnley.

Men hvorfor bevidner hun mig den så ikke? Hun ser dog min lidelse.]

Lethington.

Hun elsker eder ikke.

Darnley.

Nej!

Lethington.

Og hun frygter eder ikke.

Darnley.

Det er just ulykken!

Lethington.

Hendes trodsige natur elsker kun den, hun frygter!

Darnley.

Så er det; netop sådan!

Lethington.

Dersom eders nåde altså kunde bringe hende til at frygte ...

Darnley.

Det er, hvad jeg vil, [Lethington!

Lethington.

Men dertil hører mod!

Darnley.

Jeg skal forsøge; ti hele min fremtid er indsatsen!

L e t h i n g t o n.

Selv om hun forsikrede dyrt, at eders påstand var falsk ...

D a r n l e y.

Men hvis den var falsk, Lethington?

L e t h i n g t o n.

Så kunde den bli sand! Ti hun elsker ikke, og hun frygter ikke.

D a r n l e y.

Du har ret, du har ret!

L e t h i n g t o n.

Men ser I, hvor let I gir tabt!

D a r n l e y.

Jeg skal ikke! — —] Men Lethington ... hvis hun i farens stund henvendte sig til mig som til sin naturlige beskytter? —

L e t h i n g t o n.

Så spørg hende, hvorfor hun ikke kom før.

D a r n l e y.

Du har ret, ... nu skyr hun mig, nu trodser hun mig.

L e t h i n g t o n.

Gir I efter i selve straffens øjeblik, så f o r a g t e r hun eder også, og siden kjender hun ingen grænse.

D a r n l e y.

Det er sandt.

L e t h i n g t o n.

Skyldig eller uskyldig — hun må finde sin herre! ...

D a r n l e y.

Eller mit liv er en helvedes kval, en blødende gang på hendes luner, en snigende tæring, som hvert blik af hende kan gjøre værre.

L e t h i n g t o n.

Eders nåde må vide, at netop i de siste dage er der indtrådt et inderligere forhold mellem Rizzio og hende end nogensinde før.

Darnley.

Hvoraf ved du det?

Lethington.

Han er blet overøst med gaver; jeg har hørt, at han alene i klæder ejer mange tusen pund.

Darnley.

Skjændigt, skjændigt!

Lethington.

Hans samling af juveler og kostbare stene har hun forøget af sine egne smykker.

Darnley.

Er der da mere tvil! Å, Lethington, jeg har kaldt Murray hjem, jeg har kaldt hele hans fordrevne parti, — med mine fiender har jeg forenet mig, ja med djævelen selv — heller end at tåle denne skam og lidelse.

Lethington.

Murray er på vejen, ... der må iles!

Darnley.

Kom til mig imorgen, lad os træffe nærmere aftale, sæt alle i gang, men skynd eder, skynd eder; ti hvis ikke en skarp handling snart årelader mig for mit syge blod, så finder I mig kvalt en morgen.

Lethington.

Tal ikke så højt, eders nåde, der kommer nogen.

Darnley.

Jeg vil ud, jeg må finde luft og rum. Lethington, et par af mine tjenere, bed dem følge mig, jeg vil kaste mig på en hest og ride ud i skogen.

Lethington.

Men det er dyb nat.

Darnley.

Ja, vi passer nu for hinanden!

(Han går, Lethington følger ham, men træffer i døren en tjener.)

Lethington

(til tjeneren).

Find kongens tjenere, han vil ride ud. Hurtigt!

(Tjeneren går.)

FEMTE MØDE.

Lethington. Morton.

Lethington.

Stakkels Darnley! (Ser Morton i døren.) Her er ingen.

Morton

(blir stående).

Men her kunde komme.

Lethington.

Har De, mylord, set det nye portræt af dronningen? (Stiller sig foran det, Morton kommer og gjør ligeså.) Det har en udmærket lighed.

Morton.

Udtrykket er mig for trodsigt.

Lethington.

Jeg tror, det kan rettes.

Morton.

Har De undersøgt det?

Lethington.

Jeg er viss på, at det vil rettes.

Morton.

Man er altså enig?

Lethington.

I alt.

Morton.

Og tiden?

Lethington

(fortrolig).

Straks! — [Her kan ikke ventes. De spanske subsidier er kommet, de landsforvistes godser vil hun også få. Inden otte dage rejser hun åben krig mod protestanterne og England, ... til forbundsfæller har hun hele Europa!]

Morton

(sagte).

Altså imorgen?

Lethington
(ligeså).

Imorgen, Knox's hus, kl. fire eftermiddag!

Morton
(ligeså).

Men de er på spor. Kongen har været løsmundet, lord Stuart har hørt ham true.

Lethington.

Så må de bringes på vildspor.

Morton.

I vil ha Murrays ring for at kaste den i italieneren?
(Gir den.)

Lethington.

Ja. — Ikke mere her.

Morton
(højt).

Et udmærket portræt i sandhed; blot det bydende udtryk blir dæmpet.

Lethington
(højt).

Og den italienske halskrave blir borttaget. (Morton går imidlertid opover og ud.) Der kommer Rizzio — aha! i samtale med Stuart!
(Opover, til siden og ud.)

SJETTE MØDE.

Rizzio og Stuart.

Rizzio.

Jeg tror dog, at mylord ser spøgelser ved højlys dag. Den landsforviste Murray er i nød i England, hans parti i endnu større, Elisabeth vil ikke hjælpe dem; Elisabeth hjælper kun dem, som det går godt. Hvorfra får de så midler til atter at begynde et oprør i Skotland?

Stuart.

Ikke oprør, monsieur; jeg har ikke talt om oprør. Nej, det er værre!

Rizzio.

Hvad er værre end oprør?

Stuart.

Snigmord.

Rizzio
(forfærdet).

Snigmord! (Korser sig.) Den hellige jomfru vil beskytte sin gode sag og dens tro tjenere.

Stuart.

Den hellige jomfru har sine luner som enhver anden aparte dame, og jeg råder monsieur til at forstærke slottets vagter.

Rizzio.

Jeg takker mylord for de skarpsindige råd.

Stuart.

Madame ma soeur ved best selv, at der allerede tre gange har været forsøgt et attentat mod hendes dyrebare person i dette rå land. Denne gang kunde det måske rettes mod flere.

Rizzio.

Hvem mener mylord?

Stuart.

Monsieur ved, at han ikke er elsket af dette lands adel.

Rizzio.

Den hellige Antonius af Padua, min skytspatron, vil bevare mig mod onde mennesker. Dronningen, min høje herskerinde, vil nådig våge over min sikkerhed.

Stuart.

Tal han til gardekaptejn Erskine; det er vistnok den, som kan beskytte monsieur.

Rizzio.

Jeg takker, mylord, jeg skal tale til ham.

Stuart.

Monsieur, ikke for hans skyld, men fordi madame ma soeur holder ham i synderlig gunst, har jeg sagt ham dette. Monsieur, jeg skal opføre borddansen!

Rizzio.

Mylord!

SYVENDE MØDE.

Rizzio. Lethington.

Rizzio.

Snigmord!

(Idet han vender sig, står Lethington lige bag ham; han forfærdes.)

Lethington.

Er I bange, jeg vil snigmyrde jer?

Rizzio.

Hvem har sagt? — —

Lethington.

Jeg ønsker at tale med jer. Det er grev Morton, som har sendt mig. I ved, han ikke gjærne selv taler med jer.

Rizzio.

Når et så artigt bud står til hans tjeneste, er han vist også best tjent dermed.

Lethington.

Han er selv bud fra en endnu større.

Rizzio.

Fra hvem?

Lethington.

Fra Murray.

Rizzio.

Den landsforviste oprører! Så de plejer underhandlinger?

Lethington.

Derom må I spørge Morton selv.

Rizzio.

Murrays sager er mig fuldstændig ligegyldige; de, der plejer dem, ligeså.

Lethington.

Det kunde jo være, at man gjorde sagerne en smule interessante for jer.

Rizzio.

Det vil neppe lykkes.

(Sætter sig.)

Lethington

(afsides).

Han sætter sig i min nærværelse!

Rizzio.

Sæt Dem, hr. statssekretær!

Lethington.

Jeg er jer ret meget forbunden, hr. privatsekretær! (Sætter sig halvt med ryggen mod ham og begge ben på en stol.) Har I ingen lidenskaber, David Rizzio?

Rizzio.

Det er farligt for en politiker at underholde lidenskaber.

Lethington.

En bemærkning så sand, at jeg netop nylig har gjort den. Ikke desto mindre ...

(Han begynder at lege med grev Murrays ring.)

Rizzio.

Jarlen mener, at ingen kan sige sig fri for lidenskaber?

Lethington

(med vægt).

Ja.

Rizzio.

Men så gjælder det at passe, at de på alle punkter falder sammen med vort arbejde ...

Lethington.

— — — så ingen hånd kan komme imellem; vistnok! —

Rizzio.

Og skulde jeg sige, hvorfor det hidindtil har gåt mig godt, så søger jeg årsagen alene deri.

Lethington.

Såmæn, ikke urimeligt.

Rizzio.

Skotterne har gjærne en eller anden arv, en drøm, en hævn, en ærgjærrighed at forsørge, og render sig derfor fast.

Lethington.

Især i denne urolige overgangstid, hvori gammelt og nyt slides om sjælene, det er sandt.

Rizzio.

Jeg kom fremmed hertil, jeg har kun det mål at være min dronning tro og nyttig.

Lethington.

Derfor vælger hun jer fremfor os, det er ganske naturligt.

Rizzio.

Om det just ikke er naturligt, så er det ikke uden klogskab.

Lethington.

Nej, nej.

Rizzio.

Resultatet har ikke talt derimod.

Lethington.

Nu står den katolske sag godt, det er sandt.

Rizzio.

Hvad er det dog for en mageløs ring, jarlen der holder?

Lethington.

En kostbar, ikke sandt?

Rizzio
(rejser sig).

Nu har jeg sjælden set en sådan glans! Hvad? -- Den er mere værd end den største krondiamant!

Lethington.

Har I engang ståt i en juvelerbutik!

Rizzio.

Når jeg kjøber stene, la'r jeg dem hente.

Lethington.

Det glæder mig, at dog endelig en kan bedømme denne stens værd.

Rizzio.

Jeg elsker skjønne stene; jeg har selv en samling.

Lethington.

Elsker I stene, må I kjende denne; ti samlere har skarpt øje.

Rizzio

(betragter den nærmere).

Jarlen af Murrays? Har De kjøbt den.

Lethington

Nej, han vil gi den bort!

Rizzio.

Den uhyre formue, ... til hvem?

Lethington.

Til jer, David Rizzio!

Rizzio.

Til mig!

Lethington

(rejser sig).

Den stolte grev Murray ber jer tale hans sag hos hans søster dronningen; — kan I få et større bevis på, hvor forandret stillingen er, hvor fuldstændig I har sejret! Det protestantiske parti, som for nogle år siden var enemægtigt, er så tilbagetrængt, at dets første mand må trygle om nåde hos pavens hemmelige agent ved dette hof.

Rizzio.

Det smerter eder, jarl af Lethington?

Lethington.

Jeg var ikke den åbne mand, som jeg er, dersom jeg dulgte, at det gjør mig ondt. — Her er ringen.

Rizzio.

Jarlen af Murrays ulykke gjør også mig ondt; men hjælpe ham tilbage kan jeg ikke.

Lethington.

I vil ikke?

Rizzio.

Jeg kan forstå, at De med sædvanlig finhed har fundet min lidenskab; men denne gang falder den desværre ikke sammen med dronningens politik. Au revoir —!

(Vil gå.)

Lethington
(åbner kamindøren, vil kaste ringen derind).

Rizzio.

For madonnas skyld, hvad gjør De?

Lethington.

Den har nu ingen bestemmelse.

Rizzio.

Det er jo en formue, det er mere end alt, jeg ejer!

Lethington.

Ønsker I at redde den?

Rizzio.

Naturligvis!

Lethington.

Så tag den!

Rizzio.

Nej. — Men giv den til hans søster dronningen; lad hende opbevare den for jarlen!

Lethington.

For jarlen —

(Vil kaste den i kaminen.)

Rizzio.

De kjender ikke dens værd; De ved ikke, hvad De tilintetgjør.

Lethington.

Nu så kan I jo selv opbevare den!

Rizzio.

Opbevare den? Nu, — det skal jeg gjærne! —

men ikke, som om min handlemåde derved på nogen måde skulde være bunden.

Lethington.

Men dog som en daglig erindring om, hvor ulykkelig dronningens bror er.

(Gir den.)

Rizzio

(tar den).

Og som en daglig erindring om et stolt øjeblik i mit liv!

Lethington.

Dertil har I naturligvis ret. Men jeg tør vel håbe, at denne jarlen af Murrays underkastelse ikke har været ganske forgjæves.

Rizzio.

De må selv indse, at jeg efter dette bevis ikke længer kan betragte grev Murray og hans parti som farligt. Mere kan jeg ikke sige.

OTTENDE MØDE.

De forrige. Lord Stuart. Siden dronningen.

Lord Stuart.

Monsieur, madame ma soeur befaler ham at indfinde sig.

Lethington.

Hr. sekretær!

Rizzio.

Mylord!

Lethington

(går).

Rizzio.

Hvor er dronningen?

Stuart.

Jeg skal føre ham.

Rizzio.

Hvad det råd angår, som mylord havde den ned-

ladenhed at gi mig, så kan jeg nu forsikre mylord, at det var højst overflødigt.

Stuart.

Det skulde glæde mig for ham, monsieur.

Rizzio.

Ikke med mordervåben, men med bønner og gaver søger man os. Og den højst morsomme mine, hvormed enkelte adelsmænd ved dette hof tror at måtte omgåes mig, har aldrig forekommet mig kosteligere end nu. Au revoir! Mèn der er jo dronningen selv! —

Stuart.

Hendes sædvanlige utålmodighed overspringer alle etikettens ...

Dronningen.

Lad os være ene, Stuart. Sørg for, at ingen forstyrrer os!

Stuart.

Men dansen ...

Dronningen.

Først forretninger, så dans! Luk dørene!

Stuart.

Hvad må man tænke!

(Går.)

NIENDE MØDE.

Rizzio. Dronningen.

Dronningen.

Hvad er dette, Rizzio? Tredje gang taler man til mig om et overfald.

Rizzio.

Også til eders nåde?

Dronningen.

Også til dig?

Rizzio.

Ja, nu netop! —

Dronningen.

Besynderligt. For en stund siden truede også kongen mig.

Rizzio.

Eders nåde tror, at han står i forbund med …

Dronningen.

Med hvem? …

Rizzio.

[Med dem, der tænker på overfald …

Dronningen.

Hvem tænker på overfald?

Rizzio.

Jeg kan ikke vide det. (Pause.) Er det de landsforviste?

Dronningen.

Min bror, grev Murray? Darnley skulde forene sig med mine … med sine fiender? — Hvad er her da sket?

Rizzio.

Det må eders nåde best vide! —

Dronningen.

Han fordrede nylig af mig — (Stanser, ser på Rizzio, ler.) Darnley er en nar. Det hele er et opspind.

Rizzio.

Eders nåde er altid tryg …

Dronningen.

Hvad bevis har da du?]

Rizzio.

Kjender eders nåde denne ring?

Dronningen.

Min brors! —

Rizzio.

Med den vil grev Murray lyse sig tilbage til eders nådes forværelser —

Dronningen.

Og gjennem dig skulde det ske?

Rizzio.

Man forsøgte det! — Men her er ringen.

(Vil gi den, hun ser det, men tar den ikke.)

Dronningen.

Man tillægger dig en høj indflydelse hos os, Rizzio.

Rizzio.

Blot for at gjøre mig mistænkt i eders nådes øjne. — Her er ringen!

Dronningen

(som før).

Hvorfor er du mig mere tro end de andre, Rizzio? —

Rizzio.

Med større nytte bør vi undersøge, hvorfor man samtidig med, at der ymtes om overfald, forsøger at gjøre os sikre ...

Dronningen.

Mange har også før dig været mig tro; men de har alle havt deres grunde, — grunde, som jeg har set ...

Rizzio.

Eders nåde, man spinder ganske vist rænker om eder; jeg lod, som jeg var sikker, men jeg var det ikke! —

Dronningen.

Du må være meget sikker på vor yndest, David Rizzio, siden du ikke en gang svarer os!

Rizzio.

Jeg svarer ikke, fordi jeg i alt dette kun ser en intrige; man forsøger på at styrte mig hos eders nåde, og det i et meget vigtigt øjeblik.

Dronningen.

Jeg begynder at bli kjed af al den vigtighed, man tillægger dig, — og som du også tillægger dig selv.

Rizzio.

Eders nåde er uretfærdig mod mig; — men jeg skal forsøge at tåle det, — så vist som jeg daglig tåler krænkelser for eders nådes skyld.

Dronningen.

Men hvorfor i al verden gjør du det? — Der er noget dulgt ved dig.

Rizzio.

Om noget ved mig skulde være eders nåde uforklarligt, så må mine handlinger til eders nådes vel, så må den politik, som til idag har båret så store frugter for den katolske sag, vidne med klarhed, at jeg er eder hengiven.

Dronningen.

Det er sandt! Men hvorfor skal jeg altid høre det, hvorfor skal jeg stå i din gjæld derfor? — Hvorfor vil du til eksempel ikke bli adelsmand?

Rizzio.

Fordi det vilde skade mig.

Dronningen.

Men en høj rang dog?

Rizzio.

Jeg bryder mig ikke om det, der blot er et skin.

Dronningen.

Det er penger, stene ...

Rizzio.

Ja, det er sikre ting.

[Dronningen.

Og kostbare klæder.

Rizzio.

Jeg er styg af naturen, jeg må bøde derpå.] Men, eders nåde, lad dog ikke fiendens sæd straks gro i eders sjæl. Lad os ikke over disse småligheder tabe den store fare af syne, hvis første sorte stribe sees langt borte. [— Lethington har planer, han og Murray og Morton; jeg lod, som jeg var uvidende og tryg, men jeg var bange! De må ha mange medindviede; ti sagen er så udbredt, at selv en så egoistisk sysselsat person som lord Stuart har fåt spor deraf; — i sandhed, nu må spejdere ride ud mod natten; ti der sees vagtblus i de store skoge!]

Dronningen.

Jeg er nu tre gange overfaldt og er kommet vel derfra! Jeg bryder mig ikke derom!

Rizzio.

Eders nåde har så meget mod ...

Dronningen.

Og du så lidet! ...

Rizzio.

Ti jeg har omsorg for eders nådes vel!

Dronningen.

Men hvorfor har du det? Hvorfor tåler du mine luner og de andres bagvaskelse?

Rizzio

(vred).

Når et barn er blet kjed af den violin, som det har spillet på, vil det slå den istykker for at se den indeni!

Dronningen.

Altså den dag, jeg ser dig indeni? ...

Rizzio.

Eders nåde, må jeg nu gå?

Dronningen.

Kan jeg ikke mere få den violin sammen, hvis jeg en gang har set den indeni? ...

Rizzio.

Nej.

Dronningen.

Så må din lidenskab omfatte en uhyre gjenstand!

Rizzio.

Eders nåde har vist ikke mere brug for mig idag ...

(Vil gå.)

Dronningen.

Rizzio!

Rizzio.

Ja, eders nåde ...

Dronningen.

Vi to kan ikke mere arbejde sammen; med en maske kan jeg ikke tale fortroligt.

Rizzio.

Der er noget grusomt i eders hjærte! Det er ikke første gang, jeg ser det!

Dronningen.

Frygter du nogen, siden du ikke vil sige det?

Rizzio.

Jeg ber, lad mig gå!

Dronningen.

— Din fiende, kongen?

Rizzio.

Nej! —

Dronningen.

Adelen? — (Da han tier.) Er din lidenskab en eller anden uhørt ophøjelse, — nuvel, du skal få den trods adelen!

Rizzio.

Det er ikke adelen, jeg frygter.

Dronningen.

Ak, jeg forstår ... det er hele den offentlige mening i Evropa. Men du ved jo, Rizzio, det morer mig at gjøre den det broget.

Rizzio.

Ingen i verden frygter jeg — uden —

Dronningen.

Uden? — Så nævn det dog!

Rizzio.

— Dem selv!

Dronningen.

Mig! — Nu befaler jeg dig at tale!

Rizzio.

I er uden grænse og hensyn; det glæder eder at se mig fortæret af den mægtigste lidenskab, — ti jeg har én! — den er det, som har opflammet mig, og den vil opflamme mig til de største gjærninger i eders tjeneste, så længe den brænder til siste gnist, — siden er jeg intet.

Dronningen.

Men hvilken veltalenhed! — Rizzio, jeg kjender dig ikke igjen!

Rizzio.

Nej, nådigste dronning, I har aldrig kjendt mig! Min taushed har været en daglig løgn, og gnavenheden segl for den. Men nu, da I har åbnet mine læber for den frygtelige sandhed, nu skal I vide det: blot den, der har et stort mål, kan forsage foran alle små; blot den, som en tanke styrker, kan lide; blot den, som venter, kan tåle luner, hån, bagvaskelse, ondskab!

Dronningen.

Men hvad er det dog?

Rizzio.

Det er, — ja, vid det først, det er ikke som Darnley, der trætter og forfølger eder, ikke som hine, der for verden vil rose sig af et blik, et ord, en dans, ikke som dem, der gjør larm med en duel for eders ære! — jeg elsker ikke det skin at være omtalt som eders elsker, men en gang, — om også langt, langt frem, om et liv, fuldt af forsagelse og troskab skal til, — dog tilsist at bli det — —

Dronningen.

Ha, ha, ha, ha! Ha, ha, ha, ha! Ha, ha, ha, ha!

Rizzio
(fortvilet).

Le mig ud, men husk, hvad denne tause, dybe kjærlighed har udrettet for eder i disse arbejdstunge år! — Le så og kast mig bort, som alle de andre, — det er jo, hvad I vil!

(Ud.)

TIENDE MØDE.

Dronningen
(pludselig alvorlig).

Tænkte jeg det ikke nok: også han lurende på et svagt øjeblik! Også han min skjulte fiende! Kan jeg

ingen i den hele vide verden finde, på hvem jeg tør lide? [Den sammensnørende angst, som pludselig griber mig, spår den, at det går ilde? — Ja, det går ilde!] De, der kommer for at tjene mig, vil røve mig; de, der elsker mig, er mig værre end de, der hader mig! Jeg føler mit væsen som i mange stykker og kan ikke samle dem. Å, du for mig bestandig bønfaldende jomfru Maria! Du, som gav mig navn, du kvindens evige symbol, skin forklarende over mig; ti her er ingen, som hjælper mig! [Den mand, jeg valgte, er vekselvis et barn og en skinsyg tyran; min egen bror blev en oprører, og mod mit råd må jeg beskytte mig som mod en slange, med hvem jeg er indestængt i samme rum.] Å, jeg trænger til beskyttelse! Jeg har et savn, en længsel, men jeg ved ikke, hvor jeg tør bringe mig selv hen. (Pause.) Også den tause, tålmodige Rizzio! — Darnley, du er dog trofastere på din vis end alle de andre, — og du er så ung! Jeg var for stræng før, jeg vil gjøre det godt igjen. (Ringer; en tjener kommer.) Hent lord Stuart! (Tjeneren går.) Darnley elsker, og af kjærlighed kan man gjøre alt!

ELLEVTE MØDE.

Dronningen. Lord Stuart.

Stuart
(afsides).

Rizzio er her ikke? (Højt.) Madame!

Dronningen.

Lad musikken spille op, og lad dansen begynde!

Stuart.

Straks, straks, eders nåde!

Dronningen.

Hent Darnley, og sig ham, at jeg udbeder mig den første dans.

Stuart.

Med kongen?

Dronningen.

Ja.

Stuart.

Men kongen er ikke til at se!

Dronningen.

Å, søg ham på hans værelser; har han stængt sig inde, så bank på og rop, at jeg venter ham med længsel.

Stuart.

Kongen?

Dronningen

(strængt).

Kongen! — Men så skynd dig!

Stuart.

Jeg iler, iler! (Afsides.) Skal vi ved dette hof begynde at gjøre kur til kongen?

Dronningen.

Men så gå dog!

Stuart.

Jeg flyver.

TOLVTE MØDE.

Dronningen. Senere de dansende.

Der jeg er sat, må jeg virke; det, der flyder af forholdene, må jeg tåle!

(Musikken spiller op.)

Jeg har ungdom og kræfter, jeg har lange planer og store forbundsfæller! Mit liv flytter snart over i handlingernes høje rådsforsamling; det smålige, som plager mig, synker så af sig selv!

(De dansende kommer par om par; blandt dem Bothwell, Lethington og Morton.)

TRETTENDE MØDE.

De forrige. Lord Stuart.

Lord Stuart.

Det smerter mig, madame, men kongen er ikke på sine værelser.

D r o n n i n g e n.

Så søg ham overalt. Tag flere med; han m å komme!

S t u a r t.

Han m å komme!

(Går allerede.)

L e t h i n g t o n.

Er det kongen, man søger?

F l e r e.

Ja.

L e t h i n g t o n.

Jeg så kongen ride bort.

D r o n n i n g e n.

Ride bort ... midt om natten?

L e t h i n g t o n.

Jeg gjorte netop samme bemærkning; men »vi passer for hinanden«, svarte han.

D r o n n i n g e n.

Stakkels Darnley! Jeg var for stræng før. Å, nu skulde han ha været her! Nu var øjeblikket!

S t u a r t.

Hvem befaler eders nåde at beære med valg?

D r o n n i n g e n.

Ingen! — jeg danser ikke.

S t u a r t.

Å, eders nåde, gjør os ikke fortvilede. Det var som at nedrive blomsterne og slukke lysene.

G r e v i n d e n a f A r g y l e.

Å, eders nåde må ikke gjøre os denne sorg. Vi har ventet så længe!

(Flere damer ber.)

D r o n n i n g e n.

Nu vel, for at glæde eder, mine kjære ...

A l l e.

Tak, eders nåde!

(Man stiller op.)

Stuart.

Hvilken adelsmand vil eders nåde beære!

Dronningen

(overser dem, siger bortvendt).

Er der blandt dem alle en eneste, som ikke i en vanskelig stund har forrådt mig, eller kan gjøre det? — — Jo, der er en!

(Til Stuart).

Jarlen af Bothwell!

(Musikken blir stærk. Bothwell kommer og bøjer knæ for dronningen, tar hendes hånd og fører hende op til de dansende. Han stiller sig vis à vis med Stuart og grevinden af Argyle, der opfører. Dansen er en langsom gammel borddans.)

(Tæppet falder.)

ANDEN HANDLING.

FØRSTE MØDE.

Knox's hus.

Knox

(går op og ned sin regelmæssige gang og med begge hænder på ryggen Det banker).

Kom ind!

(Han blir gående.)

Lindsay og Morton

(træder ind).

God dag!

Lindsay.

Vi er stævnet hid klokken fire.

Knox

(som før).

Jeg ved det.

(Taushed.)

Morton.

Er Ruthwen istand til at komme med?

Knox.

Jeg ved ikke.

Lindsay

(til Morton, idet de går mod forgrunden).

Hvor mange folk har mylord samlet?

Morton.

Fem hundrede bueskytter.

Lindsay.

Det er ikke mange.

Morton.

Jeg stoler på de karle; de har før været med, hvor der har flydt blod. Somme af dem oftere end nogen af os.

Lindsay.

Slotsvagten er liden, så den er snart bundet. Men bagefter kan borgerne komme.

Morton.

Mine karle agter ikke en borger mere end en okse. De fleste har tjent i Frankrige eller Tyskland eller Danmark; krig er deres håndværk og deres fornøjelse.

Lindsay.

Var jeg konge, så forbød jeg disse hværvinger til fremmede lande. Det nedsætter folket.

Morton.

Tværtimod, det øver folkene.

Lindsay.

Jeg var altid uenig med jarlen af Murray om disse ting. Han solgte formelig landets børn til fremmede.

Morton.

Han solgte drenge og fik mænd igjen. Murray ved altid, hvad han gjør.

Lindsay.

Tror I, han når frem til rette tid? Det stunder til nu.

Morton.

Den, som skal rejse hemmeligt, må ofte gjøre omvej. Skulde nogen ha fåt bud fra ham, må det være Knox.

Lindsay.

(til Knox).

Har I hørt noget fra Murray?

Knox

(som før).

Ja.

Morton.

Kommer han?

Knox.

Straks.

Lindsay

(til Morton).

Det var godt, så sidder vi ned, mens vi venter. Jeg nægter ikke, mit blod er noget i oprør. Man tvinger det bedre, når man sidder.

Morton.

Så er mit ganske roligt. Jeg ærgrer mig kun en smule over, at Knox ikke taler til os. Jeg tror, jeg vil tale til ham.

Lindsay.

Nej, lad det være!

Morton

(til Knox).

Hvad synes så Knox om landets tilstand?

Knox.

Intet.

Lindsay.

Nej, hvortil dette, Morton!

Morton.

Hvad siger så Knox om vort forehavende?

Knox.

Heller intet.

Morton.

Tror I, at vi tjener gud dermed?

Knox.

Alt tjener gud.

Morton.

Dersom denne italiener, David Rizzio, helt fik udryddet den evangeliske lære her i Skotland, tjente han da også gud?

Knox.

Alt, som sker, er forud bestemt, og da var det bestemt, at en anden og bedre slægt skulde modtage velsignelsen, men denne gå tilgrunde.

Lindsay.

Hold nu op, Morton!

Morton.

Da kan vi jo la' være at gjøre noget; — ti det, som skal ske, sker jo alligevel?

Knox.

Ganske vist. I lægger intet strå til hans bestemmelse, tar heller intet fra. Hvad I gjør, gjør I kun til eders egen frelse.

Morton.

Men hvis jeg nu fra evighed af er bestemt til fordømmelse, så kan jeg jo ikke bli frelst?

Knox.

Den, som fra evighed af ved, at I skal bli fordømt, ved også fra evighed af, at I gjør eder fortjent dertil.

Lindsay.

Dette er gudsbespottelse, Morton.

Morton.

Det må være kjedsommeligt for gud at se på alt det, som han ved forud lige fra evighed af.

Knox.

Han har nok sine tanker derved, som jeg ved eders tale, — skjønt jeg også vidste den forud.

(Taushed. Det banker.)

ANDET MØDE.

De forrige. Ruthwen.

Knox.

Kom!

(Døren åbnes, Ruthwen kommer ind, væbnet, støttet til en tjener. De to rejser sig. Lindsay sætter en stol frem, Morton støtter ham.)

Morton.

I overanstrænger eder, Ruthwen. Det var bedre, I holdt sengen.

Ruthwen

(til tjeneren, da han er bragt til sæde).

Gå! Vent udenfor!

Lindsay.

Dette var ikke meningen, lord Ruthwen, at I syge mand skulde ulejlige eder.

Ruthwen.

Men jeg stoler ikke på eder.

Morton.

Så er der dog mange nok af os.

Lindsay.

Og alting rede.

Ruthwen.

Når dronningen begynder at gråte, så la'r I hænderne falde. Jeg kjender eder.

Lindsay.

Det forbyde gud, at vi ikke skulde agte dette lands vel højere end hendes tårer.

Morton.

Mylord agter dog ikke selv at gå med til slottet?

Ruthwen.

Jo, om I skulde bære mig derhen!

Lindsay.

Men hvad vil I der, så syg som I er.

Ruthwen.

Passe på, at den kjæltring blir ordentlig dræbt. — Hvor er Lethington?

Lindsay.

Den dag, vi alle skulde underskrive, var han rejst fra byen.

Ruthwen.

Der ser I! Der ser I! Kan jeg stole på slige?

Morton.

Lethington er forsigtig.

Ruthwen.

Er det nu tid til at være forsigtig? Se på mig! Faren er så stor, at selv syge må rejse sig for at kjæmpe!

Morton.

Hver til sit brug. Lethington har gavnet vor sag, når ingen anden kunde. Og det har han netop gjort derved, at han aldrig har blottet sig.

Lindsay.

Hvor I er dårlig, Ruthwen.

Ruthwen.

Ja, natten slem, dagen værre. — Hvor er Knox?

Knox

(stanser et øjeblik).

Ruthwen!

Ruthwen.

Nå, er du der! — Jeg har det ondt, Knox.

Knox.

Jeg ser det.

Ruthwen.

Hvorfor kommer du ikke til mig?

Knox.

Fordi du endnu ikke har mig behov.

Ruthwen.

Jo, Knox, du ved ikke, hvad det er at ligge uden søvn og se på sit liv. Du skulde være kommet, Knox.

Knox.

Det var for tidlig.

Ruthwen.

For tidlig? Hvad mener du dermed, Knox?

Knox.

Når du er kommet så langt, at du ønsker at dø, Ruthwen, så skal jeg komme.

Ruthwen

(rejser sig i forfærdelse, falder tilbage igjen).

Du tar fejl af min sygdom, Knox. Det er ikke sygdom til døden, det er gigt med helvedes kvaler; en krøbling kan jeg bli, men dør ikke. — — Hvorfor tier du, Knox?

Knox.

Fordi svar er ufornødent.

Ruthwen.

Vidste jeg, det var døden, da ventede jeg ikke; jeg gjorde det selv af.

Knox.

Det er den lige vej til helvede.

Ruthwen.

O, Knox, sig ikke det! — Når du vilde læse messer, — nej, det er sandt, der er ingen messer mere. Knox, kom og sæt dig, og tal med mig!

Knox

(stiller sig foran ham).

Hvad vil du mig?

Ruthwen.

Du er for stræng, Knox, — hele din religion er for stræng, — vi får ingen hjælp.

Knox.

Nej, i dig selv må det ske.

Ruthwen.

Jeg ved det, derfor trodser jeg sygdom og går med til slottet. Får vi ryddet af vejen hin ugudelige kvinde, hele kirkens pest, og dræbt hendes forfører, Belzebubs tjener, så blir det dog regnet mig til en liden smule fortjeneste på hin dag, — ikke sandt, Knox?

Knox.

Det ved jeg ikke.

Ruthwen.

Ved ikke du det, Knox? Du opmuntrer jo dertil, vi er jo her i dit hus.

Knox.

Jeg har aldrig opmuntret dertil!

Ruthwen.

Men hvad er din mening? Du forfærder mig.

Lindsay
(træder frem).

Også mig, Knox! Jeg kjender ikke de andres bevæggrunde; men min er nidkjærhed for kirken.

Ruthwen.

Så sig os din mening, Knox! Vi skjælver for den.

Knox.

Ikke min mening, men bibelens mening om ugudelige konger og deres hus skal jeg sige eder. Så hører: Profeten Achaia sagde til kong Jeroboam: »Du har gjort dig fremmede guder, derfor skal dit hus udryddes.« — Profeten Elias sagde til Achab: »Jeg vil udrydde dit hus ligesom Jeroboams.« — Profeten Elisa salvede undersåtten Jehu til konge, »for at han skulde slå Achabs hus.« — Men Jehu er som en af eder, ikke ren for Herren, dog et straffens ris i hans hånd. — Herrens dom er tydelig; men hver den vogte sig, som påtager sig udførelsen! Ti Herrens dom er som et tveægget sværd, der sårer til begge sider. Ve over den, som svinger det af kjærlighed til kirkens gods, det træffe ham selv til døden! — Ve over den, som løfter det for at hæve sin egen slægt, — det fælde og styrte ham som himlens lyn! Ve over den, som gjør det af hævn og had, ve, ve over alle dem, som gjør det i vantro og forhærdelse! — Anden opmuntring kan jeg ikke gi eder.

(Går som før; længe taushed.)

Ruthwen.

Når en i gamle dage søgte til en katolsk præst,

gik han trøstet og lettet fra ham. Men du gir stene, når vi ber om brød. — Jeg tror, jeg vil gå hjem igjen.

Lindsay.

Nej! Disse ord har mægtigen styrket mit forsæt, ja, så at sige knyttet sværdet til min hånd. Selv om jeg skulde omkomme, selv om min hensigt ikke var så ganske ren, hvad vel er muligt for et menneske, — hvor Herrens dom er udsagt så tydeligt som her, der er det pligt at ta den på sig.

Ruthwen.

Så har jeg ikke ret forstått hans ord.

Morton.

De synes også mig at gå til begge sider; men jeg gjør her som altid, når ord synes mig uforståelige, jeg holder mig til handlingen. Og Knox er jo selv med.

Ruthwen.

Nej, Knox går ikke med.

Morton.

Ikke med sværd i hånd; han er en fredens mand. Men i planen er han dog med.

(Det banker.)

Alle.

Det er Murray!

TREDJE MØDE.

De forrige. Murray (indhyllet i en kappe, som han straks kaster af sig).

Morton.

Ja, det er Murray!

Lindsay.

Nu er der tusen mand mere i Skotland! Nu først er jeg rigtig rolig! Velkommen!

(Han iler mod ham og omfavner ham, ligeså Morton.)

Murray

(til Ruthwen).

God dag, mine venner! Du er syg, Ruthwen,

Ruthwen.

Ja, så syg, at jeg ikke engang blir frisk ved at se dig! Velkommen til Skotland! (De omfavner hinanden.) Men her står ikke alting vel.

Murray.

Det skal bli bedre! (Han ser Knox, går imod ham.) Eders velsignelse!

(Han bøjer knæ for ham.)

Knox

(med hånden på hans hode).

Gud give dig en enfoldig tro og en hel vilje! Gud tilgive dig, hvad du har forbrudt!

(Tæppet falder. Sceneforandring.)

Maria Stuarts cabinet de repos.

FJERDE MØDE.

Idet tæppet går op, høres fra den ene kant latter og slutningen af en spansk sang til harpespil. Fra den anden kant ruller samtidig ind et dækket aftensbord. Pager kommer og stiller sig op efter en del spøg. Fra den første Kant kommer dronningen, ført af Stuart, grevinden af Argyle, ført af kaptejn Erskine, og Rizzio alene.

Dronningen.

Til denne sang må den kongeligste vin komme. (Alle sætter sig; til pagerne, idet man sætter sig.) Er dette den ny cypervin, som kongen af Spanien har sendt?

En page.

Ja, eders nåde!

Dronningen.

Verdens berømteste vin!

Stuart.

Hvor jeg længes efter det første glas!

Grevinden.

Ja, mere end sultanen, der ofrede 18,000 krigere for at få den fat.

Stuart.

God vin kommer som et længe ventet festskud. Stemningen ruller ind, lystigheden spredes.

Grevinden.

God vin er som en vittighed, den forbrænder og befrier.

Dronningen.

God vin er som sol gjennem regn, den er bud fra glædens evige væld.

Grevinden.

God vin hvælver regnbuen over vore tankers landskab med forjættelse og skjønhed.

Stuart.

God vin er som musik, siger Ronsard; den risler melodisk gjennem vort væsen.

Dronningen.

God vin er som en sød hemmelighed, siger jeg, den hvisker og ler i vort indre.

Grevinden.

God vin er som ros, den fordobler vore kræfter.

Stuart.

Eller som smiger, den forfører dem.

Dronningen

(løfter glasset).

Det første glas løfter os op på vor ganger til muntert ridt.

Grevinden

(løfter glasset).

Det andet danner dejlige landskaber omkring os.

Stuart

(løfter glasset).

Det tredje kaster os af.

Dronningen.

Men om vi efter denne éloge lod det første glas stå?

(Sætter det, alle gjør ligeså.)

Grevinden
(leende).

Det var større forsagelse, end Eva kunde påtage sig.

Rizzio.

Til at kaldes forsagelse er det dog for lidet.

Grevinden.

Det er ofte sværere, Rizzio, at vise forsagelse i det mindre end i det større.

Dronningen.

Måske Rizzio kjender til forsagelse, — giv os en definition!

Rizzio.

Eders nåde!

Stuart.

Men hurtig!

Grevinden.

Han må ikke hente den så langt som vinen.

Dronningen.

Hvad er forsagelse, Rizzio?

Rizzio.

Hm, — det er jo at gi afkald på det, hvortil man har mest lyst.

(Alle ler.)

Stuart.

Hvor gik han i skole, monsieur?

Dronningen.

I Turin, definitionen er fra Piemont.

Rizzio
(peger på vinen).

Jeg tænkte netop at holde mig til det nærværende.

Grevinden.

Eller til det — nærsiddende.

Rizzio.

Skulde jeg ta det fra mig selv, så føler jeg det som den sværeste forsagelse at holde sig fra at la' egen modgang gå ud over andre.

Stuart.

Monsieur mener at la' være at hævne sig.

Rizzio.

Nej. Sjælden har jeg følt fristelse til at slå igjen, men ofte til at la' slaget gå videre.

Stuart.

Nej, tilbage!

De andre.

Ja tilbage!

Dronningen.

Hævnen er som sød vin, — dette være vor siste lignelse. — Skål!

(De tar alle sine glas.)

Dronningen

(idet hun drikker).

Men Rizzio må øve sig i forsagelse! (De drikker.) Den første vin, jeg nogensinde har drukket!

Stuart.

Charmant!

Grevinden.

Magnifique!

Dronningen.

Rizzio drak virkelig ikke. Ha, ha, ha! — Min ven, det var dog ikke meningen.

Grevinden.

Forsagelsens skål drikkes best således.

Dronningen.

Var det forsagelsens skål, vi drak? Var det ikke hævnens?

Stuart.

Jo, den skjønne hævns!

Rizzio.

Kjær kan hævnen være os, men ikke skjøn.

Alle de andre.

Jo, jo!

Dronningen.

Hævnens skjønhed er som — ja, lad mig dog finde et levende billede! — — — som Bothwells. Bothwell er som hævnen, hævnen er Bothwell!

Alle de andre.

Bothwell er dog ikke skjøn!

Dronningen.

Bothwell! — Der er en skjønhed, jeg vil kalde forfærdelig, og den har Bothwell.

Grevinden.

Det er altså den med det ene øje.

Dronningen.

Nu ja, at han kun har ét øje, hører til. I det markerte ansigt ligger en dunkel skrift, hvis gåde fængsler. De hundre rygter, der følger ham som en flåde, hvor han sejler frem, samler tilskuere. Det hurtige, heftige i hans væsen skræmmer dem atter fra hverandre, det vovelige i alle hans domme forbauser, og så dette, at hans kulde har noget varmt, hans varme noget koldt, ... ja det er lutter modsætninger; men Bothwell er så, og sådan er også hin slags skjønhed.

FEMTE MØDE.

De forrige. Henrik Darnley (noget omtåget).

Alle

(undtagen dronningen).

Kongen!

(De rejser sig, kun dronningen blir siddende.)

Darnley.

Bliv siddende, bliv siddende, glædens skjønne forbund! Jeg kommer blot på besøg hos min hustru, jeg vil blot omfavne dig, du vidunderlige forførende.

(Han omfavner og kysser hende.)

Dronningen.

Mylord!

Darnley

(idet han tar 'en stol og sætter sig bag ved dronningen).

Smager mine kys ikke eders nåde? Tænker I på det, Judas gav? (Idet han læner sig fortrolig på hendes stol.) Jeg tænker på alle dem, som I gav i sødt forræderi. Å, hvor jeg er glad, så glad! ti fremtidig skal du aldrig mere kysse nogen anden end mig, du Skotlands vilde svane!

Dronningen

(rejser sig).

Tak for iaften, mine damer og herrer; jeg er ikke ganske vel. Undskyld, mylord!

(Vil forbi ham.)

Darnley.

Å, nej, nej, du kommer ikke forbi, du kostbare; nej, nu først skal du bestandig bli hos mig. Her kommer flere muntre folk, se ham der, hvor lystig han ser ud!

SJETTE MØDE.

De forrige. Ruthwen

(står bleg i døren, støttet på sit dragne sværd, bag ham flere væbnede, som trænger ind med ham).

(De forrige samler sig om dronningen.)

Dronningen.

Hvad er dette? Hvortil væbnede mænd?

(Intet svar.)

Dronningen

(frem).

Lord Ruthwen? Hvem gir eder tilladelse til uanmeldt at trænge ind i dronningens værelse?

Ruthwen.

Vi kommer, fordi den David Rizzio er her — og har været her altfor længe.

Dronningen.

Uforskammede!

Ruthwen.

Hvis eders nåde ikke vil fjærne ham, så må Skotlands adel gjøre det; ti den skal våge over tronens værdighed.

Stuart og Arthur Erskine

(drager sine kårder og iler frem).

Dronningen.

Garden herop, arrester dem alle!

Ruthwen.

Stille, Arthur Erskine, rolig, Stuart! Garden er arresteret; Morton og Lindsay holder slottet besat.

Dronningen. Erskine. Stuart.
Grevinden.

Højforræderi.

Stuart.

Ingen brav ridder tør se sin dronning krænket; Arthur Erskine, vi kan ikke beskytte hende, så kan vi dog falde! — Sapristi!

(Støder en karl ned, så han tumler og bæres bort; går frem mod flokken, Erskine følger efter; kort håndgemæng, hvori de omringes og trænges ud.)

Stuart.

Den fordømte franske paradekårde! Havde jeg kun et skotsk våben! O, madame, gud beskytte eder! —

Grevinden af Argyle

(frem til dronningen).

Jeg vil søge James Melwill, borgerne skal komme! Stormklokkerne skal gå!

Dronningen.

Gud i himlene lade også sine høre!

Grevinden

(idet hun forhindres i at komme ud).

Er jeg David Rizzio? Har den karl øjne i hodet?

Ruthwen.

Lad hende passere, hun kan intet gjøre. (Hun kommer ud.) Nu til vor gjærning!

Dronningen.

Guds moder! Hvilket land har du sendt mig til!

Ruthwen

(til krigerne, som kommer ind igjen).

Griber David Rizzio!

Rizzio

(som har ståt længst fremme i den ene krog ganske stille, går nu heftigt over til dronningen og kaster sig på knæ).

Retfærdighed, eders nåde, de vil myrde mig!

(Han holder sig bag dronningen.)

Dronningen.

Dette er majestætsforbrydelse. Ingen vove sig hid!

Ruthwen.

Griber David Rizzio!

Dronningen.

Men hvad har han da gjort?

Ruthwen.

Han har krænket eders majestæts ære, og dermed kongens, eders ægtefælles, og den adels og det folks, som I regjerer! —

Dronningen.

Ved den evige sandhed, det er en fræk bagvaskelse, som I skal undgjælde for!

Ruthwen.

Hm! — vi skal nok sørge for, at eders nåde aldrig mere får magten i dette land. — Frem, grib ham!

Rizzio

(bag hende på knæ).

Å, jeg sa' eder, her var fare, men I vilde ikke høre mig. I har været uretfærdig mod mig, — nu må I beskytte mig!

Dronningen.

Har I en anklage mod ham, så skal jeg føre den for lordernes parliament. Jeg siger eder: gå lovens vej, vælt ikke dette lands orden omkring, sådan som I trænger ind og vælter alt i eders dronnings værelser! Sandelig, der kommer en dag efter denne!

Ruthwen.

Ja, på regnskabets dag vil alt dømmes! I kirkens og lovens navn, frem mod denne afgudsdyrker og forfører!

(Krigerne går om til den anden side.)

Rizzio.

Retfærdighed! Jeg har tjent eder med troskab!

Dronningen.

Men er der iblandt eder ikke en eneste, som vil adlyde sin dronning? Hent mig Bothwell, hent mig Huntley, her er dog mænd på Holyrood slot!

Ruthwen.

Deres værelser er spærrede!

Dronningen
(stærkt).

Men er jeg ikke Herrens salvede! Og I vil la' mig stå hjælpeløs alene! — Tænk på, hvad I gjør: I myrder lovene, I oprører eder mod den af gud indsatte kongeværdighed, I tilsudler det hellige purpur, I sønderriver Herrens skrift! — Tilbage afsindige!

(De viger.)

Ruthwen.

Det var, som jeg sa': denne kvinde vilde snart overvinde eder.

(Går selv frem for at gribe Rizzio, der kaster sig på knæ og klamrer sig fast ved hendes kjole.)

Rizzio.

Hjælp! Hjælp!

Dronningen
(bønligt).

Å, I krænker mere, I krænker kvindens ret fra evighed af. Den største synd, som mænd kan begå, er at la' en kvinde føle sin afmagt; hensyn og skånsel skal slå vagt om hende, medlidenhed være hendes forbeder, og hendes svaghed bli en skranke mod lidenskabernes rå vold! Bryder I den ned, å, så er der ingen grænse

længer på jorden, alle går mellem hverandre som dyr. — Begynd ikke med eders egen dronning, hvor vil det så ende! —

Flere.

Ruthwen, lad det så være nok!

Ruthwen.

Nu er hun myg, men imorgen bringer hun os på skafottet.

SYVENDE MØDE.

De forrige. Lindsay (kommer).

Lindsay.

Er der ingen, som frygter gud og landets ære mere end denne kvinde, så gjør jeg det!

(Frem mod Rizzio.)

Dronningen

(ivejen).

Over mit lig skal du komme til ham!

Lindsay.

Behøves ikke!

(Vil gribe hende selv.)

Dronningen

(tilbage).

Hvem vover at lægge hånd på sin dronning?

Lindsay

(viger).

Det sa' hun ikke af sig selv!

(Også de andre viger.)

Andrew Kerr

(trænger sig frem og spænder en pistol).

Tør ingen røre hende, så skyder vi hende heller ned!

(Han sigter.)

Dronningen

(frem).

Ja, gjør det! Men vid, jeg bærer to liv, og begge Skotlands første!

(Han sænker pistolen.)

Ruthwen.

Så må kongen, hendes ægtefælle, gribe hende, ham kan ingen forbyde det!

Dronningen

(til Darnley, som står ved bordet).

Det forbyder hans første pligt som ægtefælle; ti den er at beskytte mig! Det forbyder hans anden som konge; ti den er at jage eder bort! Henrik Darnley, befal disse mænd at fjærne sig. Ved gud, her er lejligheden endelig til at vise, at du er en mand!

Darnley.

Nu vil jeg vise det — ved at stå imod alle eders bønner for denne Rizzio! —

Dronningen.

Å, de har benyttet din skrækkelige enfoldighed. Husker du da ikke, at det er denne Rizzio, som har hjulpet dig op på tronen! — Gud tilgive ham det, nu lider vi begge derfor!

Darnley.

Jeg husker mere end det.

Dronningen.

Det er bagvaskelse, ved alt, hvad du har helligt, det er usandhed! (Imod ham.) Å, Darnley, du har forspildt min kjærlighed, vær nu mand, og du har den igjen!

(De sammensvorne benytter sig af, at Rizzio står blottet; nu kaster de sig over ham; selv stod han lyttende til dronningens ord.)

Rizzio.

Hjælp! Hjælp!

Dronningen.

Å, Jesus Maria, jeg glemte ham! (Vil efter, men Darnley stiller sig ivejen.) Vover du at spærre mig vejen?

Darnley.

For eders egen frelses skyld! ti her er eders liv i fare.

Dronningen.

Hvad er mit liv, når de har nedbrudt min værdighed som dronning og kvinde.

(Hun vil frem, han hindrer det.)

Darnley.

De skal intet ondt gjøre ham!

Rizzio

(har hele tiden ropt om hjælp, forsikret om sin uskyldighed; nu roper han til dronningen).

Å, for min troskabs skyld lider jeg dette! Frels mig!

Dronningen.

Jeg kan ikke!

(De øvrige ud med Rizzio.)

OTTENDE MØDE.

Dronningen og Darnley.

Dronningen.

Å, hvorfor kom jeg til dette land! Ingen ven, ikke en beskytter, alle forrædere mod mig, og jeg er blot en kvinde!

(Hun brister i gråd og er ved en afmagt. Darnley fører hende til sæde. Der kommer en og tar Darnleys dolk af hans bælte og springer ud igjen.)

Darnley

(idet han ser efter ham).

Det er ret, det er ret. Med min dolk må han dræbes! (Han ser på dronningen, som ligger afmægtig.) Der er dog altså det, som overvinder hende! ... (Læner sig over hende.) Maria, hør mig! — (Hun gjør en afværgende bevægelse med hånden, som er han hende modbydelig.) Maria, forstå det: — — ikke dig, men ham! — — Du er mig altid lige kjær! (Dronningen gjør påny den samme bevægelse og ser ikke op.) Tænk dig om, Maria, hvor ondt du har gjort mig! — — Der måtte noget til, — — Maria, — — fatter du nu, — hvor jeg elsker dig! —

NIENDE MØDE.

De forrige. Ruthwen (kommer ind igjen).

Ruthwen

(kaster sig på en stol).

Vin, jeg ryster!

(Darnley springer til og gir ham et glas, som han drikker i ét drag.)

Dronningen

(som ser op).

Rizzios glas! Det var skjænket for hævnen!

Ruthwen.

Kan være det samme; nu er han dræbt!

Dronningen

(springer op).

Å, det blod skal bli dyrt for mange af eder!

Ruthwen.

Ret så! Jo værre eders smerte raser, desto stærkere næring gir I vor mistanke!

Dronningen

(stanser og besinder sig).

Jeg forstår din mening! Men, om det var den simpleste af mine tjenere, jeg lod heller mit liv, end jeg vilde se ham dræbt i min beskyttende nærhed. Fordi jeg har lidt denne ydmygelse, fordi I har fravristet mig min stolthed, fordi I har nedtrådt min kongelige selvtillid, derfor gråter jeg nu, — skjønt uden tårer!

Ruthwen.

Dertil måtte det komme! Når herskeren ikke går efter loven, kommer loven til herskeren! Dette lands svøbe har I været, nu svinges den i eders eget hus.

Dronningen.

Å, at nogen vover at sige mig dette!

(Hun indhyller sit ansigt.)

TIENDE MØDE.

Lindsay. De forrige.

Lindsay.

Ruthwen, de er undkommet!

Ruthwen
(springer op).

Hvem, hvem?

Lindsay.

James Melwill, grev Athole!

Ruthwen.

Er ligegyldigt, når blot ikke Bothwell ...

Lindsay.

Bothwell er også undsluppen! Han er sprunget ned fra sit vindu i andet stokværk!

Ruthwen.

Efter ham, efter ham! —

Lindsay.

Så kom selv og giv befaling; her er strid.

Dronningen.

Bothwell er som hævnen, hævnen er Bothwell!

Ruthwen.

Glæd eder ikke for stærkt! I kommer ikke med! I er en fange, en afsat dronning! Darnley er eders herre, men den stærke Murray er begges regent! — (Nærmere.) Nu er mit ærend her til ende! (Endnu nærmere.) Nu tænker jeg, at jeg har hævnet den forsmædelse, I engang tilføjede mig ved at forskyde min søns ægteskabstilbud, — tænker også, jeg har gjort noget for den sande religion!

(Går med Lindsay.)

Dronningen
(efter Ruthwen).

For den sande religion? Ja, du har gjort, at den fordømmer dig i al evighed! [Og dit navn har du nedstyrtet i forbandelsernes afgrund, og der kommer ingen tidsalder, som vil forløse det derfra!]

Ruthwen
(stanser i døren, vil vende sig, men vakler til fald, da Lindsay griber ham).

Dronningen.

Ser du, der sker et mirakel på dig? Sandelig, fra

nu af skal du ikke mere bli frisk, — snart har du mødt Rizzio for den evige dommer!

Ruthwen.

Før mig bort! Kald på mine tjenere!

Lindsay.

Lord Ruthwen er syg, Ruthwens tjenere!

(De kommer, han føres bort.)

ELLEVTE MØDE.

Dronningen. Darnley.

Dronningen

(går op og ned i heftig bevægelse, stanser nu og da).

Darnley

(står rolig og betragter hende).

Nej, hun er stærk endnu. Hun slår med vingerne som en øm, hvis klør er bundet. Hvor skjøn hun er! Men jeg gir ikke tabt; hun skal skjælve af raseri, men siden af frygt! — Maria!

Dronningen

(stanser).

Kald mig ikke med det navn! I må forstå, at jeg ikke længer kan være eders hustru.

Darnley.

Før var I det ikke, det er sandt. Men nu skal I bli det! Den katolske kirke kjender ingen skilsmisse; til døden er I min, fra idag af ene min!

Dronningen.

Gud i himmelen, du kan da ikke ville ha mit liv bundet til dette menneske! — Å, hvilken fremtid!

(Hun indhyller sit ansigt.)

Darnley.

Ser I, der er ingen anden vej. Jeg er nu eders herre! Sig et underkastelsens ord! I kommer ikke fra dette slot, før det er sagt, — ikke, om det skal vare år!

Dronningen.

Jeg skal sige et underkastelsens ord?

Darnley.

Ja.

Dronningen

(tæt ind til ham).

Forræder! Forræders søn! Jeg blir aldrig glad, før din sjæl gjennemskjæres af samme kval, som min lider i dette øjeblik!

(Hun går ind af den dør, hvorfra hun kom.)

TOLVTE MØDE.

Darnley

(alene).

Denne kamp vil bli både hårdere og længre, end jeg har tænkt. — Har den kloge Lethington bedraget sig! Eller bedraget mig! Det er ikke skræk, som overvinder hende. Jeg har dog vel ikke taget fejl? Jeg har dog vel ikke idag mistet hende for evigt? Nej, noget må der være, som gir vej til hende: — kjærlighed, den mest ydmyge, opofrende, bønfaldende, gjør det ikke, — så må det dog være dette! Ja, det må være skrækken; lad os vente, lad os bare vente! — Hesten stejler og slår, til den er skumvåd, men da gir den sig, lad os blot holde ud! — — Jeg vil se Rizzio! Jeg vil se, om der er smerte i hans dødstræk!

(Han går.)

TRETTENDE MØDE.

Morton. Lindsay.

Morton.

Hvilken djævel har sendt os borgerne på halsen?

Lindsay.

Hvad skal vi gjøre med dem?

Morton.

Skyde dem ned!

Lindsay.

Nej, ikke skud; ti det er at vække hele Skotland! Vi må tale til dem. Vi må forsikre dem, at det, der er gjort, er gjort til den reformerte kirkes sejr.

Morton.

Å, den snak tror ingen på.

Lindsay.

Når jeg siger jarlen af Morton, at den grund har været min, så vil jeg gjærne høre, om han endnu kalder den snak?

Morton.

Hav hvilken grund I vil, men prøv den ikke på borgerne. Ti de har et slags sværmeri for deres unge dronning. Taler hun til dem, stormer de slottet!

Lindsay.

Så taler også vi til dem i religionens navn.

Morton.

Ja prøv, hvad der er stærkest, enten eders religion eller en smuk kvinde, som gråter!

Lindsay.

Så må hun ikke tale med dem.

Morton.

Hendes vinduer vender ud imod dem. Hvem kan forbyde det?

Lindsay.

Hun må ikke!

Morton.

Vel, — så kjender jeg kun ét middel —

Lindsay.

Ikke skud, ikke skud!

Morton.

Ikke på borgerne, men —

Lindsay.

Hvad menér I?

Morton.

Føler I, at dersom hun taler, så brænder dette slot, vore godser og vore liv i én flammehob?

Lindsay.

Jeg føler, at her er fare.

Morton.

Har jeg kommandoen her?

Lindsay.

Jeg tænker, vi har den begge.

Morton.

Jeg tænker, at to kan ikke ha den.

Lindsay.

Så er jeg den ældste.

Morton.

Så træk, Lindsay; ti jeg vil bli den ældste!

Lindsay.

Går I fra forstanden?

Morton

(rolig).

Nej, men fra dette kompagniskab går jeg. — Træk, lord Lindsay!

Lindsay.

Lord Lindsay la'r sig ikke skræmme!

Morton.

Og en Douglas ikke trænge tilside.

Lindsay.

Hvem trænger eder tilside?

Morton.

Død og helvede, I gjør det alle! Var det ikke mig, som satte det i værk, men Lethington tog æren? Var det ikke mig, som bragte folkene sammen, men Ruthwen tog kommandoen? Nu er turen til mig; jeg vil gjøre, hvad ingen af eder tør: ende dette røre med ét hug, én hals! — Drag eders sværd, I står mig ivejen!

Lindsay.

Han er gal.

(De drager).

FJORTENDE MØDE.

De forrige. Væbnede kommer.

En

(hurtigt).

Her er fare, her er fare! Borgerne forlanger at se dronningen, de stormer slottet!

Morton.

Spræng dronningens dør, stil vagt ved vinduerne. Hvis hun nærmer sig, skyder I hende.

Lindsay.

Men den, som vover det, vil Patrick Lindsay skyde!

Morton.

Så kan det bli mig! — Følg mig, soldater!

(Ud, nogle efter.)

Lindsay.

Jeg tar eder og himlen til vidne på, at dette menneske har jeg aldrig kjendt!

(Ud, nogle efter.)

(Der er en stund stille blandt dem, som endnu står inde. De lytter; nedefra ropes: „Leve jarlen af Murray!" Nærmere ropes straks: „Leve landets regent!" Ropet kommer på scenen, og jarlen af Murray, fulgt af to adelsmænd og en mængde folk, viser sig.)

FEMTENDE MØDE.

Jarlen af Murray. Folk. Adelsmænd. Siden dronningen.

Murray.

Hvor er dronningen? Folket forlanger at se dronningen! — I svarer ikke! — Er hun i fare?

Dronningen

(i forstyrret natdragt).

Hjælp, hjælp, Skotlands mænd, dragne kårder er sat på mit bryst! (Hun ser en blottet kårde og udstøder et skrig.) Gjem, gjem! jeg tåler ikke at se det! (Hun gråter.) Skotlands mænd, skjærm eders dronning! (På knæ.) Eller vær barmhjærtige og dræb mig, men ikke, så jeg selv

ser det! Der, — der igjen! (Hun farer op, ser sig forvirret om.) Å, hvorfor kom jeg til dette land? Jeg forstår eder ikke, jeg frygter eder; lad mig rejse hjem igjen! — — Å, da jeg så Skotlands kyst i tåge og kulde, jeg stod på det våde dæk og frøs, da følte jeg noget risle som ild gjennem mit bryst, og nu, nu føler jeg det igjen. Å, lad mig få rejse hjem igjen til Frankrige! Hu, hvor her er forfærdeligt! Jeg red ind i eders mørke, tunge by, I kom i lange optog med bibelske tegninger over eders hoder, blot tegninger med mord og brand og bål; I gned på instrumenter uden lyd, I sang mørke salmer, — å, lad mig rejse hjem igjen til Frankrige! Der er sol i Frankrige, der er medlidenhed med kvinden, der er stille hensyn og agtelse for lovene, og der er godhed mod den, som er forladt, og der er min slægt og mine barndomsdage; å, lad mig komme hjem igjen til Frankrige! (På knæ.) (Morton og følge kommer; da rejser hun sig skræmt og flygter.) Der er de! Nu vil de dræbe mig!

Murray

(frem).

Gjem eders kårde, jarl af Morton! (Han gjør det straks, men mænd bag ham gjør det ikke.) Jarl af Morton, arrester de mænd bag jer, som ikke har gjemt deres værge! (Morton gjør det, de omringes straks og føres ud. — Til Lindsay, som også er kommet.) Lord Lindsay overtager slottets vagt! Ingen væbnet mand vover under dødsstraf at træde ind i dronningens værelser! — March!

(Scenen ryddet.)

SEKSTENDE MØDE.

Dronningen. Murray.

Dronningen

(som med forbauselse blir Murray var og nu har hørt på ham).

James! (I hans armer.) Å, havde du været her, var alt dette ikke sket!

Murray.

Havde jeg været her, så var Henrik Darnley ikke eders ægtefælle, og Skotlands lorder ikke eders fiender!

Dronningen.

Å, James, havde jeg fulgt dine råd!

Murray.

Dertil er endnu tid!

Dronningen.

Nej, nu må jeg rejse! — Her vil jeg ikke længer være, og jeg er syg — å, så syg!

Murray.

Eders nåde trænger til ro. — Jeg skal overtage regjeringen.

Dronningen.

Så må du hævne mig, James!

Murray.

Tænk ikke på hævn, tænk blot på, at I snart skal bli mor; giv eder selv fred!

Dronningen.

Ja, fred siger du, ... så ydmyget som jeg er, kan jeg ikke nyde den!

Murray.

Drag til slægt og venner, læg alle såre tanker fra eder; — jeg skal sørge for, at I nyder oprejsning!

Dronningen.

Å, denne last af skam; dette tåretryk her under brystet, som jeg ikke kan gråte ud, det kan jeg ikke lægge fra mig! — — Nej, der må først ske noget!

En rytter i døren (hun ser ham.)

Rytteren

(holder et brev frem med ærbødig hilsen og på knæ, hun tar det; han går).

Dronningen

(læser).

»Om tre dage tre tusen mand. — Bothwell!« ... (Hun fatter det ikke, hun læser om igjen.) »Om tre dage tre tusen mand. — Bothwell!« — »Om tre dage tre tusen mand. — Bothwell!« —

SYTTENDE MØDE.

De forrige. Darnley.

Dronningen

(vender sig, ser Darnley i døren, stormer op mod ham og fører ham frem).

Vil du befri mig?

Darnley

(forfærdet, slipper hende).

Befri eder!

Dronningen

(idet hun holder brevet op).

Bothwell har om tre dage tre tusen mand, — flugt og skjændsel venter alle oprørere! — På hvad side vil du stå?

Darnley.

Er Bothwell undsluppet!

Murray

(afsides).

Jesus, er han undsluppet!

Dronningen

(til Darnley).

Nu kan I holde mig fast og ta mig med på eders flugt; men aldrig skal nogen nå andet derved end hele Skotlands harme og hele verdens forbandelse! — Og du, Henrik: du skal ikke få så megen kjærlighed som jærnstangen for mit vindu!

Darnley

(forfærdet).

Hvem har ladet Bothwell undslippe!

Dronningen.

Ja, nu kommer angeren, Henrik! Men vil du la' vagterne drage bort, vil du hemmeligt, hurtigt føre mig ud til Bothwells lejr, så tror jeg, at vi endnu på flugten inat kan se et gry af en tilgivelsens morgen!

Darnley.

Å, Maria!

Dronningen.

Så sandt, som himlen over dig nu ligger fuld af hævnens blanke lyn, vil du høre det brage omkring dig forfærdeligt en nat, når du nedstyrtes i samvittighedskvalernes helvede, — — eller du tar mig op i dine armer og rider tyst herfra, — over til Dunbars faste slot. — — Nu må du skynde dig at vælge, Henrik!

Darnley.

Å, Maria! ... De mænd, som er mine forbundne, har jeg svoret ikke at opofre!

Dronningen.

Forrædere skulde man ikke forråde? — Men mig, som du elsker, mig kan du forråde! — Hør mig nu: eders sag er en tabt sag, vil du heller med dem bli dømt for majestætsforbrydelse, nu vel, det er en kort vej at bli enke på!

Darnley.

Å, Maria, for din skyld opgav jeg mit fædreland, for din skyld min religion, for din skyld er jeg nu blet morder; skal også den vanvittige kjærlighed få mig til at bli forræder? — Nej, jeg vil ikke!

Dronningen.

Det føler jeg, der er flere, som tar skade på deres sjæl i denne nat, — men lad os først komme op af den! — Henrik, flygt med mig, og hvad du kan vinde, det ved alene den kommende vår under de gamle træer ved Dunbar slot! (Han oplives.) — — — Men love dig kan jeg intet, — intet! — — jeg vil ikke bedrage dig —: der sidder en smerte her, som du først må kunne opløse!

Darnley

(sagte).

Murray, — er vor sag tabt?

Murray

(sagte).

For så vidt det hele har været beregnet på en overraskelse, er den visselig tabt.

Dronningen
(til Murray).

Du —, James, du kom hjem for at ta regjeringen i Darnleys navn; — men nu gir han ikke længer dette navn —

(Da Darnley får en pause, men tier, siger)

Murray.

Jeg ser det!

Dronningen.

Men vil du regjere i mit navn?

Murray
(efter en pause).

I dit navn? — Under betingelser — nok!

Dronningen.

Giv du Bothwell og mig de sammensvorne, og jeg gir dig landet at styre.

(Pause.)

[Murray.

Religionsspørsmålene?

Dronningen.

Kan hvile så længe. — Når jeg atter tar dem op, kan du jo gå.]

Murray.

Jeg vil gjærne være mit land til nytte. — Jeg skal overveje eders tilbud!

[Dronningen
(hurtigt).

Men du gir ikke de sammensvorne noget vink.

Murray.

Eders egen flugt vil nok gi dem det.

Dronningen.

Men du hjælper dem ikke?

Murray.

Deres sag er faldt.]

Dronningen.

Du overlader de sammensvorne til deres skjæbne?

Murray.

Som de selv overlod mig til min — idag for et år siden.

Dronningen.

De er dømt! — Nu, Henrik Darnley! —

Darnley.

Også jeg er dømt!

Dronningen.

Henrik, jeg tror, at hvad du har forbrudt mod mig, det har du syndet af kjærlighed, men så må den samme kjærlighed ha lægekraft. Henrik, på Dunbar slot, alene, har vi to meget at tale om. — I tre måneder må jeg nu holde mig rolig. Henrik, længes du ikke efter at bli tre måneder alene med mig? —

Darnley.

Om jeg længes —?

Dronningen.

Vi har aldrig været alene.

Darnley.

Ikke, siden vi blev gift.

Dronningen.

Det var djævelen i vort ægteskab.

Darnley.

Det var det.

Dronningen.

Nuvel, så — før mig bort herfra til Dunbars faste slot!

Darnley.

De, der følger med, tar dig snart fra mig.

Dronningen.

Der skal ingen følge med.

Darnley.

Ingen uden jeg?

Dronningen.

Ingen!

Darnley.

Er det fuld sandhed?

Dronningen.

Jeg har sagt det.

Darnley.

Da tænder dine ord tusen fakler på begge sider lige til Dunbar!

Dronningen.

Men så må du også værne for mig, Henrik!

Darnley.

Som for en eventyrets prinsesse bag et fortryllet slot! — Ingen uden jeg — og i tre måneder, lov det!

Dronningen.

I tre måneder, — og nu kommer våren!

Darnley.

Maria, kan vi være sammen i tre måneder — —

Dronningen.

Så kan vi være sammen et helt liv! — Men da måtte du bli en anden. —

Darnley.

Før ordet blir et ønske, før blikket blir ord, før tanken blir blik, skal jeg ha fanget og udført den! Å, et liv i opofrelse er det skjønneste, jeg kan tænke mig! Men du tillod det ikke før. Ja, jeg tænkte tilsist, det var det rent modsatte, du vilde, — derfor kom denne nat ...

Dronningen

(afbrydende).

... som vi så hurtig vil flygte bort fra, at ikke en gang vor tale mere må hefte ved den. Darnley! Murray! (Hun går imellem dem og tar deres hånd og fører dem frem.) Vi har alle tre at glemme og at tilgive. — — — Nu, James, min bror, nu lover du mig at bli rolig og taus.

(Murray nikker bifaldende.)

Dronningen.

Og du, min ... du Henrik, sender vagterne bort, du rider med mig — alene — til Dunbars faste slot? —

Darnley.

Som du vil!

(Darnley og Murray går.)

Dronningen.

Jeg er så træt, så nerverystet ... Men alligevel: nu er jeg atter Skotlands dronning, guds nåde mit kongesæde, og loven mit sværd! —

(Tæppet falder.)

TREDJE HANDLING.

Knox's hus.

FØRSTE MØDE.

Knox. William Taylor.

(John Knox læser i en stor bog. Det banker.)

Knox.

Kom ind!

(William Taylor kommer ind.)

Taylor.

Min gamle lærer og velgjører! Har I tid at unde mig en samtale!

Knox.

Gjærne.

Taylor.

Jeg er blet page hos kongen, den ulykkelige Henrik Darnley. — Jeg søger hjælp for ham.

Knox.

Hos mig?

Taylor.

Hos en guds mand. Ingen kan i Skotland være syg på sjælen uden at længes efter John Knox.

Knox.

Henrik Darnley længes hid?

Taylor.

Ja; — det gik dårligt på Dunbar slot! — Han er skuffet og forladt af alle mennesker, også af sig selv.

Knox.

Et enkelt flagrende suk fra en sønderreven sjæl kan ingen gi agt på.

Taylor.

Å nej, dette er mere. Han er hårdt behandlet af dronningen og alle omgivelser; hans naturlige bløde sind er hensmeltet i fortvilelse. Nu måtte nogen komme ham til hjælp, nu er udsædens tid.

Knox.

Til en alvorlig anger, til en stræng bod er han ikke istand. Han er et rør.

Taylor.

Hans kjærlighed til dronningen har dog været hel. Den måtte kunne udvikles mod en højere.

[Knox.

Ja, dersom hun ikke mere blandede sig ind.

Taylor.

Det har ingen fare. Hun afskyr ham.

Knox.

Hvad er nu atter hændt?

Taylor.

Hun har forlangt af ham, at han offentlig skulde fralægge sig al delagtighed med de sammensvorne; ti ellers kunde hun ikke straffe disse; — det har han været svag nok til at gjøre. Men de sammensvorne hævnede sig og beviste, at han i sin tid endog havde undertegnet hendes tronfrasigelse. — Dette kan hun ikke glemme.

Knox.

Ja, se dog, hvad han er for en usling.

Taylor.

Om hun krævede, at han skulde forbande sin egen mor, så gjorde han det!]

Knox.

Han har altså evne til hengivenhed?

Taylor.

Vidunderlig! Men han kan ikke styre den; — således plagede han hende fremdeles med skinsyge.

Knox.

Nu er jo Rizzio død?

Taylor.

Så var han skinsyg på den døde Rizzio. Han tillod ikke dronningen at hædre Rizzios minde. Deraf kom det værste: den gang dronningen fik sin søn, var hun bevæget som alle unge mødre og forlangte at se faderen; men i et anfald af hævnlyst lod han, som han ikke vidste, det var hans søn! — Dette tilgiver hun ham aldrig!

Knox.

Han er en blanding af et trodsigt barn og af uredelig svaghed.

Taylor.

Men dette barnlige var en gang så fuldt af kjærlighed, — deraf blev også dronningen fortryllet. Havde hun så havt den karakterens ranke vækst, hvorom hans sjæl kunde slynge sig, så var han nu en mand. De har begge skyld.

Knox.

Han vugger på hendes luner som de spåner, børn kaster i en dam, og hvortil de selv gjør kunstig storm. Hør, William, med dette vil jeg ikke ha at gjøre. — Jeg har alvorligere ting.

(Læser.)

[Taylor.

Tilgiv mig, herre, jeg har selv indgivet ham denne tanke; han længes nu.

Knox.

For din gode hensigts skyld tilgiver jeg dig; men du burde ha indset, at for den sort usikre længsler har jeg ingen tid.

(Læser.)

(Pause.)

Taylor.

Jeg var selv ligeså ussel, da jeg første gang kom til eder.

Knox.

Det grønne træ kan jeg omplante, men ikke det tørre.

Taylor.

Så længe der er én frisk gren, er der håb mod våren.

Knox.

Så måtte jeg først se den. Gå nu, William! Mit liv har ikke mange timer tilbage; dem, jeg har, må jeg bruge.

Taylor

(afsides).

Han venter udenfor! — Skal han gå skuffet også fra denne dør, så er den næste dødens.

Knox.

Er der noget andet, du vil mig?

Taylor.

Nej, herre!

Knox.

Du er kommet i et fordærvet hus, William, du skulde — ikke opsøge fristelsen.

Taylor.

Jeg har kun opsøgt en, som alle andre forlod.

Knox.

Nu, det gjør dig ære. — Men lad mig ha ro!

(Læser.)

Taylor.

Farvel, herre! (Sagte.) Jeg tror dog, jeg vover det!

Knox.

Farvel, William! (Taylor går; Knox læser, stanser.) Hvilken visdom! Digterens ord er som mynt af ædelt metal; det beholder sit værd, men præget slides, og snart er det ikke mere gangbart. Herrens ord er som diamanten, det slides aldrig og tindrer med samme glans til Herrens siste dag.

(Det banker.)

Kom ind!

ANDET MØDE.

Knox. Darnley (indhyllet i en kappe).

Darnley.

Er I alene?

Knox.

Ja!

Darnley.

Vil I tale med en ulykkelig?

Knox.

Altid.

Darnley
(kaster kappen).

Kjender I mig?

Knox
(rejser sig).

Kongen!

Darnley.

Nej, ikke mere! Kun den stakkels Henrik Darnley!

Knox
(koldt).

Hvad vil I her?

Darnley.

Søge råd, trøst og hjælp! — Ja, jeg ved ikke, hvad jeg vil; men jeg har ingen anden at gå til.

Knox.

I har forladt vor kirke, er gåt over til den katolske; — søg nu dens trøst!

Darnley.

Den har ingen; nu vender jeg tilbage!

Knox.

Men denne kirke er strængere end hin.

Darnley.

Det er ikke kirken, jeg søger, det er en stærk mand; ti jeg er i nød!

Knox

(lægger sin bog, går til ham, ser ham i øjet).

Hvad vil I?

Darnley.

Ha hjælp mod mig selv; jeg fristes nat og dag til selvmord.

Knox.

For at flygte fra en kort og timelig kval, vil I opsøge en evig?

Darnley.

Gud kan ikke ville straffe den længer, der har lidt så meget på jorden.

Knox.

Han straffer ikke mennesket, men synden; når I slæber den over med eder, må han også videre straffe den.

Darnley.

Hvor skal jeg så hen? Hele jorden, hele livet har kun bebrejdelse, hån og pinsel.

Knox.

Sæt eder, jeg vil tale med eder.

Darnley.

Men vær ikke stræng!

Knox
(har taget en stol og er flyttet hen til ham).

I har brudt med eders dronning, Elisabeth, og med eders fædreland for at komme til denne kvinde.

Darnley.

Ja.

Knox.

I har forladt eders barndoms tro for Marias skyld.

Darnley.

Ja.

Knox.

Og siden har I hånet den.

Darnley.

Ja.

Knox.

Men straks I tænkte Maria utro, hånede I også hende og kastede eder i udsvævelse og trods.

Darnley.

Ja.

Knox.

I blev til majestætsforbryder mod hende og solgte hende til de sammensvorne.

Darnley.

Ja.

Knox.

Så solgte I atter de sammensvorne til hende.

Darnley.

Ja.

Knox.

Men så hævnede de sammensvorne sig og meddelte dronningen, at I endog havde undertegnet hendes tronfrasigelse.

Darnley.

Ja.

Knox.

De sammensvorne havde forlængst foragtet eder, nu gjorde også hun det, — og med hende alt folket! Da tænkte I på at rømme, men til England kan I ikke komme, ti der er eders fiender; ej heller til Frankrige, ti der er hendes venner; til intet katolsk land, ti der er hun elsket; til intet protestantisk, ti der er I selv foragtet.

Darnley.

Ja, Herre Jesus! sådan er det! Den hele verdens lande er lukket for mig og hvert eneste menneskehjærte, — å, hav nu medlidenhed!

Knox.

For den, som har fåt det så mørkt og strængt på jorden, tændes hurtigt lys i himmelen. Sandelig, min søn, jeg skal hjælpe dig!

Darnley

(på knæ).

Å ja, for himlens skyld.

Knox

(frigjør sig fra ham, klapper håret fra hans ansigt).

Ja, for dens skyld! Der skal endnu komme den dag, hvorpå du skal føle dig lettet og rolig.

Darnley.

Her på jorden?

Knox.

Her på jorden. Undertiden blir man så elendig som nu du, for at både man selv og andre ret kan føle: der er en evighed og en forbarmer til; — ti ellers kom vi nu ikke længer!

Darnley.

Nu vil jeg aldrig mere forlade dig!

Knox.

Det må du dog, min søn!

Darnley.

Nej, du alene kan lære mig at glemme hende, og

gjør du det, å, hvor jeg skal elske dig gjennem et helt liv; ti jeg kan elske, må du tro!

Knox.

Ikke mig, ikke mig! Jeg går snart fra dig, men Han blir her alle dage.

Darnley.

Å, jeg forstår dig!

Knox.

Og Han skal sende dig en hjælp, du ikke aner.

Darnley.

Men du må være hos mig; dig suger jeg ord for ord ind, som den kvalte suger luft; du må fortsætte med mig!

Knox.

Min søn, du har en mærkværdig evne til at tro; jeg siger dig, du skal bli frisk!

Darnley.

Å, Knox! Tør jeg altid komme til dig som en søn?

Knox.

Vær frimodig, — fra denne stund er du det!

Darnley

(om hans hals).

Å, jeg trænger så til kjærlighed!

Knox.

Til en større skal du lære at gi den. — Men nu, min søn, må jeg forlade dig: det er pålagt mig at være tilstede ved dronningens indtog; — det samme skal vel også du?

Darnley.

Hvorfor nævnte du hende? Nu havde jeg en fred, som jeg i mange måneder ikke havde kjendt.

Knox.

Du bedrager dig stærkt, min søn, hvis du tror, at du kan vinde den uden kamp. Under øjnene må du kunne gå både hån og straf, før nytter ingen læge! Skal du ikke til slottet?

Darnley.

Jo!

Knox.

Så vær tilstede!

Darnley.

Å, det er blot for at modtage nye ydmygelser, -- jeg ved det.

Knox.

Så tag dem! Du kjøber ikke modet, ej heller tilgivelsen billigere.

Darnley.

Å, Knox, du forstår ikke, hvad det er; du, som er bestandig stærk ...

Knox.

For at sige dig det hele i én sum: kan du ikke påtagé dig din selvforskyldte ydmygelse, så kan du heller ikke gjøre dig bekvem for nåden, — og jeg kan ikke hjælpe dig.

Darnley.

Å, hvis modet svigtede i den afgjørende stund ...

Knox.

Så skal vi bede!

Darnley.

Vil du da hjælpe mig?

Knox.

Af alle mine kræfter! Kom nu ...

Darnley

(tar kappen).

Jeg må indhylle mig.

Knox.

Hvorfor? Sommerdag!

Darnley.

Å, man må ikke se mig komme herfra.

Knox.

De så dig i gamle dage komme ud fra vinhusene: er du mere skamfuld for at ...

D a r n l e y.

Du beskjæmmer mig. Jeg går uden kappe!

(Kaster den.)

K n o x.

Ret, min søn!

D a r n l e y.

Så går vi da!

K n o x.

Ja. (Går.)

D a r n l e y.

Men folket ... når de ser mig, hvisker de og ler ...

K n o x.

Ikke når du går med m i g.

D a r n l e y.

Jeg følger dig!

(De går.)

(Sceneforandring.)

TREDJE MØDE.

T r o n s a l p å H o l y r o o d.

(Musik. Stor og pragtfuld forsamling af b o r g e r e, a d e l s m æ n d og hof. D r o n n i n g e n under en tronhimmel, j a r l e n a f M u r r a y næst hende på den ene side, lord S t u a r t på den andre. De presbyterianske borgere synger i overmåde stort og stærkt kor:)

Giv mig styrke, ræk mig våben,
hold for nødskrig himlen åben!
Herre, er den din, min sag,
skjænk den så en sejrens dag!
Styrt dine fiender!
Styrt dine fiender!
Rul frem din tordensky, lyn falde af den,
i deres synders afgrund begrav dem,
svid deres sæd,
vælt om og træd!
Lad så på snehvide duevinge
over din troende trøsten svinge,

lad ham se oljeblad fra den sommer,
som efter straffens syndflod kommer!

En borger

(knælende).

Denne presbyterianske forsamling af Edinburghs borgere vil bringe eder sin hyldning! Idet vi ber om beskyttelse for vor kjæmpende kirke, lykønsker vi til eders sejer over forrædere og fiender og nedbeder guds velsignelse over det barn, som netop er født af eder til forening af tvende riger, hvis rette arving han alene er. (Rejsende sig.) Gud velsigne Skotlands dronning Maria!

(Det gjentages med fanfarer og musik mod dronningen, som svarer.)

Dronningen.

Sammen med vore borgere takker vi det høje forsyn for, at vort indtog her blev et sejrens. De, der rejste sig som majestætsforbrydere, er enten omkomne ved lovens sværd, eller fængslede, eller landflygtige. Gud har endnu engang villet åbenbare på vore fiender, at vor ret er fra Ham, og at Han selv våger derover. Derfor har Han også i farens tid nåderigt skjænket vor magt en arving, — hvis ungdom jeg betror eder, skotske mænd! — Så er igjen at takke de mænd, som i disse dage har ståt os bi — først og fremst jarlen af Bothwell, Skotlands storadmiral, vor lordløjtnant på grænsen. Gud har forundt denne mand anden gang at frelse vor ære og vort rige! Han har slåt oprørerne og kaldt loven tilbage til Skotland. Vi beklager, at han ikke er her for selv at modtage vor løn. Det er vor pligt at gi vor tak til jarlen af Murray, vor bror. I farens stund tog han vor sag, og den orden i det indre, som nu landet nyder, skyldes ham. Mange tro mænd har jeg at takke, også eder, Edinburghs borgere! Vi kjender nu hverandre! Skjønt en kvinde, la'r vor majestæt sig ikke ustraffet krænke, og eders troskab er min æres stærkeste skjold!

Alle.

Leve dronningen!

Borgeren

(knælende).

Edinburgh har villet fejre denne dag med en stor fest. Vi ønsker i underdanighed at udbede os eders nådes nærværelse, om kun en stund.

Dronningen

(glad).

Jeg takker Edinburghs borgere. Om en time venter jeg eder her for at gi følge! Jeg takker!

(Han trækker sig tilbage.)

Vi ønsker at ha en samtale med John Knox.

Darnley

(frem, bøjer knæ)

Jeg knæler her med en bøn for eders fremtid og med velkommen til dette glædelige indtog!

Dronningen.

Vi takker eders nåde, som vi forgjæves ventede at se ved vor side under selve indtoget. — Nu håber vi, at I fører os til borgernes fest, — for øjeblikket gir vi audiens.

(Han bukker og går.)

FJERDE MØDE.

Knox. Dronningen.

Knox

(til dronningen, som er faldt i tanker, idet hun ser efter Darnley).

Hvorfor er jeg kaldt?

Dronningen

(tar sig sammen).

Hør mig, under disse festklæder banker mit hjærte i sorg og tvil. Sorg har jeg i mit hus, sorg, som aldrig kan bli til glæde, (hun stanser et øjeblik) og tvil har jeg i min regjering, tvil om det første, nemlig, hvorhen jeg skal gå. — Jeg vil ikke dølge eder det i denne for mig så vigtige stund, at Rizzio faldt som offer for min egen uforsigtighed i mere end én henseende. Med ham faldt

min hele politik; ti han alene havde alle tråde. — Men, forinden jeg optager underhandlingerne med de katolske magter pány, vilde jeg dog endnu en gang søge en overenskomst med eder. Stød mig ikke tilbage; vær nu, om kun en eneste gang, mild og god mod mig, og sig mig: er da en forsoning slet ikke mulig?

Knox.

Derpå har jeg svaret eders nåde så mangen gang.

Dronningen.

At fremsætte lutter fordringer er ikke forsøg på overenskomst. —

Knox.

Eders nåde ved det; halvere, kjøbslå om sandheden kan jeg ikke.

Dronningen.

Nej, nej! Men sig, hvad der skal til.

Knox.

Dette skal til: I skal afsværge den katolske religion, sky pavens forførelse; ti han er den store antikrist.

Dronningen.

Å, tal ikke så! Husk, at min barndom er døbt i den katolske tro, min ungdom gift i den, mine døde begravede i den, — alt mit hjærte er hos den!

Knox.

Så er det intet under, at I står rådvild; ti som Marta har I ikke valgt den bedre del.

Dronningen.

Skån mig selv, — lad os tale om forholdene og om fremtiden; ti jeg er nær ved at fortvile!

Knox.

Ti gud har villet advare eder!

Dronningen.

Hvad mener I?

Knox.

At I, efter hvad I nu har oplevet, endnu forsøger en halvhed, en overenskomst i stedet for en hel handling, — det siger jeg er at trodse gud.

Dronningen.

Jeg forstår eder ikke!

Knox.

Så vil jeg tale tydeligt. Da Manasse trodsede gud, blev han bortført i fangenskab til Assyrien. Først da han ydmygede sig, kom han tilbage til sine fædres trone. Men hans søn Amon ydmygede sig ikke for Herren og blev dræbt af sine egne tjenere.

Dronningen.

Jesus Maria! Dette er at prædike oprør.

Knox.

Dette er at prædike den hellige skrift.

Dronningen.

Dette er imod al kristelig lære; ti kongen er Herrens salvede.

Knox.

Manasse var også Herrens salvede.

Dronningen.

Å, Knox! I blir skyld i al min ulykke!

Knox.

Ti skriften kan jeg ikke bøje!

Dronningen.

Men menneske kunde I være!

(Hun gråter.)

Knox

(mildt).

Å, gid der var den rette sønderknuselse i denne gråd, så jeg kunde sige med profetinden Hulda: »Fordi dit hjærte bevæges af de ord, som du hørte, og fordi du ydmygede dig for Herrens åsyn og græd for mig, derfor skal du i fred samles med dine fædre, så dine øjne ikke skulle se al den ulykke, som jeg vil føre over dette sted.«

Dronningen.

Jeg vil ydmyge mig, jeg vil ikke trodse min tro ind iblandt dette folk. Jeg vil ikke atter opleve en nat som

den, hvori Rizzio blev dræbt. Men overbærenhed kræver jeg, tolerance; ti jeg viser den selv. Det er et offer, jeg gjør: lad det dog bli regnet mig til fortjeneste!

Knox.

Da kong Saul vilde beholde noget for sig selv og ofrede til Herren for at forsone ham, sagde Samuel: »Mener du, Herren har større lyst til offer end til lydighed? — Gjenstridighed er ugudelighed og afgudsdyrkelse.«

Dronningen.

Er jeg da en afgudsdyrker?

Knox.

Ja.

Dronningen.

Å, Knox! I har synd af at sige mig dette.

Knox.

Hvis jeg taug, havde jeg større synd. Ypperstepræsten Eli var en retfærdig mand; men fordi han ikke afholdt sine sønner fra synd, blev han udryddet af jorden.

Dronningen.

Hør mig: min tro er mig ligeså hellig, som eders er eder. Men jeg skal indrømme eder fri religionsøvelse med lønnede præster og alt tilhørende under lovens tilsyn. Indrøm mig så det samme for katolikkerne! Lad ikke disse forfærdelige scener gjentages, som er til skjændsel for den hele menneskehed! Lad os fordrage hverandre, kristendommen er dog kjærlighed! I selv, Knox, må bestræbe eder for at vise denne kjærlighed, ikke tordne mod mig, eders af Herren beskikkede dronning, fra prædikestolene, ikke ophidse parliamentet mod dets salvede overhoved; vær heller med at bygge agtelse for øvrighed og lov i dette forvildede land!

Knox.

Den katolske lære har ødelagt dette folk. Den katolske kirke gir syndsforladelse for alt, hvad

deres vildhed, hævnlyst, forfængelighed, gjærrighed finder på! Vi er kommet tilbage til hedenskabet! Nu stiller Herrens engel sig ved porten: indgangen stænges, også enhver sidevej, hver gjenvej, hver omvej stænges. Men så længe en katolsk kirkedør står åben, så længe er der dog en gjenvej, en sidevej, en omvej åben. — Dette er min mening, høje frue, og den er uigjenkaldelig.

Dronningen.

Forfærdelige mand! I gjør eders lære til en livssag for Skotland, til en folkesag!

Knox.

Sådan er det.

Dronningen.

Og den, som ikke kan gå med ...

Knox.

Går tilgrunde!

Dronningen.

Å, jeg svage kvinde, kastet hen i denne strid, og blandt dette folk! Skjønt gift, er jeg som en enke, skjønt dronning, tiltales jeg som en forbrydersk undersåt; jeg forstår ikke eders hårdhed.

Knox.

Nej, I forstår hverken eders tid eller eders folk. Det er i modgang, at Herrens gjærninger virker stærkest; jeg tænker, det er derfor, I er kommet hid op. Ti eders modstand vil gjøre, at selv den søvnige vågner, den lunkne blir varm; — således er I trods eder selv en velgjærning for dette land.

Dronningen.

Nej, dette går for vidt! Jeg, eders dronning, tilkalder en fredens apostel for af ham at få råd og trøst. Men han overøser mig med trusler og min religion med spot! Han siger, jeg lever mit folk til ruin, som blot ved Herrens nåde blir vendt til velgjærning. Han sammenligner mig med bibelens ugudelige regenter og gir mit folk lov til at rejse sig imod mig!

Så tar jeg da himlen til vidne på, at gjentagende har jeg villet forsoning, men på eder er den strandet! Bær ansvaret derfor, mit hjærte anklager eder, og min historie vil gjøre det til evige tider! — Kom ikke mere for mit åsyn, sky dette land! I var med i den siste sammensværgelse, jeg ved det, og præster, som rejser folket mod deres øvrighed, er Herren en vederstyggelighed, — og vi vil ikke tåle dem inden vore grænser!

Knox.

Har eders nåde en anklage mod mig, så tør jeg i underdanighed forlange at stedes for landets parliament.

Dronningen.

Selv har I lært, at mod os kan begge dele overspringes, vent så ikke selv bedre vilkår! Ti regimente skal her være, dronning vil jeg være. — Gå!

Knox.

Jeg ber i rolighed ...

Dronningen.

Nej, ikke et ord mere! — Hvad har jeg ikke tålt, og hvor har jeg ikke tigget om forsoning! Men skjønt jeg er den forurettede, å, så oprørende mishandlede, er I så stræng, så hovmodig, så hård, ... å, I opfører eder skammeligt mod mig!

(Hun gråter, Knox står en stund forundret, bøjer sig dybt og går.)

FEMTE MØDE.

Dronningen, siden lord Stuart.

Dronningen.

Jeg kan ikke drage ånde i samme land, hvori denne forfærdelige mand tænker, — nu skal han bort! Mine planer, hele mit liv kan ikke komme frem for ham; det er som at rejse mod storm på en hede. Nu skal han drives bort. Og med ham hans lære; ti den er som han, den er intolerance, agitation, oprør, egenmægtig bibelforklaring, den vælter borgerlig lov og orden. Med

afsky vender jeg mig fra den! — Men med hvem skal jeg så gå videre — og hvorhen?

Lord Stuart.

Jarlen af Bothwell er kommet!

Dronningen

(overrasket, taber næsten fatningen).

Bothwell her! jeg tænkte, han var på grænsen?

Lord Stuart.

Grænsekrigene er endt, og han er sejrherre!

(Går, døren åbnes.)

SJETTE MØDE.

Dronningen. Bothwell (hurtigt, fulgt af sine officerer).

Dronningen.

Velkommen!

Bothwell.

Vi har ilet for at være med i det almindelige indtog; men er dog kommet for sent!

Dronningen.

Til at modtage vor tak og belønning kommer I ikke for sent!

Bothwell.

Jeg tillader mig at anbefale til begge dele de herrer officerer i mit følge.

Dronningen.

Lordløjtnantens anbefaling er mere end nok! Mine herrer, jeg skal erindre eder.

(De hilser og fjærner sig.)

Dronningen.

Å, Bothwell, I er Skotlands sværd og eders dronnings ære!

Bothwell.

Jeg er eders tjener og intet videre.

Dronningen.

I minder os idag så levende om, da vi første gang

så eder. I havde som ganske ung kjæmpet for vor mor, men fordreven af overmagten kom I som flygtning til vort hof i Paris. Fjældfrisk og stærk kom I ind i de fine rum! Hvilken hjemlængsel I gav mig!

Bothwell.

Jeg kom fra slag og farer, det gir naturlig overlegenhed i en dansesal.

Dronningen.

Eders store evner løftede jer op over hoffets mylder; vi så alle den mand i jer, som siden slog Murrays oprørske parti og nu anden gang har frelst os og Skotland! I har været os tro gjennem alle omskiftelser; — der er neppe én skotsk adelsmand, om hvem vi kan sige det samme.

Bothwell.

Eders nådes tak er mig ikke så meget værd som eders tillid. —

Dronningen.

Ja, jeg stoler på jer, — trods al bagvaskelse: jeg stoler på jer!

Bothwell.

Prøv mig, prøv mig!

Dronningen.

Jeg har ingen anden! — Å, sig mig, Bothwell, hvorledes skal jeg bli de ulykkelige religionsstridigheder kvit.

Bothwell.

Ved ikke at bekymre eder om dem!

Dronningen.

Det er også et råd. Ha, ha, ha!

Bothwell.

Drag anførerne til eder, giv dem embeder og godser!

Dronningen.

Jeg kan ikke vise deres anførere yndest; ti de er landsforviste.

Bothwell.

Så lad dem komme hjem igjen!

Dronningen.

Majestætsforbrydere!

Bothwell.

Hvem er ikke det i Skotland! Hvad skader det, om de urolige hoder gjør spektakel, når de blot blir overvundne? Det er stolt således at leve mellem lutter overvundne!

Dronningen.

I er bestemt ingen mørk protestant, I er vist katolik?

Bothwell.

Selv har jeg ikke egentlig beregnet forskjellen, men det har jeg lagt mærke til, at der er kjæltringer mellem begge.

Dronningen.

Ha, ha, ha!

Bothwell.

Men siden dronningen spør mig, må jeg få lov til at spørge dronningen: hvad løn har I for at sysle med disse ting?

Dronningen.

Hvad løn?

Bothwell.

Ja, jeg mener ikke den indvortes; ti det har jeg set på eder, at den har blot været suk og tårer, — men udvortes, i riget eller som dronning?

Dronningen.

Den er vistnok ikke stor hidindtil.

Bothwell.

Hvis I ikke kalder det løn, at være så rigt forsynet med oprør, forræderi og overfald, som eders nåde har været i alle disse år.

Dronningen.

Men jeg får hjælp!

Bothwell.

Hm — det blir vel ikke mere end, hvad mit rytterregiment kan brandskatte på en lystig dag! Af paven

måske en krans af kugler, af kong Filip nogen cypervin, af Katarina — når det skal komme højt — en flaske gift.

Dronningen.

Ha, ha, ha! Der er mere sandt i dette end i hele års underhandlinger.

Bothwell.

Så noget til, — hvis jeg får lov ...

Dronningen.

Tal, tal!

Bothwell.

I er ung, skjøn, begavet og kommer for disse uroligheders skyld dog aldrig til at leve! — Fire oprør har rystet eders korte regjeringstid. Fastlandsintriger, engelske intriger slider eders tid itu. Snart vil man ta eder tilfange på en ridetur, snart bryder man ind i eders kirke under gudstjenesten, snart ind i eders værelser ved nattetid, snart myrder man eders tro tjenere langt fra eder, snart i eders kongelige nærhed! Og til alt dette religionen som fribrev og påskud! Se, hvormed eders omhu for disse sager lønner eder, — medens eders skjønne ungdom går, taber blade som et rosentræ i storm!

Dronningen.

Ja, det er sandt, det er sandt!

Bothwell.

Dersom I endnu kunde udrette noget derved, så overså I, som enhver brav natur, al fare og møje. Men hvori er den religiøse stilling ændret, siden I satte eders fod på skotsk grund? Samme forvirring, samme løgn! —

Dronningen.

Ja, ja, ak ja!

Bothwell.

Den, som engang har begyndt at gå mod et mål, lægger ofte ikke mærke til, at han går rundt i stedet for frem. Der må en fremmed komme for at se og varsko.

Jeg er denne fremmede, jeg siger eders nåde: Alt, hvad I til idag har tænkt og handlet i dette lands religiøse sager, har kun ført eder til randen af en afgrund. — Lad derfor disse sager skjøtte sig selv; bliv menneske, kvinde, ungdom, dronning! Verden har dog andre melodier end salmer og andre steder end grave! — Kom, jeg vil ta eder ved hånden og føre eder til dans! Eller til slagets tummel på en dampende hest! Tag livets krans og sæt den i eders vårfriske hår, I er dejligere end skogens fe, tag som hun naturen i besiddelse, medens den endnu har duft: — høsten kommer tidsnok!

Dronningen.

Mand, I bryder ind i mit hus som solstråler! Jeg fornemmer eder som sang under vinduet; [jeg står selv i det skumle klosterslot, de gamle malerier på de dybe hvælvinger får liv, mine barndoms drømme vækkes, og jeg springer til den åbne altan. Der er udsigt som på en klar dag i glædens blå farver, og der sidder I selv under altanen og gir hånden op fra eders ganger, og ved siden står min egen sadlet,] — jeg bøjer mig ned til eder, og afsted går det gjennem min barndoms drømte lande! Omkring mig er atter det franske hof, trubadursangernes glade kor flagrer hen med damernes lange slør, de raske kavallerer tumler sine gangere, fanerne vajer, jeg er dronning i denne kreds, og glæden over mit hode! — Ja, tag og før mig ud til mit forårs længsler! Før man dør, må man dog leve!

Bothwell.

Ja, ja! Rejs i eders skjønne land, gjæst eders lorder, bestig fjældene, jag, dans, — så ned på fjordene, eller ud på havet! Der er jeg opdraget; der er skjønt på havet! Der blæser sorgerne hen i det uendelige, og modet spændes som et sejl! Der kan I undfange store planer og indånde den styrke, som skal udføre dem!

Dronningen.

Ja, i eders omgang kan jeg glemme, kan jeg endnu bli lykkelig! Jeg føler det!

Bothwell.

Sandelig, naturen har også sit alter, på det skal sorgerne ofres! — Føler I ikke ved mine ord en livslyst, som I ikke agter at gi hen? Der er andre krav i et ungt blod end dem, som læres af munke. Vi fik et kys af naturens stærke magter, vi må gi det igjen, før vi dør! — Den, der er forklemt og syg, skal gjøre et tag ned i livet efter foryngelse! Den, hvis nerver begynder at skjælve, skal gå morgenvandringer i beslutningernes stærke, friske luft! —

Dronningen.

Kom, jeg vil gå min første.

(De går.)

SYVENDE MØDE.

De forrige. Lord Stuart. Darnley. Borgerne. Siden Knox.

Lord Stuart.

Hoffet såvel som borgerne venter eders nåde!

Dronningen.

Lad dem komme!

(Idet dørene slåes op, høres dæmpet begyndelsen af marchen fra sist.)

Borgeren

(knælende).

Vi er kommet for efter befaling at hente eders nåde!

(Han rejser sig.)

Darnley

(træder stille frem).

På eders nådes bud indfinder jeg mig for at føre eder til den store fest!

Dronningen.

Jeg er så lykkelig, mylord, at kunne undvære eders hjælp — (dæmpet) for bestandig! (Darnley tumler et par skridt tilbage, så han blir stående helt fremme i krogen til højre.) Vil jarlen af Bothwell føre os til denne fest, som i dybeste grund er hans værk!

Bothwell

(frem, knælende, tar hendes hånd; musikken stærk).

(Man ordner sig parvis, først dronningen, ført af Bothwell; de går forbi Darnley uden at se på ham, så par efter par forbi ham; nogle ser på ham med smil eller hån, andre slet ikke; der blir tomt på scenen, musikken høres længe.)

Darnley

(står længe ubevægelig, bag ham hans page, William Taylor; derpå synker han i knæ og gjemmer sit ansigt, pagen frem ved siden af ham i bøn. Da kommer Knox langsomt ind, stiller sig imellem dem og ber).

Knox.

Tag denne syndefulde, men hårdt straffede sjæl, tag den gjennem angerens ildrensking op i din nåde!

(Da Darnley fornemmer Knox's røst, ser han op, folder hænderne op mod ham; da Knox slutter, springer han op, kaster sig til hans bryst og hulker.)

Knox.

Min søn, har du nu fåt nok af livets lystige gaver?

Darnley.

Nu har jeg fåt nok!

Knox.

Vil du nu vende did, hvor alting er evigt? —

Darnley.

Nu vil jeg vende did, hvor jeg kan få kjærlighed; jeg trænger til én at elske!

Knox.

Så skal du finde ham! — Du William, som selv har gåt vejen, du må nu hjælpe mig at føre ham til den evige kjærlighed.

Darnley

(til Taylor).

Du er ikke gåt fra mig? Den, som ikke gik fra mig idag, må bli hos mig, til jeg dør! —

Taylor.

Til I dør!

(De omfavner hinanden.)

(Nede på gaden høres hundreder af stemmer, som roper: „Leve Maria af Skotland!" „Leve dronningen!" Fanfarer og kanonsalut.)

Darnley.

Nu skjælver grunden ved hendes fodtrin. Nu har hun sejret. — Og jeg har tabt!

Knox

(ser en stund på hans bedrøvelse).

Om du sejrer, det ved jeg ikke; men at hun taber, det ved jeg!

(Tæppet falder.)

FJERDE HANDLING.

En gammel skog.

FØRSTE MØDE.

Sang af jægere, som ikke sees.

Lyngen bag os står i røg,
står i røg,
foran er vor dronnings høg,
dronnings høg.

Vellugt slår af birk og hæg,
birk og hæg,
hornet stormer klippens væg,
klippens væg.

Luften er så blank og tørst,
blank og tørst.
Hurra, opad, hun er først,
hun er først!

Jage, jage — glæden selv,
glæden selv;
jage den i dødens elv!
dødens elv!

Under siste hornsignal træder Murray og Lethington, jagtklædte, med karabiner i hånden, rask ind fra højre, stanser og ser til venstre, og efter et par ord går Murray hurtig op mod baggrunden og forsvinder. Lethington drager sig langsomt og spejdende tilbage. Dronningen kommer ind, ført af Bothwell; hun sætter sig.

Dronningen.

Ene mellem høje træer er det mig som i stilheden efter et kanonskud.

Bothwell.

Nej, som jeg stod på lur i et baghold.

Dronningen.

Bothwell, Bothwell! skogen er den ulykkeliges fristed. Alt, hvad der på jorden var forfulgt, har hvilet ud i de store skoge. Husker I ikke David, forfulgt af Saul, Jotham, flygtende for Abimelech, eller profeten Elias alene med sine åbenbaringer på Horebs bjerg?

Bothwell.

Men husker I ikke vore forfædre! Skogens dyr klædte dem, skogens tykning skjulte dem; de ofrede blod på træernes rødder med bøn til skogens hævnende guder. Det er hævnen, skogen gjemmer. Eders stamfar, Robert Bruce, lod hver vår Skotlands skoge falde over England, som Macduff bar Birnam over den mørke Macbeth. Husker I Douglas's natlige hævn? Skotlands historie drømmer i dets skoge; der kan vi vække den, når vi vil.

Dronningen.

I skogene har jeg ofte lyttet og ofte hørt stemmer, men de var ikke disse.

Bothwell.

I skogen skjød jeg dyr som dreng, men røvere som voksen. Når her er stille, må jeg spejde; når en gren knækker, tar jeg til mine våben.

Dronningen.

I verden er der to partier, det forfølgende og det forfulgte. I hører til det første.

Bothwell.

Ja, to partier! — Men det er et, som har planer, og et, som ingen har.

Dronningen.

Lad det være, som det vil. Planernes hvirvelvinde hører til derude; her er ly.

Bothwell.

Nej, her begynder det! Når hundene slippes og gjør mod luften, er der noget i min natur, som vil det samme. — Skogen hidser; ti den har skjul.

Dronningen
(rejser sig).

Jarl, hvor er vort følge? Vi vil videre.

Bothwell.

Bortsendt, eders nåde; ti det var overflødigt.

Dronningen.

Eders ene øje blinker som en høgs; er det mig, I forfølger?

Bothwell.

Ja, med en kjærlighed heftigere end sommerheden, I søger ly mod.

Dronningen.

Bothwell, jeg har betrod mig til eder!

Bothwell.

I har betrod mig så meget, at I må betro mig resten.

Dronningen.

Det bekom ingen af os vel.

Bothwell.

Jeg vil ikke på skafottet som Chatelard, eller myrdes som Rizzio, eller bortkastes som Darnley.

Dronningen.

Lad de dristiges skjæbne minde eder!

Bothwell.

Eders øjnes vrede glimrer som stjærnerne i en sydlandsk nat!

Dronningen.

Bothwell, I var den stolteste, den stærkeste, jeg havde til mit forsvar.

Bothwell.

Å, jeg skal også forsvare eder mod al verden!

Dronningen.

Ikke mod min egen samvittighed!

Bothwell
(på knæ).

Nævner I alt den, så elsker I mig!
(Griber hendes hånd.)

Dronningen.

Jeg nævner og besværger alt mellem himmel og jord mod edèr!

Bothwell.

Men det møder ikke!

Dronningen.

I overvælder forstand og lov, I sætter livet på et øjeblik!

Bothwell.

Ti jeg elsker.

Dronningen.

Rejs eder, Bothwell, slip lidenskabernes vildelse, stig mod ærens morgen som falken fra min hånd, — og der kommer måske en dag, hvorpå jeg kalder tilbage!

Bothwell.

Så skjænk mig et pant herpå!

Dronningen.

Nej, da drog I mig helt over; ti I er for stærk.

Bothwell.

Maria, ingen har tjent eder som Bothwell, ingen elsket som nu jeg. De, der elskede eder før, var ikke mænd.

Dronningen.

Det er sandt; — I er den stærkeste, jeg har kjendt!
(Hun omfatter hurtigt hans hode og kysser det, slider sig løs og forsvinder.)

ANDET MØDE.

Bothwell, så Lethington.

Bothwell

(vågner som af en rus; han vender sig, da kommer Lethington i det samme frem bag et træ).

I her?

Lethington.

Ja!

Bothwell

(stigende).

I så dronningen? — — Så hende her? — — Så, hvad der skede?

Lethington.

Ja!

Bothwell.

Så drag, jarl af Lethington!

(Drager selv.)

Lethington

(ligeså).

Ja, nu drager jeg mit sværd mod Henrik Darnley, konge af Skotland, ti nu står han ivejen!

Bothwell.

Henrik Darnley!

Lethington.

Nu rask på, mens I har varmen, — en tønde krudt under hans kammer inat, og der er imorgen ikke et barn i Skotland, som spør efter ham.

Bothwell.

Død og helvede, Lethington, I vil bedrage mig!

(Vil anfalde ham.)

Lethington

(stanser ham).

Menneske, brug eders forstand! Dette er, hvad hver adelsmand i Skotland hemmelig ønsker, og hvad de beste har talt om endnu idag ved at se eder sammen.

Bothwell.

Jeg er endnu ikke ædru af det kys, hun gav; — er dette ikke et baghold?

Lethington.

Jeg indestår eder højtidelig for, at hundre af landets beste adelsmænd skal møde til eders forsvar for dommer eller i tvekamp, hvor som helst I måtte anklages for dette.

Bothwell
(efterat ha sanset sig).

Så har Darnley kun én nat til!

Lethington.

Ikke en hel nat! Giv ikke Maria af Skotland en hel nats betænkning!

(Pause.)

Bothwell
(dæmpet).

Lethington, tror I, der er magter over os!

Lethington.

Jeg ser ikke stort til dem?

Bothwell.

Men under? —

Lethington.

— er ormene.

Bothwell
(stærkere).

Men der er magter i os, — evige eller timelige, hvorfra eller hvorhen, — men fra den stund, min vilje har slåt rod i begivenhederne, har jeg set den vokse. Jeg søgte en gang i uvejr ind med flåden under Orknøjøerne, havet kastede os, skyerne drev som våde sejlstumper, brændingerne brølte, på kysten træløst og skarpt; da følte jeg min slægt nærværende, den norske vikingeæt, som drev tillands her, og hvorfra vi nedstammer; den var et viljetræ, der bed rod i klippen, men i dets ly bygger nu folket. Da tænkte jeg; jeg vil også i uvejr

bøje de mindre viljer under min. — Lethington, slut forbund med den, prøv ikke styrke med den! Alt, hvad I begjærer, skal I få på min hædersdag; ti vi to hører til samme parti. Det er ikke Knox's eller dronningens, protestanternes eller katolikkernes, det er modets fri forbund, ærgjærrighedens ridderskab. — Farvel! Når vi atter mødes, er der kun én over os i Skotland, — (dæmpet.) og denne ene er min!

(Går.)

TREDJE MØDE.

Lethington

(alene).

Hvad? Om jeg virkelig satte noget på denne vilje? Den har tre gange slåt os, og den første gang var han kun en dreng. Han har fjældbirkens natur; den gror højere op end alle andre træer, — men den vil så højt, at den fryser ihjel. Derfor, driv ham altid tilvejrs, — men følg ikke!

Hos Murray er middeltemperatur; i den kan alle meninger gro; det er også den, som gir ham magt over sindene.

Nej, så hun kyssede ham! — Men med dette kys indviede hun ham også til døden! — Hun tog flugten som fra en ond gjærning! — men ham kommer hun ikke forbi: — over den sten falder hun! — Ja, hun kan sige, at vi elskede hende allesammen; der var kun én, som hadede hende; men denne ene var også hendes bror.

FJERDE MØDE.

Murray. Lethington.

Murray.

Det var en kort underhandling.

Lethington.

Men tilstrækkelig.

Murray.

Hans ærgjærrighed —?

Lethington.

— har en sprængkraft større end krudtets. Darnley går i luften inat.

Murray.

Virkelig! — Det hænder ham som krudtet: han går selv med!

Lethington.

Nu kan jeg ikke mindes at ha set eders herlighed så glad.

Murray
(straks alvorlig).

Måtte I love ham bistand?

Lethington.

Med dokument og segl.

Murray.

Det var farligt.

Lethington.

Er I måske så god at forfatte det?

Murray.

Det gjør I meget bedre.

Lethington.

Men I er måske så god at tale med lorderne; I kan best samle dem.

Murray.

I tiltror eder selv for lidet, gode jarl. — Der er desuden visse ting, som i øjeblikket forbyder mig det.

Lethington.

Jeg turde måske indvies i dem.

Murray.

Til noget belejligere tid og sted skal det være mig en stor fornøjelse.

Lethington.

Jeg kjendte en gang en mand, som var halvt født, halv kongelig, halv ægte; han var også halv protestant

og stod halvt på folkets side, halvt på den kongelige myndigheds. Han var mod sin søster en halv bror, han forsvarede hende altid, når han ikke kunde angribe hende. Den mand fik tillige halve venner; ti han viste kun halv fortrolighed. Men den mand gik det ikke godt.

Murray.

Jeg kjender også denne mand, — men kjender ham bedre. Han fik kun halv ret i verden og måtte derfor være meget varsom for ikke tillige at få halve sympatier. Han er ikke halv protestant, ikke halv folkelig; men en klog politik bruger sådanne ting; den bruges ikke. Hans mål er altid hele, men tiden og omstændighederne er det ikke. I kjender ikke den, han må tjene; — I kjender ikke dronningen! Hun lyder hverken planer eller personer; ti hun har ingen hengivenhed. Hun tar vort arbejde, vor kjærlighed, vor opofrelse til døden, — næste dag står hun fri! De bånd, hun har, bryder hun; det, der kan bli bånd, nægter hun. Guld, gods gir hun, ikke af taknemlighed, ti den ejer hun ikke, men i kjøb, for at slippe for afhængighed, for at føle sig uden pligt. På den anden side kalder hun gjærne hjem sin værste fiende, ja arbejder med ham, som om intet var sket. Se nu til Morton! Ti sagen er, hun hverken elsker eller hader længer end et øjeblik. Når et sådant væsen har magten, er tilstanden utålelig; planer og personer skifter; man ved aldrig, hvad næste dag bringer. Hele landet er en lejr, hvori hver mand sover med sværd ved siden, ventende allarm! — Vi kan fjærne Rizzio, Darnley, Bothwell, — men så længe — —

(Ser sig om.)

Lethington.

— så længe hun ikke fjærnes —?

Murray

(hæver skuldrene).

Fjærnes —?

Lethington.

Fjærnes, — én gang til.

Murray.

Der må ikke tilføjes hende noget ondt.

Lethington.

Jeg mener: gjøres umulig —

Murray.

Blot giftes med Bothwell —

Lethington.

Det gjør hun aldrig!

Murray.

Bothwell slipper ikke sit bytte, — og I må hjælpe ham.

Lethington.

Og hvis hun gjør det?

Murray.

Så kan hun neppe regjere! — Man vil ikke tåle det.

Lethington.

— Men I kan regjere — i hendes søns navn? —

Murray.

— Ja, hvis jeg nu holdes udenfor!

Lethington.

Ja.

Murray.

I ser, at jeg ikke gir halv fortrolighed.

Lethington.

Ja.

Murray.

I ser også, at det er nødvendigt, at jeg straks rejser. — Det, der er betrod til eders klogskab, behøver jeg heller ikke at understøtte. Jeg skal huske eder på min hædersdag! Farvel!

FEMTE MØDE.

Lethington; siden Morton.

Lethington.

— Ja! — — Alle bruger Lethington! Først

Bothwell; — så falder Bothwell, — med ham dronningen; — så Murray, — Murray falder — formodentlig. Og så? — Hvem skal så regjere Skotland i den umyndiges navn? (I det samme vender han sig, ser Morton jagtklædt og højt oppe i en klippe i baggrunden; han forfærdes.) Morton? Han? ... Skulde ta mit livs krone, netop som den sænkede sig? Stå stolt deroppe, idet jeg endelig nådde derhen? Nej, før en liden mine under stenen, han står på, den kjære! (Hilsende.) God aften, eders herlighed! Er I kommet så højt op?

(Tæppet falder. Sceneforandring.)

Tarveligt lidet værelse hos Darnley.

SJETTE MØDE.

Darnley og Taylor kommer ind, den første støttet på den anden og meget langsomt.

Darnley.

Aftensolen! — Her er bedre ... Lad os gå lidt omkring. — Siden jeg er syg, kommer hun atter til mig. — Tror du, hun kommer iaften?

Taylor.

Det gjør hun vist.

Darnley.

Men det blir så sent; hun skal til Margarethas bryllup; hun får ingen tid til mig.

Taylor.

Ak, herre, hvis I tænkte mindre på hende!

Darnley
(stanser).

Bliv ikke træt, William! Jeg er en svag, en ussel sjæl, jeg glider ned igjen fra Knox's højde. — Jeg frygter Knox. Han kuer mig, han bortfører mig, — men han

forstår mig ikke. (Går lidt, stanser.) William, verden foragter den svage; ti den beundrer kraften, selv om den er kraft til ondt. De beundrer djævelen.

(Går.)

Taylor.

Herre, tal ikke så! Desuden er verdens dom ikke Knox's.

Darnley

(stanser).

Ak, hvis de forstod den svage! Han er svag, fordi der er noget inderst inde, mod hvilket han er trofast, en længsel, et minde, en kjærlighed. Han ved, det er hans undergang, han gjør tusene forsøg på at komme løs, men hans følelsesliv er for dybt, han synker og holder fast.

(Går.)

Taylor.

Denne selvbeskuelse afkræfter eder, den stjæler fra viljen.

Darnley

(efter en liden pause).

Den ondes bestandighed er ikke trofasthed, men trods, og dog beundrer de den. Den onde, (stanser) han forhærder sig i en afsindig drift, han befæster sig bag had og kaster alle broer af. Dette beundrer verden!

(Går.)

Taylor.

I skræmmer eder selv! I stænger for eder med frygt til alle sider.

Darnley.

Menneskene vil ha stor kamp med stor sejer eller stort fald! (Stanser.) De overser den uendelige strålebrydning i den svages sjæl, de tusene glimt, der kommer og går, indtil dråben er fordunstet. — — — — Der gik solen ned! Hvilken sælsom himmel! Wil-

liam, jeg blir så bange, se, se! Er det tegn, er det himlens vrede! Jeg skjælver, å, William, sæt mig!

(Det blir gjort.)

Taylor.

Herre, kjæmp dog en liden smule imod!

Darnley.

Jeg kan ikke, denne skjælven! Å, læs lidt, hjælp mig lidt, skynd dig, jeg har sådan rædsel!

Taylor

(læser af en opslagen bog).

»Herre, hvor længe vil du glemme mig, hvor længe vil du skjule dit åsyn for mig? Hvor længe skal jeg rådslå i min sjæl og have bedrøvelse i mit hjærte om dagen? Hvor længe skal min fiende ophøje sig over mig? ...«

Darnley.

... Jeg fatter det ikke, ordene truer mig, og skiftende, mørke farver kaster sig over min sansning.

Taylor

(vil atter begynde, men i det samme høres horns og pibers musik, som vedvarer, lige til dronningen er kommet ind).

Det er dronningen!

Darnley.

Ja, det er hende, det er Maria, som ikke glemmer mig! Tænd lys, mange lys! hun kommer, den forfærdelige skjønne, som tar mit liv, — den ildfulde, som fortærer, mens hun varmer! Å, gjør lyst her, drag gardinerne for! Har du ikke røgelse? Kast med lugtende vande, sæt fakler foran huset!

SYVENDE MØDE.

En page. Siden dronningen. De forrige.

Pagen.

Dronningen spør, om I har en stund at skjænke hendes nåde.

Darnley.

Alle mine stunder.

(Han åbner for dronningen med følge, som stanser i forværelset. Taylor hilser dronningen ved at bøje knæ og fjærner sig ligeledes. Dørene lukkes.)

OTTENDE MØDE.

Dronningen. Darnley.

(Dronningen er festklædt og stanser midt på gulvet foran ham. Musikken ophører.)

Darnley
(på sin løjbænk).

Er du der? Skjøn, harmonisk som musikken, hvoraf du bares hid, festlig klædt som følelser til et stævnemøde, velgjørende, når du er nær, men givende kjærlighedens angst, når du går. Kom dog hid til mig; — nej, stå, mens jeg betragter dig! — Nej, kom! (Hun sætter sig på en lav stol ved hans side, han griber hendes hånd og kysser den ømt; han ser på hende.) Jeg drømte inat, at jeg toges op i megen sol. Jeg følte den vellyst, jeg som barn følte, når jeg drømte, at jeg bares gjennem luften. Det syntes mig, at jeg vågnede på et dejligt sted, men du var der ikke. Da bad jeg, du måtte komme efter, og du kom, du og min mor sammen, og i endnu mere lys. Hvad var det, tror du? Der var engler i vor drøm, natten er dagens fortrolige, men den mindes bedre alle ting end dagen. —

Igår læste William Salomons Højsang. Den suser siden lig milde vinde om mit hode, førende vellugt fra Libanon. William siger, den er om kirken og dens brudgom. Nej, om kjærligheden er den, den er kjærlighedens højsang; der er på jorden ikke skrevet nogen anden. Sydens sol måtte til, vingårdene i jødefolkets fantasi, Salomons herlighed i al sin østerlandske varme. Jeg tænkte, mens han læste, bestandig på dig. Du, min veninde, er skjøn som Thirza, liflig som en stor

by, forfærdelig som de, der er under bannerne. Dine øjne er en dues mellem dine lokker, der er honning og mælk under din tunge, din højde er et palmetræ, dit væsen en tillukket have.

Kjærligheden, siger han, er stærk som døden. Mange vande kunne ikke slukke kjærligheden, dens glød er gloende gløder, en hellig lue.

Hvor du er god, at du sidder så tro hos mig og taler så meget med mig.

Dronningen.

Har du da ikke mærket, at jeg endnu ikke har sagt et ord?

Darnley.

Så må det være dine øjne og mine tanker i dem. — Nu går du til bryllup.

Dronningen.

Ja.

Darnley.

Da må du tænke på mig og på min kjærlighed, og for dens skyld tilgive mig, — hvad jeg kan ha forbrudt imod dig.

Dronningen.

Jeg har tilgivet dig.

Darnley.

Alt? — — Sig alt!

Dronningen.

Alt, — lige til Rizzios mord!

Darnley.

Å, Maria, at du nævnte dette navn. — Du har ikke tilgivet mig!

Dronningen.

Jo, alt, — siden jeg ret forstår dig.

Darnley.

Nej, du forstår mig ikke, — forstod du mig, — å, da nævnte du ikke dette navn!

Dronningen.

Jeg nævnte det, fordi det denne aften trænger sig

ind med sin mørke erindring. Det var just på denne tid for et år siden, og i denne time!

Darnley.

Å, Maria, du dræber mig!

Dronningen.

Hvad er det?

Darnley.

Angsten kommer igjen, denne rysten og skjælven.

Dronningen.

Min ven, du er ikke vel. — Hvor bleg du blir, og hvor du sveder!

(Hun tørrer ham med sit lommetørklæde, rejser sig og lægger ham bedre til rette; hun sætter sig igjen med hånden på hans pande.)

Darnley

(smiler).

Dronningen.

Er du bedre?

Darnley.

Ja. (Gjør tegn, at han ønsker at holde hendes anden hånd; hun gir ham den, tar lidt efter den første fra panden.) Nej, lad den ligge! Det er den, som forjager angsten. (Hun lægger den atter der). Hvor du er god! — Du tilgiver mig alt, ikke sandt?

Dronningen.

Jo.

Darnley.

Det er så skjønt at tilgive. Jeg tænker ofte, når jeg ligger her og ved ikke, hvor du er, eller hvad du gjør: — jeg tilgiver hende, hun kommer igjen, hun er god. Jeg har tilgivet dig alt, å alt! Maria, hvor du nu er smuk! Du ser så blødt, så rørt på mig, kys mig! (Dronningen ryster på hodet.) Jo, som et pant, — at vi tilgiver.

Dronningen

(ryster atter på hodet).

Darnley.

Men du har tårer?

Dronningen

(brister i gråd og kaster sig over hans bryst.)

Darnley.

Er de onde mod dig? Betro dig til mig, jeg kan ikke forsvare dig, men dele din smerte med dig kan jeg.

Dronningen

(rejser sig og tørrer sine tårer).

Jeg må nu gå. De venter mig ved 'brylluppet.

Darnley.

Ak, allerede!

Dronningen.

Men i kirken vil jeg be' — for os begge to!

Darnley.

Når kommer du igjen?

Dronningen.

Straks imorgen; — jeg vil herefter komme oftere til dig.

Darnley

(næsten hviskende).

Tak! — Tak for denne stund!

Dronningen

(bøjer sig ned og kysser ham på panden).

Lev vel!

Darnley.

Tak!

Dronningen

(går, stanser ved døren, ser på ham, siger blidt og sagte).

Til vi sees!

Darnley

(ligeså).

Til vi sees!

(Da hun er gåt, folder han hænderne og ligger stille.)

NIENDE MØDE.

(Der høres musik udenfor, som efterhånden drager bort.)

Taylor (kommer). Darnley.

Taylor.

I ber, herre?

(Drager sig lidt tilbage.)

Darnley.

Ja. — Er kjærlighed synd, så er jeg en stor synder.

Taylor.

Hun har været god mod eder idag.

Darnley.

Å, så god; — kun én gang nævnte hun Rizzios navn.

(Pause.)

Taylor.

Skal jeg gå fra eder?

Darnley.

Nej. — — Syng for mig, — musik, — men mildt.

Taylor

(sætter sig og synger).

Hver glædesstund, du fik på jord,
betales må med sorg.
Om flere følges ad, så tro,
de gives kun på borg.
Der kommer snart en smertens tid
med suk for, hvad du lo;
den lægger rentes rente til
med afdrag i din tro.
Mary Anne, Mary Anne,
Mary Anne, Mary Anne,
du skulde ikke smilet, du,
så græd jeg ikke nu.

Gud hjælpe den, som ikke kan
gi blot sin halve sjæl.
Der kommer også tid, da han
må tage sorgen hel.

Gud hjælpe den, som var så glad,
at han ej glemme kan,
Gud hjælpe den, som tabte alt,
men ikke sin forstand.
Mary Anne, Mary Anne,
Mary Anne, Mary Anne,
alt i mit liv, jeg plante fik,
frøs ud, dengang du gik.

Idet sangen slutter, høres dumpe stød nedenunder, som om noget tungt blev rullet ind.

Darnley.

Taylor, hvad er dette?

(De lytter; det høres igjen.)

Taylor.

Jeg skal se. (Springer til døren, den er stængt.) Døren er spærret.

Darnley
(rejser sig i siddende stilling).

Er den spærret?

Taylor
(bryder på, men kommer ingen vej).

Darnley.

Kom til mig, dette betyder ondt!

Taylor
(kommer, Darnley rejser sig halvt, de omslynger hinanden og holder hinanden en stund således; atter høres larm).

Herre, lad os gå i eders kammer, derfra kan vi komme i haven!

Darnley.

Jeg kan ikke!

Taylor.

Jeg, jeg skal hjælpe eder ned; kom!

Darnley
(gående med ham).

Hvad kan de ville mig? Hvad har jeg nu igjen gjort?

Taylor
(idet døren til kammeret åbnes).

Her er mørkt.

(I det samme, de er udenfor, høres)

Darnley.

Hjælp, hjælp!

Taylor
(ligeså).

Hjælp!

(Tæppet falder hurtigt, idet der høres en forfærdelig bragen som af en eksplosion.)

[FEMTE HANDLING.]

To måneder senere.

Dunbar Slot. Gammelt værelse med forhall.

FØRSTE MØDE.

En skare ryttere kommer taktfast, ordner sig i to mod hinanden stillede rækker, som står gjennem forhallen og et stykke ind, de la'r sine spyd mødes, og under disse kommer, idet en rytterfanfare skralder, Bothwell, fuldt væbnet, førende dronningen, rejseklædt og tilsløret. Efter at de er indtrådte, og Bothwell har ført hende til sæde, som hun ikke modtager, træder rytternes anfører frem med en rytterfane, han selv har modtaget; på denne Skotlands våben. Den stilles op, hvorpaa hele troppen marcherer bort. I det samme kaster dronningen sløret tilside og iler frem.

Dronningen.

Hvad skal alt dette betyde? Vi omringes med vort følge på vejen. Vi føres til eders faste slot og stilles under bevogtning?

Bothwell
(på knæ).

Tilgiv mig; min kjærlighed har vovet det siste.

Dronningen.

Jarl af Bothwell, forklar eder.

Bothwell.

Giv mig nu det, hvorpå I gav pant.

Dronningen.

I vover?

Bothwell.

Jeg minder kun om et løfte — og om flere siden.

Dronningen.

Jeg forstår ikke: er det tvang?

Bothwell.

Jeg ber kun.

Dronningen
(spydigt).

Mellem eders soldater?

Bothwell
(rejser sig).

Dette slot er eders, alle mine mænd eders trofaste tjenere.

Dronningen
(rask).

Som venter på mine befalinger?

Bothwell.

Ja, eders nåde.

Dronningen
(stolt).

Før dem selv bort, — og kom selv aldrig mere for vore øjne!

(Vender sig.)

Bothwell
(efter kort betænkning).

Jeg har for eders nådes skyld været to gange i landflygtighed; jeg skal gå den tredje.

(Bukker og vil gaa.)

Dronningen
(stanser).

I land — —? Ja, det er ret! I kan ikke længer tjene os.

Bothwell.

Hvad jeg har gjort idag, har jeg kun gjort til eders nådes beskyttelse.

Dronningen.

Til min beskyttelse.

Bothwell.

Ti imorgen vilde en anden ha gjort det. Som enke lever I ikke længer trygt i dette land. Enhver højbaaren adelsmand i Skotland vil nu eje dronningen.

Dronningen
(heftig).

Skotlands mænd er dyr, gjennembrølende skogene, vilde af grusomhed og vellyst.

Bothwell
(frem).

Derfor søg ly! Jeg er eder tro.

Dronningen.

Du har været det, Bothwell, og du kunde — — nej, også du, — gå!

Bothwell.

Vær ikke bange for mig, skogens sorte due! Vi to skal flyve godt tilsammen.

Dronningen.

Der er noget ved dig, som forfærder mig.

Bothwell.

Ja, fra den stund, I under trærnes dunkelhed flygtede for mig, men kastede kyssets ildfunke efter eder, har den vokset.

Dronningen.

Bothwell!

Bothwell.

Nu kjender og vil jeg kun ét.

Dronningen.

Betænk —!

Bothwell
(lidenskabeligt, på knæ).

Nej, nu må du vorde min hustru!

Dronningen
(i stærk overraskelse).

Jeg din, — Maria Stuart af Skotland James Hepburns — — ha, ha, ha, ha! (Bothwell springer op som et lyn.) Nej, jeg lo ikke.

(Længere pause.)

Dronningen.

Der er en storhed i din ånd, som undertiden henriver mig, — — undertiden igjen — — — ja, som du nu står der, frygter jeg dig, frygter jeg dig mere end alle lorder tilsammen.

Bothwell.

Så må det være, fordi I har grund dertil.

Dronningen.

Prøv ingen kamp med mig! Vel er jeg ikke stærk, som da Rizzio blev dræbt, men mit værn er derude. Hvad vil min slægt, mit folk, hvad vil Europa sige, dersom jeg bringes ind her som fange, og kommer ud igjen som din hustru.

Bothwell.

Hvad vil de sige, dersom Maria Stuart er alene med mig som min fange og kommer ud igjen — uden at være min hustru?

Dronningen.

Alle helgener! — — De vil sige — — de vil tro — — —.
(Pause.)

Bothwell.

Her er intet valg.

Dronningen.

Retfærdige gud, altså derfor var det!

Bothwell.

Ja.

Dronningen
(langsomt).

Og nu er her intet valg mellem skammen og dig? Se, hvor han står ond og kold og venter! (Hæver sig.) Å, du dåre! (Lige mod ham.) Fra denne hule, hvorind jeg er slæbt, skal jeg hverken gå erobret eller beskjæmmet ud; jeg går ikke ud! Jeg har et mod, som du ikke har husket på, jeg har mod til at dø! — Vogt dig!

Bothwell.

Hvad blir der så af eders søn!

Dronningen.

Min søn? — (Et par skridt.) Å, min søn!

Bothwell.

Så står han uden værn.

Dronningen.

Å, Jesus Maria, jeg huskede ham ikke!

Bothwell.

Det er for ham, I har at vælge!

Dronningen
(hurtig).

Det eneste i verden, som jeg elsker, skulde bli min undergang?

Bothwell.

Undergang?

Dronningen
(stigende).

Hans far gav mig kun angst og tårer, og barnet skulde fortsætte? Nej, nej!

Bothwell.

Man har dog allerede efterstræbt ham.

Dronningen
(angst).

Er det muligt?

Bothwell.

Ti den, som har eders søn i sit værge, byder over eder. I beviser det nu selv. Derfor søg værn for eders søn!

Dronningen
(bestandig stigende).

Å, så er han flettet ind i mit liv som kjærligheden i synden: alle mine fejl skulde ikke føre mig til fald, men derimod denne uskyldige. (Vakler.) Dette er grusomt, grusomt. — Herre, beskyt min forstand, disse evige rystelser, å, de dræber mig dog tilsist!

Bothwell
(hjælper hende).

Maria, — jeg er stærk! Støt eder til mig!

Dronningen.

Å, jeg havde som barn så mange håb, som ung så megen lykke, og nu — (Ser Bothwell, blir straks stærk.) Nej, dette er den levende død; før tar jeg mit barn på armen og går fattig herfra!

Bothwell.

Så røver I ham hans trone.

Dronningen.

Ja, den er heller ikke til at attrå!

Bothwell.

Men dertil har ingen på jorden ret, og allermindst hans egen mor.

Dronningen.

Vel, så kjæmper jeg for ham mod dig og hele verden!

Bothwell.

Mod mig ikke. Ti så forlader jeg Skotland. Men hvem har I så?

Dronningen.

Ingen, ingen! Å, hvorfor kom jeg til dette land, hvor jeg skulde bli så forladt af alle! (Hun sætter sig og gråter.)

(Længere pause.)

Bothwell
(står en stund og betragter hende, nærmer sig derpå).

Hør mig, min dronning! De beste adelsmænd er med mig. Se her! (Lægger et dokument frem). 70 underskrifter, som alle udtrykker, at de ikke føler dronningen, tronarvingen eller landet sikre, før dronningen har valgt sig en støtte af deres egen midte. Og de har udvalgt mig dertil.

(Pause, hvori dronningen mekanisk ser i dokumentet.)

Dronningen
(i kamp).

Og til disse skulde jeg nu betro mig? (Rejser sig, dog uden at forlade sin plads.)

Bothwell.

Ikke til dem, men til mig. Jeg har dem i min magt.

Dronningen
(efter en pause).

Og dig skulde jeg tro?

Bothwell
(et skridt tilbage).

Vel; — så tro ingen!

Dronningen
(sætter sig).

Min gud, min gud! — hvor vender jeg mig hen?

Bothwell.

Vær ikke utaknemlig! Har jeg brugt mit liv til andet end til kamp for eder?

Dronningen.

Nej, du har været den eneste; (klagende.) — men hvorfor så også du?

Bothwell
(heftig).

Å, så vid det da: min historie er alle de andres. Enten må jeg eje dig eller forlade dig. (Overvældet.) Jeg kan ikke mere, sig, jeg skal gå, og gud er mit vidne: jeg går!

Dronningen.

Nej, forlad mig ikke, Bothwell! Jeg har jo ingen anden. Å, gud! (Gråter.)

Bothwell
(frem).

Min dronning! Maria! (Knælende.) Å, de skal ikke nå dig med et ord!

Dronningen.

Hvad forlanger du af mig, Bothwell?

Bothwell
(tar et dokument frem).

Dette dokument er færdigt, når det får eders underskrift! Å, forlad eder på mig, er I min ægtefælle for gud og mennesker.

Dronningen.

Lover du at være god imod mig, Bothwell? Jeg har lidt så meget og har nu ingen glæde igjen.

Bothwell.

I har eders søn.

Dronningen
(varmt).

Ja, — lover du mig at værge hans unge liv og hans kongelige ret? Jeg kan ikke.

Bothwell.

Det lover jeg.

Dronningen.

Lover du mig — aldrig at nægte mig hans selskab? (Gråter.)

Bothwell.

Det lover jeg.

Dronningen
(tar pennen).

Å, så mange lyse drømme, så mange — — Nej, jeg kan ikke! (Kaster sig over sine armer og hulker).

Bothwell
(rejser sig).

I har mistillid til mig.

Dronningen
(ser langsomt op).

Det er ikke af kjærlighed, du gjør dette.

Bothwell.

Ikke af den alene. Jeg elsker dig, fordi du har magten, men jeg elsker magten, fordi den er din. Var det anderledes, så var du ikke tjent med mig. Én Darnley må være nok.

Dronningen.

Fred være med ham! Men om jeg fik ti kongeriger, jeg ægtede ham ikke anden gang. Å, vil du gjøre, hvad han ikke kunde, vil du beskytte os?

Bothwell.

Herefter beskytter jeg mig selv, når jeg beskytter eder!

Dronningen.

Det er sandt, du kan ikke andet. (Tar pennen). Hvad vil min slægt, hvad vil Guisernes stolte kongeadel sige? Nej, nej! (Lægger pennen.)

Bothwell.

Tænk på eders søn!

Dronningen.

Ja! Min søn, min yndige dreng! Gud, nu sover han i sin lille hvide seng og ved ikke, hvor moderen kjæmper for hans skyld.

Bothwell.

For hans skyld må I ta en beslutning.

Dronningen.

Ja, han er mere værd end al min stolthed; jeg gjør det! Gud er mit vidne, hvorfor; men jeg gør det! (Tar pennen, siger med mildhed:) Nu skriver Maria under sin dødsdom. (Skriver; kaster sig bagover og falder i voldsom gråd.)

Bothwell
(tar dokumenterne, bøjer knæ for dronningen, kysser hendes hånd og ser op på hende).

Gråt ikke mere, Maria!

Dronningen.

Å jo, jo, jo, jo!

Bothwell.

De tårer, du gråter over mig, gjør ikke godt.

Dronningen.

Over mig selv gråter jeg. Jeg er ikke dronning mere, — å, nu er det forbi, nu er det forbi!

Bothwell.

Disse tårer fryser til is i mit hjærte.

Dronningen.

Å, kunde jeg gråte alt mit væsen ud, kunde jeg flyde tåre for tåre over i evigheden, å, å, å, å! Nu er det forbi, nu er det forbi!

Bothwell.

Nej, nu skal det begynde! Bed mig om, hvad du vil, og du skal se, det sker.

Dronningen.

Dette er min første bøn til eder, at jeg må få gråte!

Bothwell
(rejser sig).

Jeg vil ikke nægte eder den. (Sagtere.) Men I angrer den.

Dronningen
(ser Skotlands banner over sit hode).

Å, Skotlands banner, hvor ilde du har beskyttet mig. Mine tårer skal aldrig tørre ind i din dug. Springende løve, hvorfor kaster du mig af? Hvor vil du hen, forfærdelige, at du ikke kan ta din lette byrde med?

Bothwell.

Det skal den, frygt ikke! Ti den springende løve deri skal jeg bli eder.

Dronningen.

Å, den har sat klørne i mit hjærte.

ANDET MØDE.

De forrige. En rytter (kommer med brev, som han gir Bothwell, og fjærner sig straks).

Bothwell
(læser, blegner, læser igjen, men nu rolig).

Eders tårer er ikke spildte. Her kommer årsag.

Dronningen
(mat).

Der kan intet komme, som er værre end det, jeg nu lider. Å gud, å gud!

Bothwell.

Så hør dog dette:

„Til jarlen af Bothwell, hertug over Orknøjøerne.
For at beskytte dronningen og riget opsiger vi herved ethvert forbund med eder. På marchen mod Dunbar slot, — i de forenede lorders navn. Maitland, jarl af Lethington."

(Pause).

Dronningen
(rejser sig bleg og langsomt).

Bothwell.

Forrædere! Ja, ved alle djævle, de er forrædere!

Dronningen.

I sa', at adelen . . .

Bothwell.

Brudt sin ed, brudt de helligste forpligtelser har de! — Å, hvor de skal komme til at angre!

Dronningen.

Er dette den beskyttelse, som — — —

Bothwell.

Der begynder ravnene at komme!

TREDJE MØDE.

De forrige. En anden rytter.

Bothwell.

Skrig ud!

Rytteren.

Alle marker dækkes af rytterflokker, som i galop søger mod slottet.

Bothwell.

Op med broerne, hestene færdige!

Dronningen
(angst).

Skal vi flygte?

Bothwell.

Ja, for at vende således tilbage, at ikke selve djævelen skal kunne holde skjold over dem. (Dronningen synker sammen.) Det mente du, listige Lethington, at jeg skulde rydde vejene, men du bestige fæstningen! Det mente I, Skotlands adelsmænd, at I selv vilde komme først, men jeg red eder nok for fort.

Nu vilje mod vilje med slag mod slag! Nu kamp i de gamle hulveje! Rejs dig nu, lystige højlænder, hop ned i de dorske dale med sang, med brand og dødens jubel: — den, der sejrer, favner dronningen og landet!

Dronningen
(synker ned).

Rædsomt, rædsomt!

Bothwell
(heftig, hurtig).

Nej, samme dag, jeg nådde det højeste, gir jeg ikke tabt! Jeg samler tropper, hvor jeg samlede dem før. Jeg slår dem, hvor jeg slog dem før. Nu lægger den skotske løve sig til sprang. Skogene gir snart gienlyd af skrig. Kom, Maria af Skotland, tilhest og bort; bag fjældene gror spyd!

Dronningen.

Ja, i blod og tårer. — Lad det nu være nok!

Bothwell
(farer forfærdet tilbage).

I vil ikke bort? I vil ikke kjæmpe? I vil overlade landet, eders søn og eder selv til forrædere?

FJERDE MØDE.

De forrige. En adelsmand.

Adelsmanden.

Lorderne har sendt en parlamentær med udfordring til jarlen af Bothwell.

Bothwell.

Ha, ha! Til tvekamp med mig? Ja, mand efter mand, hele rækken ud! (Adelsmanden gaar.) Dette huer min sjæl! På de gamles vis, tilhest, i harnisk, mod forræderi og løgn! Støde i mulden hver, der vover at træde op som klager, få guds egen dom på lansespidsen og kaste den hånende ind i en sanddynge. — Det skal I se på fra højen!

Dronningen
(med afsky).

Jeg vil ikke se derpå!

Bothwell.

Frist ikke nu min tålmodighed over evne! — Husk, jeg er nu den eneste mand i Skotland, som gider kjæmpe for eders faldende trone!

Dronningen
(rejser sig).

Styrke og skjønhed har undertiden øvet magt over mig, — råhed aldrig!

(Pause).

Bothwell.

Tilgiv, hvis mit sprog blir den utålmodige krigers; men I forstår ikke at handle. Kom med! I tar modet fra forræderne;

ti hvor I viser eder, minder I om brudte eder, om søndertrådte pligter mod fædrelandet. Derfor sid på højen, mens jeg kjæmper!

Dronningen.

Nej!

Bothwell.

Tør I ikke tro på eders sag, — eller vil I ikke tro på mig? Husk, enhver dømmes efter sin færd. Viser han det åbne åsyns ro, siger mængden, han har ret! Kom med!

FEMTE MØDE.

De forrige. En rytter.

Rytteren
(hurtigt).

Herre, de vil ikke kjæmpe! Det var en list, og vi omringes!

Bothwell.

Forrædere til det siste! (Til rytteren.) Sid op, nu kommer vi. (Rytteren går). Nu må I følge mig længere ud og til større kampe! Ved alt, hvad I har kjært på jorden, hvis I fanges her, da regjerer I ikke en time længer i Skotland!

Dronningen.

Jeg kan heller ikke regjere over dette land.

Bothwell.

Men eders søn, eders søn!

Dronningen.

Kan heller ikke. Og det har jeg set i denne time, at han er ligeså sikker hos lorderne som hos eder.

Bothwell.

Altså mig vil I svigte — efter alt det, jeg i mit liv har vovet for eder.

Dronningen.

I har taget eder betalt idag.

Bothwell.

Nu vel, binder intet af dette, så binder dog selvopholdelsesdriften! I denne hånd ligger eders krone, sæt eders tro på den! I højfjældene finder vi Hamilton, Seyton og mange tro katolikker; derfra slår vi forræderne, så sandt Bothwell endnu ikke har tabt et slag. — Alt i verden har I gjort halvt, — gjør nu dette helt!

Dronningen.

Ja, meget godt har jeg kun gjort halvt, — derfor vil jeg nu også stanse ved en halv synd!

Bothwell.

Der er blot én synd til, men den er rigtignok også utilgivelig: det er at tabe! Den, der vinder, har ret; ti han skriver selv lovene. Men jeg kan ikke uden eder få ret; ti jeg samler ingen hær uden eder. Skin på eders hvide hest foran tropperne kun i én solklar time; — resten skal jeg gjøre!

Dronningen.

I skulde ikke før ha taget min tillid, Bothwell!

Bothwell.

Å, fordømte, æggende stivsind, hævnlyst, selvsyge træthed, — hvad det altsammen er; — du spiller dårligt tærninger med dit liv. — Men hvor skjøn du står der i din trods, uudgrundelige! — — Jeg tar dig med magt, — du skal frelses — og frelse mig!

Dronningen.

Prøv!

Bothwell.

Hun ejer endnu en styrke, jeg ikke råder med. — — — De er alt i gården! Her er ikke .... å, Maria, for siste gang, i mig blinker dit livs stjærne op igjen, der suser endnu en medbør forbi — — giv hånden hid til en stormfart efter lykken!

Dronningen
(tier, men ryster på hodet).

Bothwell.

Støjen dernede nærmer sig! .... Jeg prøver alene! Ikke enhver mand, som springer i sjøen fra det synkende skib, drukner. Men for dig kommer der en dag, da du angrer, at du slap taget i den stærke svømmer, — da du fra dit fængselsvindu skal følge fuglene over fjældet og tænke paa mig, — skal skjælve lyttende ved hvert trin, der gir ekko i de lange gange, om det skulde bringe bud fra Bothwell, bud fra livet, bud fra hævnen! — og blir det borte, — må du sidde, til du blir gammel, gusten, — endnu vente, — da band Bothwell, da sig, han blev hævnen, — hævn over al din troløshed!

(Der ropes nedefra ved altanvinduerne: Bothwell.)

Ja, nu kommer jeg! — — Skal jeg aldrig se dig mere, du høje sirene i magtens stjærnestrødde omgivelse! Du har sunget mig ned i afgrundene! Hvor mange skal endnu hvirvles ned i dødningedansen om dit navn? Du bestandig brudeklædte, jeg burde dræbe dig, før jeg gik; ti ingen må eje dig, når ikke jeg fik dig!

(Nedefra roper flere: Bothwell, Bothwell!)

Jeg kommer, jeg kommer! — Aldrig mere se dig — å! (Han styrter mod hende, omfavner hende og hvisker:) Hvis vi nu

begge døde? — — Så skiltes vi ikke! — — Nej. — (Slipper hende.) Livet, friheden, og håb med den! (Går.)

SJETTE MØDE.

Dronningen (alene).

Fuglen fra ørneredet.

Hos ham var undergang. Fra ham også Nu må jeg vel være færdig i Skotland, siden jeg ikke har en eneste ven mere. — Og ingen gjærning mere at gjøre . . . (Bothwells stemme nedefra: Kom med, Maria, kom med!) Dette var sangen under vinduet. — Jeg hører dem komme, — de, som vil ha min krone. Men jeg gir den ikke! Ikke for alle pinsler i verden. — De kan ta den, så har de en synd mere. — — Altså således skulde det ende Å, min frihed og mit unge kongedømme! Det er for tidligt at skilles, jeg har endnu livssaft igjen for eder at gro i, — vel, saa skal jeg bruge den til at stå imod med. De kan ta alt fra mig, men overvinde mig skal de ikke. De skal nødes til at vidne:

Kunde hun ikke lykken regjere,
o, så kunde hun ulykken bære.

(Vil gå, men hun er neppe kommen et par skridt, før døren åbnes, vagt marcherer ind, gjør holdt og stiller sig i to rækker. Gjennem disse kommer:

SYVENDE MØDE.

Morton. Lindsay. To adelsmænd. Dronningen.

Lindsay.

Eders nåde, i de forsamlede lorders navn kommer vi — —

Dronningen.

Velkommen, I herrer af adelen! Det vidste jeg, at I vilde ile til eders dronnings beskyttelse. Den hensynsfulde Lindsay, den tro Morton, — hvor er mine andre beskyttere, min bror Murray og den brave Lethington?

Lindsay.

De er med os, eders nåde.

Dronningen.

Hvor tryg må Skotlands dronning kjende sig mellem sådanne mænd!

Morton.

Vi har befaling til at — — —

Dronningen.

— Stille eder til vor tjeneste! Dertil har gud selv indsat eder, på eders adelige sværd står: for gud, konge og fædreland.

Lindsay.

Hvis det er eders nåde belejligt, så skal vi ledsage eder til — —

Dronningen.

— Vore tro mænd, vi følger! Hvad vi nu har tilbage at betro dem, vor kongelige ret, kan intet menneske ta; ti den har vi af gud fra fødselen af. Derfor fremad! Vi er rede. — Honnør for dronningen!

(Officeren sænker sine værger, rytterne lægger sine hellebarder over kors, dronningen går derunder, siden Morton, Lindsay og de to adelsmænd, hvorpå vagten marcherer af, det hele tog bevæger sig langsomt. En stund tom scene, da kommer:)

OTTENDE MØDE.

Murray, fulgt af Lethington, Morton og mange adelsmænd. Senere Lindsay.

Murray.

Mine herrer, Maria Stuart har overgivet sig til Skotlands lorder. Jeg ved, hun blir modtaget og behandlet med al den agt, man skylder en kongelig person og en kvinde.

Alle.

Ja.

Murray.

Men jeg ved også, at fra denne dag af har Maria Stuart af Skotland ophørt at regjere.

Alle
(og meget stærkere).

Ja, ja, ja, ja!

Murray.

Leve hendes søn, Jakob den sjette, konge af Skotland!

Alle

Han leve!

Murray.

I hans navn og i den regjerings, som Skotlands parliament udnævner, tar jeg herved Skotlands kongelige banner — —

(Han går frem imod det, idet man gør plads for ham, fulgt af Lethington og Morton, der ser på hinanden. Han har netop lagt hånden på det, da flere stemmer fra baggrunden roper: Holdt, holdt!)

Lindsay
(kommer, — mægtigt).

Holdt!

NIENDE MØDE.

De forrige. Knox. Folket.

Flere.

John Knox og folket med ham.

Lindsay.

Stille, Knox taler!

Knox.

Folket, som hørte, at her skulde handles om Skotland, vilde gjærne være med.

Folket
(ikke uden trusel).

Leve Knox!

Knox.

Hvad Skotlands adel har gjort idag, er visselig til det gode; ti alt er til det gode. Men da skal de idag ikke lægge kampens urene hænder på dette banner; ti det er ikke Murrays, ikke Mortons, ikke Lethingtons, det er Skotlands, det er det nationale tegn, hvorunder Skotland skal sejre over al sin jammer; ti løven deri er Herrens kraft! — — — — Men da tar jeg på hans kirkes vegne dette banner og bærer det foran folket.

(Under ustandselig jubel tar han det).

[I alle slag og trætter
nedover livets elv
er der kun en, som sejrer,
og det er Herren selv.
Det onde skal af vejen,
det svage blive må;
ti frem skal sandhedsmagten
til mørkets siste vrå.
For ham det onde træller,
for ham det gode lider; —
Han i det større tæller
for sine større tider.]

(Musikken falder ind med march, og idet Knox går med banneret, roper nogle af folket: Leve Knox! andre: Leve Skotland! Folket og adelsmændene følger højtideligt efter Knox. Under stor, almindelig jubel modtages de udenfor; — tilbage står Murray, Lethington og Morton.)

(Tæppet falder.)

DE NYGIFTE

DE HANDLENDE.

Amtmanden.

Fruen.

Laura, deres datter.

Aksel, hendes mand.

Mathilde, hendes veninde.

FØRSTE AKT.

Et rigt udstyret værelse med gulvtæppe, en sofa til højre og en til venstre, begge i forgrunden. Et bord i midten med lænestoler om. Døren i baggrunden fører til et forværelse. Foran sofaen til venstre et lidet bord, hvorpå aviser.

FØRSTE SCENE.

Amtmanden (i sofaen til venstre, læsende i aviser). Aksel (i sofaen til højre med en avis over sine knæ, hvori han ikke læser). Fruen (syende ved bordet). Laura (træder netop ind). (Senere) Mathilde.

Laura.

God morgen, mor!

(Kysser hende.)

Fruen.

God morgen, min kjære! Du har sovet godt?

Laura.

Godt. God morgen, far!

(Kysser ham.)

Amtmanden.

God morgen, lille ven, god morgen! Glad og vel tilmode?

Laura.

Ja, meget vel. **(Går forbi Aksel.)** God morgen, Aksel!

(Hun sætter sig ved bordet lige over for sin mor.)

Aksel.

God morgen!

Fruen.

Det gjør mig ondt, mit barn, at jeg ikke kan ta med på bal idag. Men den lange tur derhen, i så koldt forårsvejr …

Amtmanden

(bestandig læsende).

Mor er ikke vel, hun har hostet inat.

Laura.

Har hun igjen hostet?

Amtmanden.

To gange. (Fruen hoster, amtmanden ser op.) Kan du høre! Mor må ikke ta ud, ikke på nogen måde.

Laura.

Så tar heller ikke jeg med.

Amtmanden.

Det er også det beste; vejret er så råt. — (Til fruen.) Men du har intet sjal om dig, min pige; hvor er dit sjal?

Laura.

Aksel, hent mors sjal; det hænger i forstuen.

(Aksel går.)

Fruen.

Her er ingen rigtig vår endnu. Det undrer mig, at her ikke er lagt i kakkelovnen.

Laura

(til Aksel, som breder sjalet om fruen).

Aksel, ring på, og lad os få i ovnen.

(Han gjør det og gir tjeneren besked.)

Fruen.

Dersom vi alle blir borte fra ballet, må der gå bud. — Kanske, du Aksel, besørger det?

Aksel.

Gjærne; — men går det også an at bli borte fra dette bal?

Laura.

Du hører jo, at mor har hostet inat.

Aksel.

Jeg hører det. Men ballet er gjort af min eneste ven på disse kanter for at hædre dig og mig; vi er hele festens anledning, — og da at bli borte!

Laura.

Vi har jo ingen glæde af at ta derhen, når mor ikke er med.

Aksel.

Man må ofte gjøre det, hvoraf man ingen glæde har.

Laura.

Når der er tale om pligt, ja. Men vor første pligt er mod mor, som umulig kan sidde hjemme alene, når hun er syg.

Aksel.

Jeg opfattede det ikke så, at mor var syg.

Amtmanden

(læsende).

Hun har hostet to gange inat. Hun hostede for et øjeblik siden.

Fruen.

Aksel mener, at det er ingen sygdom, og deri har han jo ret.

Amtmanden

(læsende).

Hoste kan betyde meget slemt. (Kræmter.) Brystet, lungen. (Kræmter igjen.) Jeg tror, at heller ikke jeg er rigtig vel.

Laura.

Lille far, du går for let klædt.

Fruen.

Du klæder dig, som om her var sommer, og det er her jo slet ikke.

Amtmanden.

Nu brænder det straks i kakkelovnen. (Kræmter atter.) Slet ikke rigtig.

Laura.

Aksel! (Han kommer hen til hende.) Nu kunde du læse noget af aviserne for os, indtil frokosten blev færdig.

Aksel.

Gjærne. Dog vilde jeg først høre, om vi virkelig ikke skal ta på bal?

Laura.

Du kan jo gjøre det og bringe undskyldning fra os andre.

Fruen.

Det går ikke an. Husk, at nu er I gifte.

Aksel.

Men netop derfor synes mig, at heller ikke Laura kan være hjemme; hun må jo nu ta mest hensyn til, at hun er min kone, og ballet er jo for os to, der intet fejler, ligesom et bal overhovedet er for de unge —

Fruen.

— og ikke for de gamle.

Laura.

Tak, mor har begyndt at danse igjen, siden jeg blev voksen. Jeg har aldrig været på et bal, som ikke mor har ført op.

Fruen.

Men Aksel mener, at jeg helst ikke burde ha gjort det.

Amtmanden (læsende).

Mor danser just nydeligt.

Aksel.

Det må jo jeg vide, som så ofte har havt den ære at føre op med mor. Men denne gang er halvhundre mennesker kommet sammen, og meget bryderi, megen bekostning og megen glæde opbudt for vor skyld alene. Det er ordentlig synd at skuffe dem.

Amtmanden (læsende).

Vi kan jo gjøre et bal for dem igjen.

Fruen.

Så meget mere, som vi skylder et.

Laura.

Ja, det er bedre; her er også mere rum.

(En pause.)

Aksel

(over Lauras stol).

Og din nye balkjole, min første gave til dig, — den skulde ikke friste dig? Blåt flor med sølvstjærner i? De skal ikke gå op for første gang iaften?

Laura

(smilende).

Nej, — den balaften, hvor mor er borte, kan stjærnerne ikke lyse.

Aksel.

Vel, jeg skal sende atterbud.

(Går.)

Amtmanden

(læsende).

Kanske det dog er bedre, at jeg skriver et par ord.

(Aksel stanser.)

Fruen.

Ja, du gjør det best.

Mathilde

(træder ind, fulgt af tjener, som åbner begge døre).

Frokosten er færdig.

Amtmanden

(idet han tar fruens arm).

Behold sjalet på, min beste; det er koldt gjennem forstuen.

(De går.)

Aksel

(byder Laura armen og går efter).

Kunde jeg få tale et par ord med dig, forinden vi gik ind?

(Stanser ved døren.)

Laura.

Nu skal vi jo spise.

Aksel

(til Mathilde, som står bag og venter).

Vær så god.

(Hun går, tjeneren følger.)

ANDEN SCENE.

Aksel. Laura. Senere Mathilde.

Aksel.

Du er ikke til at bevæge? — Tag med på dette bal!

Laura.

Ja, det kunde jeg tænke, at det var derom.

Aksel.

For min skyld!

Laura.

Men du så selv. Mor og far ønsker det ikke.

Aksel.

Jeg ønsker det.

Laura.

Når mor og far ikke vil?

Aksel.

Du er altså først deres datter, — og siden min hustru?

Laura

(ler).

Ja, det er da naturligt.

Aksel.

Nej, det er ikke naturligt, ti for to dage siden lovede du at forlade far og mor og følge mig.

Laura

(ler).

På bal? Nej, det lovede jeg ikke.

Aksel.

Hvorhen jeg vil.

Laura.

Men dette vil du ikke, søde Aksel; — for det går slet ikke an.

Aksel.

Jo, det går an, hvis du vil!

Laura.

Ja, men jeg vil ikke.

Aksel.

Samme dag hørte du også, at manden er konens herre; du må ville gå fra dem, når jeg vil; — derpå gav du mig din hånd, lille egensindige.

Laura.

Det var jo netop for bestandig at kunne bli hos far og mor, at jeg gjorde det.

Aksel.

Så det var det. — Du vil altså ikke bli hos mig?

Laura.

Jo; men ikke forlade dem.

Aksel.

Aldrig? —

Laura.

Aldrig? (Stille.) Jo, når jeg engang må.

Aksel.

Når må du?

Laura.

Når? — Når mor og far ... ikke er mere. Men hvorfor tænke på det ...?

Aksel.

Gråt ikke, kjære! Hør mig; kunde du slet ikke følge mig, — før de forlader os?

Laura.

Nej, kan du tænke det?

Aksel.

Å, Laura, du elsker mig ikke.

Laura.

Hvorfor siger du sligt? Det er bare for at få mig bedrøvet.

Aksel.

Du ved ikke engang, hvad »elske« er.

Laura.

Ved ikke jeg? — Dette er ikke smukt af dig.

Aksel.

Så sig det da, du kjære, forklar det!

Laura

(kysser ham).

Nu skal du ikke mere tale om det; for så ved du jo, at jeg får røde øjne, og så vil far og mor vide hvorfor, og så kan jeg ikke sige det, — og så blir det lejt.

Aksel.

Bedre lidt gråd nu — end megen senere.

Laura.

Hvad har jeg da gjort, siden jeg skal gråte for det?

Aksel.

Givet din hånd uden tillige at gi dit hjærte, givet dit ja, men ikke din vilje, givet dig selv uden at vide hvortil. Det, som nu skulde være mig til den største og reneste glæde i mit liv, begynder at bli til sorg, og fremtiden mørknes.

Laura.

Du himmel, — og i alt dette er jeg skyld?

Aksel.

Nej, jeg er selv skyld i det. Jeg har dåret mig med smigrende håb, jeg har tænkt, det var så let en sag for min kjærlighed at få din vakt, men jeg kan ikke engang få dig til at forstå mig, hvert middel er glippet. Så må jeg ta mod til mig: jeg må prøve det siste.

Laura.

Hvilket? Det siste?

Aksel.

Ak, Laura, jeg elsker dig så ubeskrivelig.

Laura.

Gjorde du det, så gjorde du mig ikke ondt. Jeg gjør aldrig dig ondt.

Aksel.

Så vis mig bare denne ene føjelighed, og jeg skal tro, den er løfte om mere: — gå med på ballet!

Laura.

Det kan jeg jo ikke!

Aksel.

Å, så tør heller ikke jeg opsætte!

Laura.

Du gjør mig bange! Du ser så vredt.

Aksel.

Nej, nej; men således kan det ikke længer gå. Jeg holder det ikke ud!

Laura.

Er jeg da så slem? Det har ingen sagt om mig før.

Aksel.

Gråt ikke, lille dejlige alv; du har ingen skyld uden den, at du er så vidunderlig sød, både når du ler og gråter. Det ånder op af din stemning som af en blomst. Hys, hys, ingen røde øjne, lad ingen se det, der kommer mor ... nej, det er Mathilde.

Mathilde.

Kaffen blir kold.

Aksel.

Nu kommer vi også. Det vil sige: Laura. Jeg vilde få lov til at tale et par ord med Dem.

Mathilde.

Med mig?

Aksel.

Hvis De tillader?

Mathilde.

Gjærne.

Laura.

Men du kommer dog ind til os?

Aksel.

Straks, min ven.

Laura.

Og er ikke mere vred på mig.

Aksel

(følger hende).

Det har jeg aldrig været, — og det kan jeg aldrig bli.

Laura.

Gud ske lov!

(Springer ud.)

TREDJE SCENE.

Aksel. Mathilde.

Mathilde.

Hvad vil De mig?

Aksel.

Frøken, kan De tie?

Mathilde.

Nej.

Aksel.

De vil ikke?

Mathilde.

Nej.

Aksel.

Ikke mere dele fortrolighed med mig? (Tar hendes hånd.) Før delte vi ...

Mathilde

(tar hånden tilbage og viger fremover).

Ja før.

Aksel.

Hvorfor ikke længer? (Efter hende.) Hvad er forandret?

Mathilde.

De — De er jo nu gift.

Aksel.

Nej, det er jeg netop ikke.

Mathilde.

Så?

Aksel.

Det må dog De, som ser så skarpt, ha mærket.

Mathilde.

Jeg tænkte, det var sådan, De vilde ha det.

Aksel.

De svarer mig så forbeholdent. Har jeg forbrudt mig mod Dem?

Mathilde.

Hvorfor falder det Dem ind at spørge om det?

Aksel.

Fordi De i den senere tid undgår mig. Husk, hvor god De engang var, ja, at jeg skylder Dem alt! Det er jo gjennem Dem, at jeg har nåd til hende. Jeg måtte sætte Dem stævnemøde for at få hende med; jeg måtte byde Dem armen for at kunne gi hende den andre og tale med Dem for at få hende til at høre. Den lille trodde, at hun gjorde Dem en tjeneste —

Mathilde.

— Og så var det jeg, som gjorde hende en —

Aksel.

— Uden at vide af det; — det var det morsomme ved det.

Mathilde.

Det er sandt, det var det morsomme ved det.

Aksel.

Men man sa' snart, at vi to var hemmelig forlovede, og at vi brugte Laura til et skalkeskjul; — så måtte jeg jo for Deres skyld gjøre en hurtig ende på det.

Mathilde.

Ja, De overraskede mange.

Aksel.

Lige til hende selv, tror jeg — ikke at tale om forældrene. Men det værste er, at jeg også overraskede min egen lykke.

Mathilde.

Hvad mener De?

Aksel.

Jeg vidste jo, at Laura kun var et barn; men jeg tænkte, hun skulde nok vokse, når kjærligheden kom. Men den kommer ikke. Men De kan hjælpe. Hos Dem har hun levet med alle sine første længsler. De har jo også nogen årsag i, at dette, det vigtigste i hendes liv, kom uforberedt på hende; derfor skylder De at ta hende ved hånden disse første skridt bort fra forældrene og hen til mig, led hendes kjærlighed mod mig —

Mathilde.

Jeg —

(Pause.)

Aksel.

Vil De ikke?

Mathilde.

Nej —

Aksel.

Men hvorfor ikke? De elsker hende dog.

Mathilde.

Det gjør jeg; men dette —

Aksel.

Kan De gjøre! Ti De er rigere end vi andre, har derfor også flere veje til en sjæl end vi. Undertiden når vi taler om sådanne ting, og De så siger Deres mening, må jeg tænke på omkvædet i de gamle kjæmpeviser, der i to linjer har hele visens poesi.

Mathilde.

Ja, — jeg har hørt Dem smigre før.

Aksel.

Jeg smigre? Netop det, jeg nu ber Dem om, viser jo mere end noget andet, hvor stor min —

Mathilde.

Nok, nok, jeg gjør det ikke!

Aksel.

Hvorfor ikke? Vær dog i det mindste åben!

Mathilde.

Fordi, å, fordi —

(Går.)

Aksel.

Men hvad har gjort Dem så uvenlig?

(Mathilde stanser, som vilde hun svare, men går hurtig.)

FJERDE SCENE.

Aksel.

Hvad går der dog af hende? Er der kommet noget ivejen med Laura? Noget i huset? — Nu, det må være, hvad det vil; ti jeg får altså andet at tænke på. Når den ene ikke kan, den anden ikke vil forstå mig, og de gamle hverken kan eller vil, så må jeg handle på egen hånd — og helst straks! Senere vil det se ud for verden som et brud; altså nu, før vi sætter bo. Skal dette vare, går vi tilgrunde. At finde sig i det unaturlige er som godvillig at la' sig slå lam. Her binder hensynenes fine garn mig på hænder og fødder. Jeg må gå den hele route med kvart damp; jeg må liste mig med samme varsomhed mellem deres møbler og blomster som mellem deres vaner. Man kan snarere vælte hele dette hus end få en liden ting forandret deri. Jeg kan ikke røre mig! Det blir også tilsist utåleligt. At flytte den sofa lidt længere ind til væggen eller den stol bort, er det da mod naturen? Eller er det bestemt fra evighed af, at det bord skal stå der? Kan det ikke flyttes? (Flytter det.) Jogu kan det flyttes. Ha, ha! Og sofaen med! Hvorfor så langt fremme, (Skyder den bagover.) og hvorfor stolene altid ivejen? Den skal stå der — og den der. (Flytter.) Jeg vil ha plads for mine ben, jeg tror tilforladelig, jeg har glemt at gå; jeg har heller ikke på et år hørt lyden af mine

egne skridt, — eller af min egen stemme; her hvisker og hoster man altid. Jeg har vel da min stemme endnu?

Brister, brister, alle bånd!
Mit fængsel vil jeg bryde,
møde frem, med stål i hånd,
hvor kamp —

FEMTE SCENE.

Amtmanden, fruen, Laura, Mathilde (tyggende og drikkende). Aksel.

(Lang pause.)

Laura.

Men Aksel?

Mathilde.

Hvad? Ganske alene?

Fruen.

Er du på bal?

Amtmanden.

Og besørger både dansen og musikken?

Aksel.

Jeg morer mig.

Amtmanden.

Med vore møbler?

Aksel.

Jeg vilde bare se, om de kunde flyttes.

Fruen.

Om de kunde flyttes?

Laura.

Men hvorfor skriger du så?

Aksel.

Jeg vilde bare prøve, om jeg endnu havde min stemme.

Laura.

Om du havde din stemme?

Fruen.

Der ligger en stor skog op til huset, hvor du kan øve dig.

Amtmanden.

Og en fos, — hvis det er en Demosthenes, du vil bli.

Laura.

Men, Aksel, er du blet gal?

Aksel.

Nej, men jeg tror, at jeg snart blir det.

Fruen.

Er der da gåt dig noget imod?

Aksel.

Ja, meget.

Fruen.

Hvad er det? En ubehagelig tidende med posten?

Aksel.

Nej, ikke det; — men jeg er ulykkelig.

Fruen.

To dage efter dit bryllup?

Amtmanden.

Højst besynderlig måde at vise det på.

Aksel.

Det kommer slig over mig undertiden.

Fruen.

Men hvad er dette? Du er heller ikke så lykkelig, som vi håbede, du nu måtte være. Min ven, betro dig til os, som nu er dine forældre.

Aksel.

Jeg har længe tænkt det, men jeg har savnet mod.

Fruen.

Hvorfor? Er vi ikke gode imod dig?

Aksel.

I er altfor gode.

Amtmanden.

Hvad skal det sige?

Aksel.

At jeg har det altfor godt her, at det øver ikke mine kræfter, tilfredsstiller ikke min trang til virksomhed, til kamp, — ikke min ærgjærrighed.

Amtmanden.

Ikke det? Hvad vil da du?

Aksel.

Jeg vil arbejde for mig selv, skylde mig selv min stilling i samfundet, jeg vil bli til noget.

Amtmanden.

Så. — Griller!

(Går mod døren.)

Fruen.

Men som vi skal ta os af: han er jo nu vort barns mand. Hvad ønsker du at bli, min ven? Stortingsmand?

Aksel.

Nej; men min onkel, som har omtrent den største sagførerforretning i landet, har for længre tid siden tilbudt mig at overtage den.

Fruen.

Den kan du jo ikke styre herifra, Aksel?

Amtmanden

(ved døren).

Griller, griller! — Kom og spis!

(Vil gå.)

Fruen

(til Aksel).

Ikke sandt, du kan ikke styre den herifra?

Aksel.

Nej; men jeg kan flytte til byen.

Alle.

Flytte til byen?

(Pause, amtmanden kommer tilbage.)

Amtmanden.

Det er jo endnu mere umuligt.

Fruen.

Men her må være noget under. Er det et eller andet, som trykker dig? (Sagtere.) Har du gjæld?

Aksel.

Tak, kjære svigerforældre! den har I jo betalt for mig.

Fruen.

Hvad er det da, Aksel? Du er så underlig i den senere tid, — hvad er det, beste ven?

Amtmanden.

Griller, sådanne, som kommer fra maven. Du kan huske, sist vi spiste hummer. — Kom ind og tag dig et glas sherry, så er det glemt.

Aksel.

Nej, det er ikke glemt. Det kommer igjen, og altid stærkere. Jeg må ha arbejde, mål; jeg kjeder mig.

Fruen.

To dage efter bryllupet!

Amtmanden.

Så tag fat, for pokker! Hvad er ivejen? Vil du drive op en af mine gårde? Vil du gjøre anlæg? Vil du — nu ja, hvad du vil! Jeg ser gjærne, du har planer, og penger skal du få, — bare gjør ingen spektakel!

Aksel.

Men da vil jeg skylde dig alt og føle afhængighed.

Amtmanden.

Du vil heller skylde din onkel?

Aksel.

Han gir mig intet. Jeg må kjøbe det.

Amtmanden.

Så? — Med hvad?

Aksel.

Med mit arbejde og med — ja, du vil dog låne mig lidt?

Amtmanden.

Ikke en skilling.

Aksel.

Men hvorfor?

Amtmanden.

Det skal jeg sige dig: fordi min svigersøn er min svigersøn og ikke en spekulerende sagfører, der sidder for åbne døre og byder sig frem med skilt på.

Aksel.

Er sagførerstanden uhæderlig?

Amtmanden.

Det er den ikke. Men du er optagen i en af landets ældste og rigeste familjer, hvis fortid du pligter at ære, og i denne familje har søn efter far i umindelige tider været ejendomsbesiddere, ikke embedssøgere, ikke lykkejægere. De hæderlige embeder, jeg har havt, er mig alle tilbudte, ikke forlangte, og heller ikke du skal sjakre med din eksamen eller dine talenter, men rolig sidde her; så tilbyder man dig mere, end du ønsker.

Fruen.

Men, kjære ven, ophids dig ikke! Du blir så dårlig bagefter. Lad os få dette ordnet uden strid. Aksel, han tåler ikke anstrængelse, vær dog fornuftig. Laura, hent din far et glas vand. Min ven, kom, lad os gå tilbage til spisestuen.

Amtmanden.

Tak, jeg har ikke mere nogen appetit.

Fruen.

Der kan du se. Aksel, Aksel!

Laura.

Fy, Aksel!

Fruen.

Sæt dig, min ven, sæt dig! Gud, hvor du er hed!

Amtmanden.

Her er også så varmt.

Fruen.

Det er kakkelovnen. Mathilde, sluk! sluk!

Laura
(til Aksel).

Ja, du er en god en, du!

Amtmanden.

Sæt — sæt stolene tilrette! (Det sker.) Og bordet! (Det sker.) Nu er det bedre.

Fruen.

Der kan så let forefalde noget, når en fremmed kommer ind.

Amtmanden.

Men dette? — Jeg er aldrig før blet modsagt.

Fruen.

Det sker én gang og så aldrig mere! Han vil snart lære, hvem du er, og hvad han skylder dig.

Amtmanden.

Og den første gang ... af min svigersøn.

Fruen.

Han vil også angre det, så længe du lever, og når du er død, aldrig få ro. Vi må håbe, at den kjærlige omgang i vort hus vil forbedre ham. — Aksel er også i den senere tid som forhekset.

Laura.

Ja, ikke sandt?

Fruen.

Gud, Laura, har også du —?

Laura.

Nej, jeg intet.

Fruen.

Laura, vil du skjule noget?

Amtmanden.

For os? (Rejser sig.) Er det kommet så vidt?

Laura.

Jeg forsikrer, kjære forældre, der er ingenting, det er bare —

Begge.

Det er bare —?

Laura.

Nej, nej, det er ingenting, — men I forskrækker mig så.

Begge.

Hun gråter!

Mathilde

(frem).

Hun gråter!

Amtmanden.

Min herre, hvorfor gråter hun?

Laura.

Men far, far, se på mig, jeg gråter ikke det mindste.

Fruen og Mathilde.

Jo, Laura gråter!

Aksel.

Ja, — og vil gråte hver dag, indtil her sker en forandring! (Pause, hvori alle ser på ham.) Nuvel, da så meget er sagt, kan resten siges; vort giftermål er ikke lykkeligt; ti det savner den allerførste betingelse.

Fruen.

Retfærdige gud, hvad er det, han siger?

Amtmanden.

Fat dig, lad mig; hvad mener du?

Aksel.

Laura elsker mig ikke —

Laura.

— Ja, det siger han!

Aksel.

Hun ved ikke engang, hvad det er at elske, og vil i sine forældres hus aldrig få det at vide.

Amtmanden og Fruen.

Hvorfor?

Aksel.

Fordi Laura kun lever for sine forældre; mig har hun som en ældre bror, der skal hjælpe hende at elske dem.

Fruen.

Er det dig så imod.

Aksel.

Nej, nej, jeg er eder hengiven og taknemlig, jeg er stolt af at være eders søn; men jeg blir det kun gjennem hende, og hun har endnu ikke optaget mig. Jeg kan flytte fra eller til, som jeg selv lyster; hun står fast her. Laura gir mig ingen vilje, neppe et ønske, ja, ikke engang et kjærtegn, som hun ikke først har delt i tre dele, og hvoraf jeg får min tredjedel, — får den sist eller slet ikke.

Fruen.

Du er skinsyg, — og på os!

Amtmanden.

Han er skinsyg!

Laura.

Ja, det er han, mor.

Amtmanden.

En fiks idé, Aksel, en latterlig idé. Du må ikke la' folk høre det.

Aksel.

Nej, den er hverken fiks eller latterlig; den indeslutter sundheden og sandheden i vort forhold, og den fortærer mit sind, så jeg plager hende, forarger eder, blir ledig, tom, harm —

Amtmanden.

Så er det jo en sygdom.

Aksel.

Ja, men I er dens årsag.

Begge.

Vi?

Amtmanden.

Vær dog lidt —

Aksel.

I la'r hende behandle mig som den største af alle de dukker, I har givet hende; I har ikke råd til at afstå mere kjærlighed end den, hun kan gi til en dukke.

Amtmanden.

Tal anstændig! tag de tilbørlige hensyn —

Aksel.

Om forladelse, kjære forældre, hvis jeg ikke gjør det. Jeg mener: et barn kan ikke være en hustru, og sammen med eder vil hun stedse kun være ét barn.

Fruen.

Men, Aksel, var det ikke vi, som sa' dig, at hun bare var et barn, —

Amtmanden.

— Vi advarede dig, vi bad dig vente et par år —

Fruen.

Fordi vi ikke kunde se, at hun elskede dig endnu.

Amtmanden.

Men da svarede du, at det netop var barnet i hende, du elskede.

Fruen.

Netop barnets uskyld og enfold; du blev renere i hendes nærhed, ja følte dig undertiden som i kirke. Og det forstod vi forældre; ti vi havde selv følt det.

Amtmanden.

Da fattede vi tillid til dig, min søn.

Fruen.

Kan du huske den morgen, mens hun sov, da du sa', at hendes liv var en drøm, som det var synd at forstyrre?

Amtmanden.

— Sa', at bare du tænkte på hende, gik du uvilkårlig sagtere som for ikke at vække hende.

Fruen.

Hele livet var blet dig som en morgen. Du var så glad, havde sådant mod og havde fåt lyst til alting.

Aksel.

Det er sandt, hendes barnlighed lyste fred over mig,

hendes stille uskyld dæmpede. Det er sandt, jeg følte en liflig, dejlig morgen over mine kræfter.

Amtmanden.

Og nu er du utålmodig over, at hun er et barn.

Aksel.

Ja, ja! Da jeg vilde føre hende til alteret, var det måske bare mit bedre jeg, mine gode forsætter, jeg vilde gi hånden. Hun var for mig, hvad madonna er for den gode katolik; men nu er hun blet mere. Afstanden er borte; jeg kan ikke bare beundre, jeg må elske, ikke bare knæle, men omfavne. Hendes øjne har samme finhed, samme uskyld; men jeg kan ikke mere sidde timevis og se på dem; nu må de sænke sig i mine med alt det, de ejer. Hendes hånd, arm, mund er den samme, men hånden må ligge i mit hår, armen om min hals, munden til min, hendes tanke må omfavne min og som Herrens sol være over mig overalt. Hun var mig et symbol, men det er blet til kjød og blod. Jeg tog hende op i min tanke som et barn; under den daglige beskuelse er hun vokset ud til en kvinde, som undselig og uvidende bøjer sig fra mig, men som jeg må besidde.

Laura

(skynder sig til ham).

Fruen.

Han elsker vort barn!

Amtmanden.

Han elsker hende! (De gamle omfavner hinanden.) Men hvad er det så videre? Alting i orden! — Et glas sherry, kom!

Aksel.

Nej, det er ikke i orden. Jeg kan få hendes tak i en glad stund, men ikke hendes hjærte. Ti hvad jeg elsker, elsker ikke hun, hvad jeg vil, vil ikke hun, ja, om det så bare er at ta på bal, så er det hende ingen glæde, når ikke moderen kan ta med.

Fruen.

Herre gud, ikke andet!

Laura.

Nej mor, det er ikke andet. Det er dette bal!

Amtmanden.

Men så tag på bal! I er jo lige tossede begge to. Kom nu ind!

Aksel.

Ballet, det er ikke ballet; jeg bryr mig ikke om ballet.

Laura.

Nej, sådan er det, mor. Når han får det, han vil, så er det slet ikke det, men noget rent andet. Jeg forstår ikke, hvad det er.

Aksel.

Nej, for det er ikke den enkelte ting, men det hele forhold. Det er kjærligheden, jeg savner, og den har hun ikke, og den får hun ikke, — så længe hun er hjemme!

(Pause.)

Fruen

(langsomt).

Så længe hun er hjemme?

Amtmanden

(nærmere med lidt bæven).

Hvad mener du med det?

Aksel.

Først når Laura ikke længer kan hælde sig til sine forældre, er der mulighed for, at hun vil hælde sig til mig.

Fruen

(lyttende).

Han mener?

Amtmanden

(ligeså)

Jeg forstår ikke —?

Aksel.

For at bli mere end en god datter, for at bli en god hustru, — må Laura bort.

Fruen.

Laura bort?

Amtmanden.

Vort barn?

Laura
(til moderen).

Mor!

Aksel.

Det var synd mod hende, jeg så inderlig elsker, synd mod mig selv og synd mod eder, der er i så god tro, hvis ikke jeg, som har magten, nu også tog kraft til at bruge den. Her lever Laura bare for eder; når I dør, er alt livet dødt for hende, men det er ikke meningen, det er ikke, hvad hun lovede for altaret, og det er ikke, hvad jeg vil finde mig i. At fortsætte gjør os alle ulykkelige; derfor skal Laura følge mig!

(Fruen frem, Laura til Mathilde.)

Amtmanden.

Du kan ikke mene, hvad du siger.

Aksel.

Det er mit inderligste alvor, og ingen får mig mere derfra.

Fruen.

Så se Herren i nåde til os!

(Pause.)

Amtmanden.

Du ved, Aksel, at gud gav os fem børn, men du ved også, at han tog de fire tilbage. Laura er nu vort eneste barn, vor eneste glæde.

Fruen.

Vi tåler ikke at miste hende, Aksel! Hun har ikke forladt os en eneste dag, siden hun blev født; hun er

vor smertes forkjælede barn; de døde vildė ha hende, så måtte vi jo holde fast.

Amtmanden.

Aksel, du er ikke ond, du er ikke kommen iblandt os for at gjøre alle os her ulykkelige.

Aksel.

Dersom jeg her gav efter, vilde dette bryde op igjen hver fjortende dag, og det kunde ingen af os holde ud. Derfor, velsignede forældre, vær nu istand til et offer; lad det være endt med én gang, — og Laura flytter om otte dage med mig til byen.

Amtmanden.

Retfærdige gud, — det er umuligt!

Fruen.

Du har ikke hjærte til det. Se på hende, og sig det én gang til! (Han vender sig bort.) Nej, jeg vidste, at du ikke kunde. Du kan heller ikke lønne os således. (Til amtmanden.) Men så tal til ham, du! Sig ham sandheden, sæt ham til rette, fordi han bryder ind med ondt i en god og kjærlig familje.

Amtmanden.

Her har i dette hus, så langt tilbage som jeg kan mindes, aldrig været sagt et hårdt ord. Dette er mig som en ond drøm, jeg arbejder for at bli vågen, men kan ikke! (Pause.) Da vi gav ... Dem vor datter, hr. Hargaut, gjorde vi ingen betingelse. Vi førte Dem til en lykkelig familje, til en rig stilling, en betydelig fremtid, og vi ventede til gjengjæld lidt kjærlighed ... lidt taknemlighed, ... i det mindste lidt hensyn. Men De bærer Dem ad som en ... en ... fremmed, der tages ind til gjæstfrihed og pleje, ... men om morgenen er borte med husets beste smykke, ... som en uskjønsom, grusom —! O, vi har betrod vort barn, det kjærligste, blødeste barn, vort eneste barn til ... en mand uden hjærte! Vi var to lykkelige, rige forældre, som alle

misundte, og vi er to bestjålne stakkarer, der kryber sammen i en fattig skuffelse som i en krog.

(Han sætter sig.)

Fruen.

Og således kan du handle mod denne mand, som har givet dig alt! Hvad svarer du ham?

Aksel.

Mit hjærte bløder ved dette. Havde jeg tænkt det så tungt, havde jeg vist aldrig begyndt; men stanser det halvfuldført, blir det aldrig mere godt imellem os, det føler jeg, og har vi nu alle taget lidelsen af det, lad os da også fuldføre det!

Amtmanden.

O, vi godtroende mennesker!

Fruen.

Kan du ikke gi os nogen frist til rolig eftertanke. Dette er at rive itu.

Aksel.

Smerten vilde forlænges, og I ende med at hade mig. Nej, nu må det ske og hurtig, eller det sker aldrig.

Fruen.

Herre Jesus!

(Sætter sig.)

Amtmanden.

Aksel! hør os nu! ... Det er jo muligt, du har ret, ... men derfor ber jeg ... jeg har aldrig før bedt nogen om noget, ... men nu ber jeg dig: vær barmhjærtig! Jeg er en gammel mand, jeg tåler det ikke, — og hun endnu mindre.

(Viser mod sin hustru.)

Aksel.

O, jeg er ikke hård! men jeg må prøve at være standhaftig. Taber jeg nu, taber jeg hende for hele livet, det føler jeg; derfor skal hun følge!

Fruen

(springer op).

Nej, hun skal ikke! Elsker du hende, som du siger, hykler, da blir du, hver hun er, — og her blir hun!

Laura

(som har ståt hos Mathilde, mod hende).

Ja, til min dødsdag!

Amtmanden

(rejser sig).

Nej! Guds lov forandrer vi ikke. Der står skrevet: »Manden skal forlade fader og moder og blive hos sin hustru«, — og da må hun også bli hos ham. — Laura rejser, når han vil.

Laura

(mod ham).

Far, kan du, er du istand til —?

Amtmanden.

Nej, jeg er ikke istand til det, mit barn; men jeg gjør det alligevel, fordi det er ret. — Ak, Laura! —

(Omfavner hende, fruen slutter sig til.)

Mathilde

(mod Aksel).

De er en jesuit! — Uden hensyn, uden skånsel træder De hjærter ned som græsstrå på den vej, De vil frem. Men dette skal dog ikke gå let; ti vel er hun et barn, — men jeg følger hende! Dem kjender jeg ikke, Dem tror jeg ikke; (med knyttet hånd) men over hende skal jeg våge!

(Tæppet falder.)

ANDEN AKT.

Et år senere og hos Aksel.

Værelset dekoreret som hint i første akt, næsten til nøjagtighed. To store portrætter, et af amtmanden og et af fruen, meget veltrufne, hænger midt imod tilskuerne.

FØRSTE SCENE.

Laura (ved bordet). Mathilde (på sofaen til højre).

Mathilde

(læser højt af et tidsskrift).

»Nej,« lød det bestemte svar, »skylden var hans; men nu er den blevet hendes. Han løsrev hende fra forældre, barndomshjem og vaner og gjorde det voldsomt; men siden har han søgt efter hendes tilgivelse så vedholdende, efter hendes kjærlighed så ydmygt, at der skal et forkjælet barns hele stivsind til for at kunne modstå. Ligesom han før ikke vilde ta noget hensyn uden til sin kjærlighed, således vil hun nu intet ta uden til sin selvkjærlighed; men hun er så meget dadelværdigere end han, som hendes bevæggrunde er slettere end hans. Hun er som det barn, der vækkes for tidlig om morgenen; det slår og sparker endog til den, som kun kommer for at kjæle.«

Laura.

Men, Mathilde! står dette der?

Mathilde.

Ja vist står det.

Laura.

Sådan som du læser det?

Mathilde.

Se selv!

Laura

(tar tidsskriftet og ser, lægger det fra sig).

Det er næsten vor egen historie, — retfærdige himmel, hvem har skrevet det?

Mathilde.

Tilfældet —

Laura.

Nej, et ondt øje har engang set noget lignende, et ufølsomt sind, istand til at håne forældres kjærlighed; det må være en, som selv er slet og har havt slette forældre!

Mathilde.

Gud, Laura, hvor du tar på vej! —

Laura.

Ja, det oprører mig, dette smædeskrift på al troskab i verden. Hvad er troskab, når et barn ikke skal være tro mod sine forældre?

Mathilde.

Men det læste jeg netop for dig. (Læser igjen.) »Tro-»skaben flytter gjenstand med os selv. Barnet er tro »mod sine forældre, men den gifte mod sin udvalgte, »den gamle mod sine børn —«

Laura.

Læs ikke mere, jeg vil ikke høre mere! Det fornærmer mig i hele sin tankegang. (Efter en pause.) Hvilken slet fortælling! (Ligegyldig.) Hvordan går det dem tilsist?

Mathilde
(ligeså).

Hvem?

Laura.

Dem — i fortællingen.

Mathilde
(fremdeles ligegyldig).

Ikke godt.

(Pause.)

Laura
(ser op).

Hvem af dem går det ikke godt?

Mathilde.

Hvem tror du?

Laura
(syr igjen).

Sagtens hende; — ti hun er jo allerede ulykkelig.

Mathilde.

Du gjættede rigtig. Hun blir forelsket.

Laura
(forundret).

Hun blir forelsket?

Mathilde.

Ja; der kommer en tid, hvori enhver kvinde vågner for kjærlighed. Og da hun ikke kan elske sin mand, elsker hun i tidens fylde en anden.

Laura
(forfærdet).

En anden!

Mathilde.

Ja.

(Pause.)

Laura.

Det er afskyeligt! (Syr, læner derefter hånden på bordet; syr igjen.) Hvordan går det så ham?

Mathilde.

Han blir syg, meget syg. — Da er der en, som finder ham og trøster ham, — en kvinde.

Laura
(ser op).

Hvad vil det sige?

Mathilde.

Hans sjæl er som et tomt sted; en egen duft af vemod og længsel er derover. Lidt efter lidt er hun — trøsterinden — flyttet derind, og så kommer en dag, hvorpå han siger, at han er lykkelig.

(Pause.)

Laura
(stille).

Hvem er hun?

Mathilde.

En af disse forsagende naturer, som kan la' sig nøje med kjærlighedens efterslæt.

Laura
(efter en pause, hvori hun stivt har betragtet Mathilde).

Kunde du det?

Mathilde.

Nej! — Den første eller ingen!

Laura.

Men hun?

Mathilde.

Konen?

Laura.

Ja. Hvordan går det hende?

Mathilde.

Straks hun føler, at manden gribes af en anden kjærlighed, vender hun sig mod ham med al sin magt; men da er det blet for silde.

Laura
(sidder hensunken, rejser sig derpå hurtig og går til et lidet sybord, som står ved enden af sofaen til venstre, lukker det op, søger, tænker sig om, søger atter).

Mathilde.

Hvad søger du?

Laura.

Det er et portræt.

Mathilde.

Aksels?

Laura.

Nej; — men hvor er det blet af?

Mathilde.

Du husker, at du en dag tog det op; du vilde ikke ha det, sa' du. Så gjemte jeg det.

Laura.

Du?

Mathilde.

Ja, — til du spurte efter det. (Rejser sig, lukker sit lille sybord op, som står ved sofaen til højre.) Her er det. (Gir hende det.)

Laura.

Så du har det! (Lægger det ned uden at se på det og skyder skuffen til, går et par skridt, kommer tilbage, drejer nøglen om og tar den til sig. Stanser ved bordet.) Har Aksel læst fortællingen?

Mathilde.

Jeg ved ikke. Skal jeg gi ham den?

Laura.

Som du vil. Du har måske lyst til at læse den højt for ham.

(En pige kommer med et brev, Laura tar det, pigen går igjen.)

Fra mine forældre! (Kysser det med rørelse.) De eneste, som holder af mig!

(Går hurtig.)

ANDEN SCENE.

Mathilde. Aksel (fra hovedindgangen).

Aksel.

Altid flygter hun, når jeg kommer!

Mathilde

(rejser sig).

Denne gang var det dog tilfældigt. (Ser på ham.) Hvor De er bleg?

Aksel

(alvorlig).

Jeg er lidt bevæget. — Har De læst den ny fortælling?

Mathilde.

I tidsskriftet?

Aksel.

»De nygifte«.

Mathilde.

Å; — jeg er just ifærd med den.

Aksel

(ivrig).

Laura også? Læser Laura den?

Mathilde.

Hun siger, den er slet.

Aksel.

Nej, men forunderlig er den. Den forfærder mig — som at komme ind i sit eget værelse og se sig selv sidde der. Den har fat lige ned i det, som ligger utænkt i min sjæl.

Mathilde.

Det har enhver god fortælling.

Aksel.

Det vil gå mig som i den; alle forudsætninger er der, jeg har kun ikke kjendt dem selv.

Mathilde.

Jeg har hørt, men bare om unge medicinere, at de føler alle de sygdomme, som de læser om.

Aksel.

Å, dette er mere end indbildning! Mine fristelser kommer gående lyslevende mod mig. Tankerne stiger så naturlig op af det, der sker, som røgen af sin ild; — og disse tanker (Med et blik på Mathilde.) fører langt.

Mathilde.

Så vidt jeg kan se, lærer fortællingen kun at ta noget hensyn overfor en kvinde, helst når hun er ung.

Aksel.

Det er sandt. Men hør mig: en ungkarl, opdragen blandt studenter, kan umulig ha alle disse hensyn færdige, som en kvindes væsen kræver. Han giftes ikke på én dag, men efterhånden; han flytter ikke straks sine vaner ned af en sofa eller sine pligter ind i silkespundne forhold. Den første kjærligheds inspiration gir begavelsen, men denne må stå i lære. Å, jeg så

ikke, hvad jeg havde forsømt, før hun stod skræmt og langt borte. Men hvad har jeg siden ikke gjort for at fange hende? Nærmet mig med sagte gang fra alle sider, lokkende, med gaver, med anger; men De ser selv: hun flygter altid dybere ind. Mine tanker, spændte af længsel og opfindsomhed, stimer efter, kjærligheden vokser, — men undertiden afløses den rigtignok af et savn så uhyre, at hele livet vil forgå i det. Da trænger jeg til at klamre mig fast, — o, Mathilde, De har været mig meget i denne tid!

(Nærmer sig.)

Mathilde

(rejser sig).

Ja, der hænder adskilligt i et år, som en ikke har tænkt sig, da vi begyndte det.

Aksel

(sætter sig).

Gud, hvilket år! Jeg tør ikke leve et sådant til; — denne fortælling har gjort mig ræd!

Mathilde

(afsides).

Det er jo godt.

Aksel

(rejser sig op igjen).

Desuden: det arbejde, jeg har, for at holde alt her, slig som hun er vant til, blir mig for stort, Mathilde! I længden kan det ikke gå! Havde jeg endda den løn, som den simpleste arbejdsmand, at hun takkede mig — om bare i et smil; men når jeg har rejst ugevis omkring, slidt ondt i disse åbne både om vinterdage, får jeg så en hilsen ved min hjemkomst? Ved hun af, når jeg sidder nætterne oppe, for hvem jeg gjør det? Har hun bare lagt mærke til det, — eller til dette hus, at det med stor bekostning er indrettet som hendes forældres? Nej, hun tar alt, som det så skal være, — og hvis nogen sa' hende: »Dette gjør han for

din skyld,« så vilde hun svare: »Det behøvede han ikke; jeg havde det altsammen hjemme.«

Mathilde.

Ja, nu må der komme et vendepunkt.

Aksel.

Hvad mener De med det?

Mathilde.

Intet bestemt, — der er hun!

Aksel.

Er der noget hændt? Hun kommer så hurtig!

TREDJE SCENE.

Mathilde. Aksel. Laura (med et åbent brev).

Laura

(sagte til Mathilde).

Mine forældre føler det så tomt derhjemme, de vil til udlandet, til Italien, men de kommer hid, Mathilde, før de forlader landet!

Mathilde.

De kommer hid? — Når?

Laura.

Nu straks. Jeg la' ikke mærke til det. Brevet er skrevet fra næste station, de vil overraske os, de er her om et øjeblik! Gud i himlene, hvad skal vi gjøre?

Mathilde

(hurtig).

Sig det til Aksel!

Laura.

Ja, gjør det!

Mathilde.

Nej, det må du!

Laura

(forskrækket).

Jeg?

Mathilde
(til Aksel).
Laura har noget, hun vil sige Dem.

Laura.
Mathilde!

Aksel.
Det vilde være første gang.

Laura.
Å, sig det, du!
(Mathilde tier og går bort.)

Aksel
(nærmere).
Hvad er det?

Laura
(bange).
Mine forældre kommer.

Aksel.
Hid?

Laura.
Ja.

Aksel.
Når? Idag?

Laura.
Nu. Ret straks.

Aksel.
Og det har ingen sagt mig!
(Tar sin hat og går.)

Laura
(ræd).
Aksel!

Aksel.
Det er vist ikke for at finde mig, at de kommer.

Laura.
Men du må ikke gå!

Mathilde.
Nej, De må ikke!

Aksel.

Tar de da ikke ind her?

Laura.

Jo, jeg har tænkt, hvis du vil, — i dine værelser.

Aksel.

Så er det jo, som det skal være: jeg flytter ud, og de tar min plads.

Mathilde.

Tag De mit værelse, og jeg flytter sammen med Laura. Det skal jeg med lethed ordne.

(Går ud.)

Aksel.

Hvorfor så mange omsvøb? At du længes efter dem, er så naturligt, og at jeg tar bort, når de kommer, er ligeså naturligt; kun skulde du ha forberedt det — lidt lemfældigt. Ti jeg må jo tro, at de nu kommer for at ta dig med, — og om det koster dig intet at få gjort en ende på dette, så må du jo vide, at mig koster det!

Laura.

Jeg vidste ikke, at de kom, før i dette øjeblik.

Aksel.

Nej, men dine breve har kaldt dem hid, dine klager —

Laura.

Jeg har ikke klaget.

Aksel.

Du har bare sagt dem, hvorledes her stod til.

Laura.

Nej aldrig!

(Pause.)

Aksel
(forundret).

Hvad har du da skrevet til dem i hele dette år, — et brev hver dag?

Laura.

Jeg har sagt dem, at her stod godt til.

Aksel.

Er det muligt? Hele tiden? Laura! Tør jeg tro det? Så meget hensyn — (Nærmere.) Å, så er der dog endnu —?

Laura

(ræd).

Jeg gjorde det af hensyn til mine forældre.

Aksel

(koldt).

Til dine forældre? Så gjør det mig ondt for dem; ti de vil snart se, hvorledes vi har det.

Laura.

De blir her bare et par dage; de skal til udlandet.

Aksel.

Til udlandet? — Så skal vel nogen følge dem? — Du kanske?

Laura.

Du kan vel ikke?

Aksel.

Nej. — Du rejser altså dog fra mig, Laura! — Jeg blir alene her med Mathilde; — det er næsten som i fortællingen.

Laura.

Med Mathilde? — Ja, — kanske Mathilde kunde følge dem?

Aksel.

Hun kan jo ikke undværes her, — så længe det står som nu.

Laura.

Du vil måske heller, at jeg —?

Aksel.

Du behøver jo ikke at spørge mig om noget. Du rejser, hvis du vil.

Laura.

Ja, jeg kan undværes. — Imidlertid tror jeg nok, at jeg blir!

Aksel.

Du blir — hos mig?

Laura.

Ja.

Aksel
(glad nærmere).

Det er dog ikke af hensyn til dine forældre?

Laura.

Nej, det er det ikke!

(Han fjærner sig forundret.)

FJERDE SCENE.

De forrige. Mathilde.

Mathilde.

Nu er alt i orden. (Til Aksel.) De blir altså?

Aksel
(ser på Laura).

Jeg ved ikke. — Dersom jeg rejser bort de få dage, vil det vist gå bedre.

Mathilde
(træder frem).

Godt, så rejser også jeg!

Laura.

Du?

Aksel.

De?

Mathilde.

Ja, i det, som da sker, vil jeg ingen del ha.

(Pause.)

Aksel.

Hvad tror De da vil ske?

Mathilde.

Lad det være usagt, — så længe det er usket.

(Pause.)

Aksel.

Nu tænker De for hårdt om Deres veninde.

Laura

(rolig).

Mathilde er ikke min veninde.

Aksel.

Er Mathilde ikke din —?

Laura

(som før).

Den, som bestandig skuffer, er ingen veninde.

Aksel.

Har Mathilde skuffet nogen? Du er uretfærdig!

Laura

(altid rolig).

Er jeg det? Mathilde er skyld i, at jeg nu er ulykkelig.

Aksel.

Men Laura!

Laura.

Kjære, forsvar hende, du, hvis du har trang dertil; men lad mig få lov til at sige ligefrem, at Mathilde harført mig, fra jeg var et troskyldigt barn, og ind i alt det, som jeg nu lider i! Uden hende var jeg idag ikke gift og heller ikke borte fra mine forældre. Hun fulgte mig hid, ikke for at hjælpe mig, som hun sa', men for at udspejde mig videre — stilt, hemmelig, som det er hendes vis, og siden bruge, hvad hun har fundet. Men dig tjener hun; ti dig — nej, jeg vil ikke sige det! (Med stigende heftighed.) Men sammensværg eder, I, og prøv så, om jeg længer er noget barn! Det træ, som I har flyttet med oprevne rødder, gir ikke frugt det første år, hvor meget I så rister! Lad det kun gå som i den fortælling, hun har så megen glæde af at læse

højt for mig; — men den dag, jeg tigger om kjærlighed, skal I ikke leve! Og så må mine forældre komme og se alt, alt, det er mig nu netop en trang! Ti jeg vil ikke la' mig lede, jeg vil ikke la' mig skuffe, — jeg vil ikke!

(Står et øjeblik ganske stille, brister så i heftig gråd og løber ud.)

FEMTE SCENE.

Aksel

(efter en pause).

Hvad er dette?

Mathilde.

Hun hader mig.

Aksel

(forbauset).

Når er det kommet?

Mathilde.

Lidt efter lidt. Ser De det først nu?

Aksel

(endnu mere).

Har De da ikke længer hendes fortrolighed?

Mathilde.

Ikke mere end De.

Aksel.

Hun, som engang trodde alle —!

Mathilde.

Nu tror hun ingen.

(Pause.)

Aksel.

Og endnu forunderligere, — men det er ikke til at ta fejl af: hun er skinsyg!

Mathilde.

Ja.

Aksel.

— — Og på Dem! — Noget så ugrundet —

(Stanser uvilkårlig, seende på hende; Mathilde går til den anden side.)

Mathilde.

De kan kun være glad over, at dette er kommet.

Aksel.

Skinsygen — eller — hvad mener De?

Mathilde.

Den har hjulpet hende. Nu er hun på vej til at elske Dem.

Aksel.

Nu? —

Mathilde.

Kjærligheden kommer ofte således, — helst hos den, der er gjort usikker.

Aksel.

Og De skulde være et offer?

Mathilde.

Det er jeg vant til.

Aksel

(nærmere, hurtig).

De må selv ha elsket, Mathilde?

Mathilde

(studser, siger derpå).

Det har jeg også.

Aksel.

Ulykkeligt?

Mathilde.

Ikke lykkeligt; men hvorfor tror De det?

Aksel.

De, der har oplevet sådant, har mindre egenkjærlighed end vi andre og er istand til mere.

Mathilde.

Ja, — kjærligheden er altid en indvielse, om ikke altid til det samme.

Aksel.

Undertiden gjør den kun ulykkelig.

Mathilde.

Ja, mennesker uden indhold — og uden stolthed!

Aksel.

Jo mere jeg kjender Dem, des mindre. Hvad er det dog for en mand, som De kan ha elsket uden gjenkjærlighed!

Mathilde

(dæmpet).

En mand, jeg nu er meget taknemlig; ti det er ikke mit kald at bli gift.

Aksel.

Hvad er da Deres kald?

Mathilde.

Et, man ikke gjærne taler om, før man ved, det har lykkedes. — Men uden ham havde jeg neppe opdaget det.

Aksel.

Og nu er De rolig, — har ingen længsel?

Mathilde

(heftig, som alt følgende).

Jo, den længsel at rejse, — langt, langt! At fylde min sjæl med store billeder, — å, har De godhed for mig —

Aksel.

Mathilde, jeg har mere: den varmeste taknemlighed, å, endnu mere, jeg —

Mathilde

(afbrydende).

Vel, så forson Dem med Laura! Så får jeg følge hendes forældre til udlandet! ... Å, kommer jeg nu ikke bort, langt bort, så er der noget i mig, som dør!

Aksel.

Rejs, Mathilde! — De siger det, så jeg tror Dem!

Mathilde.

Jeg rejser ikke, før I er forsonet! Vi skal dog ikke alle tre bli ulykkelige! ... Nej, jeg er det ikke; men jeg blev det, hvis I blev det, — og hvis jeg nu ikke fik rejse!

Aksel.

Å, hvad kan jeg gjøre til det?

Mathilde
(hurtig).

Bliv her for at ta godt mod de gamle! Vær så mod Laura, som om intet var, og hun tier!

Aksel.

Hvoraf tror De, at hun tier?

Mathilde.

Af alt, jeg har gjort for det!

Aksel.

De? —

Mathilde.

Ja, — nej, — ja, det vil sige, ikke som De har villet, men ad omveje —

Aksel.

Også i den første tid?

Mathilde.

Nej, ikke den gang, det er sandt. Men glem det; ti nu har jeg gjort det godt igjen! Jeg kjendte Dem ikke den gang, ... der var grunde —

Aksel
(nærmere).

Mathilde, jeg har fåt en forunderlig godhed for Dem, det er, som om alt det, der hist blir forsmåd, vil samles om Dem, og som om jeg nu først —

Mathilde.

Der er vognen.

Aksel.

Hvad skal jeg?

Mathilde.

Gå ned og ta mod de gamle! Skynd Dem! Se, Laura er alt dernede, å, lad hende ikke savne Dem i denne stund! Så, det var ret! (Går ud.) Se, det var ret; nu har jeg først rigtig vundet! (Går.)

SJETTE SCENE.

(Man hører fruens og amtmandens stemmer udenfor; straks kommer fruen, fulgt af Laura, derpå amtmanden, fulgt af Aksel og Mathilde.

Fruen.

Så er jeg da hos dig, mit evig elskede barn! (Kysser hende.) Å, det er også godt at være adskilt, for så mødes vi igjen! (Kysser hende.) Hver eneste dag dine dejlige breve. — Tak! (Kysser hende atter.) Å, du er den samme, ganske den samme, — kun lidt blegere; — men det skal du jo være.

(Kysser hende.)

Aksel

(til amtmanden, som tar frakken og flere skjærf af).

Skal jeg ikke —?

Amtmanden

(bukkende).

Tusen tak! ... Jeg skal nok selv.

(Går med det.)

Aksel.

Må jeg så ikke bære det bort?

(Vil ta hat og frak m. m.)

Amtmanden

(bukkende).

Tusen tak ... Jeg skal nok selv.

(Går med det.)

Fruen

(til Laura, sagte).

Det kostede at få far med, kan du tro. Han kan endnu ikke glemme —! Men vort barn måtte vi dog se, før vi rejste, og rejse måtte vi, da det blev så øde derhjemme.

Laura.

Gode mor!

(Hun og Mathilde hjælper hende tøjet af.)

Aksel
(til amtmanden, som er kommen ind igjen).

Amtmanden har havt en god rejse?

Amtmanden.

Særdeles behagelig.

Aksel.

Ingen forkjølelse?

Amtmanden.

Ingen egentlig, kun en let; — lidt hævelse i halsen, sent ude, stærkt duggslag. — De befinder Dem vel?

Aksel.

Tak, meget vel.

Amtmanden.

Det fornøjer mig særdeles.

Fruen
(til amtmanden).

Men ser du —?

Amtmanden.

Hvad min beste?

Fruen.

Nej, ser du det ikke?

Amtmanden.

Nej, hvad er det?

Fruen.

Vi er kommet hjem igjen, stuen er jo vor egen.

Amtmanden
(forundret).

Jeg mener også —

Fruen.

Tæppet, betrækket, møblerne, alt indtil den orden, det står i! (Går over til Aksel og tar hans hånd.) Et mere rørende bevis på din kjærlighed for hende kunde aldrig møde os! (Til amtmanden.) Ikke sandt?

Amtmanden
(betagen).

Ja, det må jeg sige —

Fruen.

Og derom, Laura, har du ikke skrevet et eneste ord?

Mathilde.

Ikke denne stue alene, men hele huset er, såvidt muligt, indrettet som eders.

Fruen.

Hele huset, er det muligt!

Amtmanden.

Det er den smukkeste måde at gjøre sin unge kone en glæde på, som jeg nogensinde har hørt tale om!

Fruen.

Jeg er så forundret over dig, mit barn, at du ikke med et ord nogensinde har nævnt alt dette.

Amtmanden.

Nej, ikke med et ord!

Fruen.

Har du da ikke set det?

Amtmanden.

Det, man daglig har for øje, tror man, at alle ved, — ikke sandt, min lille? Det er gåt så til?

Fruen.

Og det har Aksel givet dig ved sit eget arbejde! Du er vel stolt deraf?

Amtmanden

(klappende hende).

Naturligvis er hun det; men Laura plejer jo aldrig at skildre sine følelser, skjønt dette er noget så —

Fruen

(ler).

Hendes breve har i den senere tid kun været optagne af betragtninger over kjærlighed.

Laura.

Mor! —

Fruen.

Nu, jeg skal intet sige. Men du har en god mand, Laura!

Laura.

Mor! —

Fruen

(dæmpet).

Du har vist ham en eller anden opmærksomhed igjen, givet ham noget? Eller —

Amtmanden

(med hodet ind imellem dem).

— Syd noget til ham, — hvad?

Aksel

(da Mathilde har bragt vin og skjænket i).

Et glas vin til velkomst, — sherry, amtmandens yndlingsvin.

Fruen.

Det husker han!

(De tar sine glas.)

Aksel.

Må Laura og jeg nu få lov til at ønske eder velkomne hos os! Måtte I nu finde alt her, (Bevæget.) sådan som I ønsker det; — jeg skal gjøre mit dertil, og Laura vil vist også gjøre sit.

Fruen.

Det vil hun! — Klink med ham! (Han rækker sit glas imod hende, hun skjælver på hånden, så vinen spildes.) Du har skjænket for fuldt, mit barn!

(De klinker og drikker alle.)

Amtmanden

(da der atter er iskjænket).

Min kone og jeg ... takker for denne modtagelse. Vi kunde jo ikke rejse uden først at se til vort barn, — til vore børn. En god veninde af eder (Ser på Mathilde.) rådede os til at komme uventet. Vi vilde ikke straks, men er nu glade ved, at det skede; ti nu — ser vi best, at Lauras breve var sande. I har det godt, — og så må vi gamle jo også ha det godt — og la' være glemt, hvad — hvad dog er blet til det beste. — Hm hm. — Engang kunde vi ikke tænke os dette ... og derfor

ikke skilles fra vort barn; men nu kan vi det trygt; — ti nu tror vi på Dem, ... jeg tror på dig, Aksel, min søn ... Gud velsigne dig!

(De trykker hinandens hænder, alle drikker.)

Fruen.

Ved I, hvad jeg nu har lyst til?

Alle.

Nej!

Fruen.

At Aksel fortæller, hvorledes det gik til, da I blev forsonet.

Laura.

Mor! —

Fruen.

Hvorfor er du undselig? Hvorfor har du aldrig villet fortælle det? Herre gud, har vi forældre nogen større glæde end at høre, hvorledes vore børn blev lykkelige?

Amtmanden.

Det er en god idé af mor! Så sætter vi os og hører på. (De sætter sig; Laura vil gå.) Nej, kom nu og sæt dig hos mor, Laura! Vi må jo se på dig, mens han fortæller.

(Han drager hende ned til sig.)

Fruen.

Så må du ikke glemme noget, Aksel! Kom med de første tegn, den første godhed, Laura viste dig.

Aksel.

Ja, jeg skal fortælle, hvorledes det gik til.

Laura

(farer op).

Men Aksel —!

Aksel.

Jeg fortsætter kun dine breve, Laura.

Fruen.

Det er jo til ære for dig; mit barn! Hør nu stille på ham og ret ham, hvor han glemmer noget.

(Hun drages ned igjen.)

Aksel.

Ja, kjære forældre. I ved jo, at det ikke begyndte godt —

Amtmanden.

Å ja, — men gå det forbi.

Aksel.

Den store uret, jeg havde gjort Laura, følte jeg, straks hun stod alene. Hun skalv, når jeg nærmede mig, og snart skalv hun for alle som for mig. Først blev jeg ydmyg som den stærke, når han har sejret, men siden bange; ti jeg havde været for stærk. Da indviede jeg min kjærlighed til i Jakobs syv arbejdsår at tjene op, hvad jeg havde tabt i et øjeblik. I ser dette hus, — jeg jævnede det for hendes fod; I ser, hvad her er, — jeg satte det for hendes øje; af mine nætters arbejde, af den yderste anstrængelse hentede jeg det frem, stykke for stykke, at hun ikke skulde støde sig på noget fremmed og koldt, men bare møde, hvad hun kjendte og elskede. Dette forstod hun, og vårens fugle begyndte at flagre om huset, og skjønt hun altid havde flygtet, når jeg kom, mærkede jeg, hun havde været i mine stuer, ved mit arbejdsbord, i hundre kjære småting —

Laura
(skamfuld).

Å, det er ikke sandt!

Aksel.

Tro hende ikke! Laura var gjort undselig af sin frygt, men hun kunde ikke modstå sine gode indskydelser eller min ydmyge troskab. Når jeg vågede i mit værelse ved mit arbejde for hende, vågede hun i sit, i alle fald trodde jeg ofte at høre hendes fodtrin; og når jeg kom sent hjem fra hårde rejser, sprang hun vel ikke imod mig, — det var ikke, fordi hun savnede en hustrus taknemlighed, den har Laura! — men fordi hun ikke vilde røbe sin glæde før på forsoningens store dag.

Laura
(rejser sig).

Amtmanden.
Blev I da ikke straks forsonet?

Aksel.
Ikke straks.

Fruen
(bange, dæmpet).
Gud, det har Laura fortiet!

Aksel.
Fordi hun elskede eder og ikke unødig vilde bedrøve eder. Men hendes taushed, ikke sandt, den røbede, at hun ventede på mig; den var hendes kjærligheds første gave til mig! (Laura sætter sig.) Siden kom flere; hun så jo, at jeg ikke var ond, tværtom, hun så, at hvad jeg havde syndet, havde jeg syndet af kjærlighed, for Laura er jo selv kjærlig; hun kom mig derfor imøde, lidt efter lidt, med blidhed, i stilhed; hun længtes til at bli en god hustru.

Så var det en dejlig formiddag, ja, som nu denne; — vi havde hver for sig læst en fortælling, der fra det fjærne talte truende ned i vort forhold, og vi dreves sammen her af angst. Da, med én gang, fløj alle vinduer og døre op, det var brev fra eder, som kom; der blev varmt deraf i stuen, — ja, som nu I sidder her. — Sommeren sang om huset, — og da så jeg på hendes øjne, at nu vilde alle blomster åbne sig! Da knælte jeg for hende — som nu — og sa': for vore forældres skyld, at de skal ha glæde af os, for min skyld, at jeg ikke længer skal straffes, og for din skyld, at du atter skal kunne leve af dit fulde, gode hjærte, lad os nu finde hverandre! — Og da svarte Laura —?

Laura
(kaster sig gråtende til hans bryst; alle rejser sig).

Fruen.
Det var dejligt, børn!

Amtmanden.

Dejligt, som da vi selv var unge og fandt hinanden! — Nej, som den mand fortæller!

Fruen.

Ja, som vi oplevede det nu!

Amtmanden.

Ikke sandt, hvilken begavelse!

Fruen

(sagte).

Han blir noget stort!

Amtmanden

(sagte).

— Noget stort, og i vor familje.

Aksel

(som har ført Laura frem i forgrunden til venstre).

Så det svarte du, Laura?

Laura.

Du husker ikke alt.

Fruen.

Er der mere? Lad os høre mere!

Aksel.

Hvad sa' du så?

Laura.

Jo, jeg sa', at jeg blev holdt tilbage længe — længe! Jeg så nok, at du var glad i mig; men jeg var bange, at det var som i et barn.

Aksel.

Laura!

Laura.

Jeg er jo ikke så klog som ... mange andre ... men et barn er jeg ikke længer; ti nu elsker jeg dig!

Aksel.

Jo, et barn er du ligevel!

Amtmanden

(til fruen).

Men hvordan blir det nu med vor aftale. Vi skulde jo straks rejse videre?

Aksel.

Nej, bliv nu nogle dage! (Laura gjør tegn til ham.) Ikke?

Laura

(sagte).

Nu vilde jeg, at vi skulde være alene.

Fruen.

Hvad siger du, Laura?

Laura.

Jeg? — Jeg siger, — at jeg vilde be' jer, når I nu rejser, at ta Mathilde med.

Fruen.

Det er smukt af dig, Laura, at du husker på Mathilde. Man siger ellers om nygifte, at de er egoister.

Amtmanden.

Nej, det er Laura ikke!

Laura.

Mathilde, (sagte) tilgiv mig! (De omfavner hinanden; sagte.) Nu først forstår jeg dig!

Mathilde.

Ikke ganske.

Laura.

Jo, uden dig havde jeg vist aldrig fåt Aksel.

Mathilde.

Det er sandt.

Laura.

Å, Mathilde, nu er jeg så glad!

Mathilde.

Og jeg ønsker dig til lykke.

Aksel

(idet han tar Lauras arm).

Nu kan De rejse, Mathilde!

Mathilde.

Ja! — Og min næste roman skal bli bedre.

Aksel.

Deres — ?

(Tæppet falder.)

SIGURD JORSALFAR

DE HANDLENDE.

Eystejn, Sigurd — Norges konger.

Sigurd Raneson, Eystejns lendermand.

Paal den gamle, en olding; Skalden Ivar Ingemundson; Gyrd Húk; Kaare fra Nidarosen — Eystejns mænd.

Vidkun Jonson; Sigurd Sigurdson — Sigurds lendermænd.

Aslak Hane; Aanun; Ingvar af Bøe; Skalden Haldor — Sigurds mænd.

En mand hos Vidkun Jonson.

Otar Birting, Sigurds kjærtesvend.

Borghild, Olavs datter af Dal.

Astrid, hendes tærne.

Aagot, kong Eystejns frænke

Handlingen foregår i Kongehelle.

FØRSTE AKT.

En stor træhall, rigt smykket med udskjæringer. Et lukket galleri over baggrunden, der indunder en dør, som fører ud til en svalgang. Denne ligger højere end gulvet indenfor i hallen. Der fører en bred trap ned fra døren til gulvet. Døren er lav, men bred og tvedelt med udskjæringer. På begge hallens sider er mange åbninger til alkover; i midten på begge disse sider større døre, også med trapper foran. Der er mørkt.

FØRSTE SCENE.

Ingvar

(alene ind fra venstre for tilskueren, klædt i en stor kappe*) og sid hat. Han ser sig om, stiller sig foran galleriet og taler op).

St! St! (Om en stund kommer en kvinde frem deroppe, hyllet ind i et langt slør, som hun ikke løfter; hun læner sig udover og lytter; Ingvar taler hviskende.) God kvæld! Nu kommer jeg for at hente dig; jeg har mange mænd med. Kong Sigurd har lovet mig, at hvis jeg kan ta dig ud fra hans bror, kong Eystejns hus, saa skal han selv være din forlover og udstyre dig som en søster. Hører du! Kom nu, frygt ikke! Kong Sigurd slipper ikke den, som har fulgt ham på hans Jorsaltog. — Du ryster på hodet? Drag sløret tilside og tal! — Hvad er du ræd for?

*) Derunder har han en pragtfuld klædning, ligesom alle Sigurds mænd bærer sine klæder, og en overflod af guldsmykker.

Kom ned til mig! Skal jeg komme op? — Kjære, så hør mig da: at brødrene er uforligte, skal netop føre os sammen. Aagot! Hører du! Hvad peger du på? (Nogle mænd kommer fra højre listende nedover trappen.) Her er ingen andre end mine mænd; ingen falder på at søge i kongehallen. Her er slet ingen fare.

(I det samme gribes han bagfra, kastes om og bindes om hænder og for munden. Den tilslørede kvinde gir et skrig og flyr. Den bundne bæres raskt ud til højre; tom scene.)

ANDEN SCENE.

Otar Birting; senere Aslak Hane og flere.

Otar Birting

(ind fra venstre).

Jeg syntes, jeg hørte et skrig? (Hviskende.) Ingvar! — Ingvar! — Hellig Olav, hvor er han? (Roper.) Ingvar! — Aagot! — (Taler.) Ud er de ikke komne; jeg stod ved døren. (Roper.) Lys, folk; her må være hændt noget!

(Ud der, hvorfra han kom ind; straks flere mænd ind.)

Aslak Hane

(fra venstre for tilskueren).

Hvor er han blet af? Kanske deroppe?

(Peger mod galleriet.)

En af folkene.

Så måtte han høre os. Ingvar!

Otar Birting

(fulgt af en mand, begge med lys).

Har I prøvet døren?

Aslak Hane.

Den holdes jo låst; ingen går der.

Otar Birting.

Men så se efter! (Gjør det selv.) Den er åben! Jo, du har sat vagterne godt ud!

Aslak Hane.

Sat vagterne? De sa' jo, denne dør var låst!

Otar Birting.

Ja, nu er den oppe, han er bortført, Eystejns mænd har været her, nu venter døden ham, er han ikke alt dræbt!

Aslak Hane.

Så må flere folk kaldes sammen. Spring ud og væk dem! (En af følget løber; i det samme høres en lur.) Vidkun Jonsons lur! Jeg kjender den!

(En mand styrter ind fra højre.)

Manden.

Ingvar af Bøe er fanget af nogle af kong Eystejns hird. En tilsløret kvinde meldte det til Vidkun Jonson, som han sad ved drikkebordet med sine mænd. Vidkun har straks slåt ring om huset, hvor Ingvar vogtes; men han ber om flere folk, for kong Eystejns høvdinger samler sine mænd.

(En anden lur høres.)

Aslak Hane.

Der går hirdluren! Nu kommer straks flere. Jeg tør ikke forlade kongehallen, når det står slig. Nu besætter jeg svalgangene.

(Han gjør det.)

Manden

(til Otar Birting).

Hvad er dette? Hvem er Ingvar af Bøe?

Otar Birting.

Da har du ikke været længe her, når du ikke kjender ham.

Manden.

Nej, jeg kom nordfra med Vidkun igår.

Otar Birting.

Ingvar af Bøe er en af de berømmeligste Jorsalfarere. Han dræbte nylig sin medbejler; de elskede nemlig begge kong Eystejns frænke, Aagot. Herover blev han dømt fredløs af kong Eystejn. Kong Sigurd var den gang nordpå, men da han kom hid igjen, havde

han Ingvar med som hirdmand, — som havde broderen aldrig dømt ham fredløs; ja, han lovede ham udstyr, hvis han vilde bortføre Aagot af kong Eystejns hus. Dette skulde ske ikvæld, — men så overfaldt kong Eystejns mænd ham.

Manden.

Heraf vil flyde stor ulykke. (Atter en lur høres.) Hør der! Sigurd Ranesons lur! Han støder til kong Eystejn. Nu må jeg finde mine mænd.

(Går.)

Aslak Hane

(ind igjen).

Det er slemt, at folket sover så spredt her i Kongehelle; kommer her til sammenstød, er vi for få.

TREDJE SCENE.

Sigurd Sigurdson

(optræder, fulgt af et par mænd).

Hvad er det?

Aslak Hane.

Gud ske lov, der er en høvding!

Otar Birting

(som har set ud til højre mod ham).

Ingvar af Bøe blev netop nu fanget af kong Eystejns mænd; Vidkun Jonson har slåt ring om huset, hvor han holdes, men Sigurd Raneson står mod ham med flere af Eystejns høvdinger og stort mandskab.

Sigurd Sigurdson.

Min lurblæser kalder folkene hid fra byen; de vil straks være her. Er kongehallen besat?

Aslak Hane.

Ja.

Otar Birting.

Får jeg lov til at vække kongen?

Sigurd Sigurdson.

Nej, større omfang skal det ikke ta fra vor side.

En stemme udenfor.

Rolig, siger jeg! — Tilbage! — Den første, som gjør ufred, hugger jeg ned!

Sigurd Sigurdson.

Kong Eystejn oppe! Det er en anden sag. Væk nu kongen! (Otar Birting løber.) Nu stanser ingen det mere.

FJERDE SCENE.

Aslak Hane. Sigurd Sigurdson.

Aslak Hane

(kommer fra svalen til højre).

Nu står vor flok tværsover pladsen til Vidkun Jonsons mænd i én linje. Men Eystejns høvdinger står lige mod, de har flere folk, og kongen er der selv. Ingen har endnu rørt sig til kamp; men hvor er kong Sigurd?

Sigurd Sigurdson.

Der kongen sover, kan han intet høre; men nu har jeg sendt en kjærtesvend efter ham. — Mine mænd la'r længe vente på sig. (En lur høres bag.) Der er de! — Nu skal vi kanske hamle op med dem i folkemon. (Idet han går til højre.) Giv dine mænd rundt svalgangene flere pile, og lad ikke huset tages bagfra!

(Er allerede i svalgangen, da Otar Birting kommer.)

Aslak Hane

(henne hos Sigurd Sigurdson).

Vær tryg; jeg kan drage folkene her igjennem hallen til støtte, på hvad kant jeg vil.

FEMTE SCENE.

De forrige. Otar Birting.

Otar Birting

(springende frem).

Kongen har ikke været i seng. Kongen er ikke til at finde.

Aslak Hane. Sigurd Sigurdson

(frem igjen).

Kongen!

Otar Birting.

Jeg har været det hele herberg rundt; ingen har set kongen efter kvældsdrikken.

Aslak Hane.

Så må han være i byen.

Sigurd Sigurdson.

Hvad skulde han der? — Nej, så heller, skjønt det plejer han heller ikke ... men jeg vil dog se ned i stalden om hans hest.

(Vil gå.)

Otar Birting.

Jeg kommer fra stalden.

Sigurd Sigurdson

(vender sig).

Du har alt været der?

Otar Birting.

Ja.

Sigurd Sigurdson.

Du er et høvdingemne, Otar! Nu? —

Otar Birting.

Den sorte Slejpner var borte, men ingen anden hest, så vidt jeg kunde skjønne, og staldkarlene måtte være ude blandt folkene, for jeg fandt ingen.

SJETTE SCENE.

De forrige. Vidkun Jonson (fra højre).

Vidkun Jonson

(træder op).

Hvorfor kommer ikke kongen?

Sigurd Sigurdson

(ligesom alle med ham).

Vidkun Jonson! Kongen er ikke i sit herberg, ingen

ved, hvor han er; men da hans hest er borte fra stalden, tror vi, han har redet ud.

(De er komne ned igjen.)

Vidkun.

Hvorhen?

Sigurd Sigurdson.

Ja, det kan ingen vide.

(Taushed.)

Vidkun.

Jeg er nykommen; sig mig derfor: hvad tror I? —

Sigurd Sigurdson

(langsomt).

Ingen af os kan ha nogen tro om dette, — så vidt jeg skjønner.

(De andre sander dette.)

Vidkun.

Var nogen af eder sammen med kongen ved kvældsdrikken?

Aslak Hane.

Jeg var der.

Otar Birting.

Og jeg vartede ham op.

Vidkun.

Hvad talte han da om?

Otar Birting.

Kongen talte ikke et ord, det jeg hørte.

Aslak Hane.

Heller ikke jeg. Han så slig ud, at ingen vilde tale først til ham.

Vidkun.

Altså var der dog noget? Hvad talte da I andre om? —

Aslak Hane.

Å, om forskjelligt ... om det påtænkte Smaalandstog ... om Ingvar af Bøes sag ... ja, jeg husker ikke alt.

Vidkun.

Hm! — Hørte han efter?

Aslak Hane.

Nej, ikke det, jeg la' mærke til.

Otar Birting.

Jo, én gang hørte han efter; jeg stod bag hans højsæde.

Sigurd Sigurdson.

Når var det?

Otar Birting.

Da de talte om Borghild af Dal, som for nogle dage siden havde båret gloende jærn i Mariakirken i Borg —

Aslak Hane.

For at fri sig fra den mistanke at være kong Eystejns frille, — det er sandt, ja ...

Otar Birting.

Da skjød kongen maden fra sig med ét.

Vidkun

(som tilfældig).

Men han sa' ingen ting?

Otar Birting.

Ikke et ord.

Sigurd Sigurdson.

Hørte han da på dette?

Otar Birting.

Ja, dette hørte han på.

Vidkun

(til Aslak Hane).

Hvad sa' I så om hende?

Aslak Hane.

Å, en og anden, som kjendte hende, priste hendes fagerhed, atter andre undrede sig over, at hun var så fin på det ... at hun skulde ta sig det så nær, at en konge ... ja, de syntes, hun var svært fin på det.

Otar Birting.

Det var mest dig selv, det; andre havde ondt af hende.

Aslak Hane.

Nu er hun jo ren igjen, nu, hun har båret jærn — for sin dyds skyld.

Vidkun
(hurtig).

Blev det sagt?

Aslak Hane.

Jeg ved ikke, hvad det blev, jeg.

Otar Birting.

Jo, det blev det; Aslak Hane sa' det.

Sigurd Sigurdson.

Hvorfor bar hun så jærn?

Otar Birting.

Han sa', hun bar jærn af sinne, — fordi Eystejn ikke kom igjen for at ægte hende. Det sa' han!

Vidkun
(som tilfældig).

Og det hørte kongen?

Otar Birting.

Ja vist, for der blev megen strid om dette.

Sigurd Sigurdson.

Tog kongen nogen del?

Otar Birting.

Nej, han drak — og pustede tungt engang imellem, som hans vane er …

Vidkun.

Sad han længe ved bordet?

Otar Birting.

Ja, han sad ikke kort; men han gik før de andre.

Vidkun
(går bortover; Sigurd går hen til ham).

Jeg er ikke kjendt her sydpå; hvor langt er det til Dal?

Sigurd Sigurdson.

Ja, vi får holde det stående, til han er her igjen, — hvor han så er.

Vidkun.

Kanske kan der la' sig træffe et forlig med kong Eystejn selv. Jeg skal forsøge.

(Går.)

SYVENDE SCENE.

De forrige (uden Vidkun). Senere Aanun og to til.

Otar Birting

(til Sigurd Sigurdson).

Er kongen taget til Borghild på Dal?

Sigurd Sigurdson

(barsk).

Hvem har sagt det?

Otar Birting.

Ingen, men Vidkun spurte så underlig.

Sigurd Sigurdson.

Vidkun tænkte vel heller, at kongen var taget til Borg.

Otar Birting.

Til Borg? Jærnbyrden er jo forbi. nu?

Sigurd Sigurdson.

Å, han vilde vel kanske se jærnene?

(Går fra ham op på trappen i baggrunden, ser ud.)

Otar Birting

(efter ham).

Hvorfor vilde han se jærnene? (Sigurd går videre ifra ham. Otar vender sig til Aslak Hane, som står på trappen til højre og taler med en mand udenfra.) Hvorfor vil kongen se de jærnene?

Aslak Hane.

Hvad siger du?

(Peger ud til manden, som går.)

Otar Birting.

Hvorfor vil kongen se jærnene?

Aslak Hane

(uden at ænse ham).

Hvad for jærn?

Otar Birting.

Dem, Borghild har båret.

Aslak Hane

(som er kommen frem for at gå lige over scenen til den modsatte trap).

Vil kongen se dem?

Otar Birting.

Ja, Sigurd Sigurdson siger det.

Aslak Hane.

Nu, så spørg Sigurd!

(Aslak vinker en mand til sig udenfra.)

Otar Birting

(som venter lidt).

Men Sigurd vil ikke sige det.

Aslak Hane.

Så gå fanden i vold!

Sigurd Sigurdson

(kommer nedover i samtale med tre mænd udenfra).

Hvad er det?

Aslak Hane

(vender sig om).

Gutten går efter mig og plager mig med nogle jærn. Pak dig med jærnene! Har nogen hørt sligt forbandet tøv som at gå og gnide sig ind på mig med spørsmål om, hvad kongen skal med de jærn, Borghild har båret. (Rasende.) Han skal æde dem!

Aanun

(en af de mænd, som kom i følge med Sigurd udenfra).

Skulde vi bli så utålige med dig, hver gang du taler om den store guldporten, I red indad i Myklegard …

Aslak Hane.

Er der nogen, som tviler om den kanske?

Aanun og begge mændene.

Nej, nej, bevar os!

Aslak Hane.

Ja, for er her endnu nogen, som tviler på, at det var en guldport, en virkelig, ægte guldport, vi red indad i Myklegard, så hugger jeg ham lige ned på flækken. Alting i verden må ha en ende!

Aanun

Men hvis den porten var ægte, så måtte den jo —

Aslak Hane

(skriger).

Vil du slås?

(Drager.)

Sigurd Sigurdson.

Å, hold nu op med den porten! Har jeg nu i en uge hørt andet end om den forbandede guldport i Myklegard! Jeg synes, vi har nærmere ting at tænke på nu.

Aslak Hane.

Er det ikke, hvad jeg selv står og tænker. Men så kommer de drivende med den guldporten igjen, som vi, Herren forsørge mig, så sandt jeg er et syndigt menneske, kom ridende indad i Myklegard: en stor, diger guldport, så høj som hele huset her, ja meget højere, og så tyk —

Sigurd Sigurdson

(skriger også).

Hold op med guldporten, dit umenneske! (Man hører larm udenfra.) Hør der! — Nu døner det derude, og vi får andet at ta vare på.

(Alle iler mod højre, nogle går ud.)

OTTENDE SCENE.

Vidkun. Sigurd Sigurdson og et par mænd til.

Vidkun.

Kong Eystejn er meget ublid; han vil ikke udlevere

Ingvar af Bøe, heller ikke love at skåne ham. Vi må altså holde det, som det står, til kongen kommer.

Sigurd Sigurdson.

Men det kan vare længe.

Vidkun.

Hm, samler Eystejn flere folk, så samler også vi. Her sydpå er Sigurd best likt.

Sigurd Sigurdson.

Dette er en ulykkelig tvist.

Vidkun.

Lad nu begge parter få kjøle sig af inat, for det blir koldt; så kan der kanske træffes en aftale imorgen. Vil du ta den anden vagt i gården, så tar jeg den første.

Sigurd Sigurdson.

Som du vil.

(De går ud til højre, fulgt af mændene.)

(Tæppet falder.)

Sceneændring.

Et loftrum på gården Dal. Baggrunden optages af tre alkover. De er prydede med udskaarne søjler og alle indrettede til sengerum. De to på siderne står tomme; i den i midten ligger Borghild halvt påklædt ovenpå åklædet. Hendes hår er udslagne, hendes søvn urolig. Foran på et bord står en lampe, som hun har glemt at slukke; klæder og andet ligger eller hænger i uorden på bordet og de høje stoler; på gulvet er en langelek henslængt.

FØRSTE SCENE.

Borghild

(Før tæppet går op, begynder stille musik, og idet tæppet går op, tegner den hendes urolige søvn med trætte, stille mellemrum, indtil den samler sig i en stor angst; hun skriger, vågner og rejser sig. Musikken tegner de vågnende, forvirrede tanker, som stimer til, den stanser, mens hun hvisker.)

Endnu jeg går på de gloende jærn!

(Musikken følger hende, mens hun langsomt kommer fremover, stanser og læner sig ved en stolryg.)

Å, hvor jeg lider!
Hjærtet mit svider!
Hvor jeg mig vender,
værre det brænder,
hvad jeg vil gribe, så slipper mit tag.
Søvnen har flyet. —
Smerten fornyet,
trætheden større,
kilderne tørre, —
sådan begynder hver eneste dag.
Ingen tør måle,
hvad hun kan tåle;
ingen, som vidste,
hvad hun må friste,
voved begynde et menneskeliv.
Å, hvor jeg lider,
å, hvor det svider!
Kunde jeg kjende
mod til at ende! —
Smerten har gjort mig så vek som et siv.
Nej, jeg må leve
uden at leve,
græde så såre
uden en tåre,
fly fra mig selv og ej komme afsted.
Udenfor ringen
glædes af ingen,
ingen til glæde, —
sådan, jeg ved det,
skal jeg gå livet med dødstrætte fjed,
jeg, som så syngende
stormed imod det,
kjendte foryngende
jubel i blodet,
den gang da kjærligheds herlighed kom;

sprang som på bergene
frit mod det fjærne, —
småligt som dværgene
nedsank det nære,
lyslang lå banen som bugtende flom!
Just som jeg så det,
vintergråt lå det,
sluktes og stængtes,
vælted og sænktes, - -
ingensind' løftes og lysner det mer.
Å, hvor jeg lider,
å, hvor det svider,
og jeg forkommer
midt i min sommer,
og jeg fortæres
af mine tanker,
indtil jeg bæres
did, hvor de sanker
ormædte ler for det evige liv.

(Knæler ned.)

Herre, forbarm dig, jeg kan ikke bede,
Herre forbarm dig, du er jo tilstede,
Herre, forbarm dig, jeg har ikke syndet,
du har jo vidnet det, Herre, forkynd det!

(Gråter ved det følgende.)

Skammen mig brænder, men hævnen tillige,
hævn over ham, som har kunnet mig svige,
hævn over ham! — Nej, jeg kan ikke bede,
bede om hævn, det er stygt, å, jeg ved det;
men — hvis jeg prøver at bede om andet,
bliver min tanke så kjølig, så blandet.
Bare om hævn kan jeg bede — ej bede:
Herre, forbarm dig, jeg synder, jeg ved det!

(Musikken fortoner i en stille sorg, indtil den ender med et ryk, hun farer op.)

Der rider nogen ind i gården — ved nattetid? Min farbror eller mine brødre? Er de endelig hjemkomne?

Hvorledes skal jeg møde dem? Jeg, som har bragt dem i folkemunde! — Han, for hvis skyld jeg gjorde det, blir borte! Han hører min nød, men han kommer ikke! Vanrygtet møder jeg mine frænder! Hellige Guds moder, vær nu hos mig!

(Hun synker i knæ; i det samme åbnes døren til venstre, hun gir et skrig og flygter til højre uden at se.)

ANDEN SCENE.

Borghild, Sigurd (pragtfuldt klædt).

Borghild

(ser ham, forfærdet).

Hvem er du? (Da han ikke svarer.) Hvem er du, siger jeg? (Han tier.) Hvorfor trænger du ind ved nattetid og i kvinderum?

Sigurd

(som ser ufravendt på hende, idet han blir stående urørlig hele denne scene der, hvor han stillede sig, da han kom ind).

Aldrig så jeg en skjønnere mø!

Borghild.

Dette er ikke hovisk. — Astrid!

(Tærnen kommer halvklædt.)

Sigurd

(til tærnen med højhed).

Vent ved døren, til du atter kaldes! (Hun går.) Jeg vil dig intet ondt; kjender du mig ikke!

Borghild.

Nej, hvem er du?

Sigurd.

En, som hører til.

Borghild.

En frænde?

Sigurd.

En sjælsfrænde. Vi to er nu komne nær i skyld, Borghild!

Borghild.

Du er —?

Sigurd.

En, du har ventet på i disse tunge dage. — — Jeg bærer hævn mod den samme som du.

Borghild

(efter lidt omtanke).

— Ja, således måtte du se ud. Du er kong Sigurd! —

Sigurd.

Kong Sigurd, som følte din smerte, — og hvad du nu vil.

Borghild

(imod ham).

Velkommen! Nu tænkte jeg ikke mer at bli glad. — Velkommen! —

Sigurd

(tar hende og slipper hende ikke siden).

Det siger jeg til dig, og tre fold, siden jeg har set dig.

Borghild

(ser sin påklædning derved, at han stirrer så betagen på hende).

Å, jeg glemmer ... jeg er ikke klædt ... nattetid, og så højt besøg.

(Hun vil fri sig, han holder hende fast.)

Sigurd.

Desto skjønnere er du.

Borghild.

Herre, skån mig! — —

Sigurd.

At han kunde glemme dig!

Borghild.

I gjør mig skamfuld.

Sigurd.

Hvorfor traf du ham og ikke mig?

Borghild
(undvigende).

I, herre, er for stor …

Sigurd.

For dig. — Ikke for Myklegards kejser.

Borghild.

Lad mig nu gå …

Sigurd
(uden at slippe).

Jeg ved ikke, men det synes mig, at vi to høver hinanden.

Borghild.

Det sa' også han.

Sigurd.

Så det sa' han! Derfor forstodte han dig.

Borghild.

Han elskede mig ikke; jeg har kun trod det.

Sigurd.

Han kan ikke elske. — Hvad tror du, Borghild? Vi to høver, har han selv sagt, og forstødt os begge har han — er dette ikke et møde?

Borghild
(ser op).

Jo.

Sigurd.

Jeg har ikke de fagre ord som Eystejn; tag mig, som det falder: følg mig nu! —

Borghild
(forskrækket).

Herre? Hvor hen?

Sigurd.

Vis ham ved at følge mig, at du forsmår ham! —

Borghild.

Hvad siger du? — —

Sigurd.

På et festlysende sted fører jeg dig frem ved min hånd og sætter dig i højsædet hos mig —

Borghild.

Det vilde være —

Sigurd.

Just som han la'r sine fagre taler høre i hallen, skinner du over ham, med dine smil vendte mod mit åsyn og din hånd i min —

Borghild.

Ja, jeg tror —

Sigurd.

Du, som bar jærn for ikke at ha den skam at synes hans, du sætter dig glad hos mig. Kan du træffe ham dybere? —

Borghild.

Nej, det er sandt!

Sigurd.

Jeg skal dække over dig for al kommende levetid, hvis du gjør mig dette.

Borghild.

Jeg behøver bare denne ene stund!

Sigurd.

Du hader ham?

Borghild.

Ja!

Sigurd.

Og mig har han hånet foran folket! — Du må være fager, den dag du fornægter ham, Borghild!

Borghild.

Han er selv så fager!

Sigurd.

Det er han; men han blir styg som et dyr, hvis du står op imod ham — ved min side!

Borghild.

Herre!

Sigurd

(dragende hende til sig).

Hele Eystejns halvpart af riget, om den gaves i

denne stund, er mig ikke så meget som du nu. Derfor kræv af mig, hvad du vil!

Borghild.

Så forskjellig kan vor pris være; for en stund siden agtede jeg mig selv ikke værd livet.

Sigurd.

Ti fold skal du vinde det! Han havde ingen kjærlighed at gi af! — Men jeg har! —

Borghild.

Så er det skade, jeg ikke så dig først!

Sigurd

(omfavner hende).

Borghild, jeg elsker dig!

Borghild

(undselig).

I har elsket så mange.

Sigurd.

De var allesammen kun et stykke på vejen til dig.

Borghild

(vil gjøre sig fri).

Jeg hører, folk er oppe, jeg venter hver stund mine frænder.

Sigurd.

Så lad dem søge dig hos kongen! Følg mig straks! —

Borghild.

Jeg er ikke klædt.

Sigurd.

Kast bare en kåbe om dig til næste gård! Der tar jeg hest og slæde til dig.

Borghild.

Og did?

Sigurd.

Sidder du op hos mig; jeg holder dig i mine armer.

Borghild.

Jeg følger!

Sigurd

(jublende).

Du følger!

TREDJE SCENE.

De forrige. Hendes tærne (træder ind).

Tærnen

(ilsomt).

Et stort følge kommer ridende til gårds.

Borghild

(som har revet sig løs, ræd).

Mine frænder! For sent!

Tærnen.

Så vidt jeg kan se fra svalen i daglysningen, er det ikke dem.

Borghild

(med udrop).

Kong Eystejn!

(Pause.)

Sigurd.

Eystejn! — Hvis vi to skulde træffes her?

Borghild

(til tærnen).

Se ud, se ud! Med stort følge, sa' hun ... det kan ingen anden være! ... Han kommer med kongeligt brudefølge for at hente mig. — I et halvt år har jeg ventet ham således, — hellige jomfru, skulde han dog komme!

Sigurd

(skarpt).

Så får du vælge, Borghild!

Borghild

(rejser sig lysende).

Da har jeg valgt!

Sigurd

(som før).

Hvem?

Tærnen

(kommer ilende).

Det er ikke kong Eystejn. Jeg kjender ikke denne høvding; han stiger nu af og går ind.

Borghild

(peger på Sigurd).

Så lad den fremmedes hest drage til bagsiden af huset. Saml det nødvendigste af mit tøj og bring det ned; — skynd dig! (Tærnen går; Borghild over gulvet til Sigurd.) Dig vælger jeg! Jeg har ventet på ham for siste gang!

Sigurd.

Og du skal møde ham? Kom lad mig hjælpe dig!

Borghild.

Det er en skam ...

Sigurd

(idet han hjælper hende trøje, kåbe, hue og slør på).

Det sa' du ikke, så ofte Eystejn la' kåben om dig, når I red ud sammen på Borg. Jeg har hørt om det. (Borghild gribes smertelig, han ser det ikke.) Da tænkte du: han er nu enkemand, han vil engang klæde mig som brud. Men han gjør det ikke! (Idet han hjælper hende sløret på.) Som en af østerlandets fyrstinder skal du møde ham i min hall. Kostelige gaver har Sigurd til den, han elsker; tærner og svende skal ledsage dig i hallen i en krans af kjærter. En af mine kongsgårde skal imorgen optage dig med stort følge, ry skal der gå af den, kong Sigurd elsker, landets skjønneste kvinde!

Borghild

(brister i gråd, kan ikke stanse den og synker i en stol).

Sigurd

(ser på hende, siger endelig).

Hvorfor gråter du, barn?

Tærnen

(kommer ind).

Bergtora, din amme, vil samle tøjet og møde dig med det i svalgangen.

Borghild
(farer op).
Nej, ikke hende! Lad tøjet være!
(Vil gå.)

Tærnen
(ømt bange).
Men jomfru! — Hvorhen? — Vil I fare uden ...

Borghild
(river sig løs, omfavner tærnen).
Farvel, Astrid! Tak for alt godt! Hils Bergtora!
(Styrter ud.)

Sigurd
(til tærnen).
Du skal få komme efter.
(Går.)

Tærnen.
Hvad betyder dette? Hvem var denne høje mand? han så ud som en havørn.

Ivar Ingemundson
(udenfra).
Er det her? (Der svares som nedefra en trap, derpå ved døren.) Ja, det er det samme; jeg har hast.

FJERDE SCENE.

Tærnen. Ivar Ingemundson (rejseklædt).

Ivar.
Undskyld, ædle jomfru, at jeg så årle trænger ind — og det i eders rum; men så er mig pålagt af kong Eystejn, fra hvem jeg bringer fagre bud. Selv har han været fraværende og er også nu hindret; men mig sender han med stort brudefølge for at hente ...

Tærnen.
Men jeg er ikke Borghild.

Ivar.
Hvor er da Borghild?

Tærnen.
Netop nu forlod hun gården.

Ivar.
Hvor tog hun hen?

Tærnen.
Ja, det ved jeg ikke.

(Tæppet falder.)

ANDEN AKT.

Kongehallen i Kongehelle.

Et langbord på hver af siderne og højsæder for midten af begge borde med mindre højsæder, et på hver side af det store. Lige imod på bordenes indvendige side også højsæder, tre stykker, med det største i midten. Bordene så vidt nær hinanden, at en mand knap kan komme frem mellem de siddende. I de store udvendige højsæder sidder kongerne Eystejn og Sigurd, den første ved bordet til højre for tilskueren, den anden ved det til venstre. I højsædet foran Eystejn sidder lendermanden Sigurd Raneson. I højsædet foran Sigurd sidder lendermanden Vidkun Jonson, ved kongens højre side lendermanden Sigurd Sigurdson. Længst fremme Aslak Hane. Bag kongernes sæder, der er højt løftede over de andre, hvilket de modstående højsæder også er, dog ikke så højt som kongernes, står to kjærtesvende med hver sin voksstabel. Kjærtesvenden til højre bag kong Sigurd er Otar Birting. Mod baggrunden omkring trappen står fire kjærtesvende. Mellem bordene går de opvartende skutilsvende. På trappen i baggrunden sidder husfolket. I det halvlukte galleri over baggrunden sees kvinderne at lye til samtalerne. Idet tæppet går op og lidt før, spilles en festmarch. Da den slutter, er der længe almindelig stilhed.

FØRSTE SCENE.

Eystejn.
Her er så stilt idag. Er øllet ikke godt?

(Længe intet svar.)

Aslak Hane

(til sin gjenbo, dog så det kan høres).

Jeg gad vide, om Ingvar af Bøe får øl i det mørke hul, hvor de holder ham fangen?

Kaare fra Nidarosen

(nederst ved Eystejns bord, med ryggen til Sigurds, så han må vende sig, når han taler. Han og Aslak sidder ryg mod ryg).

Han får det, han skal ha.

Sigurd.

Du spør, bror, hvi her er så stilt. Andet kan ikke være, når du tar dig den dristighed at dømme en af mine mænd til landsforvisning og fanger ham her i hallen.

Eystejn.

Nu, bror, andet kan ikke være, når en af dine mænd dræber en af mine og siden vil stjæle hans brud bort fra mit eget hus.

Aslak Hane

(sagte til sin sidemand).

Hun havde nok selv ikke stort imod det tyveri.

Sigurd.

Sagen skulde være skudt ind under min dom. Ingvar var i min tjeneste.

Eystejn.

Men du var borte, da han dræbte min tro ven, du var også borte igår, da han brød ind her med væbnede mænd for at ta jenten.

Sigurd.

Så burde du ha ventet, første, som anden gang.

Kaare fra Nidarosen

(sagte til sin gjenbo).

Han plejer ellers ikke at vente, kong Sigurd, når det gjælder straf.

(Ser sig tilbage.)

Aslak Hane

(som havde lyet, vendt til ham, sagte).

Det fik du føle i vår, da han på jagten lod dig

hænge op efter livremmen din. — Jeg ser dig hænge der og sprælle.

(Mange ler.)

Eystejn

(som har hørt det, blander sig ind).

Sligt kan ske med mine mænd, når jeg selv ikke er tilstede. Havde det været en af min brors, vi havde vovet så stor spot imod, havde her nu kanske været broderkrig.

Aslak Hane

(halvsagte).

Der er også lidt forskjel på hjemfødinger og hærmænd.

(Mumlen mellem Eystejns mænd; Vidkun og Sigurd Sigurdson sees begge at tilkaste Aslak vrede øjne, mens andre ved kong Sigurds bord drikker med ham, ler og er glade.)

Eystejn

(da en stilhed har afløst uroen).

Hør, bror, jeg kan nok fatte, du er lidt misstemt over den vanskjæbne, Ingvar af Bøe har rønt, ved ikke at kunne dræbe flere af mine mænd eller bortføre nogen kvinde af mit hus. Men lad os spare op denne sag til en anden gang, og lad os ikke sidde sture over drikken! Hvad, om vi fandt på lidt morskab, så lystigheden kunde komme igang? Om vi brødre begyndte, vilde alle derved føle sig hædrede.

Sigurd.

Gjør du dig så lystig, som du vil; men lad mig tie i fred!

Eystejn.

Folk har ofte ved drikkelaget taget hinanden til sammenligning; deraf kan flyde megen morskab. End om vi brødre nu gjorde dette?

Sigurd.

Jeg har nok mærket din stigende lyst til at sammenligne dig med mig; men det nytter dig neppe, bror.

Aslak Hane
(meget sagte til sin gjenbo).

Er jeg ikke så stor som du kanske? sa' hanen til hesten, den satte sig op på ham.

Eystejn.

Kanske sætter du det under din værdighed at sammenligne dig med mig; vi er dog begge kong Magnus's jævnbårne sønner.

(Sigurd svarer ikke.)

Kaare fra Nidarosen
(sagte til sin gjenbo).

Jeg tror næsten, Eystejn blev født først.

Aslak Hane
(vender sig helt til ham, efter at ha lyet på ham).

Desto større skam var det for ham, at Sigurd alt som smågut kunde lægge ham i ryggetag; jeg så ofte på det, jeg.

Kaare fra Nidarosen
(vendt helt mod ham).

Men Eystejn tog Sigurd i alle andre slags tag; han var nemlig meget smidigere. Det så jeg ofte på.

Aslak Hane.

Husker du kanske, at når de svømmede, holdt Sigurd Eystejn under, så ofte og så længe han vilde?

Kaare fra Nidarosen.

Stærkere var han, men både svømmede Eystejn ligeså langt over og under vandet, og han svømmede meget vakrere. Men husker du dem rende på islægge, du? Ingen nådde Eystejn eller gjorde hans kunster; (Sagtere.) men hvem der ikke bar sig stort bedre ad på isen end en ko, tør jeg ikke nævne.

(Eystejns nærmeste mænd ler.)

Sigurd Sigurdson.

Hvad taler I om dernede? — Er det om deres isfarter? — Å, — slige narrestreger på en glat is høver ikke høvdinger; men at stå blandt ungdommen på en skytterdag og spænde den stærkeste bue, det høver bedre.

Aslak Hane

(til sin gjenbo, halvt hviskende).

Eystejn spændte ikke Sigurds bue, om han satte begge ben i den.

(De nærmeste ved Sigurds bord ler.)

Eystejn.

Da vil jeg sige dig, Sigurd Sigurdson, at hovedsagen ved bueskydning er at træffe godt, og det gjorde jeg kanske bedre end min bror. Selv i de raskeste skiløb kunde jeg træffe.

Kaare fra Nidarosen

(til sin gjenbo, men sagte).

Det var kong Sigurd alligevel undskyldt for; ti han kunde slet ikke stå på ski.

(De nærmeste ler.)

Sigurd.

Alle disse dine småkunster, bror, fandt jeg lidet værd. Den, der skal være en stor høvding, må udmærke sig på anden måde; han må rage op over flokken, både selv og ved sin våbenfærdighed. Derpå har også folk kjendt mig, både her og udenlands, og ætten kjendte de med det samme.

Aslak Hane

(rejser sig).

Ja, hvis jeg får lov at falde så store mænd i talen, så siger jeg, at den gang kong Sigurd red indad guldporten med alle sine mænd efter sig, da stod folk, som vilde se ham, så tæt som måger på fuglebergene i Lofoten.

Aanun

(lige overfor ved Sigurds bord).

Var det virkelig en guldport, den porten?

Aslak Hane

(hidsig).

Er her endnu nogen, som tviler …

(Man lægger sig imellem, mange ler.)

Vidkun.

Husk, ved hvis bord du sidder, din skarv!

Eystejn.

Det synes mig ikke, som dine mænds adfærd er til synderlig pris for din høvdingevne, bror. Hvad de end kan ha udrettet udenlands — høviskhed har de ikke lært. Og for at sige sandt, så tror jeg, at det, at en høvding både selv er en vakker mand og holder sine mænd vakkert, bærer bedre frem end størrelsen og styrken.

Paal den gamle

(en vakker, blid olding, rejser sig ved Eystejns bord).

Jeg har hørt mange sige, at vakrere mand i våben end kong Eystejn har ingen set.

Eystejn.

Alligevel: alt dette er udvortes og kan endda undværes. Men at en høvding er lovkyndig og veltalende, så folket hos ham kan få retten at høre, det er til velsignelse for et folk. Og det har jeg set, at kommer her folk til gårds eller til tings, søger de alle mig.

Sigurd.

Å ja — lovtrækkeri forstår du bedre end jeg, og glattere tunge har du; det hører vi nu. Alle lover du godt, men ikke alle holder du, hvad du har lovet, — og da kommer de til mig.

Eystejn.

Det er sandt; jeg kan ikke altid hjælpe så godt, som jeg gjærne vilde. Men hvad siger du, gamle Gyrd? Jeg har set, at du længe har villet tale.

Gyrd Húk

(har rejst sig ved Eystejns bord).

Hele Sigurds bordsætning

(men ikke kongen).

Nej, Gyrd får ikke tale!

Eystejns bordsætning, nogle for, nogle mod.

Nej, jo, nej, jo! —

Sigurd Sigurdson.

Der kommer bare ondt af det.

Kaare fra Nidarosen.

Å, her er ondt nok før! —

Flere ved Eystejns bord.

Der taler flere mænd på eders side end på vor? Tal, Gyrd! tal, Gyrd! —

Vidkun Jonson

(da der atter er stille).

Der springer som oftest blod fra Gyrds taler.

Eystejn.

Lad dog manden få tale! Ikke tænkte jeg, at et helt bord, fuldt af Jorsalkjæmper, var ræd for en gammel, tandløs mand.

(Der blir stille, skjønt med lidt knur.)

Gyrd Húk

(som hele tiden har ståt, siger med mild røst).

Jeg takker eder, herre konge, for, at I gav mig ordlyd; jeg vidste ikke, at jeg var så stor mand, jeg, at jeg skulde trænge en konge til udroper. — Hvad nu er om mandjævningen her idag, så vil jeg sige det, at kong Eystejn holder ikke så godt sine løfter som kong Sigurd. Sandheden må siges, jeg er gammel, så jeg frygter ingen mere. — Jeg taler også af egen rønsel. Med kongernes foged der vestpå var jeg uforligt — og drap ham. Eystejn svor mig hævn, — men han holdt ikke sit løfte; — jeg sidder endnu ved hans bord. Sigurd svor mig også hævn, — og han har holdt sit løfte både mod mig og hele ætten. Alt, Sigurd har lovet, har han holdt. Men det meste var rigtignok ondt —

Alle ved Sigurds bord

(kun ikke kongen).

Han skal holde op!

(Man rejser sig.)

Alle ved Eystejns bord

(kun ikke kongen).

Lad ham tale ud, vi skal nok værge ham.

(Svær støj, indtil)

Eystejn

(rejser sig).

Stille her! (Man sætter sig, han sætter sig selv.) Det er sandt; slig hjælp, som Gyrd vil yde, trænger jeg ikke til.

Sigurd

(vred, men dæmpet).

Er der meget af den sæd, du har såd og avlet her i landet, mens du sad hjemme som din fars datter, og jeg og mine mænd vovede livet for Norge der udenlands, — så må jeg sige, du har været en god bror og en stor høvding.

Eystejn.

Å — hå! der brast bylden! — Jeg sad hjemme og gjorde intet, eller bare ondt; men du for udenlands med stor ære. Vidste jeg ikke, hvad jeg skulde svare til det, så havde jeg ikke begyndt dette. Og for det første vil jeg da sige, at jeg udrustede dig til det tog, som var du din fars datter.

Sigurd

(rejser sig).

Men det er derfor ikke mindre sandt, at jeg gjorde det tog — og ikke du! Det skal glemmes nu; ja, det skal næsten være en dårlighed at ha gjort det. Men jeg, og ikke du, har sejlet gjennem Nørvasund og slåt blåmændene i flere slag og brændt deres borg. Jeg har sejlet til Apulien, til vore frænder, normannerne, hvis hertug jeg gjorde til konge; men jeg fik ikke dine råd derved, ti du var der ikke! Jeg vandt i otte slag over hedningerne og indtog Sidon; men du var hverken i staden eller foran den. Kristi grav besøgte jeg, — men jeg så ikke dig der på elvbakken! I sivene knyttede jeg

dig en knude, som endnu venter på, at du skal løse den! — Da jeg sejlede opad strædet med mine silkesejl, eller da jeg holdt mit indtog i Myklegard, eller da jeg sad ved festerne i Latiarna eller på Padrejmen, så jeg ingensteds glansen af din guldhjælm, bror! På hjemrejsen gjennem så mange fyrsters lande og kostelige stæder var du aldrig med for at la' høre en af dine fagre taler! Men hvor meget du og dine har derimod, så vil dette tog og disse bedrifter mindes, så længe her bor nordmænd i Norge. Det siger alle, at siden vor ære blev kjendt blandt folket her hjemme, har alle taget den til sig og følt sig større derved, ligesom alt arbejde i landet har monnet bedre fra den dag; for slig er nordmændene, at ære lægger kræfter i deres foretag og glæde over deres hus.

(Sætter sig.)

Sigurds mænd

(rejser sig).

Hil kong Sigurd, Jorsalfaren! —

(Gjentagende.)

Kaare fra Nidarosen

(ved Eystejns bord).

Nu har de fåt op målet! Nu tryter det ikke!

Eystejn

(rejser sig).

Å — ja, om dine slag og al din øvrige færd udenlands har vi nu hørt adskilligt, eller rettere, vi har ikke hørt om andet i flere år. Lidet kan det vel være, hvad jeg har at opregne herimod; men til landsens fremgang har det dog været og vil kanske også mindes. (Sætter sig.) Således har jeg fra det nordligste til det sydligste i landet på høvelige steder ladet indrette havne og lagt sjømærker og bygget huse for fiskerne, — og det, tænker jeg, skal længe mindes af dem, der sejler eller fisker rundt vort vejrslagne land. Men for færdesmanden har jeg lagt veje over fjældene, rejst varder langs efter

dem og bygget sæl-huse, har også ellers lettet samfærselen. Der skal mange velsigne mig for det fra slægt til slægt. Og kirker og klostre står langs hele landet opbyggede af mig, og så længe en klokke i dem kalder til bøn, vil den minde om, at Eystejn har været konge i Norge. Da lovene var løbet i floke for folk, så fik jeg dem udredet igjen, så nu kan hver mand med lethed finde, hvad ret er, — og derfor tænker jeg også, at slægt efter slægt vil vide mig tak. Men for ikke at glemme det, som kanske du sætter mest pris på, vil jeg nævne, at Jæmtland, som var tabt for Norge, har jeg vundet tilbage, og det bare med gode ord og klog fremfærd; men derfor skal det ikke mindes kortere, end om det var sket med jærn og ild. Dette tænker jeg tilsammen har lagt mere til Norges fremgang end dine tog i østerlandene, eller at du svømmede over Jordans elv, eller vandrede til Jorsal og Kristi grav. Og de kirker og klostre, jeg har rejst for Kristi voksende sag, og det ofte på steder, hvor mer end halve folket var hedninger, har sikkerlig lagt ligeså meget til hans ære som dine mandedrab i østerlandene og skal være mig selv til større sjælehjælp, end det er dig at ha slåt nogle stakkars blåmænd ned for den onde. — Og — (Rejser sig.) om den knude, som du siger at ha bundet mig mellem sivene ved elvekanten ved Jordan, vil jeg bare sige, at jeg kunde ha bundet dig en knude, der du med et sjøslåt fartøj la' ind mellem min store, ny flåde hin høstdag, — og der fejlte ikke på dem, som kjendte dig, og som bad mig om at gjøre det! — Skyd nu dommen ind under forstandige mænd, og lad dem svare dig på, hvem som har udrettet mest af os to! — Det er sjældent, nogen får mig til at sige så meget om mig selv, men nu har I laget det så, at dette måtte til, hvis vi fremtidig skulde få fred her i landet; ti vide må I, skrydende guldhalse, at endnu er her mænd i Norge, som tør nævne sig jævngode med eder!

(Han sætter sig.)

Eystejns mænd
(rejser sig).

Hil Eystejn, den folkekjære!

(Gjentagende.)

(Glad mumlen blandt Eystejns mænd. Sigurd sidder stille.)

Vidkun Jonson
(rejser sig).

Da Eystejn har skudt dommen ind under os andre, og jeg, så vidt jeg ved, er den ældste lendermand her tilstede, vil vel ingen tykkes ilde om, at jeg først tar ordet, synderlig da det, som jeg har at sige, ingen dom er, men et ord om, hvor ondt det gjør mig og vist alle høvdinger, at to så herlige mænd som disse tvende kongsbrødre skal være uforligte.

Alle høvdinger.

Ja! Ja! Ja!

Vidkun.

Lad mig derfor op ...

Sigurd.

Nej, her er for meget røget istykker, til at det klæbes ihob af mjød eller klejs tale. Dømmes mellem os må der, — og lad nu dommen skydes ind under en, som vi begge tror på, en, vi begge elsker! Da må den bli pålidelig.

Eystejn
(ler).

Er det en mand eller en kvinde, du mener, bror?

Sigurd.

Hvorfor ikke en kvinde? Gives der en slig, som vi begge elsker, må hendes dom føles hårdt af den, der taber, og liflig af den, der vinder.

(Han gjør tegn til Otar, som går udaf døren bagom ham.)

Eystejn
(som har grundet).

Det vil lidet nytte mig at prøve på at finde ud, hvad du mener; jeg kjender ingen sådan.

Sigurd.

Da kjender jeg en, som jeg ved også du sætter pris på; — for en tid siden gjorde du det i alt fald.

Eystejn

(blir stille).

Elsker du hende?

Sigurd.

Ja.

ANDEN SCENE.

De forrige. Borghild.

(I det samme slåes begge dørene i baggrunden op. I en ring af kjærtesvende, som har blå, med sølv sirede klæder og vokslys ihænde, triner Borghild ind, klædt i skarlagen, omringet af hvide tærner i to rækker, der indtager trappens trin, mens Borghild står på selve trappen, frit mod tilskueren; kjærtesvende står rundt hele trappen nede på gulvet).

Eystejn

(springer op).

Borghild!

(Stilhed.)

Sigurd

(idet han rejser sig op).

Sig os, Borghild, Olavs datter af Dal, hvem vilde du helst tro dig til af os to brødre, hvis du kunde?

Borghild.

Jeg har nylig båret jærn for at tvætte mig for den skam at synes at tilhøre kong Eystejn. Men dig tror jeg mig til, Sugurd Jorsalfar! — Kvinden vælger altid det store.

(En mumlen og derpå fuldstændig stilhed.)

Eystejn

(som har gåt et par skridt bagover, hviskende).

Hun lyver!

Borghild

(som hørte det, stiger ned, alle efter; hun går et par skridt frem mellem bordene).

En af os to har løjet, Eystejn!

Eystejn

(ser på hende i stor forfærdelse. Et horn høres i gården, han roper).

Ivar Ingemundson! Hvor er du?

TREDJE SCENE.

De forrige. Ivar Ingemundson (stiger ind på den nu forladte trap med sit følge, alle rejseklædte).

Ivar Ingemundson.

Her er jeg, herre!

Eystejn.

Kom du for sent?

Ivar Ingemundson

(på trappen).

Ja. Hun var taget bort med en anden.

Borghild

(forfærdes, vender sig spørgende, næsten hviskende, mod Eystejn, mod Ivar).

Hvem? Jeg? Han? Du?

Eystejn

(uden at ænse hende skyder han broderen ligesom fra sig med begge hænder. Går derefter langsomt ud til højre, vender sig endnu engang på trappen.)

Sigurd! å, Sigurd!

Borghild

(vil stanse Ivar for at få svar; han vender sig og går efter Eystejn; mand efter mand følger, indtil hele Eystejns flok er borte. Hun har ventet, undertiden trådt nærmere som for at få svar; men da den siste er borte, falder hun om med et skrig; hendes tærner tar hende, hun bringes til sæde til højre mod baggrunden og skjules af tærnerne).

FJERDE SCENE.

Sigurd

(står stille på sin plads ved bordet, siger nu sagte).

Så I det nu allesammen? Jeg vandt! Men hans næsebor glemmer jeg aldrig. (Stærkt.) Ha, ha, ha, ha, ha, ha, ha! —

Sigurd Sigurdson.

Det vidste jeg, at nu blev han gal.

Vidkun.

Ja, nu har han et af sine sædvanlige tag!

Sigurd

(som har stått stille, vender sig heftig om, vil frem, men stoler og bænke står ivejen; han spænder til dem).

Hvorfor ligger alle disse stenrøser ivejen for os? (Kommer frem.) Ser I da ikke, hvem vi er? Af vejen, siger jeg! (Mændene viger, borde og bænke fjærnes og bæres hurtig ud.) Af vejen for kejseren af Myklegard! Jeg kjender ikke disse mænd fra norden. (Mændene viger overalt.) Se, hvor plumpt de ter sig, grove af åsyn, simple af vaner, se, hvilken dorsk gang, fy, hvilke tunge munde, ligesom på dyr!

Vidkun Jonson

(til de omstående).

Når vi atter har en konge blandt os, kan I budsende mig.

(Går.)

Sigurd Sigurdson

(frem til kongen).

Kom ud, herre, i frisk luft!

Sigurd.

Nej, ikke til Norden! Tungt og koldt i Norden og karrigt, hu! Vil du frem der, må du krybe, krybe langs efter bergene, men der ligger de alle på lur og vælter hver sin sten ivejen for dig; du er gammel og træt, før du kommer frem! Nej, se her: Sejlleden på begge sider hele sundet op efter, bare byer, marmorslotte med gyldne tårne i solen, skinnende murhvælv mod sjøen, millioner af mennesker på stranden, hør klokkeklangen og sangen! Op, bedre op med sejlene, gutter! — Å, nu kan jeg drage pusten!

Otar

(til Sigurd Sigurdson).

Herre gud, hjælp ham, Sigurd! Få ham ud!

Sigurd Sigurdson
(indtrængende).

Kom ud, herre konge; bare på svalgangen; I trænger til at drage pusten, som I selv siger.

Otar Birting.

Ja, herre, kom!

(Flere af hans mænd frem.)

Sigurd.

Ikke til Norden, har jeg sagt! Jeg blev så skidden der, så skidden på sjælen, for der er trangt i rummene deroppe — og i sindene. Skidne mennesker kryber om i røgen, de ser bare med natøjne, alt småt og ondt! Se, — se, — ugleøjne! Men der? — Ser I lys, voksende lys, ah, kjender I røgelsen? — Vellugtende træer gjør denne store ild i marmorhallerne, se, sølvbrynjerne lyser ved skinnet! Nej, hvilket ildhav! Hele byen brænder jo, nu knager og falder det deroppe på borgen, se gnisterne ... alt tænder, storm nu borgen, dræb ned, slå til! — Her skal vi gjøre bytte, kan I tro! ... Men kongen af Jorsal skal ha vor del. — Ingen knur! (Fornem.) Jeg ved, hvad der anstår en høvding — og ikke I, mænd fra Norden! (Tar fortrolig og stille en af mændene og fører ham frem. Hvisker.) I Norden har de næsten ikke guld, derfor er de så hungrige efter det ... og så sidder mænd og kvinder oppe sammen og drikker øl, øl af store stamper, til de hænger omkring kanterne som druknede fluer, ha, ha, ha ... (Lidende.) Det er her i forhodet, jeg har det; nogen har sat ild på herinde, nu brænder det ud.

Otar Birting.

Hvor han er syg!

Sigurd.

Er nogen syg? (Ser Borghild, som har vågnet og rejst sig og stirrer forfærdet på ham.) Er du syg, fagre Malmfrid, min dronning, min ægteviede dronning! (Fører hende modstridende frem.) Gardarigets blege mø, som fulgte hid til de

fremmede! Har du grædt? — Lad mig se? Ja, du har grædt! — - Bryd dig ikke om det, du! — Jeg elsker ikke hende, som kom hid idag — pyt! Men Eystejn, ser du, han har forstødt sin bror; er ikke det stygt, Malmfrid? — Det er her, jeg har ondt, og her; — hvor jeg skal hævne mig på ham! Kom hid, skal du høre, hid, hys! Hun, som kom hid idag, hun, som heder Borghild, hun skal hævne mig! Nu føder hun mig en søn; ti Eystejn har ingen søn! Så kommer min æt på tronen, — og jeg vinder! — Ha, ha! hørte du: Eystejn havde også sendt bud efter hende; men jeg kom først, jeg kommer altid først, for jeg er den største.

Borghild

(som har ståt i stille forfærdelse, slider sig med ét ryk løs).

Rædsomt! — Å! —

(Vil falde om, gribes, føres ud til venstre.)

FEMTE SCENE.

De forrige (uden Borghild og følge).

Sigurd.

Bare der kom regn! — Men det måtte falde lige her ... eller her! ... Hvorfor kommer ikke mine mænd og hjælper mig? Ved de ikke, i hvad nød jeg er?

(Mændene trænger sig om ham.)

Otar Birting

(gråtefærdig).

Herre konge, her står de allesammen! Se os dog!

(De nærmer sig endnu mere.)

Sigurd

(skriger).

Blåmændene omringer mig, ser I det ikke? Sigurd Magnusson, normannakongen, roper på sine mænd! Frels mig! Hug ind!

(Drager sit sværd og styrter frem, alle viger undtagen Otar.)

Otar

(kaster sig på knæ).

O, herre, for Jesu dyre blods skyld, kom til eder selv!

Sigurd

(stille).

Er du engelen fra Sidon?

Otar.

Otar, eders kjærtesvend, er jeg. Se ret på mig!

Sigurd.

Hvad vil du, vesle kryb?

Otar.

Jeg elsker eder, store, syge konge!

Sigurd

(ryster på hodet).

Ingen elsker Sigurd.

Otar.

Jo, jeg, jeg, jeg!

Sigurd.

Men det må du ikke gjøre, Otar; jeg er så ond; mange har prøvet det, men måtte gi det op. Rør ikke ved mig, du skjærer dig på mig, gutten min.

Otar.

Herre gud, vi må dog elske dig, fordi om du har fejl. Du er alligevel det herligste, vi har!

Sigurd.

Hvad er dette for en sort orm, som kryber opover mig her? (Spænder ham fra sig.) Ja, sligt hører sydlænderne til; der er ikke alt godt, der heller.

Otar

(henter begejstret en herlig, overmåde stor bog).

Nej, her må et mirakel til! —

Sigurd

(som går med svære skridt).

Den store kejser af Myklegard befaler, at idag skal alt ondt ryddes af hans rige!

Otar.

Her er en bog, den dyreste i landet og den kosteligste i verden; I bragte den selv med fra eders rejse. Læg eders hænder på den og bliv frisk!

(Alle omringer dem.)

Sigurd

(griber bogen, ser på den, kaster den).

Tvi være den og dig, som siger, sligt kan berge mig!

(Alle forfærdes og viger fra ham.)

Otar

(griber bogen, kysser den knælende, rejser sig mod kongen).

Skam dig, herre! — Vel er jeg den yngste her og den simpleste; men jeg vil sige, hvad alle mener, at vi føler skam og forfærdelse ved dig, at ingen af os tænkte at måtte leve en så sørgelig dag som denne, da du ikke kjender os, som elsker dig, ikke din egen dronning, ikke dig selv og ikke denne bog! Store konge, kjæmp med dig selv! Knus dit grænseløse hovmod, og bed om nåde! Å, konge, kjære, store konge, rejs dig iblandt os i din sejersglans, som da du første gang efter din hjemkomst gik i messe med dine mænd! Da gråt vi allesammen af glæde ved at se dig, nu gråter vi af sorg. (Gråter.) Jeg kan ikke sige, hvad jeg vil, ... men denne bog holder jeg op for mig som skjold, den gav mig mod til at tale så djærvelig til dig!

(Knæler.)

Sigurd

(står længe aldeles stille, siger så sagte, men bestandig stigende).

Tør du, husmandsgut, du, den usleste af alle mine tjenere, som jeg af nåde la'r æde mit brød, tør du i alle mine høvdingers påhør rejse dig og gi mig råd? Er jeg endnu så lidet konge, eller har jeg ingen, som her vil værge sin konges værdighed, — da skal jeg selv! (Løfter sværdet; Otar, som har rejst sig, står ubevægelig, med øjet på ham og bogen foran på sit bryst. Kongen lader sværdet falde sagte på hans

skulder.) Gud give Norges konge nu og altid en så tro tjener!

Alle.

Hil dig, konge! Hil kong Sigurd Magnusson!

Flere

(sig imellem, med stor glæde).

Nu blev han vist frisk igjen! Nu er det over! —

Otar

(springer).

Nu henter jeg Vidkun!

Sigurd Sigurdson.

Giv eder nu fred, herre konge, og følg mig ud!

Sigurd.

Stille; hvor blev gutten af?

Flere.

Der er han!

(Han kommer med Vidkun.)

Sigurd

(højtidelig, mens stille).

For en stund siden ved mandjævningen æggede mange af eder mig til at tale; nu, da I alle burde ha gåt imellem, var der ingen af eder, selv ingen af lendermændene, som jeg selv har ophøjet, der vovede sig til at stanse mig; men hin lille gut alene, han gjorde det; sit liv vovede han! Derfor skal du til din død bære mærke af dit mod: hermed slår kong Sigurd Magnusson dig, Otar Birting, til sin lendermand; — om en tid skal du bli min første.

Otar

(som knæler).

Herre konge!

Sigurd

(gir slaget).

Rejs dig! (Spænder sit sværd om hans lænd.) Indtag din plads blandt høvdingerne! — Og I, mine mænd, hvi tier I nu? — Min ulykke er så stor, at I gjærne kan

tale højt om den. Det er sørgeligt, at nordmændene skal ha en konge, som stundom ikke er bedre end et dyr.

Vidkun

(kommer med en stol.)

Sæt eder, herre; jeg ser, I er træt nu.

Sigurd

(sætter sig, luder sig forover, sidder og hviler, siger så halvt vendt til sine mænd, som nu alle atter har omringet ham).

Ja, Vidkun, jeg er træt; enten er jeg rasende, eller er jeg træt, er det ikke sørgeligt?

Vidkun.

Så galt er det heller ikke. Ikkun når riden kommer —

Sigurd

(afværgende med hånden).

Nej, nej! Før æggede I mig; så stansede I mig ikke; nu må I ikke lede mig vild med falske undskyldninger. Dette har jeg ikke fortjent af eder.

Sigurd Sigurdson.

Men en så stræng herre som I kan ikke vente anden omgang af sine mænd; stundom tåler I ikke sandheden og kræver derfor løgn, stundom synes alt eder løgn, selv sandheden.

Sigurd

(sidder længe stille).

Er jeg ikke ulykkelig! Er jeg ikke ulykkelig!

(Brister i gråd.)

Vidkun

(ser lidt på dette).

Skal vi tale til ham eller ikke?

Sigurd.

Jeg skjønner mig ikke selv, — og han, som ene kunde hjælpe mig, han vil ikke! Her sidder jeg hjælpeløs som et barn ved bredden af mig selv. Olav, min himmelfrænde, den ulykkelige Sigurd roper på dig!

Aslak Hane.

Stor mand og store fejl hører ofte ihob.

Sigurd.

Tal ikke smiger til mig! Det er slet løn for, at jeg har hjulpet eder til værdighed, at I vil bryde ned værdigheden i mig selv. Sig, som sandt er, at det er ikke det værste, at jeg er syg, men at jeg er syg af synd.

Sigurd Sigurdson

(efter en stund).

Herre konge, skal jeg sige min mening, så er det den, at du har ikke rigtig magt over dig selv, uden hver gang noget stort fylder din sjæl; du er ikke skabt til at ligge her indenskjærs i evindeligt småkjævl.

Vidkun.

Dette er sandt sagt. Så er det.

Alle.

Ja, så er det!

Sigurd

(sidder opmærksom, derpå langsomt).

Ja, ikke sandt? Jeg må ud igjen! Vel fortjener jeg ikke, at nogen mand følger mig, men hvor ofte har jeg ikke tænkt at prøve, om jeg endnu engang kunde samle leding i Norge!

Sigurd Sigurdson.

Sejl ud og tag nyt land! Så gjorde eders frænde Roger, da det blev kvalmt hjemme; hvad han har udrettet, kan I også, og eders mænd er så gode som hans: — Normanner er vi alle! —

Vidkun Jonson.

Der sa' du et ord, som vil hue altfor mange.

Alle.

Ja! Ja!

Sigurd.

Ja, vil mine mænd som jeg — —

Sigurd Sigurdson.

Ja, vi holder husting imorgen, skjærer budstikke op

og kundgjør for folket, at med alle, som følge vil, sejler kong Sigurd til våren sydpå og tar nyt land for norrønafolket!

Alle.

Ja! Ja! Ja!

Sigurd

(rolig og siddende).

Norrønafolket har ikke bod her i mange ætled; det er kommet viden fra og vil videre; og det skal vi kundgjøre, at længere sydpå skal enhver mand få ti fold igjen af det, han her satte efter.

Aslak Hane.

På det vil mange fare! Rejsehugen er i folket siden vor siste udfærd.

Sigurd.

Her kan ikke være to viljer i landet. Eystejn er den beste at styre hjemme, så lad ham det, jeg drager, — og alle, som vil ud, følger mig. Lad os gi folket plads!

Sigurd Sigurdson.

Alt ungt folk vil følge dig. Norrønafolket vil fare, det bygger landet udenfra, — og aldrig har det havt en herligere høvding til en udfærd.

Sigurd.

Dette magter jeg, det føler jeg. At ta nyt kongedom for norrønafolket, det kan jeg, det er intet bedrag; (rejser sig) nu er jeg frisk, det føler jeg!

Alle.

Leve kongen!

(Gjentagende.)

Haldor.

Værdiges, konge, at høre et kvad.

Sigurd.

Men et, som vi alle kan ta med i.

(Musik.)

Haldor.

Det skal I få!

Sigurd

(under et kort forspil).

Så skynd dig, skald! Ellers tar vi tonen fra dig.

Haldor

(siger under musik).

Norrønafolket, det vil fare,
det vil føre kraft til andre;
kampens glavind kaster gjenglans,
æren øger folkets arbejd.
Da vi kom fra Jorsaltoget,
tændtes sangens alle bauner,
og vor ungdom stod om luen,
og det lyste langt af landet.

Alle.

Norrønafolket, det vil fare,
det vil føre kraft til andre,
kampens glavind kaster gjenglans,
æren øger folkets arbejd.

Haldor.

Mangt, som før sad bredt og mægtigt,
minked nu, og bort det bares,
til højsædet skred det store,
styred tankerne og tiden.
Kvindens krav til ungersvenden
nu blev mod til mandig idræt,
moder'ns krav til sine sønner
nu blev mål med eftermæle.

(Halvor træder tilbage.)

Alle.

Norrønafolket, det vil fare,
det vil føre kraft til andre,
kampens glavind kaster gjenglans,
æren øger folkets arbejd.

Sigurd Sigurdson
(træder frem).

Om på fjæld to farmænd mødtes,
måtte de om toget tale,
i dets ære, i dets glæde
blev de brødre, før de skiltes.
Ja, den gamle, som sad efter,
rejste sig på krykkestaven,
priste gud og sagde: Ætten
øger arven, glad jeg farer!

(Træder tilbage.)

Alle.

Norrønafolket, det vil fare,
det vil føre kraft til andre,
kampens glavind kaster gjenglans,
æren øger folkets arbejd.

Kong Sigurd
(træder frem).

Af bedrift, som ej fornyes,
føres rust på folkeviljen;
evig ung må æren være,
og i kampe kun den fødes.
Derfor går på dragevinger
over havet, over tvilen
atter de norrønakjæmper
mod det store, mod det fjærne.

Alle.

Norrønafolket, det vil fare,
det vil føre kraft til andre;
kampens glavind kaster gjenglans,
æren øger folkets arbejd.

(Tæppet falder.)

TREDJE AKT.

Et rum i gammel stil.

FØRSTE SCENE.

Eystejn. Ivar Ingemundson.

Eystejn

(sidder ved et bord til venstre, læner hodet i sin hånd).

Ivar Ingemundson.*)

God morgen, herre!

Eystejn

(uden at ændre stilling).

God morgen, Ivar! Hvad bringer du?

Ivar.

Intet godt.

Eystejn.

Det gjør ingen nu. Hvad er det?

Ivar.

Eders gjæster forlader eder, herre; de vil alle følge Sigurd på hærtog heller end være hjemme.

Eystejn.

Jeg ved det.

Ivar.

Mange af eders hird, et par husfolk vil det samme.

Eystejn.

Også det ved jeg. De har søgt om lov dertil idag.

Ivar.

Og I tillader det?

Eystejn.

Ja; med dem, der ikke gjør det godvillig, bygger ingen land.

*) Ivar Ingemundson taler bestandig stille og jævnmodig.

I v a r.

Kong Sigurd holder husting idag; der skal det nærmere aftales.

E y s t e j n.

Også det ved jeg. Har du mer at sige?

I v a r

(tier).

E y s t e j n

(ser op).

I v a r

(står længe uden at svare).

Nu må I være meget mismodig, herre!

E y s t e j n.

Hvad var det så, du vilde?

I v a r.

Søge om tilladelse til at tale med eder — for en, som selv ikke tør.

E y s t e j n.

Du er alle synderes forbøn, Ivar. Jeg er lidet oplagt idag.

I v a r.

Jeg ved det, og undskyld mig, herre ... men jeg tænkte, det kanske blev bedre, når —

E y s t e j n

(farer op, kommer i heftig bevægelse, siger sagte).

Er det Borghild?

I v a r

(betænker sig lidt).

Ja.

E y s t e j n.

At du kan driste dig til at misbruge mit venskab til sådant!

I v a r.

Å ja, jeg tænkte det nok.

Eystejn

(sætter sig igjen, dæmpet).

Gå!

Ivar

(går et par skridt, vender sig).

Der kan ske en stor ulykke, herre, dersom I ikke vil —

Eystejn

(farer op, siger med dæmpet, dirrende røst).

Nej, dette er for meget!

Ivar

(går; han åbner døren, da Borghild i det samme går ind; han holdet hende tilbage, men går).

ANDEN SCENE.

Eystejn. Borghild.

(Borghild går kun med stor frygt et par skridt frem; han ser det og vil gå; da synker hun i knæ, han stanser, men vender sig bort; hun går atter et par skridt, synker atter i knæ, fordi han viser bort med hånden. Nærmere ham rækker hun bedende sine hænder mod ham og blir således liggende).

Borghild.

Jeg har syndet for stort; jeg ber ikke om tilgivelse. Jeg vil kun sige dig, at af kjærlighed, af kjærlighed, af kjærlighed gjorde jeg det. Du kom ikke.

(Han vender sig, men da hun ser ham, ræddes hun og rejser sig. Han peger med hånden mod døren, hun går, vender sig, går, til han selv ikke kan mere, men iler ud til venstre; hun står igjen og ser efter ham og løfter just i fortvilelse sine hænder, som vil hun synke, da i det samme Sigurd står i døren; bag ham Ivar Ingemundson.)

TREDJE SCENE.

Borghild. Sigurd.

Borghild

(imod Sigurd, som går et par skridt frem).

Nu har du fuldført! — Gå nu ind og nyd løgnen,

jeg lånte dig, og bliv så vanvittig af glæde! Så har du fager slutning på dit store liv! — Du tror kanske, du blev elsket? Ha, ha, jeg tog dig ind som gift for at døde min kjærlighed til ham! Usle skjørlevner, æresyge, hævntørste dåre! Den rå magt, som er i dig, kan gjøre ræd; men så er det en trøst, at den dræber snart dig selv! — Se ikke foragtelig på mig! — Havde jeg nåd frem til din bror, skulde han ha raget op over dig, som en dag over fjældet. — Men så skulde det ikke være. — Tro ikke, du har hindret det. Du kan ikke nå til at gjøre mig godt eller ondt. Nej, men han har forskudt mig, og jeg har fortjent det. Nu kan hænde mig, hvad der vil; nu skal jeg nok bære det!

(Går højtidelig stille.)

FJERDE SCENE.

Sigurd. Ivar Ingemundson (træder ind i det samme; han har hørt alt i den halvåbne dør).

Sigurd.

Er Eystejn at få i tale?

Ivar.

Jeg tror det ikke.

Sigurd.

Lige efter hustinget går jeg ombord, jeg vil til Bjørgvin og derfra over havet. Men jeg må se ham, før jeg rejser, — — sig ham det!

Ivar

(ud til venstre).

Sigurd

(går frem og tilbage, stanser, går igjen).

Ivar

(straks ind igjen).

Eystejn vil ikke tale med eder, herre.

Sigurd

(står længe stille).

Hvad siger Eystejn?

Ivar.

Herre! —

Sigurd.

Nej, det er sandt ... (Han løfter stolen frem og læner sig til dens ryg.) Sig mig: havde du ægteskabstilbud fra ham til ... til hende?

Ivar.

Ja.

Sigurd.

Det vidste jeg ikke.

Ivar.

Nej; ingen vidste det.

Sigurd
(efter et ophold).

Han elskede hende altså dybt?

Ivar.

Jeg tror, han aldrig har elsket før.

Sigurd
(efter en kamp).

Hvorledes er det med ham nu?

Ivar.

Han stængte sig straks inde og gik oppe hele natten. Jeg sad udenfor døren og kunde høre ham. Idag har jeg set ham et øjeblik. Men det er vist, at slig sorg har jeg hverken hørt eller set.

Sigurd
(går op og ned; stanser).

Ved han, at jeg vil forlade landet?

Ivar.

Ja, hans folk følger eder jo. De har bedt om orlov.

Sigurd.

Gav han den?

Ivar.

Straks. Men jeg tror, det gjorde ham ondt, at I også har taget hans mænd ifra ham ... og det netop, som I havde taget — (stanser).

Sigurd

(lægger ansigtet i sin hånd; om en stund).

Således havde jeg dog ikke ment det! Hvorfor har jeg ingen ven havt, som har kunnet sige mig dette? —

Ivar.

Fordi I ingen har villet ha.

Sigurd

(smertelig).

Jeg?

Ivar.

Ti da havde I havt ham.

FEMTE SCENE.

De forrige. Eystejn (åbner om en stund døren fra højre, går ind, ser Ivar, som står længre tilbage; siger, idet han går over til baggrunden).

Eystejn.

Jeg vil ta mig en ridetur, Ivar!

Ivar.

Vil I intet følge ha, herre?

Eystejn.

Nej, (går til døren) men du kan — (vender sig, ser Sigurd).

Sigurd

(om en stund).

Jeg vilde ikke gå. Jeg måtte tale med dig, før jeg rejste.

Eystejn

(vender sig for at gå).

Jeg er ikke slig idag, at jeg kan tale med dig.

Sigurd.

Det kan jeg skjønne, for skylden er min. Men det er vel et spørsmål, hvem af os to nu er ulykkeligst.

Eystejn

(mod ham; Ivar går ud af bagdøren).

Efter det, som har hændt, kan du ikke vente, at jeg tar mig af dine sorger.

S i g u r d.

Å nej, jeg steller mig ikke slig, at nogen kan gjøre det. Men det skjønner jeg nu, at så stor uret måtte til, for at jeg kunde se, hvem du var, bror, og hvem jeg selv var.

E y s t e j n

(tier).

S i g u r d.

Og så tror jeg, det er best, jeg rejser igjen.

E y s t e j n

(tier).

S i g u r d.

Mine mænd tror det samme.

E y s t e j n

(tier).

S i g u r d.

Er ikke du også, min bror, enig deri?

E y s t e j n

(kommer helt frem).

Nej, jeg er ikke enig deri.

S i g u r d

(undres, siger endelig).

Som det nu går, kan det ikke gå.

E y s t e j n.

Det er sandt.

S i g u r d.

Hvad står så igjen?

E y s t e j n

(vil svare, men opgiver det).

S i g u r d

(sagte).

At d u rejser? —

E y s t e j n.

Hverken du eller jeg.

S i g u r d.

Jo, drage vil jeg. Her er ikke rum for to.

Eystejn.

Nej, som du bærer dig ad.

Sigurd.

Jeg har en tung natur, — og så er jeg ikke altid frisk.

Eystejn.

Det er godt, at du selv minder mig om det, for jeg trænger nok til at huske det.

Sigurd.

Da du igår vendte dig fra mig, bror, da —

Eystejn

(oprørt).

Ja, jeg trodde dig nok istand til mangt, men til — — du bar dig ikke ad som — ikke som en bror.

Sigurd.

Jeg råder stundom ikke for mig selv; jeg er den ulykkeligste i dette land! Det blir værre og værre med mig — til det ikke mer kan gå! ·

(Sætter sig.)

Eystejn

(ser en stund på ham, tar en stol, sætter sig).

Du, som har kjæmpet under Kristi kors, burde prøve på at være et kristent menneske.

(De sidder begge fremover, nær ved hverandre, men uden at se på hverandre. Stolene står omtrent lige langt fra begge scenens sider.)

Sigurd

(sukker).

Ingen hjælper mig! — Ingen hjælper mig! — Havde du prøvet, bror, den gang jeg kom hjem!

Eystejn.

Du stormede for bråt ind på mig den gang.

Sigurd

(mildt).

Du vidste ikke, hvor jeg længtes til dig.

Eystejn.

Det syntes mig, som vilde du bare høre min ros.

S i g u r d.

Det vilde jeg også — din fremfor nogens!

E y s t e j n.

Også vi, som havde siddet hjemme, fortjente vor; — men den tænkte ingen på.

S i g u r d.

Der ser du selv, bror: det er ilde, at to skal være lige i magt og ære; den ene kommer i al sin færd til at tænke på den anden, — og dette gjør ikke godt.

E y s t e j n.

Når hver har sit og kjærlighed til noget mere end sig selv, så går det nok.

S i g u r d

(vender sig imod ham).

Så giv mig det, jeg har kjærlighed til! Det er at færdes med sværd i hånd og nu at ta nyt land for norrønafolket. Til et andet sted længer mod syd vil vi hen! Så får hver sit. Er vi fra hverandre, kan vi også elske hverandre, det har jeg følt. — — Og for daglig at kunne mindes dig og den uret, jeg har gjort dig, vil jeg kalde det land op efter dig, bror!

(Rejser sig.)

E y s t e j n.

For meget ondt igår; for meget godt idag.

S i g u r d

(såres, sætter sig igjen).

E y s t e j n

(som forgjæves har ventet på svar).

Ja, bror, du finder vist mig for jævn; jeg synes hverken om, at du skal drage eller vinde nyt land for norrønafolket, ti du skal leve her — og længer end jeg.

S i g u r d

(ser på ham taus, siger så).

Hvad mener du dermed?

E y s t e j n

(sagte, efter en stund).

At jeg inat har følt det pány: jeg lever ikke længe.

Sigurd.

Hvor kommer du på sligt? Du er sejg og hærdet.

Eystejn.

Hm. Der er ting, som er for stærke; og dem har der været mange af i den senere tid.

Sigurd

(forfærdet, rejser sig).

Skulde jeg være skyld i —?

Eystejn

(efter en stund).

Engang inat, jeg sad en stund, kom vor afdøde far ind. »Dette går ilde,« sa han; »kom heller du til mig!«

Sigurd

(som før).

Vor far? — Det betyder —?

Eystejn

(dæmpet).

— noget her i brystet, som jeg også før har kjendt. Ja, nu har du sejret, Sigurd!

Sigurd

(dæmpet).

Bror ... Eystejn ... forstår jeg dig rigtig?

Eystejn.

Jeg kjender mig rammet der, hvor jeg altid har vidst, at jeg intet tålte. Sligt kan bare ske én gang, — og forbi er forbi. Sejret har du, bror! —

Sigurd

(en stund som bedøvet, derpå).

Så være gud mig arme nådig, jeg er straffet værre end med døden! Dig har jeg elsket højere end alt i verden, nu må jeg sige det; jeg kan ikke være uden dig, så klog og god som du er, — og så vild og syndig som jeg er! Jeg trænger dig som råd af min egen sjæl; når du stødte mig tilbage, stødte du mig tilbage fra mig selv! Hver gang jeg rasede mod dig, da var

det mod mig selv, jeg rasede, og når jeg har ødelagt dig, så er det mig, mig, jeg har ødelagt, — alt, som er magt i mig, vil nu vende sig mod mig selv! — Nej, nu må jeg rejse! Intet i verden kan hjælpe mig over her uden et dådfuldt liv. — Eystejn, bror, jeg kan ikke, jeg tør ikke ... be' dig om tilgivelse ... det skriger op af min synd! — Jeg er Kain, den onde Kain; jeg må nu bli landflygtig som han!

(Smerten overvælder ham; han sætter sig.)

Eystejn

(om en stund).

At jeg ser, dette går til hjærtet, bror, er det første, som på lang tid har gjort mig godt.

Sigurd.

Kunde jeg be' for dig, bror, slig som min sjæl nu nævner det, så tykkes det mig, vorherre ikke kunde modstå. Men jeg tør ikke; jeg er for uværdig!

Eystejn.

Er der trang i din sjæl til at gi bod for, hvad du har brudt, så giv den til dit folk, Sigurd. Ofrer du din krigerhæder for folkets skyld, så gjør du det største, du kan gjøre, (rejser sig) — og tar du mit arbejde på dig, — som jeg snart må forlade, — da soner du, hvad du kan ha syndet mod mig.

Sigurd

(rejser sig).

Nej, ét har jeg alene trang til, og det er at bli venner med dig! — Jeg kan ikke holde af folket, mig selv, noget, før det sker. Jeg ved, jeg har ikke fortjent det, jeg ved, jeg ikke engang kan være så god mod dig efter denne dag, som jeg burde, for jeg råder jo ikke altid over mig selv; men forstøder du mig nu, Eystejn, så rejser jeg straks, eller det er straks forbi, — for jeg holder det ikke ud, — sig mig derfor et godt ord, Eystejn, bror, du skal, — du tør ikke andet, — se på mig!

(Eystejn vender sig bevæget mod ham, åbner armene, de favnes og kysses.)

Eystejn.

Jeg skulde ha holdt bedre fast ved dig. Der er noget stort hos dig, — jeg burde ikke ha ladet mig gjøre sky; du er i grunden let at styre som et barn.

Sigurd.

Nu har jeg aldrig været så glad — og så sorgfuld!

Eystejn.

Nu tror jeg, at jeg følger dig til dit husting.

Sigurd.

Ja, følg!

(Gir hånden.)

Eystejn

(tar hans hånd og blir stående taus og ser på ham).

Sigurd.

Hvor meget større du er end jeg, bror!

Eystejn.

Dette er et spørsmål for barn!

(De går ud af baggrunden, hånd i hånd. Idet kongerne går, spilles en march, som fra en vemodig, festlig introduktion går over til den hyldningsmarch, som senere modtager dem ved deres indtrædelse på hustinget. Denne march går, lidt før tæppet løftes, over i den scenes karakter, som der viser sig.)

Sceneændring.

Kongehallen. To højsæder til venstre og mindre sæder på begge sider af disse. Stor larm, idet tæppet går op; en flok sees at jage rundt med Ingvar af Bøe på guldstol, leende, syngende, ropende; de sætter ham ned med en viss højtidelighed til sang og leverop.

FØRSTE SCENE.

Ingvar af Bøe. Aslak Hane. Aanun. Otar Birting m. fl.

Ingvar af Bøe.

Jeg takker eder allesammen! I kan tro, jeg blev

forundret, da jeg, i stedet for at føres ud for at hænges, blev båret hid på guldstol.

Aanun.

Det kommer deraf, ser du, at den hænges ikke, som skal druknes.

Aslak Hane.

Nej, det kommer deraf, at de, som sad vagt hos dig, nu er gåt over til kong Sigurd, for at følge ham på et nyt tog.

Ingvar af Bøe.

Ja, jeg hører jo dette.

Aslak.

Hvem vil også være hjemme, når han kan komme ud? Bare de, som ikke ved, hvorledes der er derude. Men jeg, som både har været i England, Jakobsland, Cintra, Al Kassi, Serkland, Sidon, Palæstina, Myklegard —

Aanun.

— gjennem guldporten —

Aslak

(stanser en stund).

Hvis vi nu kommer did på denne rejse, så skal jeg få dig hængt i den guldporten, så kan du da alle fald sige, du har været der, du også. — Men sagen er den, I skjønner ingen ting, for I har ikke set nogen ting. Ved I nu, for at få noget, som I kan forstå, at alting der sydpå er større end her? Jeg taler nu ikke om byerne og husene, for de er hundre gange større, men græsset der er som småskogen her, kjørne, sauerne der er én gang, ja to, tre, fire gange så store som her? Ved I, der er hester, som er født med sadel på?

Flere.

Ha, ha, ha!

Aslak.

Ja, le kun, I hjemfødinger! Hvad siger I om en hest da, som er så stor, at du kan ikke med opstrakt

arm nå ham længere end til midten på maven? Og at den har en næse, som sidder ud af trynet på den og er så lang, at den når over hele gulvet her?

Alle.

Ha, ha, ha, ha, ha!

Aslak.

Nu ler dumheden! Det er bra, I kan bli salige uden at vide sligt; for ellers blev det svært rend mod den andre porten her fra Norge.

Otar Birting.

Du, Aslak! Var hanerne også større der?

Aslak

(glad).

Hanerne? — Om de var? — Ja, I ved, jeg holder urimelig på hanerne, der er ingen ting på denne syndige jord som at få to haner op at slås, — næst efter at slås selv, da! Idag har jeg netop holdt på med to haner, som jeg fik kjøbt udenfor byen, prægtige haner, så ejtrende sinte, — men hanerne dernede! Større, ser I, og med en anden rejsning. Vore går så; men de dernede går så; — vore galer så; men de dernede galer så —.

(Gjør det efter.)

Alle.

Ha, ha, ha, ha, ha!

ANDEN SCENE.

Vidkun Jonson og Sigurd Sigurdson (fra højre) samt Paal den gamle og en, som støtter ham. De forrige.

Otar.

Hys! Hys! Der kommer høvdingerne!

Vidkun

(da han ser Ingvar).

Er du her?

Ivar

(ler).

Ja, vagten er gåt over til kong Sigurd og har taget mig med.

Vidkun.

Jo; — her er orden i landet nu!

Aslak.

Så kan den bli bedre, når vi er rejst! Da blir her orden med muglugt!

Vidkun.

Ja, hvad udfærden angår, så er det om den, jeg kommer. (Man omringer ham.) Igår tænkte jeg som I, at det var den eneste måden at få kongen frisk på, at få ham ud på et nyt hærtog. Nu har jeg sovet på dette, og jeg tilstår, at jeg nu tænker anderledes.

(Man skuffes.)

Vidkun

(med bestemthed).

Og jeg vil lægge eder på hjærte de bekymringer, jeg selv har fanget. I ved, at jeg har været med, og det så vidt, at jeg selv slipper at tale om det. Stundom kan rejsehugen og dådslysten fare i mig endnu; men skulde jeg nu forlade mine gårde og alt mit stel for en længere færd, så ved jeg, at det vilde både gå mig og mange, som har trod sig til mig, meget ilde. Og således med det hele land. Norrønafolket får endelig engang begynde at tænke over, om det skal bli her i landet eller fare videre. Hidtil har ingen vidst, hvad han skulde tro.

Aanun.

Norrønafolket blir aldrig anderledes.

Vidkun.

Nej; — skal Harald Haarfagres arbejde slutte på den måden, at en af hans siste ætlinger på kongestolen (og hvem kan vide, om disse brødre ikke blir de siste, ti ingen af dem har sønner), at en af hans siste ætlinger

samler folket til udfærd for at vinde nyt rige i syden, da er det sikkerlig forbi med Haralds gamle ætrige, ti da vil alle efter did ned.

Aslak.

Var ikke det også meget likere end at ligge og grave i stenene her og kastes om ude på bårebrydningerne? — Dette er just et land at rejse bort fra, dette!

Vidkun.

Å-ja, der er mange steder lettere at leve end her. Men så vidt, som jeg har rejst, har jeg alligevel ikke set folket stærkere eller klogere, — og da må livet her hjemme ikke være så dårligt endda.

Ingvar af Bøe

(glad).

Nej, det er sandt!

Aslak.

Hvad er nu dette for noget forbandet noget, at nu skal vi til at være her igjen? Nu var vi jo færdige til at bryde op?

Sigurd Sigurdson.

Og jeg var den, som først kastede tanken ud. Alligevel må jeg tilstå, at så længe har Vidkun holdt på med mig idag, at jeg med Gunnar af Lidarende må sige: »Fager er lien, så den aldrig har tyktes mig så skjøn.«

Ingvar af Bøe

(glad).

Det må jeg også sige, at kunde kongerne være forligte, så var her det dejligste sted i verden!

Aslak.

Å, du vil bare gifte dig, du, så du må ikke tale med!

Ingvar af Bøe.

Der skal nogen til det med!

Vidkun.

Ja, det er, som Ingvar siger: der skal nogen til det med. Nogen til at bryde stenen op og rydde den

skrinne jorden, nogen til at bygge, nogen til at øge ætten. Så længe alt det beste mandskab ligger på udfærd, skal just ikke stort trives her hjemme.

Paal den gamle.

Nej, det er vist; — der sa' du et sandt ord!

Aslak.

Jeg er lige sæl, jeg, sa' hvalen, han satte tilhavs.

Vidkun.

Ja, det er du, men ikke vi. Om end nogle holder med sin konge, og andre med sin, så er vel ingen så ond eller så uvorn, at han ikke skulde glæde sig, om de blev forligte.

De fleste.

Nej, det er sikkert.

Sigurd Sigurdson.

Da skulde det være værdt at være høvding her i landet!

De fleste.

Da skulde her komme gode tider!

(De taler i munden på hverandre.)

Ingvar af Bøe
(over de andre).

Hvis kongerne blev forligte, skulde jeg gjøre det løfte —

Aslak.

— at du ikke vilde gifte dig?

Ingvar af Bøe.

Hm!

(Alle ler. I det samme høres hyldningsmarchen.)

Vidkun.

Nu kommer kong Sigurd!

(Alle ordner sig i to rækker fra døren i baggrunden.)

TREDJE SCENE.

De forrige. Kong Eystejn og Sigurd. Ivar Ingemundson, Sigurd Raneson og et par til. Hellebarder og kjærtesvende.

(Da marchen er spillet en stund, kommer fire hellebarderer parvis, som stiller sig på begge sider af trappen, derpå om en kort stund de to konger, hånd i hånd, fulgte af Sigurd Raneson og Ivar Ingemundson. Idet kongerne sees hånd i hånd, blir der en ustanselig jubel, som river alle med: Leve kongsbrødrene, leve kong Eystejn og Sigurd, leve Norge! Kongerne indtager sine sæder, Eystejn til højre, Sigurd til venstre, lendermændene dels sidder, dels står omkring. Når musikken har stanset, rejser sig)

Kong Eystejn.

I har set os komme tilsammen og kan derfor, som jeg hører, slutte eder til resten! Vi brødre er idag ved guds nådige bistand blet enige om, at vor strid ikke skal komme landet til skade. — —

Et tidsskifte har nåd os, og vi bøjer os. Verdens fleste folk har nu sat sig det mål at bygge op sit eget land, heller end at hærje andres. Vi får skynde os at følge med; vort land er hårdt i sig selv, og her er lidet gjort.

Så være da dette husting, kaldt sammen til at beslutte udfærd og kamp, vendt om til at beslutte hjemmefærd og arbejde. — Eders hilsen tar jeg for samtykke.

(Sætter sig.)

De fleste.

Ja! ja! ja!

Kong Sigurd.

Dette vil jeg kun føje til min brors tale, at meget kan være sagt og gjort igår, som ingen vil mindes idag; men aldrig skal jeg dog glemme, hvad min bror har gjort for landet, -- og hvad han idag har gjort for mig! Mere kan jeg ikke sige.

(Sætter sig, læner hodet i sin hånd.)

Paal den gamle

(har siddet længst fremme, rejser sig nu).

Jeg tror at sige, hvad mesteparten af folket vil sande, at dette vil slægt efter slægt takke eder for. (De fleste livlig: ja! ja! ja!) Det er et fagert land, forfædrene har fundet og ryddet for os; måtte vi fare fagert med arven og aldrig skamme os ved den! Og måtte vi ha lidt mere kjærlighed til hverandre, end vi hidtil har havt; dette er det siste, jeg vil be' gud om.

(Går hen igjen og sætter sig.)

(Stilhed.)

Ivar Ingemundson

(træder frem).

Herrer konger, jeg har et kvad at fremsige, om I vilde værdiges at høre.

Eystejn.

Vent lidt, det tykkes mig, som ser jeg et åsyn her, jeg ikke ventede at træffe. Ingvar af Bøe, hvorledes er du kommen hid?

Ingvar af Bøe

(træder frem).

Eders mænd slap mig ud, herre konge!

Eystejn.

Har du, bror, givet befaling til dette?

Sigurd.

Så lidt, at jeg gir ham ganske hen under din dom.

Eystejn.

Så kom her og tag den! (Ingvar kommer og knæler for ham.) Jeg dømmer dig til at betale mandsbod for den dræbte og til straks at begive dig i fangenskab igjen. Men Aagot, min unge frænke, sige dig, hvor det skal være; hun lægge også lænkerne på! (Forover mod ham og dæmpet.) Ikke enhver, som elsker, skal idag føle sig ulykkelig.

(Alle omringer Ingvar, hilsende og leende.)

Otar.

Der er hun!

(Peger mod galleriet, hvor en kvinde i hvidt slør sees, nu skjuler hun sig.)

Alle.

Kom frem igjen! Kom frem igjen! —

(Hun kommer et øjeblik frem igjen.)

Alle

(klapper i hænderne til hende og roper).

Til lykke! Til lykke! Til lykke!

(Hun vinker og smiler.)

Eystejn.

Kom så med dit kvad, min tro Ivar!

(Musik, Ivar træder frem.)

Ivar.

Den, som har drømt
udfærd og dåd,
sænker ej sejl
uden med sorg.
Den, som har øvet
storværk i ungdom,
fanger let mismod
i dådløs manddom.

Rydde sit land,
rejse sit folk,
kalder du det
dådløst og fejgt? - -
Bygge for slægter
blivende storværk
høvdinger er det
evig til hæder!

Op da, mit folk!
Kongerne følg —
ikke til krig,
men til dit kald,

større end fædres
fordum på valen:
Slægternes lykke
bærer din lovsang!

Vidkun.

Godt sagt, Ivar; men kom nu med kongekvadet!

(Alle rejser sig, også kongerne; disse undtagne blotter alle sine hoder.)

Ivar.

Hil jer, skud af
Haraldstammen,
hil jer, bolde
kongebrødre;
en med fredens
fagre vinding,
en med kampens
sejerskrone!
Norges fortid,
Norges fremtid
i de tvendes
håndtag træffes.

(Alle gjentager det.)

(Tæppet falder.)

Dette er kun nogle ord, jeg hefter til bogen for at gi dem, i det mindste, samme udbredelse som den.

»Sigurd Jorsalfar« skulde være, hvad man kalder et »folkestykke«. Jeg har ment at ville gjøre nogle dramatiske forsøg med store scener af sagaen, idet jeg løftede dem ind i en stærk, men ikke for svær ramme.

Med et »folkestykke« mener jeg et stykke, hvori enhver alder og enhver dannelse skulde kunne tiltales, hver på sin måde, og ved hvis opførelse man derfor også en stund måtte kunne vinde samfølelsens glæde. Et folks fælles historie er best brugbar hertil, ja, det forekommer mig, at denne dramatisk aldrig bør behandles anderledes. Behandlingen må da nødvendigvis bli enklere, følelserne få hovedrollen, musikken helst være med, udviklingen falde i klare grupper, næsten som med syngestykket.

Vi har i Norden en hovedskald, hvis begavelse lå slig til, at de fleste af hans historiske stykker uvilkårlig blev »folkestykker«, jeg mener Oehlenschläger. Men tiden har overdækket en stor del af denne hans digtning. Selv de beste af hans dramaer tåler nu et eftersyn, som, lykkelig gjort, måtte i væsentlig grad kunne gi dem sin oprindelige kraft og skjønhed tilbage. Det er en nationalsag for Nordens folk, at dette snart gjøres. Vi kan ikke forsvare, at så store folkeskatte ligger ubrugte hen, eller i sin brug sløves af unødig rust.

Med den gamle som ny historiske folkedigtning, og den tilsvarende komiske, mener jeg, at scenen kan vinde

og, hvor den endnu ikke har tabt det, opretholde et forhold til folket, — ikke bare være til forlystelse, og det endda kun for en enkelt klasse. Fastholder vi ikke dette syn på scenen, så taber den efterhånden sin berettigelse som et nationalanliggende, og den beste del af dens opgave, at samle, idet den løfter og frigjør, blir efterhånden lagt andetsteds hen. Ej heller får vi skuespillere til andet end småting, dersom vi ikke forlader den fremmede, franske retning som hovedretning og tar vor hjemstavns folkelige behov til bærer.

Dette, som sagt, uden hensyn til, men dog fremkaldt ved foreliggende lille stykke, der egentlig kun er anden halvdel af den skildring af brødrene og deres tid, hvortil nogle scener af Sigurd Ranesons saga senere skal komme som første halvdel.

Kristiania i august 1872.

Bjørnstjerne Bjørnson.

REDAKTØREN

DE HANDLENDE.

Evje, konsul, brænderiejer, værksejer, lastehandler m. m.
Fru **Evje**.
Gertrud.
Doktoren.
Redaktøren.
Haakon Rejn, bonde på slægtens gård.
Halvdan Rejn
Harald Rejn } hans brødre.
Husholdersken hos Halvdan Rejn.
En jente hos den samme.
Ingeborg hos Evjes.
John.
Amanuens's.
En bytjener.

Handlingens sted: Norge.

FØRSTE HANDLING.

En liden frokoststue hos Evjes. Et skab for glas etc. i to afdelinger længst fremme til venstre; en del løse gjenstande står ovenpå første afdeling. Længere tilbage en kamin. Længst tilbage et kaffebord. I midten et lidet rundt bord for fire personer; det kan skydes sammen. Lænestoler foran kaminen, sofa fremme til venstre. Både der og til højre stoler. Stuen har malerier og gjør indtryk af lun hygge. Dør i baggrund og til venstre.

FØRSTE MØDE.

Evje, fru Evje, Gertrud (om frokostbordet. Senere kommer) Harald Rejn. Ingeborg (står ved kaffebordet i baggrunden. Der spises i stilhed; Ingeborg henter Evjes kaffekop og byder en ny. Netop som den er bragt, ringer det.)

Gertrud

(rejser sig).

Evje.

Bliv her, man åbner nok.

(Hun sætter sig. Om lidt ringer det igjen.)

Fruen.

Men hvor er John idag?

Ingeborg.

Jeg skal — **(Går.)**

Harald Rejn

(sees hænge sit rejsetøj af i gangen, kommer, fulgt af Ingeborg).

God morgen!

Evje og fruen.

God morgen!

(Harald tar begge i hånden.)

Harald

(til Gertrud, som sidder til højre).

God morgen, Gertrud! Jeg kommer lidt sent idag?

Gertrud

(har taget hans hånd og ser kjærligt på ham, men tier).

Fruen.

Ja; du har nok gåt en lang morgentur, skjønt vejret ikke er det beste.

Harald.

Nej, vi får vist en stærk tåge ud på eftermiddagen.

Evje.

Idag har du drukket kaffe, før du gik ud?

Harald.

Jeg har det, ja. (Ingeborg er just kommen med en kop.) Nej tak! — Jeg sætter mig her så længe. (På sofaen bag Gertrud.)

Fruen.

Hvorledes har din bror det?

Harald.

Tak, lidt bedre idag; — men det vil jo intet sige.

Evje.

Kommer eders ældste bror ind til ham?

Harald.

Ja; vi venter ham hver dag. Sandsynligvis har han sin hustru med, og derfor drøjer det noget; hun kan ikke godt slippe fra.

Fruen.

Halvdan taler så ofte om sin svigerinde.

Harald.

Ja, hun er vist den beste ven, han har.

Evje.

Så er det intet under, hun vil sige ham farvel. — Har du ellers læst, hvorledes bladet siger ham farvel idag?

Harald.

Ja, jeg har læst det.

Fruen

(hastigt).

Halvdan har vel ikke læst det?

Harald

(smilende).

Nej; nu er det længe siden, Halvdan læste aviser.

(Stilhed.)

Evje.

Så har du da også læst, hvad der står om dig?

Harald.

Naturligvis.

Fruen.

Ja, — dette er det værste, som endnu er skrevet om dig.

Harald.

Nu; — jeg skal jo også ha mit vælgermøde ikvæld.

Evje.

Men os har det jo forstemt, kan du skjønne.

Fruen.

Vi vågner hver dag for at få al denne styghed ind i huset. Det er en dejlig morgentanke at begynde sit dagværk med.

Harald.

Er det da så nødvendigt for den nuværende dannelse at begynde sin dag med sådan læsning?

Fruen.

Et blad må man jo ha.

Evje.

Og de fleste læser dette. Det kan jo heller ikke nægtes, at der står meget sandt deri, — skjønt tonen billiger ingen.

Harald

(rejser sig).

Ja, ja, ja, ja, ja! — (Bøjer sig over Gertrud.) Gertrud, har du læst det?

Gertrud
(uden at se på ham, sidder lidt; siger sagte).

Ja.

Harald
(for sig).

Nu, sådan!

(Han går frem.)

Evje.

Her har været lidt af en scene, skjønner du.

Harald
(gående).

Jeg kan forstå det, ja.

Evje.

Jeg gjentager mit: det skrives om dig, og det går ud over os.

Fruen.

Og især over hende.

Gertrud.

Nej, det vil jeg ikke, at der i denne sag skal tages noget hensyn til mig. — Det er heller ikke det, som står, der gjør mig ondt —

(Stanser.)

Harald
(som er kommen til hende).

Men det er, hvad dine forældre føler derved? —

(Taushed.)

Evje
(lægger fra sig).

Tak for mad! — (Alle rejser sig.) Velbekomme!

(De næst følgende repliker med større mellemrum.)

Fruen
(begynder straks at hjælpe Ingeborg med at ta af bordet. Ingeborg bærer ud).

Kunde du ikke la' være med den politiken, Harald?

(Nu går Gertrud ud til venstre.)

Evje

(efter at ha fulgt Gertrud med øjnene).

Vi kan jo ikke nægte, at det gjør os ondt, at vort stille hus på vore gamle dage skal drages ind i al denne trætte og styggedom.

Fruen

(som just ringer efter Ingeborg for at bære bordet til højre ved døren).

Du trænger da ikke heller til det, Harald! Du er jo en fuldkommen uafhængig mand.

Evje

(til fruen).

Lad ikke Ingeborg høre det! — Kom, vi vil gå ind.

(Vil gå.)

Fruen

(idet Harald og Ingeborg bærer bordet).

Du glemmer, at der står åbent. Her er lagt i, for at vi kan bli her.

Evje.

Vel; så sætter vi os! (Sætter sig foran kaminen.) Vil du ha en cigar?

Harald.

Nej tak.

Evje

(tar selv en og tænder; Ingeborg går).

Som mor sa' ista: kunde du ikke slutte med den politiken, Harald? Du, som både har talent og formue, behøver ikke at stå opråd for et andet livskald.

Harald

(som har sat sig i sofaen).

Har jeg talent, så er det for politik, — og så sætter jeg min formue ind på den.

Evje.

Hvad agter du at opnå?

Harald.

Hvad alle, som tror på en sag, tænker at opnå, nemlig at få den frem.

Evje.

Og selv bli statsråd på den?

Harald.

Nu ja; kan jeg ikke på anden måde; — men det tænker jeg dog nok.

Evje.

Stortingsmand blir du jo ikke mere.

Harald.

Det får nu vise sig.

Evje.

Men hvis du ikke imorgen blir gjenvalgt?

Harald.

Så må jeg virke på anden måde.

Evje.

Bestandig for det samme?

Harald.

Bestandig for det samme.

Evje

(sukker).

Fruen

(som har fundet et sytøj og har sat sig på siden af kaminen).

Ak, den politiken!

Harald.

Nu er det den en stund, som har det første ord.

Evje.

Vi tror ikke at kunne øve nogen indflydelse på dig. Men det er dog muligt, at du ikke selv har overvejet, i hvilken skjæv stilling du bringer os allesammen.

(Evje såvel som fruen undgår at se på Harald under denne samtale.)

Fruen.

Sig, hvad du mener, min ven: — han gjør os rent ulykkelige, gjør han!

Harald

(rejser sig og går op og ned langs højre side).

Nuvel, jeg har et forslag; og det er, at I kommer udenfor alt ved, at Gertrud straks blir min hustru.

Idag igjen har min bror ønsket, at vi måtte bli viede foran hans seng; ti så fik også han være med. Jeg behøver vel ikke at lægge til, hvor kjært det vilde være mig.

Evje.

Men enten hun er hjemme eller hos dig, så er jo forældrenes smerte lige stor, hver gang deres barn forfølges.

Fruen.

Det kan du da tænke dig!

Harald.

Men hvad siger I til min brors bøn, — vistnok den siste, han —

(Stanser.)

Evje

(efter lidt).

Den er smuk som alt, han ønsker. Intet skulde være os kjærere; men vi forældre finder ikke, at du kan gjøre vor datter lykkelig, så længe du står i politiken og på det stade, du nu har inde.

Harald

(også efter en betænkning, hvorved han er ophørt at gå).

Det vil sige, at I tænker på et opslag?

Evje

(hurtig seende sig om).

Langt fra!

Fruen

(ligeså og samtidig).

Hvor kan du sige sådant?

Evje

(atter vendt til kaminen).

Vi har idag talt med Gertrud, — om det ikke var muligt at få dig til at vælge dig en anden livsbane.

Fruen.

Du forstår nu, hvorfor du fandt Gertrud forstemt. — Men hør nu du, som hun, på os i venlighed.

Evje

(rejser sig, står med ryggen mod kaminen).

Det første, jeg gjør om morgenen, er at læse min avis. Du ved, hvad der stod idag, — det samme, som nu står hver dag.

Fruen.

Nej, som idag har det dog aldrig været.

Harald

(som atter går).

Valget står for døren!

Evje.

Vel; — det gjør os forældre lige ondt, enten det er før eller efter valget. Vi er ikke vant til at omgåes nogen, hvis papirer ikke er prima. Og nu er vor egen svigersøns gjort tvilsomme. (Da Harald stanser.) Forstå mig rigtig: prima kalder vi de papirer, som ikke alene er, men også holdes for at være prima. (Harald går igjen.) Det andet, jeg gjør om morgenen, er at åbne mine breve. Blandt disse var adskillige fra indbudne til det selskab, vi vil holde, — at sige, hvis din brors sygdom ikke tog nogen brat vending. Ikke færre end ti undslår sig for at komme, de fleste med påskud, nogle med lidt mere; men én af dem taler rent ud, og hans brev har jeg her. (Finder det frem.) Jeg har gjemt det af for dig. Det er fra afdøde fars gamle ven, biskoppen. Jeg har ingen briller hos mig ... At jeg kan lægge igjen mine briller, beviser best, hvorledes jeg er stemt. Jeg tror ikke, det har hændt på ... Læs det! Læs det højt!

Harald

(tar det).

»Da De er søn af min kjære afdøde ven, må De »høre sandheden af mig, beste hr. Evje! Jeg tør ikke »gjærne komme i Deres hus, når jeg der kan møde »personer, som hører huset til, men som jeg ikke kan gi »min fulde agtelse.«

(Fra nu af står Harald i forgrunden.)

F r u e n

(hen til Harald).

Hvad tror du, min ven, vi må føle ved sådant.

E v j e

(på den andre siden).

Jeg håber, du finder, at v i desuagtet gir dig den fulde agtelse. Vi ber kun om, at du sikrer os vor datters lykke. Du kan gjøre det med et eneste ord.

(Går opover.)

F r u e n.

V i ved, hvad du er, hvad så menneskene siger, selv om de er biskopper. Men så skal du til gjengjæld også tro på o s. Og nu råder vi dig: slut! Gift dig straks, rejs ud med din unge hustru, — og når du kommer igjen, har folk fåt andet at tale om, — og du tar dig også noget andet for.

E v j e

(kommer igjen).

Du må ikke misforstå os. Det er ingen tvang. Vi opstiller intet valg. Vil du gifte dig, så kan du det, uden at du behøver at skifte livsmål for v o r skyld. Vi vil kun ha sagt, at dette vilde gjøre os ondt, meget ondt.

F r u e n.

Ønsker du at tænke på det, eller at tale med Gertrud om det, eller med din bror, så gjør det!

(Gertrud er kommen ind, går rundt, søger noget.)

E v j e.

Hvad er det, mit barn?

G e r t r u d.

Å, det er —

F r u e n.

Det er bestemt bladet, din morfar har bedt om det.

E v j e.

Hvorfor skal nu h a n læse det?

F r u e n.

Han vilde også ha m i g til at bringe det. Han forstår godt, hvad der gjorde os alle modfaldne.

E v j e.

Men du kan jo sige ham ... nej, det går ikke an.

F r u e n

(til Gertrud).

Du har vel alt måttet tilstå ham, hvad det er?

G e r t r u d

(idet hun vil skjule en frembrydende bevægelse).

Ja.

(Finder bladet og går.)

F r u e n

(da hun er ude).

Stakkars barn!

E v j e.

Hvad hun nu bringer ind der — om dig og din bror —, bør det ikke være dig et vartegn? Jeg siger, som jeg føler det. Din bror har vist havt min begavelse mange gange, og skjønt det er sandt, hvad bladet klager over, at af alt, han har arbejdet for, har intet nåd til at bli virkelighed, så har han kanske alligevel gjort mere end både jeg og de, som samtidig med mig har bragt vor by i opkomst. Jeg føler det uden at kunne pege på det. Men se nu hans eftermæle. Hele den dannede del vil sige, som bladet idag, — og imorgen vil han være glemt; neppe at historien vil finde ham; ti d e n finder kun de store førere. Hvad er det så? Hverken nutid eller eftertid, men døden er det, først som sist. Han dør nu stykkevis af den forfærdeligste forfølgelse; og en bevægelse i nogle enkelte kan ikke kaldes en e f t e r t i d. (Harald vil tale, men opgiver det.) Vil d u bringe det videre? Du er stærkere? Vel; kanske holder du ud, til andre tider kommer med andre meninger. Men du har én ved din side, som ikke holder det ud. Gertrud er ikke stærk ... Gertrud vil ikke kunne bære dette; ti allerede nu ...

(Stanser bevæget og går opover.)

F r u e n.

Hun skjuler det for dig. Men for os kan hun ikke.

Og desuden har vi en ven, ... vor kjære doktor ... endnu igår sa' han: —

(Bevæges og stanser.)

Evje

(kommer igjen).

Vi har ikke sagt dig, at han også før har varskud os, ... vi tænkte heller ikke, det var så farligt, eller at det havde sammenhæng med dette ... Men igår gjorde han os bange ... igår sa' han ... Ja, du kan jo spørge ham selv. Han kommer her straks.

(Går opover.)

Harald

(forsøger at skjænke og drikke et glas vand, men sætter det fra sig uden at ha drukket).

Fruen

(går til ham).

Jeg har så ondt af dig, kjære Harald! Netop i denne tid, da din mageløse bror ligger for døden, og du selv forfølges, nu også dette!

(Det ringer.)

Evje

(kommer).

Men det må være dig et varsku! Enkelte øjeblikke er valgøjeblikke for hele livet.

Fruen.

Og tro nu lidt på os!

(Det ringer igjen.)

Evje.

Men hvor blir dog John af idag? Nu ringer det anden gang.

Fruen.

En af jenterne åbner, hører jeg.

Evje.

Det er formodentlig doktoren.

Fruen.

Ja, det er ham; jeg kjender hans ringing.

(Det banker.)

Evje.

Kom ind!

ANDET MØDE.

De forrige. Doktoren.

Doktoren.

God dag! (Sætter hatten og stokken fra sig, men beholder yderfrakken på.) Nu; — jeg hører, John atter har været på spil? Slyngelen ligger.

Evje og fruen.

Ligger han?

Doktoren.

Kom hjem kl. 4 og fuld; syg idag; Ingeborg bad mig se til ham.

Evje.

Vel; — så skal det også straks ha en ende.

Fruen.

Ja, din overbærenhed med John har jeg aldrig forstått.

Evje.

Fem år i huset, — og så den skandale at jage sine tjenere.

Fruen.

Men denne skandale er dog større.

Evje.

Vel; — han skal bort endnu idag —

Doktoren

(hilser Harald).

God dag, Rejn! — A—ha, jeg forstår ... Jeg har nok kommet ubelejlig med min klage over John; her var alvorligere ting oppe.

Fruen.

Ja; vi har alt havt fore, hvad vi kom overens om igår.

Doktoren.

De får undskylde, kjære Rejn, at jeg igår sa' mine

gamle venner fuld besked. Hun der (Viser på fruen.) har jo været min legekammerat, Evje og jeg venner fra ungdommen af gjennem hende. Vi taler altså fuldt ud med hverandre. — Og Gertruds tilstand foruroliger mig.

Harald

(nærmere doktoren).

Hvorfor har De ikke sagt mig dette før?

Doktoren.

Det ved vorherre, at jeg oftere har slåt på det til forældrene, at hun ikke var vel; men de har just trod, at hendes kjærlighed til Dem har opretholdt hende. De er nu engang hensynenes folk, de kjære to; de turde ikke gribe ind.

Harald.

Denne hensynsfuldhed, som jeg påskjønner, og som jeg bestandig takker for i denne tid, — den er med én gang blet tyngre end åbenbar modstand. Den gjør til pligt, hvad jeg ellers vilde ha følt som uretmæssig tvang.

Min stilling er nu sådan, at jeg hverken kan frem eller tilbage. Efter en medfart som den, jeg har lidt, kan jeg dog ikke drage mig tilbage lige før valget, — og efter valget er det for sent.

På den andre siden — (Bevæget.) jeg kan ikke, jeg tør ikke gå længer, når det skulde koste —

(Afbryder sig selv.)

Evje.

(står atter ved kaminen).

Nu, nu! Tag dig tid, kjære ven, og tal med hende og med din bror.

Doktoren

(har sat sig på en stol til venstre og sidder som for sig selv).

Jeg kommer just fra Deres bror. En mærkværdig mand. Men ved De, hvad der faldt mig ind, mens jeg sad der? Han dør af, at han er et menneske. Til politiken nutildags dur alene de, hvori alting er blet forhærdet. (Ser til venstre, rejser sig.)

Ja, se her! Her ligger et smukt eksemplar af en forstening. Det er et stykke palmeblad af den amerikanske art; den er fundet aftrykt i Spitsbergens stenlag. Jeg har selv skjænket eder eksemplaret, så jeg kjender det. Sådan må man bli for at holde isstormene ud! Da gjør de ingen skade.

Men Deres bror: — i ham levede endnu hele den susende, syngende palmeskog; over ham kom vejrskiftet for tidligt.

Nu står det tilbage for Dem at prøve. (Går hen til Harald, som atter sidder på sofaen.) Kan De få al menneskelighed i Dem rigtig dræbt? Kan De bli rigtig til gagns stendød, så holder De det nok ud. Men vil De for denne pris bli politiker? Vil De —, godt, så må De også få menneskeligheden dræbt i hende, i disse to her, i alle, som har Dem kjær; for ellers kan man ikke forstå Dem og følge Dem. Kan De ikke dette, så blir De bare en fusker i politiken, en kvart, en ottendedels, — og det hele, som livskald betragtet, ynkeligt.

Fruen

(som har været beskjæftiget i baggrunden og nu tar sin plads ved kaminen).

Dette er sandt! Jeg kjender sådanne forsteninger, — og gud bevare mines hjærter!

Evje.

(kommer frem).

Jeg vil ikke sige dig noget ubehageligt, og allermindst nu. Men jeg vil også være med at advare dig; ti jeg tror at ha opdaget, at du kan forhærdes af forfølgelse.

Harald.

Ja, — var det alene politiken, som indesluttede denne fare —

Doktoren

(som har været hos fruen).

Sandt nok! Det er jo alles ordtag nutildags: »man må hærdes!« Ikke alene officererne skal hærdes, læ-

gerne hærdes, men også kjøbmændene skal hærdes, embedsmændene hærdes eller tørkes, — og alle de andre hærdes for livet, som det heder. Men hvad vil det sige? Vi skal fordrive eller fordampe hjærtets varme, fantasiens længsel. Der er et barn i vor sjæl, evig ungt, fuldt af leg og gråd, det er dette, vi skal ha dræbt, »før vi dur for livet,« som det heder. Nej, siger jeg, det er dette, som skal bevares; derfor har vi fåt det!

(Harald lægger ansigtet i sine hænder og sidder længe så.)

Fruen.

Enhver, som er mor og hustru, føler det.

Evje.

(som før, med ryggen til kaminen).

Er det romantikens tidsalder, du vil ha tilbage?

Doktoren

(gående imellem dem; ler).

Ikke dens vildfarelser; ti urene sind fødte den gang meget urent. (Alvorlig.) Men hvad var den i det store taget andet end en voldsom germansk indsigelse mod den romanske ånd og skole, — udmærkede; men ikke vore? For os er denne skole en tør forstandsskole, hvori former og atter former indøves i en for det germanske barn for tidlig alder, — og så blev ånden derefter: kritisk og tør. Men disse skoler er endnu den dag idag vore eneste, og vi tar skade i dem! De byder ikke stof for hjærte og fantasi, de bygger ikke tro og dådslængsel. Se på vort liv! Er vort liv i sandhed vort eget?

Fruen.

Nej. Læg mærke til vort sprog, vor smag, vore selskaber, vore —

Doktoren

(afbrydende).

— Dette er det udvortes, bare det udvortes! Nej, se på det indvortes ... ja, se på en livsopfatning, som

vi omtalte, ropet på hærding: — er den vor? Kan vi med al vor flid drive det så langt heri som f. e. en ægte Pariserjournalist: at bli en blank stålstang med to spidser, en pennespids og en kårdespids? Vi kan det ikke; det germanske sind dur ikke til det.

Evje.

Å, vi er ganske godt på vej. Læg mærke til den hjærteløse politiske ufordragelighed hos os; den gir snart de andres intet efter.

Harald.

Enhver modstander er jo enten en ærgjærrig skurk, eller en halvgal, eller en dumrian.

Doktoren

(ler).

Ja, og her hos os i Norden, i vore ganske små samfund, hvor alle fiender mødes på samme barberstue, her føles det, som gik og skar man hverandre med kniver! (Alvorlig.) Man kan le ad det; men kunde vi lægge sammen alt det, som familjerne og de enkelte lider derved, lægge det sammen i en synbar sum, — vi vilde nok fristes til at tro, at friheden er givet os til forbandelse! — Ti det er dog en forbandelse, at den ødelægger menneskeligheden i os og gjør os onde og stygge mod hverandre.

Harald

(rejser sig; men blir stående stille).

Men, beste venner, når I er enige i dette, og jeg med eder, — hvad er da det næste?

Doktoren.

Det næste?

Harald.

Naturligvis at ene sig om at få en ende på det?

Fruen

(ved arbejdet).

Hvad kan vi gjøre?

Evje

(foran kaminen).

Jeg er ingen politiker, og vil ingen bli.

Doktoren

(leende, idet han sætter sig; men denne gang med stolryggen foran sig).

Nej, en politiker, d. v. s. en trykt brugsanvisning omkring et princip. — Jeg vil nok heller få lov til at være menneske.

Harald

(stille som før).

Ingen kan med rette forlange af jer, at I skal bli det, hvortil I ikke føler kald.

Doktoren.

Det skulde jeg tro.

Harald.

Men det kan ganske vist forlanges, at I ikke hjælper den tilstand, I afskyr.

Alle.

Vi!

Harald.

Dette blad, som er den ydre årsag til alt, vi har talt om idag, — det holder I.

Evje.

Du holder det jo selv.

Harald.

Nej. Hver gang det har noget ondt om mig eller mine, sendes det mig anonymt.

Doktoren

(ler).

Jeg holder det ikke; jeg læser det hos min portner.

Harald.

Dette har jeg hørt Dem sige én gang før. Jeg spurte tilfældig portneren, og han sa', at han læste det ikke, — og han betalte det heller ikke.

Doktoren

(som før).

Da gad jeg vide, hvem som betaler det.

Evje.

Bladet er uundværligt for forretningsmænd.

Harald.

En eneste stor forretningsmand, end sige to eller ti, kan stifte et blad, der indeholder én gang til så meget for dem.

Evje.

Det er sandt. Men når vi nu i grunden hører til bladets parti?

Harald.

Jeg modtager hjælp af enhver, som i en offentlig sag vil det samme som jeg. Gud får dømme ham, ikke jeg. Men jeg hjælper ham ikke i en ond og ugudelig gjærning.

Doktoren.

Trrrrrrr!

Harald.

Enhver, som holder eller skriver i eller skaffer oplysning til et blad, som er ondt, han yder det onde hjælp. Enhver, som fremdeles har venlig omgang med den mand, der ødelægger vor offentlige moral, yder ham hjælp.

Doktoren

(rejser sig og vender sig).

Kommer han endnu her i huset?

(Taushed.)

Evje.

Han er min skolekammerat, — og jeg hæver nødig et gammelt kjendskab.

Fruen.

Han er også meget morsom, — skjønt jeg kan ikke nægte, at han er ond.

Doktoren

(sætter sig igjen, nynnende).

Harald.

Så er der én ting til. I klager, og da især doktoren, med veltalende ord —

D o k t o r e n

(ler).

— Tak! —

H a r a l d.

— over en politik, som i sit væsen ikke er vor, og som hærjer vor gode menneskelighed. I føler ikke kald til at virke for at få den bort; men hvorfor vil I da hindre den, som dertil føler kald? I klager over det, som er, — og understøtter det, og forener eder mod den, som vil bekjæmpe det.

D o k t o r e n

(vendende hodet).

Det er nok vi, Evje, som blir de anklagede?

H a r a l d.

Den anklagede er jeg. Der blev sagt mig for en stund siden, at jeg stod på vejen til at forhærdes; jeg måtte slutte. Også for min bruds skyld måtte jeg gjøre det; ti hun tålte ikke at dele min kamp. Og dette i den tungeste tid i mit liv. Derfor bragtes jeg også til at vakle. Men nu vender jeg mig om; ti nu har I oplyst mig! —

(En kort skarp kræmting høres i gangen.)

F r u e n

(farer op).

Der er han!

(Det banker; doktoren rejser sig, sætter stolen bort.)

TREDJE MØDE.

De forrige. R e d a k t ø r e n.

R e d a k t ø r e n

(med hat på, som han først tar af efter at være kommen længer frem).

God dag! Hvordan lever I, børn?

F r u e n

(som atter sætter sig).

Jeg hørte det ikke ringe.

Redaktøren.

Det tror jeg nok; jeg kom bagvejen. — Jeg overraskede jer, hvad? I en samtale om mig, hvad?

(Ler.)

Evje.

Du har i alle fald givet stof nok idag.

Redaktøren.

Har jeg ikke? Sådant af sine beste venner?

Evje.

Det er sandt.

Redaktøren.

Af sine skolekammerater, sine naboer, — det oprører din moderate natur, hvad?

Evje.

Af min moderation roser jeg mig.

Redaktøren.

Som af dit brændevin?

Evje.

Begynder du nu igjen på den vise?

Redaktøren.

God dag, doktor! Har De allerede holdt en smuk tale idag? — Om bladet? Menneskeligheden? Romanismen? Katolicismen? Hvad?

(Ler.)

Doktoren

(leende).

Der er nok en af os to, som har holdt en smuk tale idag?

Redaktøren.

Nej, jeg holdt min tale igår! — Hvordan lever Deres portner?

Doktoren

(ler).

Han lever, skam, godt.

Redaktøren.

Der har jeg en god abonnent, ikke sandt? (Doktoren

ler.) Nu, frue, jeg kan hilse Dem fra Deres tjener, hr. John!

Fruen.

Så? Det er mere, end jeg kan.

Redaktøren.

Ja, for han ligger endnu. Derfor kom jeg bagvejen, for at spørge til hans befindende.

Fruen.

Men hvorledes —?

Redaktøren.

Hvorledes han har det efter igår —?

Fruen.

De ved da også alt! Vi vidste ikke engang, at han var ude igår.

Redaktøren.

Det er også det nyeste nyt! Han har optrådt som taler, fuld naturligvis, i hin forening, som er stiftet af husets svigersøn. Og der holdt han en glimrende tale — alle, som taler i den forening, taler nemlig glimrende! Det var om progressiv skat, om arbejdsprocenter, om arbejdere som nationalforsamlingens naturlige flertal o. s. v., o. s. v., af den socialistiske surdejg. — Man ser, at det gode selskab smitter!

Evje.

Vel; — jeg jager ham endnu idag.

Redaktøren.

Men det stemmer ikke med din moderate natur, Evje!

Evje.

Dette er skandale.

Redaktøren

(til Evje).

Men ikke den værste; ti vil du undgå den, må du jage flere.

(Ser flygtigt på husets svigersøn.)

Evje.

Du er nok gåt ud for at få strid idag?

Redaktøren.

Ja, med din moderation.

Evje.

Den burde du eje lidt af.

Redaktøren.

Brændevin og moderation, du — hvad?

Evje.

Å, hold engang op med de drengestreger! — Jeg ser ikke andet, end at brændevinet fra mit brænderi smager dig udmærket! —

Doktoren

(afværgende).

Når De er i det ærtelune, er der altid en skjult ærgrelse bag. Ryk ud med den! Jeg er doktor, ser De; jeg vil ha fat i sygdommens grund!

Redaktøren.

De var neppe ved sygdommens grund, den gang De sa', jenten havde kolera, mens hun alene var —

(Ler.)

Doktoren

(ler).

Skal jeg nu igjen høre den historie! Fejle kan vi jo alle, — selv De, min far!

Redaktøren.

Ganske vist. Men for at undgå en fejl denne gang, (Kræmter.) vilde jeg først forhøre mig, —

Doktoren.

— A—ha, der kommer det! —

Redaktøren.

— om I har noget imod, at jeg sætter John i avisen?

Fruen.

Hvad kommer John os ved?

Redaktøren.

Ligeså meget som foreningen, hvori han optrådte; (Kræmter.) — den hører til familjeinstitutionerne!

Evje.

Jeg har ligeså lidt skabt John som hin forening.

Redaktøren.

Husets svigersøn har skabt foreningen, foreningen har skabt John.

Doktoren.

Eller vi kan ta det omvendt: John er Evjes tjener, John har optrådt i foreningen, foreningen er Evjes.

Redaktøren.

Eller således: »John, hr. konsul Evjes tjener, optrådte derefter — som han ytrede — i den forening, hans principals svigersøn »havde givet sig den ære at stifte!« «

Fruen.

De vil dog vel aldrig skrive det?

Redaktøren

(ler).

Det var Johns egne ord.

Evje.

Hvad et fuldt menneske siger, kommer naturligvis ikke i avisen. (Til fruen.) Forstår du ikke, han spøger?

Redaktøren

(kræmter).

Det er allerede sat.

Doktoren.

Spøg, spøg, spøg!

Redaktøren.

Optrinnet har givet en anonym tilstedeværende lejlighed til et meget morsomt opsæt.

Evje.

Jeg vil dog håbe —

Doktoren

(til Evje).

Å, bare ærteri! Du kjender ham.

Redaktøren.

Der står: »De, som middelbart understøtter en så

farlig fremtoning, må finde sig i at blotstilles.« — Jeg er enig deri.

Fruen

(rejser sig).

Hvad mener De? Mener De, at Evje —?

Redaktøren.

En smule skrækregimente er nu ikke af vejen!

Evje.

Skal det sigte til os, det, du der siger, — enten det nu er alvor eller spøg?

Doktoren.

Skræmmeskud; det er jo ikke den første gang!

Evje.

Ja, men hvad skal jeg skræmmes ifra? Jeg går ikke i foreningen.

Redaktøren.

Men de, som går i foreningen, går hos dig. Du får være dig dit eget selskab bekjendt.

Fruen

(kommer frem).

Jeg begynder så sandelig at tro, at dette er alvor!

Redaktøren.

Til spøg er det for grovt, mener De?

Evje

(kommer frem).

Skulde det virkelig være alvor, at du vil sætte John op som min tjener —?

Redaktøren.

Er han ikke det?

Evje.

Og det kommer i avisen, så alle mennesker kan læse det?

Redaktøren.

Nej; — bare de, som læser avisen.

Evje.

Og det kommer du her for at sige os?

Redaktøren.

Skulde jeg gjøre det uden at sige det?

Fruen.

Ja, men det er jo uforskammet —

Redaktøren.

Ja vist er det det.

Evje.

Er det din mening at ville bryde med mig?

Redaktøren.

Naturligvis!

Fruen.

Med Deres skolekammerat, Deres tro ven gjennem alle omskiftelser — det er slet!

Redaktøren.

Nå, så det var, for at jeg skulde tie, han var min ven!

Fruen.

Så bærer man sig ikke ad mod sine venner!

Redaktøren
(bestandig tørt).

Mod min egen bror, hvis han kommer ivejen!

Harald
(for sig).

Nej, dette er for oprørende! (Styrter frem.) Går Deres had til mig virkelig så vidt, at De for min skyld må forfølge mine tilkommende svigerforældre, Deres gamle venner?

Redaktøren
(som, straks Harald kom, så bort til doktoren, der er kommen styrtende fra den andre siden).

Har De hørt, hvilke trommeslag der går for at få folk til vælgermødet ikvæld? De politiske festtaleres siste *par force* i bengalsk ild!

(Ler.)

Fruen
(nærmere).

Nej, De slipper ikke bort gjennem nye udfald. Er det virkelig Deres mening at sætte min mand i avisen?

Redaktøren.

Han sætter sig der selv.

Evje
(nærmere).

Jeg, som alle mine dage har holdt mig udenfor alle partier!

Doktoren.

Hvad har Evje med Rejns politik?

Redaktøren.

Han godkjender den!

Fruen.

Nej, og tusen gange nej!

Evje.

Det er ikke længer siden end idag —

Doktoren.

Jeg er vidne!

Redaktøren.

Forsikringer har vi nok af!

Evje.

Men forsikringer skal du tro!

Redaktøren.

Bah! — du skal imorgen se mere! —

Evje.

Mere endnu?

Fruen.

Mod Evje?

Redaktøren.

— hin børskommissær-skandale. Der har længe nok ligget ikke mindre end tre indsendte artikler om den.

Evje
(kan næsten ikke styre sig).

Skal det vrøvl i avisen? Børsens mest agtede mænd —?

Fruen.

— dens kommissærer — !

Redaktøren.

De er kun agtede, så længe de agter sig selv. Når deres formand indleder forbindelser, som oprører den offentlige mening, må hele lauget føle, hvem de sidder i selskab med!

Doktoren

(ler).

Altså for hr. Rejns skyld skal Evje frem, og for Evjes skyld børskommissjonen, — tilsist kommer turen til mig!

Redaktøren.

Den skal komme!

Doktoren.

Se så!

Redaktøren.

De indsendte opsæt er alle af meget agtede mænd. Dette viser, at den offentlige mening har vendt sig; den offentlige mening må lydes!

(Slår ud med hånden.)

Evje

(forknyt).

Jeg har også på mere end én ting mærket, at stemningen — (Ser sig om, stanser. I fortrolighed.) Men i en sådan tid tænkte jeg just at ha hjælp af dig, min ven. Derfor tog jeg mig det ikke så nær.

Redaktøren

(til Evje).

Men det er jo du, som nu træder op imod mig?

Evje.

Jeg?

Fruen.

Evje?

Redaktøren.

Og desuden: jeg har intet valg! Som du har redet, får du ligge!

Evje

(atter opirret).

Men føler du virkelig ikke selv det oprørende i en sådan adfærd mod en gammel ven?

Redaktøren.

Gammel ven, skolekammerat, nabo, — kom med hele leksen!

Fruen.

Ja, De fortjente ikke at være nogen af delene!

Redaktøren

(ler).

Fruen.

Hvorledes har De idag skrevet om den døende Halvdan Rejn? — Således skriver kun den, som … den, som …

Redaktøren.

Nu? den, som?

Fruen.

Som ikke ejer gnist af hjærte.

Redaktøren.

He, he, he, slægtshjærte! familje! Sandheden, beste frue, har ingen slægt! den bøjes ikke af en »døende«.

Fruen.

Jo, foran en, som lider, har enhver bra kar hensyn, og foran døden tier selv den slette!

Redaktøren.

»Lidende«, »døende«, — naturligvis »martyr«! Jo, vi kjender historien!

Harald

(frem).

Nej, De er dog en — person, som jeg ikke vil nedlade mig til at tilrettevise!

(Går.)

Redaktøren

(som straks så til en anden side).

Denne offentlige iscenesætning af den »døende«,

som en beregnende bror har tilladt sig, er naturligvis det oprørende ved historien. Men jeg skal rive masken tilside.

(Slår ud.)

Doktoren

(efter ham).

Hør nu, hør nu; vi er jo dog dannede mennesker! Om nu også hr. Rejn har ladet sig henrive til at omtale sin døende bror ved en offentlig lejlighed, — jeg vil ikke sige, at jeg billiger det, — så er dog dette undskyldeligt og —

Harald

(frem).

Nej, må jeg frabede mig et forsvar!

Doktoren

(for sig).

Den ene er ligeså gal som den andre.. (Efter redaktøren.) Men hvad har dette med Evje at bestille, som overhovedet hele denne Rejnske sag —?

Evje

(efter redaktøren i stor iver).

Jeg forsikrer dig på min ære, at heller ikke jeg billigede Haralds ytringer om sin bror; jeg er moderat, som du ved, — jeg billiger ikke hans politik. Endnu idag —

Fruen

(efter redaktøren).

Og hvad har så til syvende og sist politiken med børsen at bestille —?

Doktoren

(efter redaktøren).

— Eller med Evjes kusk!

Evje.

Du kan jo ligeså godt falde på at skrive om mine kontorbetjente, mine værksfolk ...

Doktoren.

Om hans tømmerflødere, bryggere, hans hester!

Redaktøren
(stanser, siger tørt).
Vær trygge på, at i det, som står, har I nok!
(Begynder at knappe sin frak.)

Evje.
Er det så forfærdeligt!

Fruen.
Du retfærdige, — hvad er det da?

Redaktøren
(tar hatten).
Det skal I få læse imorgen, samtidig med mere om »den døende«. — Farvel!

Evje.
Nej, førend du går —

Fruen
(samtidig).
Nej, førend De går —

Doktoren.
Stille, stille, vi er jo dog dannede mennesker! — Hvad vædder I, at det hele er et skræmmeskud!

Redaktøren
(rækker hånden ud mod doktoren).
Jeg holder hele konsul Evjes stilling i denne kommune!

Evje
(rasende).
Du lægger an på at ruinere den?

Fruen.
Det formår De ikke!

Doktoren.
Stille, stille, vi er jo dog dannede mennesker —

Evje.
I mit eget hus, af min gamle skolekammerat, — er det ikke en frækhed, så —

Redaktøren.
Det er sandheden sagt dig åbent. For resten har

du tålt mere af mig i dit eget hus, min far. Ti ulykken er, at du er fejg.

Evje.

Er jeg fejg?

Doktoren
(leende).

Stille, stille, vi er jo dog dannede mennesker!

Evje.

Ja, jeg har havt den svaghed at være ræd skandale, især avisernes, det er sandt; og derfor har jeg tålt dig for længe! Men nu skal du se, jeg er ikke fejg: forlad mit hus!

Fruen.

Det var rigtigt!

Doktoren.

Men I må dog skilles som dannede mennesker.

Redaktøren.

Ah, ba! I sender bud på mig igjen!

Evje.

Og det våger du at sige?

Fruen
(til Evje).

Kom nu, kjære Evje, æns ham ikke mere!

Redaktøren
(gående).

Du tør ikke andet.

Doktoren.

Men skilles som dannede —

Evje
(efter).

Nej, så sandt jeg lever —!

Redaktøren.

— så sender du bud på mig igjen, — he, he, he, he!

Evje.

Aldrig i verden!

Fruen.

Men Evje —!

Redaktøren.

Straks — endnu idag — he, he, he, he!

Doktoren

(følger dem).

Skilles ikke således, skilles som dan —

Evje.

Nej, siger jeg!

Redaktøren

(bestandig leende).

Jo!

Fruen.

Men Evje, — husk dit tilfælde!

Redaktøren

(i døren).

Du er for fejg, he, he, he, he!

(Går.)

Evje

(rasende).

Nej!

Redaktøren

(stikker hodet ind).

Jo!

(Borte.)

FJERDE MØDE.

De forrige (uden redaktøren).

Doktoren.

Nu, det var en visit! Jeg kan ikke andet end le alligevel, ha, ha, ha, ha, ha!

Evje.

Våger du at le ad dette!

Doktoren.

Skolekammerater, ha, ha, ha, ha! Moderation, ha, ha, ha, ha! Det samme parti, ha, ha, ha, ha, ha, ha!

Fruen.

Å, Evje får ondt!

Evje.

Ja, — lidt vand!

Fruen.

Vand, vand, Harald, vand!

Doktoren.

Hans tilfælde, — det var en anden tale! Se her, (Tar en flaske frem.) lugt til den! Så! nu lidt vand! (Tar mod og gir ham.) Det har ingen fare denne gang. — Frisk op, min gut!

Evje.

Hvilken skandale!

Fruen.

Ja, du tåler det ikke, Evje, jeg sa' dig det jo.

Evje.

At jeg skal komme i bladet, — jeg, som hele mit liv —

Fruen.

— har villet være udenfor! En så god, så kjærlig, så retskaffen mand, — å, den politiken er det værste, som er til på jorden!

Doktoren
(leende).

Det er, som jeg siger, man må ha gjennemgåt en egen hærdingsproces.

Evje.

Og den offentlige mening, min stilling, mine forbindelser, — nej, det er ikke til at holde ud!

Fruen
(til doktoren).

Å, når han først får læse om sig selv i bladet, blir han for alvor syg! Han tåler det ikke, jeg føler det!

Doktoren.

Nu, — det står vel over!

Fruen.

Nej, det står ikke over! Ved bare at tænke på det, blir jeg forfærdet; — han tåler det ikke! Han tåler det ikke!

Evje.

Jeg, som hele mit liv har villet være udenfor —!

Fruen.

— og som nu på dine gamle dage uforskyldt som et barn skal drages frem! Kunde jeg hindre det, jeg skulde paatage mig, hvilket —

Evje.

— Nej, nej, ikke du; — du ikke!

Doktoren.

Det er ikke sagt, det sker, fordi om han truer.

Evje.

Tror du —!

Doktoren.

Han er forskrækkelig hidsig; men han må nu vel betænke sig —

Fruen.

— før han angriber en barndomsven, ikke sandt?

Evje.

— Skulde der virkelig være en mulighed, — tror du det?

Doktoren.

Ja, jeg kan ikke vide det!

Fruen.

Ingenting i verden er umuligt!

Evje.

Vi blev begge så hidsige.

Doktoren.

Ja vist måtte der tales i større rolighed end sist.

Evje.

Jeg ved ikke, men der er noget så ærtende ved ham!

Fruen.

Du er heller ikke selv stærk i denne tid. Jeg har sagt det så ofte.

Evje.

Nej, for det er det ene ovenpå det andet! — Og jeg, som hele mit liv har villet være udenfor!

Doktoren.

Hør, ved du hvad, min gamle ven; det blir vist best —

Evje.

Hvilket?

Doktoren.

Du blir vist ikke rolig, førend nogen taler med ham?

Fruen.

Ja, ikke sandt! Herre gud, det er da ikke at sende bud på ham!

Evje.

Men hvem skulde —?

(Taushed.)

Doktoren.

Ja, jeg ved ikke, hvem som best —

Fruen.

Alle vore gamle venner forlader ham; vi har snart ingen!

Doktoren.

Nu, nu, I har da i alle fald mig.

Evje.

Skulde virkelig du ville —? Er det sandt?

(Griber hans hånd.)

Doktoren.

Jamæn vil jeg så! Han spiser mig da ikke!

Fruen.

Det var ret gjort af dig! — Du behøver jo kun at sige ham, hvad sandt er: Evje holder det ikke ud! — Evje, som i alle disse år —

Evje.

— har tålt det utrolige for hans skyld, både af ham selv og af andre!

Fruen.

Ja, det er vist! — Nu, så går da du, vor kjære, vor eneste ven, og taler rigtig fredeligt og forstandigt med ham?

Evje.

Men straks! Han er så hidsig, han må findes, førend —

Doktoren.

Å, findes gjør han nok, han er jo altid på gaden.

Evje.

Og sig ham, bed ham —

Doktoren.

Ja, jeg ved nok, hvad jeg skal sige ham.

Fruen.

Det var ret!

Evje.

Tak! Jeg skal aldrig glemme dig, at dengang alt stormede ind på mig, da var det alene du, som stod! — Å, jeg føler som et berg falde af mig, jeg er med én gang frisk igjen.

Doktoren.

Det var rigtigt! Tag dig bare sammen, — så skal jeg sørge for resten!

Evje.

Tak, tak! Men skynd dig!

Doktoren

Nu går jeg! Min hat (Vender sig, ser Harald; siger for sig selv.) A — ha! Han ser mig ud til at være ladd lige til mundingen. Det skulde ha været morsomt at ...

Evje.

Men skynd dig, min ven!

Doktoren.

Ja, ja, bare jeg finder min hat.

Fruen.

Den står på bordet.

Doktoren.

Ja, der er den!

Evje.

Lykke til, da!

Fruen.

Vær nu dygtig!

Doktoren
(med betydning).

Og god fornøjelse, I, som blir igjen!
(Går.)

FEMTE MØDE.

Evje. Fruen. Harald Rejn.

Evje.

Dette var også en formiddag!

Fruen.

Og vi, som havde foresat os at ta det hele stille, overbærende …

Evje.

— at ordne et familjeanliggende i fred og kjærlighed (Springer op.) Men det er også din skyld, det hele!

Fruen.

Ja, det er Haralds skyld! Ti lige fra denne ulyksalige forbindelse kom istand, har her dog sjælden været fred.

Evje.

Nej, nej, så er det ikke! Vi må være moderate. Den første tid, da hr. Rejn havde alles forhåbninger, da alle kappedes om at vinde ham, da var forbindelsen en ære for vort hus, som for vor datter. Men fra det øjeblik, han begyndte med den ulykkelige politik, fra det øjeblik nemlig, at hans bror blev syg — ja, nu ser du selv, hvorledes du har redet det for os!

Fruen.

Og det skal du også selv medgive, at sådant havde vi ikke fortjent; ja, det er mere, end en agtet og dannet familje kan tåle.

Harald.

Det er også min mening, at dette er mere, end en agtet og dannet familje burde tåle.

Fruen.

Nu; så du også finder det!

Harald.

Ganske vist. Og den eneste undskyldning, jeg kan se, er den, at sådan er flere. — Det er bare derved, at sligt blir muligt.

Evje.

Jeg forstår ikke —? Flere er som —? som hvem?

Harald.

Som I!

Fruen.

I hvilken henseende?

Harald.

Jeg skal forklare det. De fleste heldige politikere nutildags sejrer ikke ved egen storhed, men ved de andres ynkelighed. En anden tid vil måle dem om igjen, måle dem på deres omgivelser og finde dem meget mindre!

Evje.

Men hvad har dette med os at bestille?

Harald.

Ja, mål nu ham, som I for en stund siden jagede og siden sendte bud på —

Evje.

Vi sendte ikke bud på ham!

Fruen.

En ven taler med ham. Det er noget ganske andet!

Harald.

Mål ham nu på jer selv, jer selv på ham! Han gik bort, og han kommer igjen som den fuldstændigste sejerherre. Er det i kraft af sin storhed, sit talent, sine meningers og følelsers højde, han er det? Nej, det er i kraft af eders grænseløse jammerlighed!

Fruen.

Hvad for noget!

Evje.

Må jeg —!

Harald.

Tænk jer nu en, som har mod og hjærtelag, være dybt afhængig af al denne ynkelighed, — ja, tænk på eders egen datter, opdragen af den gamle kristenmand derinde, men et lydigt barn mod eder; — tænk hende nu i stadig kamp mellem, hvad hun elsker og vil, og hvad hun ser her, — hun må jo bli syg! Men det skal I så huske, at hun er ikke syg af at følge mig; men hun er syg af eders grænseløse fejghed!

Fruen.

Men hvad våger du! — Også du —!

Evje
(samtidig).

En sådan hensynsløshed —!

Harald.

Hør nu; det er det siste! Den kamp, min døende bror, det ædleste menneske, som jeg kjender, nu segner under, den tar jeg op, så sandt gud vil hjælpe mig! Og Gertrud får ta sin del af kampen, som jeg har min. —

Men at komme her i huset, så længe han kommer her, og at opleve, hvad jeg har oplevet idag, det krænker i den grad min menneskeværdighed, det oprører og forarger mig så usigelig, — at enten sætter han aldrig sin fod her mere, — eller også aldrig jeg!

Begge.

Men —!

Harald
(stille).

Da jeg kom hid idag, tænkte jeg at få vort forhold ordnet uden at behøve at tale ud; men da det ikke kan være anderledes, så farvel!

(Går.)

SJETTE MØDE.

Evje. Fruen. Senere Gertrud.

(Der er en stund stilhed).

Fruen.

Gir han os kurven? Eller var det virkelig ikke et opslag? — Evje, hvad fejler dig?

(Styrter hen til ham.)

Evje

(uden at røre sig).

Sig mig, min ven: er jeg ond?

Fruen.

Du ond?

Evje.

For var jeg ikke et ondt, slet menneske, så kunde vel ikke den ene efter den anden bære sig sådan ad imod mig.

Fruen.

Men, beste Evje, du er det godeste, det herligste, hensynsfuldeste menneske! Og de andre er skammelige forrædere mod dig, du elskelige ven!

Evje.

Men hvorledes kan det da komme, at jeg, som hele mit liv har villet holde mig udenfor, — er det ikke sandt? —

Fruen.

Jo, det ved enhver, som kjender dig! —

Evje.

— hvorledes kan det komme, at jeg på mine gamle dage skal hånes og forlades af begge parter? ... Er det da en forbrydelse at ville leve for sig selv — og være udenfor det hele?

Fruen.

Nej, det er, hvad alle brave folk nutildags vil.

Evje.

Ja, det tænkte jeg også. Men nu ser du selv?

Fruen.

Men du har også været særlig uheldig.

Evje.

Hvorfor skal netop jeg være særlig uheldig? De fleste kommer dog så godt ifra det.

Fruen

(afbrydende).

Der er Gertrud! —

Evje.

Stakkars barn!

Fruen.

Ja, hvad i al verden skal vi sige hende?

Evje.

Varsom, varsom, min ven!

Gertrud

(som er kommen stille ind og nu frem til dem).

Jeg så Harald gå?

Fruen.

Ja, mit barn, han — han gik.

Gertrud.

Uden at sige mig farvel?

Evje.

Det er sandt, han sa' dig ikke farvel.

Fruen.

Du ventede, han skulde komme ind til din morfar og sige dig farvel?

Gertrud.

Ja, — og sige mig, hvorledes det var gåt?

Evje.

Men hvorfor var ikke du her, mit barn?

Gertrud

(forundret).

Jeg her? I vilde jo ikke, at jeg skulde være tilstede —?

Evje.

Nu husker jeg, ja, vi fandt det ikke rigtigt.

Gertrud

(mere og mere ræd, dog bestandig stille).

Men hvorledes er det da gåt?

Evje.

Gåt? — Det er gåt dårligt.

Fruen

(hurtigt).

D. v. s. han opførte sig ikke ... ja, forestil dig nu ikke straks det værste!

Gertrud.

Er det da noget slemt?

Evje.

Du ved, han er lidt heftig i denne tid, da han står i så meget ... Han fattes den rette moderation, men lærer den nok.

Gertrud

(neppe hørlig).

Men hvad er det? — Kommer han ikke her igjen?

Evje.

Om han —? Det var da et underligt spørsmål! Du kan da tænke, han kommer igjen. Han overilede sig bare, skjønner du —

Gertrud.

— og sa', at han ikke kommer igjen?

Fruen.

Nu, nu, mit barn, tag det ikke med uro!

Evje.

Han sa' så meget, forstår du, vi skal ikke lægge bræt på det.

Gertrud.

Således altså! —

Fruen.

Alt det, han nu lider, må undskylde ham ...

Evje

(afbrydende).

Mit barn, du blir så bleg —?

Fruen
(vil til hende).

Gertrud!

Gertrud
(gjør en stille afværgende bevægelse).

Morfar skal ha sin drik; det var egentlig den, jeg gik efter. Men så kom jeg til at se Harald udenfor vinduet.

Nu skal jeg bringe morfar drikken.

(Går. Når hun er ude, falder tæppet.)

ANDEN HANDLING.

En gade i „villakvarteret". Imellem denne og en ligeløbende helt bag ligger to huse i haver; kun halvdelen af det nærmeste huses længdefaçade skyder frem fra højre. En gade skjærer de to nævnte gader helt ud til venstre. På den andre siden af overskjæringsgaden, altså hele venstre siden, er park med høje, gamle trær. Huset længst fremme er i to stokværk. Foran det er en liden havestrimmel, og længst fremme mod gaden et jærngjærde med sin særskilte port, længst ud til højre. Denne port står åben. Husets egen store port er også længst ud til højre. Vinduet i portstuen er oplyst, ellers alle vinduer i første stokværk mørke. I andet derimod er lys bag dunkle, kostbare forhæng. Det er en vintereftermiddag i usædvanlig tæt tåge, hvori gaslygterne i den snorlige overskjæringsgade taber sig mere og mere. Lige på hjørnet står en gaslygte, hvorfra bytjeneren netop er steget ned, efter at ha tændt den, idet tæppet går op.

FØRSTE MØDE.

Bytjeneren
(foran gaslygten).

Det kunde nu være slig sag, enten gaslygten tændtes eller ej, i en tåge som den i eftermiddag.

Fru Evje

(i andet stokværk sees at drage forhænget tilside. Man ser ind i et meget elegant og oplyst rum. Hun åbner vinduet og ser ud).

Tænk, Evje, tågen er så tæt, at jeg ikke kan se over gaden!

Evje

(kommer frem i pels og pelshue).

Ja, sandelig! — Men desto bedre, min kjære ven!

(Han drager sig ind igjen, vinduerne lukkes, forhængene drages for.)

To figurer*) (fra højre).

Første figur.

Tågehejmen, — de gamles tanke på tågehejmen, det er en drøm om følelsernes uklarhed og afmagt, hvori endog forstandens lys afdæmpes, ligesom gasblus i tåge.

Anden figur.

Å, så virkelig, om ikke hjærtet ofte må lyse op i forstandens tåger! Se det hus her bag os, brændevinsbrænderens; — hin forstandens djævelske spekulation har lagt en tåge over det hele land, brændevinstågen, i den må hjærtet lyse op!

Første figur.

Det er just tågehejmen, de gamles tanker om tågehejmen, at tågen er —

(De stanser ikke, de går bent over scenen, ind i parken, og det siste høres langt borte. En kvinde, tæt tilsløret og indhyllet i pelsværk, kommer langsomt fra parken; hun stanser på hjørnet og ser op efter den lange tværgade, men går derpå langsomt, seende op til huset, ind til højre. — Neppe er hun gåt, før husporten til højre åbnes med en egen lyd af jærn, og ud kommer)

Evje.

På denne tid kommer han hjem. — Jeg tør ikke søge ham i hans eget hus. Jeg ved ikke, om

*) Disse må på ethvert sted helst fremstille kjendte typer.

han vil modtage mig. Jeg tør ikke stole alene på doktoren. — Denne uro er forfærdelig! (Han farer sammen ved, at hin kvinde kommer tilbage og går lige på ham; hun vender tvært og går tilbage.) Hvem var det? Hun skræmte mig virkelig i denne tåge! — Pelsværket lignede næsten ... nej, hende var det ikke! — Ingen må kjende mig (Drager derpå pelskraven helt op, så bare næsen sees.) — Fejg kaldte de mig begge to. Det er en stor misforståelse. En agtet, en æret mand, som vil forebygge skandale, er ikke derfor fejg! Hm! De, hvis borgerlige næring skandale er, tænker naturligvis anderledes! — — At gå tværs igjennem alle hensyn, at overvinde sin egen selvfølelse, andres spot, altsammen for at forebygge skandale, — det er beslutsomt, det er modigt, det er også skjønt; ti det er skjønt at handle uforfærdet på familjens, på firmaets, på velanstændighedens vegne. (Farer sammen ved, at porten høres at bli åbnet.) Der kommer nogen ud fra mig? Nej, der går en mand ind. — At også Harald Rejn kunde komme med det vås, at jeg var fejg! Naturligvis, fordi jeg ikke vil »ta parti!« Alle skal »ta parti!« Hm, jeg skulde tro, det er modigere nutildags at la' være at ta parti. (Farer sammen.) Hvem er det? Å, bare den samme kvinde. Hun venter nogen, også hun. I denne klamme tåge. Man kan forkjøle sig. (Opover tværgaden.) Det er med en blandet følelse, man går omkring på lur foran sit eget hus! — Fejghed? Pyt! At la' sig hjælpeløst skjælde ud i en offentlig avis, se, det vilde være fejgt. — Bare han ikke har gåt den øvre gade! Det er den egentlige trafikgade, og der kunde let nogen ... Jeg vil heller gjøre et slag indover mod byen og svinge om længer borte, det vækker mindre mistanke. Det gjælder at træffe ham, før bladet lægges under pressen. (Ser op, idet han går.) Stakkars hustru, hun sidder nu i stor frygt for min skyld.

(Ud til højre. Straks han er gåt, høres portens egne jærnlyd, og ud kommer)

John

(den samme, som for lidt tilbage såes at gå ind. Han kommer forsigtig).

Så han er gåt ud! Ja, ja, så kommer han vel ind igjen! Jeg skal nok passe ham op, tra, la, la, la, la! Jamæn, ja, sa'n! Jeg kan jo gå her i tågen og røle så længe, jeg, sa'n; jeg har ingen tingen at tabe! Det er i grunden bedre, at jeg tar ham på gaden; så gjør han mindre spræl og kan heller ikke rende fra mig. Tra, la, la, la, la, la, la, la, la!

(Går slentrende ud til højre.)

ANDET MØDE.

Harald Rejn. Senere Gertrud.

Harald

(kommer fra parken. Han er klædt ikke uligt Evje, dog uden opslagen pelskrave).

Hun har lys på! Hun er altså alene på sit rum. — Hvad vil jeg mere? To gange før for at se dette lys; jeg ser det — og må gå! Farvel, min elskede! Vær tålmodig og vent! Jeg ved, at du er hos mig nu. Jeg ved, du tror, at jeg er hos dig!

(Vender sig fra huset for at gå videre til byen, ser den tilslørede kvinde, som, straks hun er i nærheden af ham, iler mod ham, kaster sløret op og sig selv om hans hals med kys og glæde.)

Gertrud.

Jeg vidste, at kunde du ikke mere gå ind, så var du her udenfor, — jeg vidste det, du gik ikke fra mig, du!

Harald Rejn.

Nej, hverken i tid eller evighed!

Gertrud.

Og mens jeg gik her i tågen, følte jeg, at om også alt en stund er tåge udenom os, indenfor er klar og varm vished.

Harald.

Ja, du er min vished! Der kan lægge sig tåge

over mine mål, over vejene, jeg skal gå, og stedet, jeg står på; selv over min tro sænker sig stundom tvil; men min kjærlighed til dig er klar gjennem alt!

Gertrud.

Tak, Harald, tak! Hvad kan så møde os, som vi ikke kan overvinde?

Harald.

Du ved naturligvis, hvad der er hændt idag?

Gertrud.

Jeg aner det.

Harald.

Er det sandt, du er svag? Hvorfor har du ikke sagt mig det?

Gertrud.

Det er ikke sandt, hvad doktoren siger, jeg er ikke svag! Men selv om jeg var svag, hvad gjør så det? Jeg lever med, så længe jeg kan, — og så har jeg dog gjort mit, før jeg bukker under.

Harald.

Ja, så skal der tænkes!

Gertrud.

Men jeg er ikke svag! Jeg lider, det er sandt, og lide vil jeg, hver gang du forfølges, eller mine forældre for min skyld. Jeg har jo draget dem ind i dette, som de slet ikke er skabt for, og derfor smerter det mig, når jeg ser, hvor uforberedt det finder dem, og allermest når de af ømhed for mig vil skjule sig. Men ændre det kan jo ikke jeg. Det er en kamp for en sag, som du tror er god, og jeg med dig; det er dog bedre end slet ikke lide for noget, som er godt. Prøv du at ta mig med! Jeg er ikke svag, jeg er bare sår for dem, jeg elsker.

Harald.

Du vidunderlige tro, — å, at jeg har dig!

(Omfavner hende.)

Gertrud.

Du skulde høre gamle morfar!

Harald.

Ja, hvorledes har den gamle præst det?

Gertrud.

Tak, godt, skjønt han ikke mere kan gå ud. Men han følger dig, og han siger, det er rigtigt, hvad du vil, når du bare har gud med dig.

Ikke sandt, Harald, du vil altid bli sådan, som du nu er, god og naturlig? Ikke som disse andre, bare bitterhed og ondt og principer og konsekvenser, og hvad de kalder det, altsammen, som de stikker hverandre med; ti så var det jo rigtig en forbandelse at være politiker.

Harald.

Jeg vil bli, hvad du danner mig til! Bag hver mands handling kan de se hans hjem, — om han har noget, og hvilket; eller om han kun har et aftrædelsesrum, d. v. s. intet.

Gertrud.

Jeg skal med guds hjælp prøve at skabe dig et lyst, lunt og hyggeligt hjem! — Det er rent velsignet med denne tåge, når jeg i den tænker på sådant som et hjem, for så blir det endnu lunere og tættere! Og så er vi så alene; ingen kjører, ingen går, vi kan tale ret højt, for tågen dæmper lyden, — å, hvor jeg nu igjen er glad! Hør, det er endnu dejligere, når man er en smule forfulgt; ti så er møderne endnu fyldigere!

Harald.

Men hvad er så ikke et sådant møde for mig, i denne tid —

Gertrud

(idet de går frem og tilbage).

Ja, det er sandt! Jeg glemmer rent, hvor meget du nu har at bære, — jeg pludrer væk, jeg skjønner ikke, at jeg kan være så glad; jeg er jo i grunden bedrøvet. — Men jeg sidder hele dagen hos morfar og tænker uden at få tale. — Jeg læser mest højt for morfar, han

siger nu og da et par ord; han er vist mere i himlen end på jorden.

(De hører det kræmte, stanser straks; ti de kjender lyden. Utydelig gjennem tågen ser de op i den ligeløbende gade kommende fra højre redaktøren og Evje; bagefter dem kommer varsomt og lyttende John. Evje synes med iver at tale til redaktøren. De forsvinder i parken).

Harald.

Jeg hører fienden! Det er bestemt ham, jeg skimter deroppe gjennem tågen i samtale med en anden.

Gertrud.

Han er også altid på gaden, selv i tåge!

Harald.

Nu, han skal ikke forstyrre os!

(De går som før frem og tilbage foran huset.)

Gertrud.

Ved du, hvem jeg mødte her udenfor? Far!

Harald.

Virkelig! Nu, så var det, som jeg tænkte; hin andre mand var din far!

Gertrud.

Tror du? Stakkars far!

Harald.

Ja, han er svag.

Gertrud.

Men du skal være god mod ham! Han er selv så god. Se mors kjærlighed til ham; hun er ganske gåt over i ham; ti så god er han!

Harald.

Han er både god og dygtig. Men, men, men —

Gertrud.

Ja, de har havt blide dage. Den yngre slægt prøver at løfte på sværere opgaver og ta større ansvar, end den gamle gjorde. Men vi må ikke vredes på den.

Harald.

Det falder altfor naturligt at bli vred på den.

Gertrud.

Nej, gjør som morfar! Dem, han tror modtagelige, taler han stille til, de andre viser han kjærlighed ... hører du det, Harald? Bare kjærlighed!

Harald

(stanser).

Men skulde jeg idag ha tålt, at de lod sig behandle så uværdig og derved også behandlede mig uværdig?

Gertrud.

Nej, var det virkelig således?

Harald.

Det gik til det utrolige, forsikrer jeg dig!

Gertrud

(står lidt).

Stakkars, stakkars far! — (Kaster sig om Haralds hals.) Vær god mod dem, Harald! Just når de har fejl, hører du! Vi er jo deres barn, og det byder gud os, selv om vi ikke var deres barn.

Harald.

Kunde jeg ta dig på mine armer og bære dig hjem med straks! Din kjærlighed går lige ind til hjærte og vilje og holder begge rene. Jeg står i afgjørelsens tid; nu, — nu måtte du være hos mig!

Gertrud.

Hør! til en begyndelse vil jeg være med dig på dit møde ikvæld!

Harald.

Ja, ja! jeg skal hente dig!

Gertrud.

Nede hos portneren.

Harald.

Ja!

Gertrud.

Og dernæst vil jeg nu være med dig indover til byen.

Harald.

Men da må jeg jo følge dig hjem igjen.

Gertrud.

Har du meget imod det?

Harald.

Nej, nej! (De går.) Og så må du lære mig rigtig meget på vejen.

Gertrud.

Ja, du skal bli så vis, før vi kommer tilbage til porten!

(Ud til højre.)

TREDJE MØDE.

Redaktøren. Evje. John.

(Redaktøren og Evje kommer fra parken; John efter, uden at de ser ham; han glider forbi til højre, da de stanser, og sees i begyndelsen af og til. Den følgende samtale går overmåde hurtig; hver gang redaktøren hæver stemmen, hysser Evje på ham og taler selv bestandig dæmpet.)

Evje.

Men hvad kommer mine private ting dig eller offentligheden ved?

Redaktøren.

Er det privat, at et af byens anseligste huse støtter en lykkejæger, som spekulerer i samfundsordenens opløsning?

Evje.

Å, disse overdrivelser behøver du ikke at spendere på tomandshånd. Du ved jo så godt som jeg, at det gjør han ikke!

Redaktøren.

Tør jeg spørge: hvem kommer efter ham? De røde! Tar vi første skridt, må vi ta andet!

Evje.

Du kan ligeså godt sige, at vi spekulerer i samfundsordenens opløsning. Ti efter os kommer han, efter ham de røde.

Redaktøren.

Men dette skridt fra os til ham er alt.

Evje.

Nej, skridtet fra ham til de røde er alt; ti det fører fra orden til uorden, fra det kjendte til det ukjendte. Han vil jo kun en videre udvikling af vort.

Redaktøren

(stanser; — stærkt).

Og jeg skulde skåne dig, som endog forsvarer hans politik!

Evje.

Hys, jeg forsvarer den ikke, jeg bare forklarer den.

Redaktøren

(går).

Enten — eller! Enten kaster du ham, eller imorgen står artiklerne, — og efter dem bestandig mere. (Ser på uret.) Du har en time igjen, så lægges bladet under pressen.

(I dette øjeblik er John lige bag dem; fra nu af blir han borte.)

Evje

(fortvilet).

Hvad rager dig mine private forhold? Lad mig få være udenfor!

Redaktøren.

Ja, så skulde du ha holdt dig udenfor ham?

Evje.

Den gang jeg indlod mig med ham, var han ikke politiker.

Redaktøren.

Så skulde du ha jaget ham, da han blev politiker!

Evje.

Skulde jeg også ha jaget dig, da du blev politiker?

Redaktøren

(stanser).

Jeg gjentager det for siste gang: — her tales ikke om mig!

Evje.

Hys, hys; — se, sådan er du! Du raser, når nogen anfalder dig; men selv vil du anfalde enhver!

Redaktøren.

Er jeg kanske mig selv?

Evje.

Hvem fanden er du, når du ikke er dig selv?

Redaktøren

(går).

Jeg er fuldbyrderen af den offentlige vilje.

Evje.

Altså skarpretteren?

Redaktøren.

Nu — ja, om du så vil. (Stanser, betænker sig.) Det ord skal du engang få betalt.

Evje.

Der ser du! Bestandig betale, bestandig hævn!

Redaktøren

(går, slår ud).

Det skal du ha betalt, siger jeg!

Evje.

Du er fuldstændig gal! Jeg arbejder og sveder, som var vi i varmetåge, — huf! (Om.) Husk dog på de dage, da vi gik på skole sammen! Da du ingen kvæld kunde lægge dig uden først at ha sagt mig »tak for idag!«

Redaktøren.

Kom ikke med det vrøvl! (Stanser.) Jeg er hadet, hånet, overspyttet, pisket; om nogen siger mig et godt ord, tror jeg det ikke! —

(Går.)

Evje.

Men mig skal du tro!

Redaktøren.

Nej, dertil mærkede jeg for tydeligt idag, at du

alene har spekuleret i at ha mig i baghånd, hvis det engang kneb.

Evje.

Hvem spekulerer ikke i sine venner? Hvem gjør sin konto op uden dem?

Redaktøren.

Det gjør jeg; ti jeg har ingen.

Evje.

Har du ikke mig? Tror du, jeg vilde la' dig i stikken?

Redaktøren.

Hykleri! Den hjælp, jeg stundom kunde trænge, vilde du ikke yde mig for alt i verden!

Evje.

Har jeg ikke hjulpet dig?

Redaktøren.

Dette er just hykleriet, at du lader, som her er tale om penger. Nej; så ofte som jeg er frakjendt ære og sandhed, — så har dog du, »skolekammeraten«, »vennen«, »naboen« aldrig våget dig frem for at vidne.

Evje.

Jeg blander mig aldrig i politik.

Redaktøren

(rasende).

Nyt hykleri! Ny forbandet udflugt!

Evje.

Hys, hys, hys!

Redaktøren.

De lyver sig fra mig! De forråder mig tvefold! — Og dem skulde jeg ha barmhjærtighed med?

Evje.

Så sandt du ser mig for dine øjne: jeg har aldrig trukket mig tilbage fra dig, selv i den værste storm!

Redaktøren.

Og det våger du at regne dig til fortjeneste? Ny, ny, ny beregning! Du trodde, at da vilde jeg best huske din troskab — og siden lønne den!

Evje.

Nej, dette er forfærdeligt!

Redaktøren.

Å, du er så snu! — Du repræsenterer en formue i andet led, som ikke er samlet fuldstændig udadleligt i første —

Evje.

— Begynder du nu igjen!

Redaktøren.

— og så vil du pynte på det med fint selskab og være tilvens med blade, som kan foreslå dig til tillidsposter. — Tør du nægte det?

Evje.

Der kan flyde nogle dråber beregning ned med i vore ædleste forsæt. Men din grænseløse ulykke er, at du bare ser beregningen, selv om den alene er en brøks brøk af det hele.

Redaktøren.

Ho, ho, jeg har prøvet eder!

Evje.

Så har du også prøvet dit partis troskab!

Redaktøren.

Mit partis troskab!

Evje.

Trods alt: det holder dig oppe endnu idag.

Redaktøren.

Det holder mig oppe?

Evje.

Og du har venner inden dette parti, hvoriblandt også mig, som vistnok selv vil være udenfor, men som gir dig råd og støtte i hver vanskelig sag. — Du kan ikke nægte det!

Redaktøren

(stanser).

Jeg har venner i partiet? — Ja! — taber vi et slag, er rådgiverne de, som først løber! Altid skyver

de på, skyver de på; — men går den offentlige mening træt, kaster de uden videre mig overbord! På dette forræderi vinder de ny vind i partiets sejl — og la'r mig berge mig, som jeg kan! Og dem var det, jeg kjæmpede for med mit liv! —

Mine modstandere foragter jeg! De er kjæltringer, de er røvere, eller de er dumhoder og storpralere. Men mine forbundne er spytslikkere, narre, knæhøner. Jeg foragter dem allesammen, de første som de siste! Kunde nogen gi mig udsigt til, at jeg, som pant på aldrig at løfte en pen, skulde hugge min højre hånd af og derpå få et roligt liv tusen mil herfra, jeg tog det!

Jeg foragter dem allesammen, — å, hvor jeg foragter dem!

(Går.)

Evje.

Men dette er jo rædsomt! Du har jo dog religion, — i alle fald dit blad?

Redaktøren
(stanser).

Mit blad, ja; — men hvad fanden kommer det mig ved? — Synes du, jeg gjør indtryk af at ha religion.

(Går.)

Evje.

Men hvad arbejder du da for?

Redaktøren
(stanser).

Du tror kanske, det er for dig? For formuen, ordenen, eller hvad I kalder eder selv i eders fejghed og egennytte? Nej, hele slægten er ikke værd det skud krudt, som nu Internationale holder jer for panden!

(Går.)

Evje.

Men hvorfor går du da her og næsten truer mig på livet, når det hele er dig ingenting værdt?

Redaktøren

(stanser).

Indbilder du dig virkelig, at jeg vil tabe et slag for at skåne dig eller en anden kræmmer? At de skal kunne triumferende sige: »Nu turde han ikke! Han turde ikke lægge sig ud med kapitalen!« Eller: »Nu veg han, nu røg han!« (Går.) Nej, gid så sandt jeg kunde det, og jeg la' før en torpedo ind under og sprængte mig og dem alle i luften!

Evje.

Og alene for at du ikke skal tabe en sidefægtning uden mål, uden tro, skal jeg og min huslige lykke ofres! Det går mig koldt ned ad ryggen!

Redaktøren

(stanser).

Ha, ha, ha, ha! Det er godt, du blev dig selv igjen, for så mindede du også mig om at slutte med dette højtidelige vrøvl! — (Ser på uret.) Tre kvarter igjen! — Du får skynde dig!

Evje.

Er det virkelig dit alvor?

Redaktøren.

Jeg spøger ofte med dig, det er sandt. Men det kommer an på, om du finder behag i min spøg imorgen.

Evje.

Så siger jeg dig herved det højtideligste nej! Jeg hæver ikke partiet. Sæt mig i bladet; jeg er en fri mand!

Redaktøren.

Bah, det er ingen af os! — Altså du vil ikke? Farvel!

(Går op mod tværgaden.)

Evje.

Nej, nej, nej, hvor går du hen?

Redaktøren

(stanser).

Ingensteds — eller rettere hjem.

Evje.

Men du gjør dog ikke, hvad du har sagt?

Redaktøren.

He, he, he, he!

(Går.)

Evje

(efter).

Nej, hør! — Nej, så hør dog!

Redaktøren

(vender sig).

Tror du, jeg har tid til at holde ved alle de stationer, din forfængelighed og frygt søger sig op undervejs?

(Går.)

Evje.

Gale menneske, men så hør dog! — (Redaktøren stanser.) Hvad er det egentlig, du vil?

Redaktøren.

Sludder!

(Går.)

Evje

(efter).

Vil du sætte det i bladet, at jeg har hævet partiet?

Redaktøren

(stanser).

Bedre end så, jeg fortæller det fire steder i byen; så kommer det nok ud, og korrespondenterne får tag i det.

Evje.

Men du gir mig et par dages betænkningstid.

Redaktøren.

He, he, he, he, nej der fangede du mig ikke! Nu er valgene, og man må ha en følelse af, at alle velanstændige folk har forladt ham.

Evje.

Men det er jo dog en løgn!

Redaktøren.

Hvad er løgn, og hvad er sandhed? — Men at du skal ud af børskommissjonen og efterhånden skal tabe hver offentlig tillidspost, det skal ikke bli nogen løgn, det kan du stole på. (Slår ud.) Den offentlige mening la'r sig ikke lege med!

Evje.

Og dette af dig!

Redaktøren.

Bah! Den offentlige mening er en meget troløs ven.

Evje.

Hvem er så til syvende og sist den offentlige mening?

Redaktøren.

Nej, anden gang får du mig ikke på glatis. Desuden —: hvem det bæst egentlig er, er meget vanskeligt at sige. (Ser på uret.) Fem og firti minutter!

Evje.

Dette er til at ...! Altså: i bladet kommer det ikke?

Redaktøren.

Opslåede forlovelser går hurtigst med fodpost, he, he, he! (Kræmter og pludselig alvorlig.) Men vil du da ikke selv hæve denne i sandhed ulovlige, utilladelige omgang med et menneske, som forarger alle dine standsbrødre af anseelse?

(Slår ud.)

Evje.

Beroede det på mig, — naturligvis! Han er jo ikke længer et prima papir. — Men min datter ...! Ja, det forstår du dig ikke på! — Dette vilkår er noget helt nyt ... Hør lad os gå op til min hustru?

Redaktøren.

He, he, he, du viste mig døren i formiddag!

Evje.

Ja, husk nu ikke længer på det!

Redaktøren
(ser på uret).

Tredive minutter igjen! Ingen flere udflugter. Vil du, vil du ikke?

Evje
(i kamp).

Nej, — og atter nej! (Den andre går.) Jo, jo! — Dette går på livet løs!

Redaktøren.

»De sikre pengemænd, som ingen hensyn behøver at ta,« — er det ikke så, det lyder, du prima papir? He, he, he, farvel! — Jeg går hjem for at sende gutten i trykkeriet; han har længe nok ventet.

(Går.)

Evje
(efter).

Du er det grusomste, hårdeste, hensynsløseste —

Redaktøren
(som har vendt sig leende, pludselig alvorlig).

Hys! — Kan du se?

Evje
(vender sig også).

Hvad? Hvor!

Redaktøren.

Lige ud!

Evje.

De to?

Redaktøren.

Ja vist, din datter og hr. Harald Rejn.

Evje.

Men han svor jo i formiddag, at han ikke mere vilde komme i mit hus —?

Redaktøren.

— Han vil holde sig til gaden foran dit hus, som du ser! De herrer af oppositionen har altid et baghold,

når de forsikrer noget. De karle kan man stole på! Lad os gå om hjørnet!

(De gjør så.)

Evje.

Stævnemøde på gaden og i tåge! At min datter la'r sig lokke til sådant?

Redaktøren.

Slet selskab fordærver gode sæder! — Du er bare en fusker i det fine, Evje; — du valgte fejl den gang!

Evje.

Men den gang var han endnu —

Redaktøren.

— Ja, ja, jeg ved! En virkelig gentleman vilde ha anet, hvad han blev. Han havde jo en bror!

FJERDE MØDE.

De forrige (bag hjørnet). Harald, Gertrud (langsomt arm i arm).

Gertrud.

— — Under din brors sygdom har du dog set mange og smukke beviser på denne bys gode hjærtelag og forsonlighed, — har du ikke?

Harald.

Jo, jeg har. Jeg har intet ondt set imod ham, bare godt af alle — rigtignok med undtagelse af en.

Gertrud.

Men også han har hjærte! Å, det har ofte syntes mig, som skreg det op af det af længsel og skuffelse! Og just da var han mest bitter.

Harald.

Ja, det skal der ingen skarpsynthed for at skjønne, at han, som gjør så mange ulykkelige, selv er den allerulykkeligste.

Redaktøren.

Hvad fanden er det, de snakker om?

Evje.

Vi står ikke så til, at vi kan høre det. Og tågen dæmper.

Redaktøren.

Så gå frem, da!

Evje.

Ikke før de skilles. Ham alene forstår du!

Harald

(til Gertrud).

Hvad er det, du holder på med?

Gertrud

(har draget en hanske af og derefter en ring).

Min konfirmationsring. Kom med din hånd! Nej, hansken af, forstår du!

Harald.

Skal jeg prøve din diamantring? Jeg kan ikke få den på.

Gertrud.

På venstre lillefinger? Å jo!

Harald

(prøver).

Jo, jeg kan. Hvad så?

Gertrud.

Nu skal du ikke le ad mig. Jeg har gåt og hentet mod til dette hele vejen. Ja, det var egentlig derfor, jeg først vilde gå en længere tur med dig! Jeg vilde tale hen imod det, forstår du!

Jeg er så optaget af, at din lykke, og derved min, beror på, om du formår at være kjærlig. Nu har du snart dette møde ikvæld. Det er afgjørende for dig. Kan du, som svar på al styg forfølgelse, være snil gut, så vinder du alle! —

(Forlegen, piller ved hans knapper, og uden at se op.)

Nu vilde jeg, at ringen skulde minde dig. Den blinker. Det er jeg, det, som gråter, hvis du er hård og glemmer mig og dig. Ja, det er dumt (Tørrer flygtigt

øjnene.); jeg kan heller ikke, nu det kommer til stykket, sige, hvad jeg ... Men bær den!

Harald

(kysser hende).

Jeg skal bære den! (Sagte.) Den skal blinke ind i mit liv med sin rene glans. - -

Gertrud.

Tak!

(Omslynger og kysser ham.)

Redaktøren.

Hvad de nu gjør, er ikke til at ta fejl af, he, he, he!

Evje.

Ja, jeg tåler det ikke!

Redaktøren

(kræmter stærkt).

Evje.

Men hvad er det, du —!

Redaktøren

(går hen til nabohuset, ringer på; man hører klokken. Der åbnes, han går ind).

He, he, he, he!

Gertrud

(ved kræmtingen slap hun Harald).

Der er —!

Harald.

Det må være lige —

(Vender sig, ser de to andre).

Gertrud

(samtidig).

Far! (Løber først; men stanser.) Nej, det er fejgt at flygte!

(Kommer tilbage; stiller sig hos Harald.)

Evje

(kommer frem).

Harald

(hilser).

Evje.

Det havde jeg ikke ventet af min velopdragne datter, at hun nu skulde ha stævnemøde på gaden med — med —

Gertrud.

— med sin forlovede —

Evje.

— med en mand, som har hånet din far og din mor og forvist sig selv fra vort hus.

Harald.

Fra Deres hus vel, men ikke fra min brud.

Evje.

En egen forklaring! Tror De, vi samtykker i at ha en svigersøn, som vrager os forældre?

Gertrud.

Men, far! —

Evje.

— Stille, mit barn! Dette burde du selv ha følt.

Gertrud.

Men du forlanger dog ikke, far, at han skal høre eder udskjældt og sig selv mishandlet i vort hus?

Evje.

Vil du lære dine forældre —?

Gertrud

(lægger armen om hans hals).

Intet vil jeg lære dig; ti du ved det selv, far, at Harald er mere værd, og mere for os, end han, som nu gik!

(I det samme løber trykkerigutten, som er kommen ud fra redaktøren, forbi mod byen).

Evje

(ser ham, prøver at komme løs).

Gå nu, Gertrud! jeg har noget, jeg vil tale med hr. Rejn om.

Gertrud.

Du har intet at tale med Harald om, som ikke jeg kan høre.

Evje.

Jo, jeg har.

Harald.

Men hvorfor kan hun ikke høre det? — De vil ha vor forbindelse hævet.

Gertrud.

Far —! (Slipper ham.) Er det sandt?

Evje.

Nu ja; — siden det ikke kan være anderledes ... det er sandt, d. v. s. for øjeblikket. (Afsides.) Herre gud, De kan jo gjøre det om igjen, når dette er over!

Gertrud

(står som lynslagen).

Jeg så eder sammen! — Ja, så er det!

(Ser på faderen, brister i gråd og iler mod porten, drager i klokken og forsvinder straks.)

Evje.

Hvad var det? Hvad gik der af hende?

Harald.

Jeg tror, jeg ved det. Hun anede, at hendes livssag har været gjenstand for en handel. (Hilser.) Farvel!

(Går til højre).

FEMTE MØDE.

Evje. Senere John.

Evje

(står længe stum).

En handel! — Der er enkelte mennesker, som tar alting så forskrækkelig højtidelig. Det er jo bare en manøvre — for at komme udenfor. (Meget højt.) Hvorfor kan jeg ikke få være udenfor!

Denne forskrækkelige overdrivelse på begge sider! Først hans, det gale menneskes, — og nu igjen Harald

med hans »farvel!« — som om jorden skulde synke under en. Hm, — — jeg føler mig ellers så forladt. Jeg vil op til min hustru, min egen, min gode, kjære hustru; hun vil forstå mig. Der sidder hun oppe og er ræd for min skyld.

Som han skal gå ind gjennem haveporten, står John der.)

John

(hilsende ærbødigt).

Undskyld, hr. konsul!

Evje.

Er det dig, John? Gå din vej! Kom ikke mere i mit hus, har jeg sagt.

John

(meget ærbødig).

Får jeg heller ikke lov at stå udenfor Deres hus?

Evje.

Nej!

John

(ivejen for ham, meget ærbødig).

Ikke her i porten?

Evje.

Stiller du dig ivejen for mig, din slyngel?

John.

Skal jeg hjælpe konsulen at rope om hjælp? (Roper.) Hjælp!

Evje.

Hys, hys, fulde menneske, ingen skandale! Hvad vil du? Skynd dig!

John.

Jeg vil i al høflighed spørge hr. konsulen, hvorfor hr. konsulen har jaget mig?

Evje.

Fordi du er et svin, som drikker dig fuld og taler dumt tøj. Du ved ikke, hvilken forlegenhed du har sat mig i. — Gå nu stille ind til byen!

John.

Å, jeg ved det godt! Jeg gik jo efter Dem og redaktøren hele vejen!

Evje

(tilbage).

Hvad?

John.

Disse artiklerne, som ikke måtte ind. Hele trykkeriet stod og ventede.

Evje.

Hys, hys, John! Har du også snappet op dette? Du er altfor klog; du skulde aldrig ha været i nogen mands hus. — Gå nu; her har du et par daler i drikkepenger, min ven, — farvel!

John.

Mange tusen tak, hr. konsul! — Jo, ser De, jeg tænkte som så: hvor mangen gang har ikke den snille redaktøren siddet hos konsulen om kvælderne, og jeg måttet løbe ærender over i trykkeriet, — og så tænkte jeg, at jeg kunde løbe dette med.

Evje

(længer frem, forfærdet).

Hvad? Hvad har du gjort?

John.

Bare for at tjene konsulen, så løb jeg op, jeg, og sa', at artiklerne måtte ind.

Evje.

Hvilke artikler?

John.

De om konsulen. »Tryk løs!« sa' jeg, — og de trykte løs. Pinedød, hvor det gik, og i posterne med det samme!

Evje.

Hvad har du våget, din — — Å, det er ikke sandt! Jeg så selv trykkerigutten løbe med afbud!

John.

Ham passede jeg op her lige udenfor og sa' ham,

at det alt var besørget fra Evjes af, sa' jeg. Og så gav jeg ham tolv skilling at gå på komedie med; men han måtte springe lige derhen, for klokken var vist over syv. — Om forladelse, er den ikke over syv nu?

Evje.

Å, din kjæltring, din hævngjærrige ...

John.

Hr. konsulen kan få se bladet, hvis hr. konsulen ønsker?

Evje.

Har du bladet?

John.

Ja, hr. redaktøren får altid det første numret sendt, og jeg tilbød mig at ta det med til ham. Men De må så gjærne læse det!

Evje
(snappende det).

Giv hid! Jeg vil straks ... (Går mod porten, stanser.) Nej, min hustru må ikke ... Her! Under gaslygten! — Den væmmelige tåge! — Å, jeg ...! Jo, (Søgende sine briller, sætter dem på.) — jo, det går ... (Sænker avisen.) Hvilket tilfælde! Den forfærdelige skurk! — Hvor er så artiklerne? Her! — (Sænker bladet.) Å, jeg kan ikke! Jeg får sådan hjærteklap, å!

John.

Skal jeg springe efter doktoren?

Evje.

Vil du gå, din —! — (Løfter avisen, sænker den, løfter den.) Altså, her er det! »Børskommissjonen« — Å!

(Sænker den.)

John
(efter ham).

Å!

Evje
(forsøger igjen).

Å, hvor nederdrægtigt!

John.

Å! Gi' på! Gi' på!

Evje
(læsende).

Nej, dette overgår alt, hvad som — å!

John.

Å! Han gjør snart barsel!

Evje
(tørrende sin pande).

Hvor det dog er anderledes at læse grovheder om andre ... end om sig selv! (Læser.) Å! — Å! — Nej, for en forfærdelig, himmelråbende slyngelagtighed! — — Hvad er det, han siger her? Jeg må læse det om igjen! — Å! Å!

John.

Du har ofte om morgenen let, så sengen har rystet under dig, når du har læst avisen.

Evje.

Og jeg, som så ofte har let ad andre! (Læser.) Nej, det går over al forestilling! Jeg kan ikke mere! Jeg er jo borgerlig ødelagt; jeg føler hele verdens latter over mig, han kjender alle mine svagheder og har gjort det så grusomt udtænkt morsomt! (Forsøger at læse.) — — Og her er endnu en artikel! (Læser.) Den begynder endnu værre! (Sænker avisen og puster ud, forsøger atter.) Nej, jeg kan ikke ...! Det får være ... til siden! Det går rundt for mig ... og hjærteklappen, mit tilfælde! — Å, for en djævel, jeg har kaldt for min ven, hvilken sort sjæl jeg har havt ved mit bord, hvilken samvittighedsløs skurk! End skandalen, end skandalen, end skandalen! Hvad vil børsen, hvad vil ...? Nej, jeg kan ikke mere gå ud, i alle fald ikke på flere uger! Og så vil folk sige, han lægger sig syg! Å, å, å! Det er, som alt var forbi!

John
(øm).

Skal jeg hjælpe hr. konsulen!

Evje.

Vil du la' mig være i fred! — Nej, jeg vil hævne mig på ham straks! — Jeg vil ringe på hos ham, jeg vil gå ind til ham og kalde ham en skurk, jeg vil spytte ham i hans åsyn! — Havde jeg min stok hos mig? Min stok! Jeg vil la' den hente ved portneren, og så vil jeg prygle ham rundt gjennem hans egne stuer!

John
(ivrig).

Jeg skal hente konsulens stok!

Evje
(uden at høre).

— Nej, det er bare endnu mere skandale!

Men hvorledes skal jeg dog kunne hævne mig? Jeg må, jeg må gjøre ham noget ondt igjen, noget rigtig, rigtig ondt, noget, som kan forgifte ham hans mad og ta søvnen fra ham ...! Sådanne karle fortjener ikke søvnen! Jeg må også finde på noget, som kan gjøre hans familje ligeså ulykkelig, som min vil bli, når de får læst dette. — Noget, noget, så de kryber sammen i blusel, — noget, som gjør dem rædde, hver gang det ringer, skamfulde for sine egne tjenere ... fy, fy, nu blir jeg jo ligeså ond som han!

Hvad er dog dette for et forfærdeligt håndværk, som daglig sår synd og høster forbandelse. Å, nu, nu, nu forstår jeg, hvad Harald Rejn mente: sådant skal man ikke hjælpe! — Gud, hør mit løfte: sådant vil jeg ikke længer hjælpe!

Hvad skal jeg sige til min hustru? Min gode, velsignede hustru, som endnu ikke aner, hvor beskjæmmet jeg er! Og Gertrud, den gode Gertrud, — ja, hende skal jeg dog i alle fald straks gjøre en glæde! ...

Skjule det for dem kan jeg ikke; — men jeg vil selv fortælle det, så de ikke læser det.

John.

Er der mere, jeg kan gjøre for hr. konsulen?

Evje

(skriger).

Kan du da ikke endelig engang la' mig være!

Fru Evje

(åbner vinduet).

Det må være på gaden alligevel. Evje! Evje!

Evje

(viger, ræd).

Å, der er hun? — Skal jeg svare?

Fru Evje.

Evje!

Evje.

Ja, min ven, her er jeg!

Fruen.

Er du der! Jeg hørte dig og søgte huset rundt. Hvad er det, min ven?

Evje.

Å, jeg er så ulykkelig!

Fruen.

Gud, er du det! Kom, kom endelig op! Eller jeg skal komme ned til dig!

Evje.

Nej, jeg skal komme! — Luk til, eller du forkjøler dig!

Fruen.

Du må vide, Gertrud sidder her og gråter.

Evje.

Herre gud, gjør hun det. Nu kommer jeg, nu kommer jeg!

John.

Jeg skal bringe ham, jeg, frue!

(Gjør mine hertil).

Fruen.

Er det dig, John?

Evje

(dæmpet).

Vil du gå med dig!

John.

Ja, det er mig, frue. Han er så dårlig.

Fruen.

Nej, er han det! Gud, hans tilfælde! Hjælp ham, John!

John.

Ja, jeg skal hjælpe ham.

Evje

(som før).

Vil du!

John

(har ringet frygtelig).

God bedring, hr. konsul!

(op.)

Nu er han afleveret, frue! (Går.) Dette fandt jeg tilfældigt; men du skal få mere!

De to figurer

(sees utydeligt gjennem tågen i den øvre, lige løbende gade).

Første figur.

Tågehejmen, de gamles tanker om tågehejmen, at den lå mod nord, de uklare følelsers hjem —

Anden figur

(forsøger samtidig forgjæves at komme til orde).

Men hør mig, er da forstanden ...?

(Tæppet falder.)

TREDJE HANDLING.

(Hos Halvdan Rejn. Et større rum. Til venstre ligger Halvdan Rejn, påklædt, på en for ham indrettet sofa. Et bord står i baggrunden, et andet fremme til venstre. Der hænger lampe under loftet, og der står en større lampe på bordet i baggrunden. På en stol ved sofaen sidder den ældste bror, Haakon, klædt som en velstående bonde.)

FØRSTE MØDE.

Halvdan.

Så hun kunde ikke komme?

Haakon.

Å nej; det er no dej småe då; — ho kann inkje godt sleppa laus.

Halvdan

(efter en stunds taushed).

Husk på at takke hende for alt godt. De blideste stunder i mit liv er disse hjemme, når hun, du og jeg sad sammen om søndagene og kvælderne.

(Stilhed.)

Haakon.

Ho hadde stor hug til at vita no, korlejdes du var buen til den siste ferdi; — um du, som heve voret uppe i so myken ufred, hadde fred no.

Halvdan.

Fred? Den, som skal gå bort fra lutter ufuldførte ting, kan ikke rive sin sjæl løs.

Haakon.

Du lyt frejsta at leggja det, du vilde, i guds hond.

Halvdan.

Dette er min daglige kamp.

(Stilhed.)

Haakon.

Syster til kona mi var ej fatig enkja og døydde frå try småe born. Men ho var glad. »Vorherre vil

hjelpa dejm betre, når eg er burte,« sa' ho; »for eg var for bråd,« sa' ho; »eg stod visst ofta i vegen.«

(Stilhed.)

Halvdan.

Nu hørte jeg din hustru tale; ti dette har hun engang fortalt mig.

Haakon.

Eg skulde segja deg det frå henne, at ho trur, du og må døya, so det, du vilde, kann få mejr magt. Ho tykjer, at berre no, etter du vardt klen, hava folk skynet betre, kvat det var, du vilde.

Halvdan.

Der er for mig trøst i den tanke, at jeg tar bort, for at det, jeg elskede, skal få vækst. Jeg gav det min fred, min ære blandt samtiden. Jeg gir det gjærne mit liv.

(Stilhed.)

Haakon.

Ber du illvilje til nokon, som stod so hardt imot deg?

Halvdan.

Til ingen.

Haakon.

Inkje til dejm helder, som det er von hava gjort, at du no ligg der?

Halvdan.

Til ingen, ingen!

(Stilhed.)

Haakon.

Kunde du lesa nokot vondt um deg sjølv idag?

(Stilhed.)

Halvdan.

Jeg ved ikke.

Haakon.

So er du vel inkje ferdug endå.

Halvdan.

Nej, jeg er vel ikke det. Kun undertiden er den

brusende verden under mig som et løsrevet sejl, der går for vinden. Oftere er jeg midt nede i den med mine planer, ønsker, bønner ... jeg er jo så ung, jeg var så forsmåd ... jeg havde så meget, jeg vilde gjøre.

(Løfter en sveddug til sin pande, broderen hjælper ham at stryge henover hans åsyn.)

(Stilhed.)

Haakon.

Det må vera deg til trøyst likavel, at Harald tek upp det, du lyt sleppa. — Det er magt i Harald.

Halvdan.

Ja.

Haakon.

Og inkje segjer han mejr, enn som tarvst. Bonden vil skyna honom betre.

Halvdan.

Jeg håber det! Men bare han går her omkring mig, fylder han luften elektrisk, jeg må med, jeg må med, jeg også, — og arbejder mig ganske træt.

Å, det er ofte så tungt at dø fra en stor virksomhed, som man ikke kunde bringe frem!

Haakon.

Men det er då du, som heve skapt honom — og flejre med.

Halvdan.

Jeg har skabt en kamp, ikke mer; en ung kamp er det svært at forlade! — Men den gode gud vil forstå det og ikke undre sig over, at jeg kommer så optaget.

(Det ringer.)

Haakon.

Der hava me Harald.

Halvdan.

Nej, han ringer ikke. — Han går vel desuden og tænker over til ikvæld.

Haakon.

Ja, han skal jo hava et stort møte,

ANDET MØDE.

De forrige. Husholdersken. Senere konsul Evje.

Husholdersken.

Hr. konsul Evje er ude og spør efter Deres bror. Jeg sa' ham, at vi ventede ham hvert øjeblik. — Kan jeg be' ham komme ind!

Halvdan.

Lad ham komme.

(Haakon rejser sig.)

Evje

(uden rejsetøj og hat).

God kvæld! (Ser Haakon.) God kvæld! Er De kommen? Nu, det var bra. Deres kone med?

Haakon.

Nej, ho kunde inkje fyre dej småe.

Evje.

Kan tænke det. (Til Halvdan.) Hvorledes har De det? Ved det samme? Naturligvis, ja. — Hvor er Deres bror?

Halvdan.

Han skal ha sit møde ikvæld.

Evje.

Det store vælgermøde, ja, jeg vil selv med!

Halvdan

(vendende hodet til ham).

— De?

Evje.

Jeg vilde just hente ham hjem, så vi alle fulgtes ad til mødet! Vi vil komme med på tribunen; det skal sees, at vi er med!

Halvdan

(vender hodet fra ham).

Nu, således!

Evje

(til Haakon).

De har ikke svaret mig på mit brev?

Haakon.

Nej, eg tænkte at koma inn her sjølv.

Evje.

Nu, — sælger De?

Haakon.

Nej.

Evje.

Men, beste hr. ... hr. ... hr. Rejn, De har ikke solgt en potet til brænderiet på fem år! Og Deres gård ligger lige op til! I år har De havt den største avl i hele dalen!

Haakon.

Å ja; han var inkje med dej klenaste.

Evje.

Ikke dårlig? Den var overordentlig, og rundt om middelmådig.

Haakon.

Å ja, han kunde hava voret verre.

Evje

(ler).

Det tror jeg! Men hvorfor sælger De så ikke? (Vendt til Halvdan.) Ja, undskyld, hr. Rejn, at vi ved sygesengen kommer ind på forretninger! De ved, en kjøbmand griber altid lejligheden. (Til Haakon.) De får for tiden ingen højere pris end af mig.

Haakon.

Nej, eg heve høyrt det; men det heve so sin ejgen grunn.

Evje.

Sin egen grund? Hvilken?

Haakon.

Eg hadde ejn tenestgut (det er no vel fem år sidan), ejn gild, klok gut. Han for til brenneriet med poteter fyre meg kvar dag, og kvar gong kom han full hejmatt.

So snakkad eg ålvorslegt åt honom, og då svarad han: »korkje du elder brenneriejgaren vardt rike folk, um inkje eg og mine jamliker drakk.«

Du kjender guten. Han kom sidan i di tenesta. Men frå den stundi heve inkje eg selt poteter til nokot brenneri.

Evje.

Men, beste hr. ... hr. ... hr. Rejn, vi kan ikke gjøres ansvarlig for, hvilken brug de slyngler gjør af guds gaver!

Haakon.

Å — nej; — det trur inkje eg helder. Men det er no so, at eg inkje vil vera med lenger.

Evje

(til Halvdan).

Skulde Deres bror måske ikke komme hjem før mødet?

Halvdan.

Det skulde jeg dog tro; endnu er der god tid.

Evje.

Vist er der det; men jeg vilde gjærne ha ham med hjem forinden. Jeg skal sige Dem, (Ler.) jeg har lovet mine damer ikke at komme hjem uden ham. De ved —: damer! — Nu; jeg kan jo gå derind så længe og vente. I har naturligvis, hvad I vil tale om.

Halvdan.

Jeg tror ikke, der er varmt.

Evje.

Nu, nu; gjør ingenting! Jeg sætter mig her. Jeg tar min avis, jeg har den just ved hånden. Og så taler I brødre sammen, som om jeg slet ikke var her. Jeg hører intet, når jeg læser noget, som interesserer mig. (Han sætter en stol tilrette bag bordet til højre, med ryggen til Halvdan. Haakon bringer ham lampen fra bordet i baggrunden.) Å, tak, tak! Tal I, som om jeg slet ikke var her!

(Har taget sin avis frem og sætter sig).

Haakon

(sætter sig atter hos broderen).

Eg skulde nog hava hug til at vera med på møtet, eg og.

Halvdan.

Det må du! – Af Harald vil du få høre, at ethvert folk har sin særskilte opgave; derfor er det et folk. Men så længe folket ikke ser den, er dets politik alene et kjævl mellem de forskjellige standsinteresser, et tilfældigt magtskifte. Længer er vi ikke komne! Jeg har skreget mig tildøde på et torv.

Evje

(for sig, slående i bordet).

Den hele handelsstand er krænket i min person! Jeg møder op i vor forening, jeg vil fremtvinge en almindelig hævn!

Haakon.

Eg trur inkje, her verd betre, fyr kristendomen verd betre. No tenkjer kvar mann berre på seg sjølv og på det, som ser ut.

Evje.

Nej, nej, det går ikke! Hvad vilde folk sige? Han er truffet, vilde de sige.

Halvdan

(for sig).

Også kristenfolket søger kun sig selv, d. v. s. magt. Lighed, frihed står de imod.

Min bror! At løftes op i den evige kjærlighed, højt, højt over det såkaldte kristne samfund, det må dog bli herligt for en såret sjæl! — Og min sjæl er såret.

Evje

(for sig).

At jeg ikke kan nå ham med et dødsstik!

Halvdan.

Men tilgivelse over dem alle! — Du spurte før, om jeg nu kunde læse noget ondt om mig selv. Jeg tror det dog.

Haakon.

So kann eg bera fram det tridje, som ho bad meg segja deg. — Eg heve evat meg litet um det. – Det var,

um du kom i hug, at du skulde mejr enn tilgiva; du skulde beda fyre deim?

(Stilhed.)

Halvdan

(har lagt hånden over sine øjne.)

Jeg gjør det.

(Stilhed.)

Evje

(vikler avisen sammen og kyler den på gulvet).

Nej, jeg holder det ikke ud! Gid den onde — (Rejser sig forskrækket over sig selv og vil ta avisen op; men lige ved den viger han.) — Nej, jeg rører ikke mere ved den, — — ikke i mit liv! (Til de andre.) Undskyld, jeg læste noget, som i høj grad oprørte mig! Deres bror vil nok imorgen fortælle Dem om det. Hu, her er meget varmt herinde; — men det er jo også en sygestue. — Nu kommer han vist ikke. Jeg tror altså, jeg går for ikke at komme for sent til mødet; der blir naturligvis ondt om plads.

— Så bringer jeg ham heller med hjem fra mødet; det er også bedre.

Haakon.

Eg hadde hug til at ganga på møtet. Kannhenda eg fær fylgja med, for eg vejt inkje vegen sjølv.

Evje.

De vil følge med mig, hr. ... hr. Rejn? (For sig.) Det er just udmærket, at jeg kommer ind i salen sammen med en bonde. (Højt.) Ja, lad os gå sammen! Jeg føler mig smigret derved; ti vore bønder, det har jeg altid sagt, det er vore beste folk. — Altså — god bedring, hr. Rejn, hvad jeg vilde sige —: Gud være med Dem!

Halvdan

(har løftet sig på albuen og set smilende på ham).

Der må ha gåt Dem noget imod idag?

Evje.

Hvorfor det?

Halvdan.

Fordi De ellers bestandig er i ligevægt, — udenfor alt.

Evje

(i udbrud).

Men jeg får jo med min beste vilje ikke være udenfor! Jeg har intet højere ønske i verden, det kan jeg forsikre Dem. Nu ja, Deres værdige bror, min svigersøn, — jeg siger det med stolthed! — han vil fortælle Dem det. — Lev vel! — hvad jeg skulde sige ... god ... vil jeg sige: Gud være med Dem!

Haakon.

Skal eg beda hushaldaren koma inn?

Halvdan.

Å, nej; men sig hende, at hun kan komme om en stund.

Haakon.

Farvel so lenge!

Halvdan.

Tak for, at jeg fik se dig! Farvel!

(Synker tilbage; Haakon vender sig endnu en gang ved døren.)

TREDJE MØDE.

Halvdan

(alene).

Der er noget i bladet, som også har rykket ham ud af ligevægten. — Hvad kan det være? Det samme, som idag har gjort Harald så mørk? (Halvt rejsende sig.) Bladet ligger der —?

Nej! Hvad kommer al deres smålighed nu mig ved?

(Synker tilbage.)

»Kunde du læse noget ondt om dig selv idag?« spurte Haakon. Der står altså noget om mig idag? (Lægger hånden pa hjærtet og føler.) Jeg kjender intet hurtigere slag derved. (Rejser sig halvt.) Bladet ligger der —!

(Synker tilbage igjen.) Nej, det er måske at friste sig selv.

Jeg gad ellers vide, hvor mange stationer jeg har nåd frem på rejsen til fredens store stad? Kan deres ondskab endnu nå mig? Den station er jeg dog vel kommen forbi. — — Det var værdt en prøve. Der ligger bladet —! (Tar stokken, som står ved sofaen.) Jeg er dog vel istand til at nå did bort alene?

(Rejser sig helt ved hjælp af stokken, smiler.)

Jeg har ikke mange kræfter igjen nu. (Et par skridt.) Neppe over gulvet. (Går igjen.) Og jeg skulde ha ... så megen sårbar forfængelighed igjen ...

(Kan ikke mere tale, når frem, sætter sig på stolen).

Så færdig må en bli, før ånden kan slippe den siste rest af støvet, som — (Begynder at kare bladet til sig med stokken.) Og så sidder jeg her og karer mere til mig! — Lad ligge! — Ikke mere smuds på vingerne.

Min stakkars bror, han må nu ta det. Hvilken forfærdelig misforståelse, at vi er sat i verden for at gjøre hverandre så meget ondt, som vi bare kan! (Bestemt.) Jeg vil dog se, hvad jeg desværre har testamenteret ham! Jeg vil ha det friske indtryk af usselheden, som jeg forlader. Der er trøst også i det.

(Bøjer sig, tar bladet, hviler sig en stund.)

(Folder det ud.) Dette er jo ikke bladet for idag, men for imorgen, søndag. Hvorledes har han fåt fat i det? Ja vist, for søndag. — »Kom ihu, at du holder hviledagen hellig!« — På den dag skal sjælen søge gud, og så byder de ham dette! Efter at ha læst dette går den fine verden i kirke.

(Skyder bladet fra sig.)

Om dette »kristensamfund« blev indstævnet en dag uden varsel? — Lad os tænke på os selv og ikke på de andre!

(Kaster et øje i bladet.) Er dette mig? »Frihedens siste martyr« —? (Læser.) — — »rigtignok ikke død endnu, men dog allerede kanoniseret af en beregnende bror —«

(Holder inde.) Gud tilgive dem! — — — — (Læser.) »Hans lære vil visseligen også engang få sin lovsang, men forhåbentlig indenfor statens vel stængte fængsler og tugthuse;« (Holder lidt inde.) »— ti derhen fører den sine troende.« — Jesus, at sådant kan siges! — Dog, hvad sa' de ikke om ham? Stille!

(Læser.) »Vistnok taler han imod socialisme; vistnok koketterer han med kristendommen;« (Holder lidt inde.) »— men dermed har han også opnåd at bli en desto sikrere forfører ... og dette var jo øjemedet.«

(Fører hænderne for sit åsyn.) Jeg skulde ikke ha læst det; tilgiv mig! Jeg er endnu for skrøbelig! — Å! — Jeg kjender — — hvad er det? (Fører hånden heftigt for brystet; den river bladet med, som han altså trykker fast til sig uden at vide det.) Jeg må ind! ... På sengen! (Har rejst sig på stokken.) Bare jeg når frem! — Det kommer! — Jeg må —

(Han skynder sig; men vel midtvejs er han ved at falde, slår ud med hånden, som han holdt på brystet uden at finde støtte, raver et par skridt til, falder over tærskelen ind til sovekammeret, så halvdelen af legemet ligger udenfor, halvdelen indenfor.)

FJERDE MØDE.

Halvdan Rejn. Om lidt husholdersken. Siden en jente.

Husholdersken.

Vil De ikke lægge Dem nu? De tåler ikke så meget på én gang. (Ved sofaen.) Hvor er han? Han har dog vel ikke forsøgt på at gå ind alene? (Går hurtig mod sovekammeret, er ved at snuble over ham, går bagover med et skrig.) Hvor er —? (Triver lampen på bordet, iler tilbage, bøjer sig ned, gir atter et skrig, roper.) Hjælp! hjælp! (Ringer, ringer. Jenten kommer.) Halvdan Rejn ligger der! Om han er død eller ikke, må gud vide. Løb efter doktoren! Sæt portene åbne efter dig, og den første den beste mand, du træffer på gaden, ber du skynde sig her op for at hjælpe mig. Der er en, som dør, skal du sige!

Jenten.

Ja!

Husholdersken.

Skynd dig!

Jenten

(udenfor)

Ja, ja!

Husholdersken

(kommer tilbage).

Lever han, eller er han død? Jeg har ikke mod til at undersøge det. At også begge hans brødre skal være borte! (Gråter.) Gud give, at snart nogen kom! — Han er alene i døden som i livet.

Men hvorfor ligger han der? Hvad vilde han oppe? (Ser avisen.) Det skulde da vel aldrig ...? (Sætter lampen på gulvet, åbner avisen.) Ganske rigtigt, det er bladet! Hvem har givet ham det? Jeg kan ikke se det igjennem; men er det som numret, jeg læste forleden dag, (Slipper det, rejser sig med lampen.) så skjønner jeg alt, så være gud retfærdig mod dem, som gjør sådant!

FEMTE MØDE.

Husholdersken. Redaktøren.

Redaktøren

(kommer rask ind).

Er det her?

Husholdersken

(lyser op mod ham, forfærdet).

Hvad vil De her?

Redaktøren.

Hvor er jeg da? En jente kommer løbende, siger, jeg må op og hjælpe til med en døende. Hvad skal jeg gjøre, eller er det ikke her?

Husholdersken.

Og dig var det, hun traf? Så traf også gud dig!

Redaktøren.

Hvad er dette for noget væv? Er det ikke her, så sig det straks!

Husholdersken.

Jo, det er her. Der ligger han!

Redaktøren.

Så skal vi vel hjælpe ham i seng?

Husholdersken.

Ja. Men ved du også, hvem du hjælper?

Redaktøren

(for sig).

Så vi er dus? (Højt.) Nej, men hvad kommer det mig ved?

Husholdersken.

Jo, for du har dræbt ham.

Redaktøren.

Jeg? — Hun er gal.

Husholdersken.

Han, som ligger der, er Halvdan Rejn. Og det var bladet om sig selv, han læste. — Kom nu og tag i! Hun går ind i sovekammeret med lampen. Man hører hende siden indenifra.) Tag nu og løft ham! Du får tænke på det siden.

Redaktøren

(bøjer sig for at ta i, rejser sig).

Han er neppe død endnu.

Husholdersken.

Så må du just ta fat, og det straks!

Redaktøren

(bøjer sig atter; men rejser sig endnu en gang)

Lad mig heller ta fat ved hodet.

Husholdersken.

Hvorfor?

Redaktøren.

Fordi ... om han kunde slå øjnene op —

Husholdersken.

Så må han ikke se dig. (Kommer frem, men uden lampen.) Gå du derind og tag i hodet! (Han går.) Hvad var det?

Redaktøren
(indenifra).

Jeg gled. Her er noget vådt.

Husholdersken.

Ja, det er blodstyrtning, han har havt. — Tag nu i!

(Han bæres ind. En stund tom scene.)

Redaktøren
(kommer ind, tørrende sin pande. Han går frem, trædende på sit blad, tilbage igjen og gjør det samme, men lægger ikke mærke til noget).

... Et ondt tilfælde ... Man skriver ikke blade for døende folk ... Det er jo ikke min skyld.

Blod på min hånd? Det er sandt, ja! (Tørrer med lommetørklædet.) Men nu kommer det på tørklædet? (Kaster dette.) Nej, det bærer jo mit navn. (Tar det op igjen.) Ingen kan sige, at dette er min skyld. (Sætter sig, rejser sig, tørrer panden med lommetørklædet. Han lægger først mærke til det siden.) Der kom da vel ikke blod på panden? Jeg synes, jeg kjender det! (Prøver med hånden, prøver igjen.) Nej. (Sætter sig, rejser sig.) Lad mig gå herifra.

(Stanser.) At jeg også skulde komme her op! Just ikvæld skulde jeg ikke få mit blad og gå ud! Dette er næsten mere end et tilfælde. —

Ja, jeg ante jo ofte, at det måtte komme. — Lad mig nu gå!

(I lige linje med sovekammerdøren.)

Mon han er død? Jeg tror, jeg henter doktoren. — Nej, det gjorde vist jenten. — Og han har neppe mange stunder igjen, jeg så det. (Vender, peger ud og kommer fremover.) »Der går han, som dræbte Halvdan Rejn!

— Han måtte selv hjælpe ham op af bloddammen!« — Og så vil de se på mig som på —

(Sætter sig.)

Nej, lad mig nu gå! (Gjør et par skridt, stanser forfærdet.) Artiklen imorgen! Den er jo endnu værre! (River uret op.) For sent! Posterne! — — Jeg skulde ha givet —! (Stanser.) Jeg har intet, som det er værdt at gi.

Imorgen er dette kjendt over hele byen; samtidig læser man min nye artikel. Der vil rejse sig et folkeopløb, man vil sætte efter mig som efter et rovdyr.

Hvad gjør jeg? Jeg lister mig væk fra byen —? Der vil bli en glæde bag mig, — som jeg dog ikke under dem! Nej, efter et fejlgreb kan jeg ikke slutte; alene efter en sejer.

Det er forbandelsen, at aldrig, aldrig er det belejligt at slutte! (Af hjærtets dyb; men dæmpet.) End den, som kunde slutte! Slutte, slutte! Om bare én dags fuld fred! — Kan jeg få den?

(Sætter sig.)

Nej, nej, lad mig nu gå! (Rejser sig.) Morgendagen får bli, som den kan. (Stanser.) Der ligger bladet, han læste! (Går om det.) Jeg vil dog ta det bort — og brænde det. (Tar det.) Jeg kan ikke brænde det her; der kunde komme nogen.

(Vil få det i lommen uden at ordne det; må ta det frem for at lægge det sammen.)

For søndag? Altså ikke numret for idag? Et gammelt nummer? — — Så er jo det hele en fejltagelse! (Må stanse af bevægelse.) Lad mig se én gang til! (Åbner det sitrende.) Jeg fortjener det ikke; men sæt dog —! (Læser.) Søndagen den — Morgenavisen! Den her! Hvorledes i al verden? — —

(Forfærdet.)

Artiklerne om Evje! De står? Sendte jeg ikke bud? Skrev jeg ikke?

Også dette skal lægge sig til! Også trykkeriet våger at sammensværge sig mod mig! Nej, er det på ruinen

løs, det skal gå, så skal man da endnu én gang finde mig! Hvad kan til syvende og sist jeg gjøre for, at et skjørhode dør, eller at trykkerifolkene er drukne, og faktorerne har delirium! Jeg forfølger mit mål gjennem alle tilfældigheder og kunster, og jeg skal knuse dem ... jeg skal knuse dem ... jeg skal ...

(Får et anfald af raseri.)

SJETTE MØDE.

Amanuensis. Jenten. Redaktøren.

Redaktøren

(farer sammen).

Hvem er der? — Hvad vil De?

(Jenten går hurtig ind i sovekammeret.)

Amanuensis

(har stanset; kold).

— Spørge: hvad vil De her?

Redaktøren.

Jeg? — Å, jeg blev ropt op for at hjælpe den syge i seng.

Amanuensis

(som før)

Nå, — så det var Dem!

(Taushed.)

Redaktøren.

Har De aldrig set mig før?

Amanuensis.

Jo; — jeg har endog før hørt Dem skjære tænder.

(Ind i sovekammeret.)

Redaktøren

(står en stund, ser efter ham).

Som disse kolde øjne så på mig, således vil alle se

på mig imorgen. »Alles hånd mod én, og én mod alles!« — det kan bare ha én ende.

Ikvæld møde; Harald Rejn tar dem med storm. Imorgen broderens død — og min nye artikel. Dertil hine om Evje, som n u bare øger harmen. — Om to dage valg; ja, nu blir han valgt! — —

Så kan jeg ligeså godt slutte straks. Jeg kan bytte med den første den beste ulv, som ejer en hule.

Disse to kolde øjne! (Gyser.) Sådan vil a l l e se på mig imorgen! Panseret er brustet!

Amanuensis

(kommer tilbage, redaktøren prøver straks at påtage sig den gamle holdning).

Jeg ved ikke, om det kan fornøje Dem at høre, at det er forbi.

Redaktøren

(mumlende).

Skurk!

Amanuensis.

Den gamle husholderske kjender ikke kraft til at gå hid og sige Dem to ord, de eneste, han talte. — De var: tilgiv ham!

(Går.)

Redaktøren

(sætter sig).

Nej, jeg kan dog ikke findes her. (Rejser sig, går, men som om han var ræd for at vække nogen. Stanser, da han er kommen i lige linje med sovekammerdøren, vender sig mod den, hæver begge armene, siger endelig:) — Tilgiv også mig!

(Tæppet falder.)

FJERDE HANDLING.

(Stor sal hos Evjes. Lysekronerne tændte, ild i kaminen og i en ovn i det ene hjørne. Elegant møbleret, men med overdrag. Der står sofaer med små borde foran og lænestoler foran disse til begge sider nedover; men værelsets midte er aldeles fri. Foruden hoveddøren en stor dør ind til spisestuen til højre.)

FØRSTE MØDE.

Ingeborg

(ifærd med at ta overdragene af møblerne, dem hun lægger omhyggelig sammen; hun har holdt på med dette en stund, før doktoren kommer, og uden at lade sig skiple blir hun ved dermed under hele scenen. Det ringer; hun går ud og åbner. Doktoren kommer ind, vinterklædt, fulgt af Ingeborg).

Doktoren.

Ej, ej! Er det her ikvæld?

Ingeborg

(har optaget sit arbejde).

Ja.

Doktoren.

Hvor er værtsfolket?

Ingeborg.

De er på mødet.

Doktoren.

Allesammen?

Ingeborg.

Allesammen. Frøkenen gik først —

Doktoren.

Ja, hende så jeg nok! —

Ingeborg.

Konsulen og en til, jeg tror en bonde, kom og hentede fruen.

Doktoren

(for sig).

Så er her foregåt noget. (Højt.) Sig mig, Ingeborg, har han været her siden, han —

(Går på en egen måde, kræmter.)

Ingeborg.

Å, redaktøren; — nej.

Doktoren

(for sig).

Men hvad er så hændt? — (Højt.) Nu ja, her er altså fest ikvæld, og da dragene tages af, som jeg ser, får jeg også ta mit drag af. (Tar af sig, gir alt til Ingeborg, som bærer det ud.) Jeg vilde også i Evjes sted gjøre fest for en svigersøn som denne efter et møde som dette! — Han er ikke veltalende i den gamle forstand med modsætninger, stigninger, overraskelser og hele det ruskomsnusk; men han er en mand! Ha, ha, ha, han står inde for, hvad han siger, og han siger, hvad han lyster!

Og så den velsignede Gertrud! Følge ham ind i salen, og da der ikke er en eneste plads igjen, sætte sig op blandt kommitéen og sidde og se på ham med et par troende blå øjne, som var der ikke et andet menneske tilstede. Og dog så vi alle på hende! Hun hjalp ham mere, hun, end ti gode talere. Hendes tro vakte uvilkårlig andres. Hun kan dø på sin tro, hun! — Ja, ja, ja! — Den, som havde den, ja!

(Ingeborg kommer.)

Nu! (Slår hænderne sammen og gnider dem.) Hør, Ingeborg! (Med højtidelighed.) Ved De, hvad Deres menneskerettigheder er for noget?

Ingeborg

(ved sit arbejde).

Nej. — Det er vel noget, jeg har fortjent, det.

Doktoren.

Ja, hver dag.

Ingeborg.

Så er det kanske maden?

Doktoren
(leende).

Nej, spise dem kan De skam ikke. — (Højtidelig.) Læser De aldrig bladene, Ingeborg?

Ingeborg.

Bladene? — Å det, som kommer i kjøkkenet. Jo, hver dag, før vi går på torvet —

Doktoren.

Nej, ikke det; men —

Ingeborg.

— å det, som hver morgen bæres ind til konsulen? Nej, det læser jeg ikke. — Det skal være så grovt.

Doktoren.

Ja, ja; — har De ikke smag på det, som er grovt, De da?

Ingeborg.

Å, det har vi simple folk så nok af hver dag, om vi ikke skal læse det. — Men de fine trænger kanske til det.

Doktoren.

Ingeborg er meget vis. — Men Ingeborg må vide, der nu står en kamp om, om, — ja, det kan være det samme, hvad det er om. Men både redaktøren og Rejn kommer her i huset, og de er det, som især slås. Bryr De Dem ikke om, hvad de slås om? —

Ingeborg
(bestandig ved arbejdet).

Ja så, så de slås. — Nej, ikke det gran!

Doktoren
(for sig).

Ha, ha, ha, det er den forskjel på Ingeborg og mig, at jeg har bare en naturhistorisk, æstetisk interesse af kampen, og hun har slet ingen. Jeg gad vide, hvem af os to der er længst borte fra den rette tro i politiken — fra »borgerpligterne«, som de kalder det? — (Højtidelig.) Ingeborg: Ved De, hvad Deres borgerpligter er for noget?

Ingeborg.

Borgerpligter? — Ja, det er vist mulkt.

Doktoren.

Ja, det er ovenikjøbet en meget dyr mulkt.

Ingeborg.

Konsulen blev mulkteret, fordi gaden ikke var fejet. Portneren var syg. —

Doktoren.

Ganske rigtigt, der var en af borgerpligterne ude! Hør, Ingeborg, skal her være selskab ikvæld?

Ingeborg.

Nej, her er dækket til ganske få.

Doktoren.

Hvorledes er her dækket?

Ingeborg.

Å, for flere retter og mange vine ...

Doktoren.

Se, se! (Det ringer, hun går.) Der er de! Der er de! La, la, la, la! her skal bli hyggeligt!

Ingeborg.

Det er brev til doktoren.

Doktoren.

Au, au!

Ingeborg.

Budet var ikke viss på, om De endnu var ved mødet eller her.

Doktoren.

Hvorledes vidste budet —? (Har fåt brillerne frem.) Å, fra min amanuensis! Det er en anden sag. Han vil naturligvis ha hjælp eller råd; — nej, det skal han være fri for! Jeg har løbet nok idag. — Sig budet, at jeg ikke har tid! Der er borgerpligter ivejen. (Roper efter hende.) Og menneskerettigheder med!

Doktoren

(som har åbnet konvolutten).

Nej, jeg vil skam ikke læse det; ti så kommer spørs-

målet til at plage mig i hele kvæld. Jeg kjender mig selv. (Putter seddelen i lommen.) Ikvæld vil jeg ha det hyggeligt!

(Pludselig.)

Jeg gad vide, om redaktøren har det hyggeligt ikvæld? Var han på mødet? En mærkelig figur! En kildrende ondskab! Mod som en løve; slås til den siste blodsdråbe!

Men hvad slås han egentlig for? Se, det har altid interesseret mig; for det er ikke klart. (Til Ingeborg.) Nu? —

Ingeborg.

Budet er gåt. — Ja, jeg sa' ikke alt det til ham, som De bad mig om.

Doktoren.

Nej, naturligvis. Pokker skulde bry' sig om alt det, jeg siger. (Det ringer.) Der er de endelig! Nu skal vi få en hyggelig kvæld!

ANDET MØDE.

Evje. Fru Evje. Doktoren. Ingeborg
(som under det følgende tar imod de ankomnes rejsetøj og bærer det ud).

Doktoren.

Første mand!

Begge.

Var også du på mødet?

Doktoren.

Hvor skulde jeg ellers være?

Evje.

Så du mig?

Fruen.

Nej; der var jo så fuldt.

Evje.

Men jeg var krøbet op på en bænk?

Fruen.

Evje stod på en bænk!

Doktoren.

Det gjorde jo så mange.

Evje.

Jeg vilde sees! — Hvad her har været for historier idag, du!

Fruen.

Du kan ikke forestille dig det!

Doktoren.

Jo vist kan jeg skjønne, at her må ha hændt noget!

Begge.

Å —!

Doktoren.

Men hvad er det da?

Evje.

Artiklerne står imorgen i avisen.

Doktoren
(skriger).

Står de! — Ja, jeg fandt ham ikke!

Evje.

Men jeg fandt ham!

Doktoren
(ivrig).

Nu da? —

Evje.

Ja, det skal jeg fortælle dig altsammen en anden gang. — Men jeg har alt læst dem —

Fruen.

— og har fortalt mig dem!

Doktoren.

Er de grove?

Evje.

Å — å!

Fruen.

Å, å — å!

Doktoren
(ikke uden glad nysgjærrighed).

Så, de er så grove?

Begge.

Å — å — å — å! —

Doktoren.

Og derfor gik I på mødet!

Evje.

Naturligvis: schak mod schak! — Det var min hustru, som fandt på det.

Fruen.

Ja, kjære, det lå da så nær.

Evje.

Hele familjen på mødet! Så skjønner byen, at det er den lumpneste politiske forfølgelse, fordi jeg har taget parti med min svigersøn.

Fruen.

Ti nu har vi taget parti!

Evje.

Ved du, der er noget spændende i at være med om sådant noget, — noget friskt, noget —

Doktoren

(baglængs).

Begynder du også?

Evje.

Ja! Når jeg ikke får være udenfor, så tar jeg parti!

Doktoren

(stærkt).

Så I Gertrud?

Begge

(i lange, hjærtelige toner).

Ja, herre gud, end Gertrud!

Doktoren.

Så I, da hun kom med ham ind?

Begge

(som før).

Ja, da hun kom med ham ind!

Doktoren.

I vidste kanske ikke af, at hun var der?

Begge.

Jo! —

Fruen.

— hun havde sagt, hun vilde gå med.

Evje.

Men da vi skulde hente hende, var fuglen fløjen!

Doktoren.

Og så vakker som hun var! Og som alle mennesker så på hende! — Og som hun så på ham? —

Fruen.

Måtte jeg ikke flere gange gråte. Jeg strævede så med at skjule det.

Evje.

Det behøvede du ikke, mor! Der har gud givet os en stor glæde! Hendes tro, hendes kjærlighed skinnede så ud af øjnene, at det gik mig til sjælen. Jeg blev som tændt!

(Tørrer sine øjne.)

Doktoren.

Men han, — hvad? — Der kan ingen tænke på at stanse ham. Vi har været nogle store dårer.

Evje.

Vist har vi!

Doktoren.

Han er ikke egentlig veltalende —

Evje.

— akkurat, hvad jeg sa' til min hustru! Han er ikke egentlig veltalende; men han er —

Doktoren.

— en mand!

Evje.

En mand! Nej, netop, hvad jeg sa'; ikke sandt!

Fruen.

Jo. — Og jeg siger, han er en mand, så stærk,

at han har råd til at være kjærlig. For det var han da virkelig.

Evje.

Ja, det var han! —

Doktoren

(leende).

Skjønt han også var stræng!

Evje.

Men det har de godt af, alle disse — he!

(Det ringer, ringer, ringer.)

Alle.

Der er han og hun!

Fruen.

Lad os ta imod dem!

(Alle iler opover.)

Doktoren

(da de er komne op).

Nej, hør: lad os ta imod dem i den andre enden af salen, så må de gå i triumftog helt op til os!

Evje og fruen.

Ja!

(Alle frem igjen.)

TREDJE MØDE.

Doktoren. Evje. Fru Evje. Harald Rejn (kommer noget hurtigt). Gertrud (hoppende ved hans arm).

Doktoren, Evje, fru Evje

(mens de andre kommer fremover til dem).

Bravo! Bravo! Bravo!

(De klapper i hænderne.)

Gertrud

(uden at slippe hans arm).

Dette er min mand! Dette er min mand! (Kaster sig om hans hals, gråter og kysser ham, derpå til moderen på samme måde, derpå til faderen og hvisker i det samme) Tak!

Doktoren.

Å — mig også!

Gertrud

(efter en øjeblikkelig betænkning).

Ja, — du også!

(Doktoren hjælper hende af med tøjet og taler med hende, hviskende og leende.)

Harald

(tar Evjes hånd).

God kvæld!

Evje.

Tilgiv mig!

Harald.

Af hjærtet!

Fruen

(idet hun hilser på ham).

Og så er alting godt!

Harald.

For bestandig!

Evje, fru Evje.

For bestandig!

Harald.

Og tak, fordi I kom på mødet.

Evje.

Det var jo ikke mere end vor pligt! Du —: så du mig?

Harald.

Hele tiden! Men var det et sansebedrag, eller stod ikke nede på gulvet ved siden af dig, men lidt mere i mørket, min bror Haakon?

Evje, fru Evje.

Det var ham!

Evje.

Jeg hentede ham hos din bror Halvdan.

Harald.

Nu gud ske lov! Det har været en glæde for Halv-

dan! — Vi tænkte, Gertrud og jeg, først at gå indom til ham, før vi gik hid. Men så så vi, at lyset alt var slukket. Han sov.

Evje.

Jeg skal hilse dig fra ham. Han har det godt. —

Harald.

Men Haakon?

Evje.

Også godt! En staut bonde, du! Jeg bad ham gå med hid nu. Men han var træt efter rejsen, sa' han.

Fruen

(til Ingeborg, som nu kommer fra spisestuen).

Er det færdigt?

Ingeborg.

Ja.

Fruen.

Så kommer vi.

(Ingeborg åbner begge døre, så man ser ind i en stærkt oplyst spisesal.)

Doktoren, Evje.

Ja, tilbords, tilbords!

Doktoren.

Men højtideligt! Lad os rigtig nyde kvældens glæde! — Du Evje, åbner toget, så kommer de to unge —

Gertrud

(som har talt med Harald).

Ja!

(Tar hans arm.)

Doktoren.

Og sist fruen og jeg!

(Byder armen).

Evje.

Fremad! (Det ringer, han stanser.) Hvem kan det være? — Så sent?

Doktoren.

Nogle venner, som også kommer fra mødet.

Fru Evje.

Nu, så må vi vente lidt! (Til Ingeborg, som går for at åbne.) Lad spisebordet drage ud, og læg kouverter på til så mange, som kommer.

Ingeborg.

Ja!

(Går for at åbne, det ringer igjen.)

Doktoren.

Utålmodige venner! Så meget desto bedre; ti da er de oprømte efter mødet.

(Det banker.)

Alle

(på én gang).

Kom ind!

FJERDE MØDE.

De forrige. Redaktøren (uden rejsetøj, men med hatten på, som han glemmer at ta af, før han næsten er helt fremme. Han går bent på Evje, som er gåt over til venstre).

Alle

(idet de ser ham i døren).

Ham!

(Gertrud trykker sig tættere til Harald. Disse er nu helt til højre.)

Redaktøren

(da han står hos Evje).

Jeg vilde endnu én gang, ligesom i gamle dage, ikke gå tilsengs uden at ha sagt dig — ikke denne gang: tak for idag, men: om forladelse! (Han taler roligt, men med en bevægelse, som han dæmper.) Det er en uheldig misforståelse. Artiklerne er indtagne mod mit udtrykkelige forbud. Jeg ved ikke hvorledes.

Evje.

Jeg har læst dem.

Redaktøren.

Har du læst dem?

Evje.

Ja, det blad, som var bestemt for dig, kom til mig.

Redaktøren.

Således! — — Om forladelse, gamle ven! — Vil du ikke gi mig hånden?

Fruen

(frem)*).

På ingen måde skal han det!

Redaktøren

(ser over skuldrene flygtigt på hende).

Lad ingen komme imellem os i denne stund! Du ved ikke —! Jeg havde mere end hundre gange i mit liv gjort, hvad jeg nu gjør, havde jeg ikke været ræd for, at folk skulde kalde det affektation, når det kom fra mig, — og ha tilbagevist mig. Gjør det ikke, du! — Og allermindst nu —! Hånden, Evje! Jeg ber, så alle hører det og ser det —

Evje

(ser ud til at vakle).

Fruen.

— Nej, du skal ikke! Ikke førend han har sluttet sin bladvirksomhed. Ellers har vi det om igjen imorgen. Han er jo ikke sig selv mægtig.

Redaktøren

(som før).

Jeg slutter.

Fruen.

Å, det har han sagt så ofte! Ingen tror det mere. Nej, den mand, som kan drive sit politiske had så vidt, at han mod en barndomsven, i hvis hus han til dette øjeblik daglig er kommen, kan skrive som mod en forbryder, — og det fordi han har en svigersøn eller en

*) Evje, redaktøren, fruen, doktoren (foran bordet til højre), Harald, Gertrud (bag).

tjener, som ikke behager ham, — nej, ham rækker man ikke hånden, samme dag artiklerne står.

Redaktøren

(har hele tiden havt ryggen vendt mod hende og ser ikke på hende).

Evje, du er god, jeg ved det. Hør ikke andres råd nu! — Stunden er for mig meget svær. — Du gjør en god gjærning! — Din hånd! — Eller et ord! — — Jeg er stillet så nu — at jeg må ha, hørligt, synligt, ét menneskes tilgivelse, eller jeg —!

Fruen

(med fynd).

Ja, angre De! Det har De godt af! Men få ikke straks tilgivelse; ti det har De ikke godt af! De bør også én gang lære, hvad det er at såre en menneskesjæl. De træffer bare på folk, som De pisker den ene dag, og som falder tilfode den andre — af frygt eller forfængelighed. Og vi andre — gud nåde os! — har vi taget det alvorligere med Dem? Nej, vi forstod ikke, hvad det var, før det traf os selv. Men just derfor skal vi nu ta det, som det bør tages! Det onde skal mødes!

Doktoren

(bagover til Gertrud og Harald).

Hun er dog sin fars datter, når det kommer til stykket!

Redaktøren

(vender sig nu til hende, knytter hånden ved sin side, men kjæmper svaret ned endnu en gang).

Du vil ikke gi mig hånden, Evje? Ikke et forsonligt ord?

Evje.

Jeg tror, min hustru har ret.

Redaktøren

(neppe styrende sig).

Du er en svag mand, jeg ved det —

Evje.

— Hvad mener du med det?

Redaktøren
(fattende sig).

— men vær det ikke denne gang! Kunde du vide alt, så burde du ikke nægte mig, hvad jeg ber om. — Her er andre tilstede, — og derfor —

Doktoren.

Vi skal gå!

(Harald, Gertrud vil det samme.)

Fruen.

Nej, I skal bli! Han skal ikke ha sin vilje også denne gang.

Redaktøren.

Nu, så gid —! — — Det er dog sandt, at de er hårdest, som aldrig har været fristet, — og at de ubarmhjærtigste af alle er sårede kvinder.

Fruen.

Nu kommer den rette frem!

Doktoren
(ikke uden glæde).

Ja, nu kommer han!

Redaktøren
(endnu en gang styrende sig).

Evje, du, som kjender mig, ved, hvad dette koster mig … og kan derfor slutte dig til den nød, jeg er i. — Aldrig har —

Evje.

Jeg tror dig; — men jeg er ikke sikker på dit næste øjeblik. — Du har så mange.

Redaktøren.

Det næste er, at jeg slutter, så sandt —

Fruen.

Ikke sværg! En mand, som snart tigger om et godt ord, snart kaster et ondt ud, han er ikke færdig til at love nogen ting, — og han er heller ikke færdig til at få tilgivelse.

Redaktøren
(i udbrud).

Nej, så ramme mig også alt det, jeg vilde fly, om jeg mere skal tigge dig eller noget menneske om det, som er godt! I har just nu lært mig, at jeg kan undvære det! Jeg føler mig over eders fejge ubarmhjærtighed! (Til Evje.) Du er en usselryg! Og det har du altid været bag din vanegodslighed og kløgt. (Til fruen.) Og De, som har let så hjærteligt af min såkaldte ondskab og nu med én gang har fåt en så stærk dyd, — (Til begge.) å, I er begge som ejeren af mit blad, — — I har taget hele fordelen af mig, så længe det gik an, — det fik jeg øje for idag! Og som I er, så er alle, som viser mig venlighed —: hemmelige aktietagere i mig, til sikkerhed for sig selv og til forfølgelse af andre, — å, ligeså brødefulde som jeg, bare forsigtigere, flauere, fejgere —!

Evje.

— Vil du straks forlade mit hus, som du nu atter har forstyrret!

Fruen.

Hvorledes tør De overhovedet mere komme herind?

Redaktøren.

Nej, nu går jeg ikke, før al den harm, mit hjærte bærer, er blet frygt i eders! Ti nu vil jeg ikke slutte! Nej, af hans død skal netop respekten for mig stige! Den skal slå som en borg af bajonetter om mig. Der går han, som kan, hvis han vil, dræbe et menneske med sit ord! Det skal gi respekt!

Harald Rejn, doktoren, fruen.

Hvad taler han om?

Redaktøren
(hører alene Haralds stemme).

Å, De, — jonglør! som står op og tar bifald bag Deres brors varme lig, — kom ikke med fraser til mig, De er uslere end jeg! Ti sådant kunde jeg ikke ha

gjort; jeg kunde ikke nu stå utålmodig på sprang ind til champagne og festtaler — — å, hvor jeg foragter al denne løgn og letsind!

(De andre har set spørgende på ham og på hverandre.)

Harald.

Er min bror død?

Fruen

(samtidig).

Er din bror død?

Gertrud

(samtidig).

Jesus, er Halvdan død?

Evje

(samtidig).

Er han død? Umuligt!

Doktoren

(samtidig).

Er Rejn død, — og jeg —?

Evje.

Jeg så ham frisk for et par timer siden?

Redaktøren

(som har vaklet, udbryder).

Vidste I det ikke?

Alle

(undtagen doktoren).

Nej!

Doktoren.

Seddelen, seddelen!

(Søger den og sine briller.)

Redaktøren.

Jeg er bare skabt til ulykke!

(Synker i stolen.)

Doktoren.

Jeg har et brev fra min amanuensis. Jeg har ikke læst det!

Fruen.

Læs, læs!

Doktoren

(læser).

»I al hast. Da De sandsynligvis går til Deres gamle venner efter mødet og der træffer Harald Rejn, så falder det vistnok i Deres lod at meddele, — (Redaktøren rejser sig som for at gå, men står.) — at Halvdan Rejn omtrent kl. 8 er død af et nyt anfald af blodstyrtning!« —

Harald

(gir et skrig, slipper Gertrud, redaktøren holder sig til bordet).

Doktoren

(læsende).

— »Ingen var hos ham; man fandt ham over tærskelen til sovekammeret; et nummer af bladet lå bag ham.«

Harald

(med et højt skrig, styrter rasende frem mod redaktøren).

Gertrud.

Ringen, ringen!

Harald

(stanser, finder sig selv igjen, slår hænderne sammen over sit hode og brister ud i smertelig gråd).

Gertrud

(har slåt begge armene om hans liv. Hun holder ham så, til han endelig føler det og lægger sit hode til hendes og armene om hendes hals).

Doktoren

(med den åbne seddel i hånden og den andre hånd på Haralds arm, indtil denne mærker det, — læser).

— »Den gamle husholderske meddelte mig, at han bare havde talt to ord, og de var —: tilgiv ham!« —

Harald

(i et nyt anfald af gråd).

Doktoren

(venter lidt; derpå som før).

— »Tilfældet, eller kanske noget mere, vilde, at jen-

ten, som løb efter hjælp, netop traf den mand, som havde voldt ulykken, og han blev den, som sammen med husholdersken lagde ham i hans dødsseng.«

Alle

(ser på redaktøren).

Evje.

Derfor var det, han kom!

(Stilhed.)

Gertrud.

Harald!

Harald

(halvt vendt fra hende i kamp og bevægelse, vil ikke vende sig).

Gertrud.

— kunde han det —

Redaktøren

(holder hånden afværgende op).

Nej —!

Gertrud

(stille hen til ham).

— — Men så vis, at De vil fortjene det! ... Slut!

Redaktøren.

Jeg har sluttet! — (Til fruen.) De havde ret ... Jeg har atter selv bevist det! — Men nu er panseret brustet. — Nu kan et barn overvinde mig, og det har et barn gjort. Ti hun har bedt for mig, og det har jeg aldrig før hørt nogen gjøre.

(Lægger hånden over sine øjne, vender sig og går. Idet han er i døren, ringer det.)

FEMTE MØDE.

Harald, Gertrud, Evje, fru Evje, doktoren. Ingeborg (kommer ind efter) Haakon Rejn.

Gertrud

(som just har omsluttet Harald og hvisker til ham, spørger).

Hvem er det?

Harald.

Det er min bror.

(Går imod ham, tar hans hånd, kaster sig derpå til hans bryst.)

(Stilhed.)

Harald

(da han slipper).

Du fik altså tale med ham i eftermiddag?

Haakon.

Ja.

Fruen.

Nu foreslår jeg, at vi alle går hen til ham.

Evje, Gertrud.

Ja.

Fruen

(til Ingeborg, som står bortvendt mod døren).

Bær ind rejsetøjet igjen og tag siden af bordet.

(Under det følgende bærer Ingeborg ind i flere omgange. Enhver tar på sig.)

Harald

(som ikke et øjeblik har kunnet stanse sin bevægelse).

Her, Haakon, er min brud.

(Går straks fra dem.)

Haakon.

Ja, er pakti no innvigd av ålvora, so lat ho ogso halda fram i ålvora!

Doktoren

(som derpå hjælper hende med tøjet).

Nu; det behøver De ikke at be' hende om. Hun trænger heller til at ta det lettere.

Haakon.

Å — ja; kann ho leggja alt i guds hond, so kann ho altid taka det lett.

Fru Evje.

Det er nok heller vor fejl, at vi tar det for let.

Evje.

Men så får vi undertiden en lære.

Gertrud

(til Haakon).

Jeg længes så til at komme op til Deres hustru.

Haakon.

Å — ja; me lyt finna kvarandre og halda ihop, me, som taka livet på same måten.

Fruen.

Skal vi så gå, børn?

Harald

(frem til Haakon).

Følg du Gertrud, Haakon, — jeg vil få lov at gå alene.

(Går, de andre efter.)

(Tæppet falder.)

BJØRNSTJERNE BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

IX

INDHOLD.

INDHOLD.

INDHOLD.

BJØRNSTJERNE BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

FOLKEUDGAVE

NIENDE BIND

KØBENHAVN

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG

FR. BAGGES BOGTRYKKERI

1901

En Fallit er optrykt efter 4de Oplag (1897), Kongen efter 3die Udgave (1885). Tekstrevision og ændret Retskrivning ved Carl Nærup.

EN FALLIT

DE HANDLENDE.

Tjælde, grosserer.
Fru Tjælde.
Valborg, } deres døtre.
Signe, }
Løjtnant Hamar, Signes forlovede.
Sannæs, Tjældes fuldmægtig.
Jakobsen, bryggermester hos Tjælde.
Advokat Berent.
Administrator.

Sognepræsten,
Overtoldbetjent Pram,
Konsulerne Lind,
Finne,
Ring,
Grossererne Holm,
Knutzon,
Knudsen,
Falbe,
} gjæster.

FØRSTE HANDLING.

Stor stue hos Tjælde mod en åben veranda, omslynget of blomster; sjøen; i ramme af et vestlandsk holmeparti sees sejlere over sjøen i halvdødt vejr. En stor sejlbåd med opslagne sejl lige ved verandaen til højre. Rummet er yppigt og fyldt med blomster. To vinduer, som går helt ned til gulvet, til venstre, to døre til højre. Bord i midten, læne- og gyngestoler omkring. En sofa i forgrunden til højre.

FØRSTE MØDE.

Løjtnanten og hans forlovede; (senere) fru Tjælde; (senere) Valborg.

Løjtnant Hamar
(ligger på sofaen).

Hvad skal vi finde på idag?

Signe
(gyngende).

Um! (Stilhed.)

Hamar.

Sejlturen inat var dejlig. (Gispende.) Men jeg er træt idag. — Skal vi ride en tur?

Signe.

Um! (Stilhed.)

Hamar.

Det blir varmt i sofaen. — Jeg tror, jeg flytter mig. (Gjør så.)

Signe
(begynder at nynne, mens hun fremdeles gynger).

Hamar.

Spil lidt, Signe!

Signe

(halvt syngende).

Pianofortet er ustemt.

Hamar.

Så læs lidt for mig!

Signe

(som før, seende ud af vinduet).

Der bader de hestene. Der bader de hestene. Der bader de hestene.

Hamar.

Jeg tror også, jeg vil bade mig. — Eller jeg venter til nærmere middagen.

Signe

(som før).

Det gir bedre appetit. Bedre appetit. Appetit.

Fru Tjælde

(kommer langsomt gående fra højre).

Hamar.

Hvor du ser tankefuld ud!

Fruen.

Ja; jeg ved ikke, hvad jeg skal finde på.

Signe

(som før).

Til middag mener du?

Fruen.

Ja.

Hamar.

Skal her komme nogen?

Fruen.

Ja, far skriver, at Finnes kommer.

Signe

(talende).

Nu, nogen kjedsommeligere kan det dog ikke være.

Fruen.

Hvad tror du om afkogt laks og kyllinger?

Signe.

Det havde vi jo nylig.

Fruen
(sukker).

Vi havde alting nylig. Her kommer så lidet på torvet nu.

Signe.

Så må vi bestille fra hovedstaden.

Fruen.

Ja, den maden, den maden!

Hamar
(gispende).

Den er dog det beste, vi har.

Signe.

At spise, ja! men ikke at lage; jeg vil aldrig lage mad.

Fruen
(sætter sig ved bordet).

At lage kan endda gå an; men bestandig at finde på noget nyt!

Hamar.

Hvorfor har I ikke, som jeg så ofte har sagt, en udlært hotelkok?

Fruen.

Å, vi har prøvet det med. Det gir bare endnu mere styr.

Hamar.

Ja, fordi han savnede opfindsomhed. Tag en fransk!

Fruen.

Så måtte jeg jo stå ved siden af og oversætte. Nej, jeg kommer aldrig længere end til maden. — Og i den senere tid, da det er blet så svært for mig at gå! —

Hamar.

Jeg har ingensteds hørt så megen tale om maden som her i huset.

Fruen.

Du har vel aldrig før været i et stort handelshus.

Vore venner er jo især kjøbmænd, — og de fleste af disse har ingen større fornøjelse.

Signe.

Nej, det er vist.

Fruen.

Har du den kjole på idag?

Signe.

Ja.

Fruen.

Det er én for hver dag.

Signe.

Når Hamar er kjed både af den blå og af den grå, hvad skal jeg så gjøre?

Hamar.

Å, jeg er just ikke gladere i den der.

Signe.

Se så! — Ja, da skal du sandelig få vælge en ud selv.

Hamar.

Kom med til hovedstaden!

Signe.

Ja, mor, Hamar og jeg har overlagt, at vi må derind igjen.

Fruen.

I var der jo for fjorten dage siden.

Hamar.

Akkurat fjorten dage for længe siden —!

Fruen
(i tanker).

Nej, hvad skal jeg finde på.

Valborg
(sees fra verandaen, stigende op fra venstre).

Signe
(som just har vendt sig).

Der kommer hendes højhed.

Hamar
(vender sig også).

Med en buket? — Å—hå! Den har jeg set før.

Signe.

Så? — Du har gi't hende den?

Hamar.

Nej, jeg kom gjennem lundene — og der, i Valborgs lund, stod den på bordet. Er det din fødselsdag?

Valborg.

Nej.

Hamar.

Dèt trodde jeg heller ikke. — Er her nogen anden højtidelighed på færde?

Valborg.

Nej.

Signe
(pludselig).

Ha, ha, ha, ha!

Hamar.

Hvad ler du ad?

Signe.

Af forståelse! Ha, ha, ha, ha!

Hamar.

Hvad forstår du?

Signe.

Hvilke hænder som har farvet altaret! Ha, ha, ha, ha!

Hamar.

Du tror formodentlig, det er mine?

Signe.

Nej, hænder meget rødere end dine! Ha, ha, ha, ha!

Valborg
(kaster buketten).

Signe.

Å, det er ikke godt at le så meget i varmen. Men

det er kosteligt. Har han nu også fundet på dette? Ha, ha, ha, ha!

Hamar
(i jubel).

Skulde det være —?

Signe
(ligeså).

Jo! Du må vide, at Valborg —

Valborg.

Signe! —

Signe.

— som har uddelt så mange landskjendte kurver, endelig får sine kurver fyldte af et par røde hænder — ha, ha, ha, ha!

Hamar.

Sannæs?

Signe.

Ja! — (Peger ud af vinduet.) Der står synderen! Han venter dig, Valborg, at du skal komme drømmende med buketten i hånden — ja, så som du kom.

Fruen
(rejser sig).

Nej, det er far, han venter. Han har altså set ham.
(Går ud på verandaen til venstre.)

Signe.

Ja, det er virkelig far. På brunen.

Hamar
(op).

På brunen! Kom lad os gå ned og hilse på brunen!

Signe.

N—e—j.

Hamar.

Vil du ikke hilse på brunen? — En kavalerists hustru må elske hesten næst efter manden!

Signe.

Og han hustruen næst efter hesten.

Hamar.

Hvad? Er du da skinsyg på brunen?

Signe.

Å, det ved jeg godt, at du aldrig har holdt så meget af mig som af brunen.

Hamar.

Kom nu!

(Løfter hende op af stolen.)

Signe.

Men jeg bryr mig ikke det ringeste om brunen.

Hamar.

Vel, så går jeg alene!

Signe.

Nej, så går jeg med!

Hamar
(til Valborg).

Vil ikke du også hilse på brunen?

Valborg.

Nej, så skulde det da være på far!

Signe
(baglængs, mens de danser ud).

Ja, naturligvis på ham også!

(De går.)

ANDET MØDE.

Valborg. Sannæs.

(Valborg går hen til vinduet længst fremme og står og ser ud. Hendes dragt har samme farve som det lange gardin, og hun skjules noget af blomsterne og en statue. Sannæs kommer ind fra venstre med en liden to-delt ridevæske og et rejsesjal. Han lægger begge dele på en stol ved døren. Idet han vender sig, ser han buketten og går frem.)

Sannæs.

Der er den! Har hun tabt den eller kastet den? Lige meget, hun har båret den.

(Tar den op, kysser den og vil gjemme den.)

Valborg
(frem).

Lad den ligge!

Sannæs
(taber den).

De her? -- Jeg så ikke —

Valborg.

— Men jeg ser Deres hensigt. Hvorledes tør De understå Dem at ville forfølge mig med Deres blomster og Deres — røde hænder? (Han lægger begge hænder på ryggen.) Hvorledes kan De våge at se på mig således, at jeg blir til latter for hele huset og derved naturligvis for hele byen?

Sannæs.

Jeg, — jeg, — jeg ...

Valborg.

End jeg da? Har ikke også jeg et jeg, som der skal tages hensyn til? De kommer uopholdelig ud af huset, hvis De ikke tar Dem i agt. — Skynd Dem afsted, før de andre kommer ind!

Sannæs
(vender sig, flyttende hænderne foran, og går til højre ud af verandaen).

TREDJE MØDE.

Tjælde. Fruen. Hamar. Signe. Valborg.
(Endnu inden de sees at komme op over verandaen fra venstre, høres de første replikker af Hamar og Tjælde.)

Tjælde.

Ja, det er et prægtigt dyr.

Hamar.

Prægtigt? Jeg påstår, der er ikke dens mage i landet.

Tjælde.

Kan såmæn gjærne være. — Så du: — den er ikke svedt engang?

Hamar.

Den har et åndedræt som en hval! Og dens skabning? Dens hode, dens ben, dens hals, dens ... noget så dejligt, så fint er ikke til!

Tjælde.

Ja, den er vakker. — Har du været ude og sejlet?

(Stanser og ser på båden.)

Fruen

(går frem og ud af øverste dør til højre).

Hamar.

Jeg var ude om øerne inat, kom imorges indover sammen med fiskerne, — en ypperlig tur!

Tjælde.

Ja, den, som havde tid til det!

Hamar.

Men det må være indbildning, dette, at du aldrig har tid?

Tjælde.

Nu, tid vel; men ikke humør.

Signe.

Ja, hvorledes var det, der du kom fra?

Tjælde.

Slet!

Valborg.

Velkommen, far!

Tjælde.

Tak! —

Hamar.

Kan du ingen ting redde?

Tjælde.

Foreløbig ikke; — og det var derpå, det kom an.

Hamar.

Brunen blir altså det eneste, som fallitten gir dig?

Tjælde.

Ved du, at jeg kan sige, den hest nu koster mig 15 à 20,000 spd.

Hamar.

Ja, det er jo den eneste lyde, den har! Men når galt skal være, og du har råd til det — hesten er over enhver pris! —

Tjælde
(vender sig om, lægger hatten, oversjalet og tar hanskerne af).

Signe.

Det er yndigt at høre din begejstring, når du taler om hester. — Det er, tror jeg, den eneste, du ejer.

Hamar.

Ja, var jeg ikke kavalerist, så vilde jeg være hest.

Signe.

Tak! Hvad skulde så jeg være? —

Valborg
(gående forbi).

»O, var jeg sadlen på din ryg!
o, var jeg pisken på din lænd!«

Hamar.

O, var jeg blomsten i din — (For sig.) »hænd« kan ikke gå.

Tjælde
(er kommen frem, har mødt fruen, som kom ind fra højre).

Nu, hvordan har du det så?

Fruen.

Å, jeg har mer og mer ondt for at gå.

Tjælde.

Bestandig fejler du noget, min kjære! — Har du lidt mad til mig?

Fruen.

Ja, den har længe ståt færdig. Der er den.

(En jente ind med et bræt, som sættes på bordet.)

Tjælde.

Det var godt.

Fruen.

Vil du ha en kop te?

Tjælde.

Nej tak.

Fruen
(som sætter sig hos ham og skjænker ham et glas vin)

Hvorledes stod det så til hos Møllers?

Tjælde.

Slet, har jeg sagt.

Fruen.

Jeg har ikke hørt det.

Valborg.

Jeg fik idag brev fra Nanna. Hun fortæller, hvorledes det gik til, da retsbetjentene kom, og familjen intet vidste.

Tjælde.

Ja, det skal ha været oprørende scener.

Fruen.

Fortalte han dig noget selv —?

Tjælde
(spisende).

Jeg talte ikke med ham.

Fruen.

Kjære —? I er jo gamle venner.

Tjælde.

Bah, — venner! — Han sidder der og er halv idiot. — Ellers fik jeg nok af familjen. — Men jeg var jo ikke kommet for at høre på den.

Signe.

Det var vel sørgeligt?

Tjælde
(bestandig spisende).

Græsseligt.

Fruen.

Hvad lever de af?

Tjælde.

Boet, naturligvis.

Signe.

Men alt, som de har havt.

Tjælde.

Solgt.

Signe.

Alle de dejlige ting ... deres møbler, deres vogner, deres —?

Tjælde.

Solgt, solgt.

Hamar
(som er kommen til).

Og hans ur? Det er det smukkeste ur, jeg har set, — næst efter dit.

Tjælde.

Pretiosa! — måtte gå med! — Giv mig lidt vin, jeg er varm og tørst.

Signe.

De stakkars mennesker!

Fruen.

Hvor bor de nu?

Tjælde.

I huset hos en af hans forrige skippere. To små rum og et kjøkken.

Signe.

To små rum og et kjøkken!
(Stilhed.)

Fruen.

Hvad tænker de at ta sig for?

Tjælde.

Der går en indsamling omkring for at sætte fruen istand til at overtage værtskabet på klubben.

Fruen.

Skal hun ha endnu mer af madlagningen!

Signe.

Sendte de ingen hilsen til os?

Tjælde.

Det gjorde de vist. Jeg la' ikke videre mærke til det.

Hamar
(som tildels har stât på verandaen).

Men Møller ... hvad sa' han? Hvad gjorde han?

Tjælde.

Jeg ved ikke, hører du.

Valborg
(som har gåt op og ned under den forrige samtale og undertiden stanset).

Han har også sagt og gjort nok.

Tjælde
(som uafladelig har spist og drukket, blir opmærksom).

Hvad mener du med det?

Valborg.

At om jeg var hans datter, vilde jeg aldrig tilgive ham.

Fruen.

Kjære Valborg, sig ikke sådant!

Valborg.

Jo! Den, som bringer slig skam og slig ulykke over sin familje, fortjener ikke dens skånsel.

Fruen.

Alle behøver vi skånsel.

Valborg.

I én forstand, ja. Men jeg mener, at min agtelse, min hengivenhed kunde han aldrig mere vinde. Han havde for dybt mishandlet mig.

Tjælde
(som har ophørt at spise, rejser sig).

Mishandlet dig?

Fruen.

Er du allerede færdig?

Tjælde.

Ja.

Fruen.

Ikke mere vin?

Tjælde.

Jeg sa', jeg var færdig. — Mishandlet? — Hvorledes? —

Valborg.

Ja, jeg kan ikke godt tænke mig en større mishandling end den at la' mig indtage en løjet stilling,

så min omgang ikke engang blir min, men hviler, som alt, på en bedragersk forudsætning. Mit eget væsen, min egen kjole blev jo endog en løgn! Sæt, at jeg var en karakter, som følte en viss trang til at bruge min stilling som den rige mands datter, bruge den helt ud, lige til dens grænser: ... den dag, da jeg opdagede, at det var stjålet, alt det, som min far havde gi't mig — at det var løgn, alt, han havde bragt mig til at tro, ... ja, da vilde min harm, min skam heller ikke kjende nogen grænse!

Fruen.

Mit barn, du har intet prøvet. Du ved ikke, hvorledes sådant kan komme ... Gud, barn, du ved ikke, hvad du selv siger!

Hamar.

Å, Møller kan, minsjæl, trænge det, han får! Han skulde bare hørt det selv.

Valborg.

Han har hørt det. Nanna har sagt ham det.

Fruen.

Hans egen datter! Børn, er det om sådant, I skriver til hverandre! Så tilgive gud eder begge!

Valborg.

Å, at vi er sande, tilgiver han os nok.

Fruen.

Barn, barn!

Tjælde
(kommer henimod Valborg).

Du fatter vistnok ikke, hvad handel er. Idag held, imorgen uheld.

Valborg.

Aldrig skal nogen få indbildt mig, at handel er lotteri.

Tjælde.

Den sunde ikke.

Valborg.

Ja, det er den usunde, jeg dømmer.

Tjælde.

Men selv den sundeste må tåle svære overgange.

Valborg.

De overgange, som nærmer sig en krise, holder ingen ærlig mand sin familje eller sine kreditorer uvidende om, — gud, som Møller har bedraget sine!

Signe.

Valborg taler bestandig om handel!

Valborg.

Ja, jeg har havt lyst til handelen, fra jeg var barn. Jeg dølger ikke for det.

Signe.

Du tror i alle fald, at du forstår dig på den.

Valborg.

Å nej; men man skaffer sig jo gjærne lidt indsigt i det, man har lyst til.

Hamar.

Og til at dømme om Møllers færd skal der ikke stor indsigt i handelen. Den var forståelig for enhver, — ligesom hans familjes! Hvem har slåt så stort på det som Møllers? Jeg husker Nannas slæb. —

Valborg.

Nanna er min beste veninde; jeg ønsker intet udfald mod hende.

Hamar.

Deres højhed tillade mig, at det går an at være — endog en meget rig mands datter og dog at føre et mindre hoffærdigt og forfængeligt væsen end — end den, som jeg ikke tør nævne.

Valborg.

Nanna er hverken hoffærdig eller forfængelig. Hun er en tilbunds sand karakter, som havde evne til at være, hvad hun trodde, hun var, den rige mands datter.

Hamar.

Har hun nu »evne« til at være fallentens?

Valborg.

Det har hun. Nanna har solgt alt, hvert smykke, hver kjole, hver stub, hun ejede, på auktionen. Det, hun går i, har hun tjent, eller lånt for senere at tjene det.

Hamar.

Tør jeg spørge: har hun ikke engang beholdt strømperne?

Valborg.

Hun har sendt alt på auktionen.

Hamar.

Havde jeg vidst det, vilde jeg sandelig ha indfundet mig der.

Valborg.

Ja, der var sager nok at forlyste sig med og vistnok også dagdrivere nok, som ikke undså sig for det.

Fruen
(bestandig siddende).

Børn, børn!

Hamar.

Hvad dagdriveriet angår, så sendte vel frøken Nanna det med på auktionen? Ti et større oplag deraf end hendes har jeg aldrig set.

Valborg.

Hun trodde, hun ikke behøvede at arbejde.

Tjælde
(kommer til Valborg).

For at optage tråden: Du misforstår, hvorledes en kjøbmand kan ha håb fra den ene dag til den andre, bestandig nyt håb. Han er derfor ingen bedrager. Han er en sangviniker, en digter, om du vil, som lever i en tænkt verden, — eller han er et virkeligt geni, som ser land, hvor ingen anden øjner.

Valborg.

Jeg tror ikke, det er sagen selv, jeg misforstår. Men måske dig, far. Ti det, du kalder håb, digt, geni,

— er det ikke spekulation med andres ejendom, — når manden vitterlig skylder mer, end han ejer?

Tjælde.

Netop at bestemme, når han gjør det, kan være meget vanskeligt.

Valborg.

Så? — Jeg tænkte, han førte bøger —

Tjælde.

— over aktiva og passiva, ganske vist. Men værdierne er fluktuerende, og altid er en spekulation i gang, som ikke er til at opføre, — men som kan ændre hele stillingen.

Valborg.

Står det fast, at han skylder mer, end han ejer, så er dog spekulationen spekulation med andres penger.

Tjælde.

Nu — ja, om du så vil; men ikke med stjålne penger, — med betrodde penger.

Valborg.

Betrodde på en falsk forudsætning, den, at han var solvent.

Tjælde.

Disse penger kan måske redde alt for alle.

Valborg.

Det undskylder ikke, at han får dem på en løgn.

Tjælde.

Du bruger svære ord.

Moderen

(gjør her, som et par gange før, tegn til Valborg. Valborg ser det, men ænser det ikke).

Valborg.

Fortielse er i dette tilfælde løgn.

Tjælde.

Men hvad skal han da gjøre? Spille med alle kort på bordet og således både ruinere sig og de andre?

Valborg.

Ja, han skal sætte alle vedkommende ind i sin stilling.

Tjælde.

Bah! I så fald fik vi tusen fallitter flere om året — og formuetabene blev grænseløse! Nej, du er et stærkt hode, Valborg, men et indskrænket. Hør, hvor er aviserne?

Signe

(som har båret ud og ind og sist talt med løjtnanten ude på verandaen med et ømt udfald, — kommer nu frem).

Jeg bar dem ned på kontoret. Jeg vidste ikke, at du vilde være her.

Tjælde.

Å, lad mig være fri for kontoret endnu en stund! Hent dem!

Signe

(går; løjtnanten følger).

Fruen

(sagte til Valborg, som går).

Hvorfor hører du aldrig på din mor, Valborg?

Valborg

(går videre ud på verandaen. Hun stiller sig ved rækværket, støtter hodet i hånden, ser ud).

Tjælde.

Jeg tror, jeg bytter frak. Å, nej, jeg venter til middagen.

Fruen.

Middagen! Og jeg, som sidder her!

Tjælde.

Skal vi ha fremmede?

Fruen.

Ja, — husker du ikke —?

Tjælde.

Det er sandt, ja!

Fruen
(idet hun går).

Hvad i al verden skal jeg finde på —!

Tjælde
(går frem, da han er alene, og sætter sig på en stol med et træt, smerteligt udtryk og gjemmer sukkende ansigtet i sine hænder).

Signe og Hamar
(kommer tilbage; den første har aviserne. Hamar vil gå bagover mod verandaen, men Signe drager ham med).

Signe.

Her, far, er —

Tjælde.

Hvad? Hvem?

Signe
(forundret).

— aviserne.

Tjælde.

Nu, så giv hid!
(Åbner hastigt, det er mest udenlandske tidninger, han ser kun på fonds-artiklerne i den ene efter den anden.)

Signe
(efter fortsatte underhandlinger med sin kjæreste).

Du, far?

Tjælde
(bestandig søgende).

Nu? — (For sig, smerteligt.) Falder, bestandig falder!

Signe
(som før).

Hamar og jeg har sådan lyst til at rejse ind igjen til hans tante Ulla.

Tjælde.

I var der jo for en fjorten dage siden. Jeg fik regningerne igår. Har du set dem? —

Signe.

Det behøver jo ikke vi, når du ser dem, far! — Hvorfor sukker du?

Tjælde.

Å, — fordi jeg ser, at priserne er vedvarende flaue.

Signe.

Pyt, hvad behøver du at bry' dig om det? — — Nu sukker du igjen. Der kan du selv føle, hvor slemt det er ikke at se sine kjæreste ønsker opfyldte. — Du vil vel ikke være så hård imod os, hvad?

Tjælde.

Nej, børn, det kan ikke gå.

Signe.

Hvorfor?

Tjælde.

Fordi — fordi — ja, fordi her kommer så mange nu her i sommertiden, som må underholdes.

Signe.

Men det er det kjedeligste, vi ved, begge to, både Hamar og jeg.

Tjælde.

Tror I da, det er så morsomt, alt det, jeg står i, børn?

Signe.

Men, kjære, du er jo formelig højtidelig! Det klæ'r dig så pudsigt, far!

Tjælde.

Alvorlig talt, barn, det er ikke uvigtigt for et stort handelshus med så udstrakte forretninger som vort, at her kommer folk fra alle kanter, og at de alle finder sig vel her. Så meget må I kunne gjøre for mig.

Signe.

Hamar og jeg får aldrig være alene på den måden.

Tjælde.

Jeg synes, I mest slås, når I er alene.

Signe.

Slås? Det er så stygge ord, du bruger, far.

Tjælde.

Og så er I da ikke mere alene inde i hovedstaden.

Signe.

Å, der er så ganske anderledes, der!

Tjælde.

Det tror jeg nok, — således som I sætter penger overstyr!

Signe
(ler).

Penger overstyr! Hvad har vi andet at gjøre? Er det ikke derfor, vi er der? Far! hør nu, søde far —!

Tjælde.

Nej, mit barn, nej. —

Signe.

Så lej har du aldrig været før.

Hamar
(har gjort tegn, at hun skal slutte. Nu hvisker han).

Kan du ikke engang slutte! Du ser jo, han ikke er i humør!

Signe
(hviskende).

Å, du kunde bare ha hjulpet til, du, så havde det gåt.

Hamar
(ligeså).

Nej, jeg er da en smule klogere end du.

Signe
(ligeså).

Du er så sær i den senere tid. — Jeg skjønner ikke, hvad det er, du vil?

Hamar
(ligeså).

Ja, nu kan det også være det samme. For nu rejser jeg ind alene.

Signe
(ligeså).

Hvad gjør du?

Hamar
(gående).

Jeg rejser ind alene. Jeg vil ikke gå her sådan.

Signe
(efter).

Ja, du kan prøve!

(Begge efter hverandre fort ud på verandaen og ned til højre.)

Tjælde
(slipper alle aviser med et smerteligt langt suk).

Valborg
(som nu ser ud til højre).

Far! (Han vækkes.) Der går advokat Berent fra Kristiania.

Tjælde
(rejser sig).

Advokat Berent? Her? Ved værftet?

Valborg.

Ja. (Hun kommer ind. Tjælde ser ud af vinduet.) Jeg siger dig det, fordi jeg igår så ham ved tømmeroplagene og lidt før ved bryggeriet og fabrikken.

Tjælde
(for sig).

Hvad skal det betyde? (Højt.) Å, han gjør gjærne sommerrejser til forskjellige steder af landet; jeg ved det. Nu er han her, — og han har vel lyst til at se den største bedrift på stedet. Her er ellers ikke meget at se. — — Men er det også ham? Jeg synes —

Valborg
(ser ud af det åbne vindu).

Jo, det er ham! Se nu; når han går —

Tjælde.

— og slår benene langsomt i kors, — jo det er ham. — Det ser ud til, at han kommer hid.

Valborg.

Nej, der bøjer han af.

Tjælde.

Nu, lad ham så gå! (For sig i tanker.) Skulde der virkelig —?

FJERDE MØDE.

De forrige. Sannæs (fra højre på verandaen).

Sannæs.

Er' det belejligt?

Tjælde.

Er det Dem, Sannæs?

Sannæs

(ser nu først Valborg, der står i det øverste vindu, men nu går frem. Han forskrækkes og lægger straks hænderne på ryggen).

Tjælde.

Nu, hvad er det?

Valborg

(ser på ham og går ud på verandaen og ned til højre).

Tjælde.

Men hvad er det, menneske? Hvordan pokker står De?

Sannæs

(får hænderne frem, straks hun er forbi, og ser efter hende).

Jeg vilde ikke i frøkenens nærværelse spørge, om De kom på kontoret idag.

Tjælde.

Er De forrykt? Tør De ikke i frøkenens nærværelse spørge om sligt?

Sannæs.

Jeg mener — for ellers må jeg, hvis det er belejligt, få tale med Dem her.

Tjælde.

Hør, De skal lægge bort dette kejtede væsen; det klæ'r ikke en handelsmand. En handelsmand må være ferm, smidig og ikke falde i staver, fordi en dame går forbi. — Jeg har mærket dette oftere. — Nu, hvad er det? Fort!

Sannæs.

De kommer altså ikke på kontoret i formiddag?

Tjælde.

Posterne går jo først ikvæld.

Sannæs.

Ja. — Men her er veksler.

Tjælde.

Veksler? Nej.

Sannæs.

Jo, Møllers fjerde protesterede — og den store engelske.

Tjælde
(opfarende).

Har De endnu ikke besørget dem? — Hvad skal det betyde?

Sannæs.

Bankstyrelsen ønskede først at tale med hr. konsulen.

Tjælde.

Er De blet gal? — (Fatter sig.) Det må være en misforståelse, Sannæs.

Sannæs.

Jeg trodde det også og talte ikke alene med den jour-havende direktør, men også med konsul Holst.

Tjælde.

Og konsul Holst —?

Sannæs.

Gjentog det samme.

Tjælde
(efter at ha gåt frem og tilbage).

Jeg skal gå til ham, — eller rettere: jeg går ikke til ham; ti dette er dog noget, som — — Vi har jo endnu nogle dage på os?

Sannæs.

Ja.

Tjælde.

— Og bestandig intet telegram fra konsul Lind?

Sannæs.

Nej.

Tjælde
(for sig).

Jeg forstår ikke dette. — (Højt.) Vi skal nok ordne

det fra hovedstaden af alligevel. Godt, det skal vi, Sannæs, — og la' den smule bank her i fremtiden være i fred. — Vel, Sannæs! (Viser ud med hånden; siger for sig selv.) Den fordømte Møller! Alle er blet mistænkelige! (Vender sig, ser Sannæs.) Står De der endnu?

Sannæs.

Det er klareringsdag, — og jeg har intet i kassen.

Tjælde.

Intet i kassen! En så mangfoldig forretning, og intet i kassen på en klareringsdag! Hvad fanden er dette for en orden? Skal jeg atter og atter begynde med at lære Dem A, B, C? — Nej, man kan dog aldrig være fraværende en halv dag og ingen enkelt gren af sin forretning slippe! Jeg har ingen, absolut ingen, jeg kan stole på! — Hvorledes har De båret Dem ad, menneske?

Sannæs.

Der var også en tredje veksel, og den udløb idag; Holm & Comp. 2000. Jeg havde desværre stolet på banken, — og da der intet var at få, måtte jeg tømme kassen, — både her og i bryggeriet.

Tjælde
(går op og ned).

Hm, hm, hm! — Hvem har dog sat konsul Holst dette i hodet? — Nu ja! (Viser ud med hånden.)

Sannæs
(går, men vender straks tilbage, hviskende).

Advokat Berent fra Kristiania!

Tjælde
(overrasket).

Kommer han her?

Sannæs.

Han stiger just opad trapperne!

(Går til højre, indad den bagerste dør.)

Tjælde
(roper efter ham, hviskende).

Vin og forfriskninger! — Så var det dog, som jeg

anede! (Idet han kaster øjet i et spejl.) Gud, hvor jeg ser ud! (Vender sig smertelig fra spejlet; til det igjen; smiler — og iler således mod baggrunden, hvor advokaten sees at komme langsomt op fra venstre.)

FEMTE MØDE.

Tjælde. Advokat Berent.

Tjælde
(høflig, men på en tilbageholden måde).

Det er mig en stor ære at modtage en så berømt mand i mit hus!

Berent.

Hr. konsul Tjælde.

Tjælde
(med bestandig lav røst).

Til tjeneste! Jeg har just hørt af min ældste datter, at hun har set hr. advokaten spasere om på min ejendom.

Berent.

Ja, det er en overmåde stor ejendom — og en stor bedrift.

Tjælde.

For stor, hr. advokat. For mangeartet. Det ene har draget det andet efter. — Vær så artig at ta plads.

Berent.

Tak; det er en varm dag.

(Forfriskninger og vin sættes ind på bordet.)

Tjælde.

Hr. advokaten ønsker et glas?

Berent.

Nej tak.

Tjælde.

Forfriskninger!

Berent.

Tak; jeg skal intet ha.

Tjælde
(tar sit cigaretui frem).

Kan jeg byde en cigar, om hvilken jeg tør sige, at den er god?

Berent.

Jeg holder meget på en god cigar. Men i øjeblikket skal jeg ingen ha. Megen tak!

(Stilhed.)

Tjælde

(som også har sat sig. Hans væsen er stille, tilforladeligt).

Har hr. advokaten været længe her?

Berent.

Et par dage. — Hr. konsulen har været bortrejst?

Tjælde.

Ja; Møllers ulykkelige affære. Møde i hans konkursbo efter auktionen.

Berent.

Tiderne er svære nu.

Tjælde.

Overordentlige!

Berent.

Tror De, Møllers fallit vil drage flere efter sig — end dem, som vi allerede har?

Tjælde.

Det tror jeg dog ikke. Dette — tilfælde er vist i enhver henseende en undtagelse.

Berent.

Bankerne er blet noget forskrækkede, hører jeg.

Tjælde.

Jeg kan tænke det.

Berent.

Ja, De kjender naturligvis stillingen best af alle.

Tjælde

(smiler).

Jeg er Dem meget forbunden for Deres smigrende tro om mig.

Berent.

Hvis disse egnes vigtigste eksportartikler fremdeles skal være faldende —?

Tjælde.

Ja; — det er ikke godt at sige; men det gjælder vist at holde alt gående.

Berent.

Så dette er Deres mening?

Tjælde.

Ubetinget.

Berent.

Kriser plejer i almindelighed at åbenbare et og andet usundt.

Tjælde
(smilende).

Derfor mener De, at krisen må få arbejde?

Berent.

Jeg mener det.

Tjælde.

Hm! — De solide huse ere måske enkelte steder ikke strængt skilt fra de usolide.

Berent.

Kunde her virkelig være sådan fare?

Tjælde.

Ja, — nu tænker De vistnok for stort om min kundskab til forholdene; — men jeg skulde være tilbøjelig til at tro det.

(Stilhed.)

Berent.

Jeg er bemyndiget af bankerne at skaffe et skjøn over stillingen, — hvilket jeg foreløbig alene betror til Dem.

Tjælde.

Jeg er Dem meget forbunden.

Berent.

De mindre banker her i byerne har sluttet sig til; der handles i overensstemmelse.

Tjælde.

Ja så! — (Stilhed.) De har altså talt med konsul Holst?

Berent.

Naturligvis. — (Stilhed.) Hvis man skulde la' de usolide huse falde og hjælpe de solide, var det vist best, at alle betrodde bankerne sin status.

(Stilhed.)

Tjælde.

Er dette konsul Holsts mening?

Berent.

Også hans. (Stilhed.) Jeg har rådet til foreløbig, altså til vi har opgjørene, at sige nej til alle nye krav, — uden forskjel.

Tjælde
(opklaret).

Således at forstå!

Berent.

Kun en foreløbig forholdsregel —

Tjælde
(som før).

Således!

Berent.

— men som bør ramme uden undtagelse.

Tjælde.

Udmærket!

Berent.

Handler man ikke ligeligt mod alle, så kaster man en måske forhastet mistanke over den enkelte.

Tjælde.

Jeg er ganske af samme mening.

Berent.

Det fornøjer mig. De misforstår mig altså ikke, når jeg også ber Dem om et opgjør af Deres status.

Tjælde.

Intet skal være mig kjærere, når jeg derved kan tjene det hele.

Berent.

Det forsikrer jeg Dem. Ti sådant øger den almindelige tillid.

Tjælde.

Når ønsker advokaten at modtage mit opgjør? Det kan naturligvis bare bli løseligt.

Berent.

Naturligvis. Jeg skal tillade mig at afhente det.

Tjælde.

På ingen måde. De kan gjærne få det straks, om De så vil. Jeg har nemlig for vane meget ofte at gjøre sådanne løse overslag — efter de vekslende priser naturligvis.

Berent.

Så? — (Smilende.) Man siger ellers om svindlerne, at de gjør tre opgjør om dag, alle forskjellige. — Men nu hører jeg —

Tjælde
(leende).

— at også andre kan ha den slemme vane! Nu — netop tre forskjellige om dag er det jo ikke.

Berent.

Nej, jeg spøger naturligvis. —
(Rejser sig.)

Tjælde
(rejser sig også).

Naturligvis. — Om en times tid skal det være i Deres hotel. Ti jeg forudsætter, at advokaten bor i vort eneste, såkaldte hotel. — Skulde ikke advokaten under sit ophold her ville flytte over hid og tækkes med et par gjæsterum, som netop står ledige.

Berent.

Tak; — mit ophold her er ubestemt, og de vaner, min helbred pålægger mig, generende for alle, men mest for mig selv, når jeg er blandt fremmede.

Tjælde.

Men at De spiser middag med os idag, tør jeg vel håbe? Her kommer et par andre. Bagefter måske en sejltur; — her er meget smukt mellem holmerne.

Berent.

Tak; min helbred er ikke så god for tiden, at jeg bør komme på rangel.

Tjælde.

He, he, he! — Skulde jeg ellers kunne være Dem til nogen tjeneste —?

Berent.

Ja, måtte jeg få en samtale med Dem, før jeg rejser, — helst så snart som muligt.

Tjælde
(noget overrasket).

De mener, — når De har fåt alle opgjør?

Berent.

Gjennem konsul Holst har jeg allerede i stilhed fåt de fleste.

Tjælde
(mere forundret).

Altså — endnu idag, mener De —?

Berent.

Klokken 5? — Er det Dem belejligt?

Tjælde.

Jeg er ganske til Deres tjeneste! Jeg skal ta mig den frihed at besøge Dem kl. 5.

Berent.

Jeg skal være her kl. 5.

(Hilser, går.)

Tjælde
(følger).

De er jo sygelig; De er den ældre; De er den berømte mand —

Berent.

Men De er hjemme her. Farvel!

Tjælde.

Jeg takker så meget for den ære, Deres besøg har været mig!

Berent.

Ulejlige Dem ikke!

Tjælde.

De tillader mig at følge Dem ud af min gård.

Berent.

Jeg kan godt finde vej.

Tjælde.

Det tviler jeg ikke om. Men det er mig en ære!

Berent.

Som De vil!

(Idet de skal nedad trappen, stikker hoderne op af Signe og Hamar, som kommer arm i arm. Man gjør plads for hverandre.)

Tjælde.

Må jeg forestille — ja, jeg behøver naturligvis ikke at forestille: Hr. advokat Berent fra Kristiania. Min yngste datter — og hendes forlovede, kavaleriløjtnant Hamar.

Berent.

Jeg tænkte, at kavaleriet nu lå på eksercits.

Hamar.

Jeg har fåt orlov —

Berent.

— for vigtigere forretningers skyld. — Farvel!

Tjælde.

Ha, ha, ha!

(De to unge hilser; Tjælde og Berent forsvinder i trappen.)

SJETTE MØDE.

Hamar. Signe.

Hamar.

Uforskammet! — Men det er han jo mod alle.

Signe.

Ikke mod min far, så vidt jeg kunde se.

Hamar.

Din far er også uforskammet.

Signe.

Det siger du ikke om far!

Hamar.

Hvad skal jeg da kalde det, at han ler ad en sådan uforskammethed som Berents?

Signe.

Godt humør!

(Sætter sig og gynger.)

Hamar.

Så du vil også —? Du er ikke elskværdig idag.

Signe

(bestandig gyngende).

Nej, for jeg er stundom så kjed af dig.

Hamar.

Og endnu vil du ikke la' mig rejse?

Signe.

For det er endnu kjedeligere.

Hamar.

Nu vil jeg sige dig én ting: jeg tåler snart ikke længer den måde, man her behandler mig på!

Signe.

Ja så.

(Hun tar sin ring af og lader den glide mellem pege- og tommelfinger, mens hun gynger og synger.)

Hamar.

Jeg vil ikke en gang tale om, hvorledes du er. Men se nu Valborg! Se din far! Har han endnu en eneste gang så meget som budt mig at ride på brunen?

Signe.

Så har han havt andet at tænke på, som kanske var vigtigere. (Synger igjen.)

Hamar.

Nej, vær nu snil, Signe! — Og da må du indrømme mig, at intet kunde være naturligere! — Ja, rent ud sagt — for til dig kan jeg jo sige, hvad det skal være, — jeg, som skal bli hans svigersøn, og som er kavalerist (og andre sønner har jo ikke din far) — kunde jeg ikke næsten vente, — — at han forærede mig brunen?

Signe.

Ha, ha, ha!

Hamar.

Er det da så urimeligt?

Signe.

Ha, ha, ha!

Hamar.

Hvorfor ler du ad det, Signe? Jeg skulde dog mene, at det kastede glans over huset, når mine kammerater beundrede min hest, og jeg kunde svare: den har min svigerfar foræret mig! — For du må vide, at der findes ikke dens mage i Norges land.

Signe

(stanser stolen).

Og derfor skal du ha den? Ha, ha, ha!

Hamar.

Jeg tåler ikke dette!

Signe.

Kavaleriløjtnant »Mageløs« på hesten »uden mage«. Ha, ha, ha!

Hamar.

Signe, nu holder du op!

Signe

(syngende).

Hvor du er morsom!

Hamar

(nærmere).

Hør nu, Signe! — Ingen har så meget at sige hos din far som du. Hør nu, Signe! — Kan du ikke snakke lidt alvorligt med mig et øjeblik?

Signe.

Jo, så gjærne!

(Begynder atter at synge.)

Hamar.

Jeg tænkte mig til, at hvis jeg nu ejede brunen, så vilde jeg bli her i sommer og tilgagns ride den ind. (Signe stanser både stolen og sin sang. Hamar kommer hen og læner

sig over hende.) Og så rejste jeg ikke til byen før til høsten, og da fulgte du brunen og mig ind en tur. Skulde du ikke synes best om det så?

Signe

(ser en stund på ham).

Du, min ven, du tænker det altid så smukt ud!

Hamar.

Ikke sandt? Men det hele beror jo nu på, at du får hesten af din far, — hvad, søde Signe?

Signe.

Og da vilde du ikke rejse fra mig i hele sommer?

Hamar.

— ikke i hele sommer!

Signe.

Men bli her og øve brunen ind.

Hamar.

— bare øve brunen ind!

Signe.

Og så skulde jeg følge med eder ind til høsten, — var det ikke så, du?

Hamar.

Ja, — kunde det ikke bli prægtigt?

Signe.

Skal brunen også bo hos tante Ulla?

Hamar

(ler).

Hvad er det, du siger?

Signe.

Ja, for når du nu har ta't dig ferie bare for brunens skyld, som jeg altså kan forstå, og vil bli her bare for at øve den ind — og så la' mig følge med brunen ind til tante Ulla —

Hamar.

Men, Signe, er du nu igjen —?

Signe

(med én gang bagover, sættende stolen i stor fart).

— Ih! Gå med dig!

Hamar.

— skinsyg på brunen! Ha, ha, ha!

Signe.

I stalden med dig!

Hamar.

Skal det være en straf? Der er da morsommere end her?

Signe
(kaster ringen).

Der! Sæt den på brunen!

Hamar.

Så længe kaster du den ring —

Signe.

Å, det har du sagt mig så ofte, så det kjeder mig, det med!

(Vender stolen helt om, så hun vender ryggen mod ham og tilskuerne.)

Hamar.

Du er et så forkjælet barn, at det vilde være synd mod dig at ta alting for alvor —

Signe.

Det med — for hundrede og tyvende gang! Uf, gå!

Hamar.

Men indser du ikke selv, hvor latterlig du gjør dig ved at være skinsyg på en hest? Har du nogensinde hørt tale om noget sådant?

Signe
(springer op).

Å, du kunde få mig til at skrige, stortude. Jeg føler slig beskjæmmelse ved dig ... (Stamper i gulvet.) Jeg foragter dig!

Hamar
(ler).

Og det for brunens skyld ...?

Signe.

Nej, for din, din, din skyld! Der kommer stundom en sådan følelse af ulykke over mig, at jeg skulde kunne kaste mig i gulvet og jamre — eller løbe

bort og aldrig mere komme hjem! Kan du ikke la' mig være! Kan du ikke gå!

Hamar.

Ja, jeg har heller ikke denne gang ta't ringen op.

Signe.

Nej, bare gå, gå, gå, gå!

(Brister i gråd, sætter sig igjen.)

Hamar.

Nu vel! — Der ser jeg dampskibet kommer. Jeg skal rejse straks.

Signe.

Å, du ved så godt som jeg, at det dampskib går vestover. Uf! (Brister i gråd igjen.)

(Man ser nu omtrent midt i landskabet et dampskibs master og piber over øerne. Røgen drager sig ud over den klare luft. — I det samme høres)

Tjælde
(udenfor).

Skynd jer! Tag løjtnantens båd; den ligger færdig!

Signe
(springer op).

Hamar.

Der skal hentes nogen på dampskibet!

Tjælde
(nærmere).

Gjør du båden i stand!

Hamar.

Han kommer hid! (Løber efter ringen, kommer igjen skyndsomt.) Signe!

Signe.

Nej, jeg vil ikke!

Hamar.

Men, Signe, dog! Hvad skal dette betyde? Hvad har jeg da egentlig gjort dig?

Signe.

Jeg ved ikke; men jeg er så grænseløs ulykkelig!

(Atter i gråd.)

Hamar.

Men jeg gjør jo tilsist alt i verden, som du vil! Hvad ønsker du så mere?

Signe.

Jeg kan ikke for det, jeg kunde ønske mig død, — og det kommer så ofte igjen!

(Påny i gråd.)

Hamar.

Men, Signe? — Du, som så uendelig ofte har sagt, at du holder af mig!

Signe.

Det gjør jeg også. Men stundom synes jeg, vor forlovelse er så forfærdelig! — Nej, kom mig ikke nær!

Hamar.

Signe! —

Tjælde
(i trappen, men udenfor).

Ja vist: alle mand i fuld dress! (Roper højere.) Sannæs! (Langt borte svares ja.) — Glem ikke at ta hansker på!

Hamar.

Tør dine øjne, Signe! lad ham ikke se det!

(Han vil gi ringen, men hun vender sig væk, mens hun tørrer sine øjne.)

SYVENDE MØDE.

De forrige. Tjælde.

Tjælde
(allerede i trappen).

Nu, er I der! Det var bra. Her kommer konsul Lind med dampskibet; — telegram i dette øjeblik! (Tilbage og roper ud over verandaen.) Men så kom da engang med flagene, og drag bådene frem og læg masterne ned! (Forsøger at løse båden.) Den er fast. (Hamar løber til.) Ja, skaf du den los! (Hamar løser båden, som hales ud til højre. Tjælde går imens frem igjen.) Hør, Signe! — (Ser på hende.) Hvad? Har I nu igjen slås?

Signe.

Far!

Tjælde.

Ja, nu er ingen tid til narrestreger! I får alle gjøre huset ære idag! — Sig til Valborg —

Signe.

Sig det heller, du! Valborg, ved du, gjør bare, hvad hun selv vil.

Tjælde.

Kom mig ikke med historier nu! Dette er et vigtigt øjeblik. I gjør alle, som jeg siger! Sig Valborg, at hun pynter sig og møder her. Det samme gjør du! (Hun går.) Signe!

Signe
(stanser).

Ja.

Tjælde.

Vi må be' en seks, otte mennesker mer til middag. Til Finnes må gå bud, at vi spiser 3 præcis istedetfor 4. Lind rejser igjen kl. 5 med næste damp, — forstår du?

Signe.

Men har mor mad til så mange?

Tjælde.

Hun skal ikke alene ha mad, men af beste sort! Jeg forlanger af min hustru, at mit hus skal være vel forsynet den hele sommer; — hvor ofte skal jeg gjentage det?

Signe
(ved gråden, som hun dog dæmper).

Men mor, som er så syg idag —!

Tjælde.

Å, passiar med den evindelige sygdom! Idag har ingen tid til sligt. Nu skynd dig!

Signe
(går skjult gråtende ud af den øverste dør).

Tjælde
(til Hamar, som også er kommet).

Hent dig pen, blæk, papir; vi må sætte op et selskab! I en fart!

Hamar
(søgende).

Her er ingen ting!

Tjælde
(utålmodig).

Så ud efter!

(Hamar styrter ud af døren, som er nederst mod tilskuerne.)

Tjælde
(læser det telegram, han har i hånden, efter først at ha draget et langt befrielsens suk. Hånden skjælver, mens han læser langsomt, en del to gange).

»Fik Deres brev afrejsens øjeblik. Før indlade mig på at overtage alt, — samtale. Kommer idag, første dampskib, rejser 5. En grej oversigt i orden! Lind.« Jeg kan næsten ikke læse det! Men det er jo dog så! Ja, — dersom dette lykkes, — så er alle havne åbne! (Til Hamar, som kommer.) Nu, er du der? Men at skrive indbydelser er for vidtløftigt. Bare navnefortegnelsen, — og en af kontorbetjentene kan løbe med den. Altså: (Dikterer.) Præsten ... Apropos: champagnen! Hvordan er den?

Hamar.

Den ny, mener du?

Tjælde.

Ja.

Hamar.

Præsten roste den meget.

Tjælde.

Godt. Altså:

Hamar
(skriver).

Præsten.

Tjælde.

Konsul Ring.

Hamar.

Konsul Ring.

Tjælde.

Og ... og ... og ...

Hamar.

Konsul Holst?

Tjælde.

Nej, ikke Holst. (Hamar meget forundret. Tjælde for sig selv.) Jeg tør dog nok nu vise ham, at jeg ikke trænger til ham! (Pludselig.) Grosserer Holm. (For sig.) Hans fiende.

Hamar.

Grosserer Holm.

Tjælde
(for sig).

Endskjønt Holm er en filur. Dog — det ærgrer Holst. (Højt.) Politimesteren.

Hamar.

Politi —

Tjælde.

Nej, stryg politimesteren!

Hamar.

Politimesteren strøget.

Tjælde.

Har vi præsten?

Hamar.

Han står nr. 1.

Tjælde.

Det er sandt.

Hamar.

Men amtmanden.

Tjælde.

Nej, han bor for langt undaf. Desuden — når han ikke er første høne i kurven, — og så snakket om embedsmændenes gager ... Nej! Men — lad mig se: — Knutzon med z.

Hamar.

Knutzon med z.

Tjælde.

Å — ja — også Knudsen med s.

Hamar.

Knudsen med s.

Tjælde.

Hvor mange har vi?

Hamar.

Præsten, Ring, Holm, politi —, nej, politimesteren strøget. Knutzon med z, Knudsen med s, det er 1, 2, 3, 4, 5, 6.

Tjælde.

Og Finne, du, jeg, det er ni. Vi må ha tolv.

Hamar.

Damerne?

Tjælde.

Nej, — damerne passer ikke i et grossererlag. De gjør honnør efter bordet, d. v. s. først cigarerne, så damerne. — Men hvem skal vi —?

Hamar.

Den ny sagfører? En pen mand; — hvad er det, han heder —?

Tjælde.

Nej, han går her og smigrer sig ind ved at holde taler. — Overtoldbetjent Pram!

Hamar.

Men han? Han blir jo altid fuld.

Tjælde.

Ja, det er denne indadvendte fuldskab. Han gjør ingen skade, — tværtom! Overtoldbetjent Pram!

Hamar.

Overtoldbetjent Pram!

Tjælde.

Det er vanskeligt i en så liden by, når det skal være fint, — hør: (Knipser med fingrene.) Falbe, agent Falbe! meget net og ingen meninger.

Hamar.

Du mener net i klæder?

Tjælde
(mumler).

Å — ja, også det. Men jeg mener sådan i det hele. — Den tolvte? Morten Schultz?

Hamar
(oprørt).

Morten Schultz! (Rejser sig højtidelig.) Nej, ved du hvad; her må jeg tillade mig at protestere! — Siste gang han var her i stort selskab, — ved du, hvad han gjorde? Midt under middagen (Gjør det efter med hænderne.) tog han sit gebiss ud af munden og viste det frem. Han vilde, det skulde gå rundt! Er det fint selskab, — så!

Tjælde.

Ja, han er jo rå. Men han er den rigeste mand vidt omkring.

Hamar
(som har sat sig).

Så måtte han sandelig også ha råd til at skaffe sig en ny paryk! Det går jo ikke an at sidde ved siden af ham!

Tjælde.

Ja, ja, han er et svin, men en slu kar, og han sætter pris på det! Ser du, min unge ven, den rigeste mand holder man et og andet tilgode.

Hamar.

Jeg forstår ikke, hvad slags fordel du kan ha af ham.

Tjælde.

Hm, hm! —Nej, kanske det går ikke.

Hamar.

Nej, det er vist!

Tjælde
(mumler).

— Skjønt konsul Lind vilde forstå betydningen af, at Morten Schultz —

Hamar.

— Og de samtaler, han fører! Damerne må jo gå!

Tjælde.

Ja, du har ret; (Mumlende.) — jeg trænger ham jo i grunden ikke længer. — Men den tolvte? — lad mig se —

Hamar.

Kristoffer Hansen?

Tjælde.

Fy for pokker, så får vi politik! Nej, lad mig se — (Stanser.) Ja, jeg tror, jeg våger det? Hm, hm, hm ... netop ham! (Med vægt på hver stavelse.) Bryggermester Jakobsen.

Hamar
(overgit).

Men Jakobsen —?

Tjælde.

Hm, hm, hm! — Jakobsen vil gjøre godt. Jeg kjender Jakobsen.

Hamar.

Han er en prægtig fyr, det ved vi alle; — men i fint selskab —?

Tjælde.

Hm, hm, hm! — Skriv du Jakobsen!

Hamar.

Jakobsen! — Se så!

(Rejser sig.)

Tjælde.

Lad så Skogstad gå med det! Husk, kl. 3 præcis! Skynd dig! (Roper efter ham.) Og kom igjen, om her kunde være mere!

(Hamar går ud af døren nærmest tilskuerne.)

Tjælde
(alene).

Det er sandt! (Tar et brev op af sin lomme.) Skal jeg sende med opgjøret til advokat Berent —? Jeg trænger nu ikke til bankerne. — Dog, det er endnu ikke afgjort. — Og opgjøret er i hvert fald godt gjort! — Konsul Holst får se det: det kan være til nytte; ...

det kan kanske også ærgre ham. — Desuden: om jeg ikke sender det, så vil de tro, at jeg virkelig var i knibe, da jeg lovede det, — og er nu sluppet ud af den ved Lind. — Jeg risikerer mindst ved at sende det.

Hamar
(kommer tilbage).

Tjælde.

Hør, lad ham ta dette brev med til advokat Berent, Viktoria.

Hamar.

Er det en indbydelse? Så blir vi jo tretten tilbords?

Tjælde.

Det er ingen indbydelse. Skynd dig, før han går!

(Hamar atter afsted.)

Tjælde
(alene).

Å, måtte det nu lykkes! Konsul Lind er af dem, som kan tages! Og han må, han må tages! Jeg har (Ser på uret.) hele fire timer til ham alene.

Så fuld af håb har jeg ikke været ... nej ikke på — (Falder i tanker. Siger derpå stille.) En krise er dog stundom en god ting, — en stor bølge, som hjælper over! Nu er alles opmærksomhed vakt, alle iler til for at redde. (Med suk.) — Ja, kunde jeg nu med alt mit komme over, — så ingen anede det! Denne frygt og spænding ved nat og dag! ... Denne uklarhed, disse påfund, denne fordølgelse, dette spil; jeg omgåes mennesker og ting som i en drøm! — (Fortvilet.) Men dette må være siste gang, — siste forstillelse — slut! — det er jo bare hjælp, jeg trænger til, — og nu får jeg den! — — Ja, får jeg den også? Se, det er sagen! — — Kunde jeg fra nu af, — å, kunde jeg få smage en eneste nats god søvn og vågne igjen en morgen uden angst! Gå tilbords og være fri, komme en kvæld hjem og være færdig! — Kunde jeg atter få stå på noget, som jeg turde kalde mit, — trygt hen mit, mit, mit, (Stampende på gulvet.)

-- å, det er næsten ikke til at tro på, — jeg er blet for ofte skuffet!

Hamar
(kommer ind).

Se så!

Tjælde.

Død og pine, krudt! Han må modtages!

Hamar.

Vi har krudt.

Tjælde.

Send straks bud til Ole artillerist på holmen!

(Ud.)

(Tæppet falder.)

ANDEN HANDLING.

Samme rum. Bordet draget noget ud og står fuldt af champagneflasker og dessert. Fru Tjælde, Signe, en jente og en tjener, alle sysler ved bordet. Fra højre høres livlig samtale, et par gange med stort udbrud af latter.

FØRSTE MØDE.

Fruen. Signe.

Fruen
(træt).

Nu tænker jeg, det er i orden.

Signe.

Dette er en langvarig middag.

Fruen
(ser på sit ur).

Ja, man får kun en halv time til desserten, hvis konsul Lind skal rejse kl. 5.

(Stilt udenfor.)

Signe.

Nu er de færdige! — Hør, der rejser de sig fra bordet. (Man hører under stærk larm og samtale stolerne at skydes tilside.) Der kommer de!

Fruen.

Ja, lad os nu drage os tilbage.

(Jenten ud af den øverste dør; moderen støttes af Signe, idet de begge følger efter. Tjeneren begynder at drage champagneflaskerne op.)

ANDET MØDE.

Først kommer konsul Lind, ført af Tjælde. Man hører den første forsikre den andre, at middagen var udmærket, og Tjælde at svare, at den var efter fattig lejlighed på landet ved en småby. Begge ser på sine ur; man har kun en liden halv time tilbage; Tjælde opfordrer til at bli over; men forgjæves. Lige i hælene på disse grossererne Holm og Ring i stærk samtale om trælastpriserne; den første mener, at de vil synke endnu dybere, den andre, at de vil stige, og det snart; de står i omvendt forhold til kullet og jærnet, hvilket den første på det allerstærkeste benægter. Umiddelbart efter disse præsten, ført af husets svigersøn. Den første forsikrer den andre, som er lidet ædru, at han har mindre imod sognebåndets løsning, dersom menighedslemmerne fremdeles skal være bundet til at betale sin lovlige sognepræst, hvad enten de bruger en anden eller ej; — ti der må være orden i alle ting, såsom orden er en væsenlig bestanddel af guds rige. Hamar søger at få indført nogle ord om brunen; men det lykkes ikke. Samtidig Knutzon og Falbe i ordveksel om en danserinde, som Falbe har set i Hamburg, og som kunde hoppe tre alen i højden, hvilket den første tillader sig at drage i tvil; men det er udenfor al tvil, såsom Falbe har engang spist ved samme table d'hôte som hun. Finne, Knudsen, Jakobsen lige efter. Man hører Jakobsen byde de andre sit hode. Det gjælder, at han har ret, — og man hører de andre forsikre med megen iver, at det aldeles ikke var således ment, som han havde opfattet det; — men Jakobsen kan forsikre dem, at han gir fan, hvad de har ment, men at hans principal er den største handelsmand, den hæderligste kar i verden, i alle fald i Norge. Overtoldbetjent Pram går for sig selv i stille indadvendthed. Alle samtaler føres på én gang.

Tjælde
(slår på et glas).

Mine herrer! (Stilhed. Kun hører man endnu Falbe og Jakobsen, som der blir hysset på.) Mine herrer! Jeg må beklage, at middagen har draget så langt ud.

Alle
(enstemmig).

Nej, nej!

Tjælde.

Vor ærede gjæst skal desværre rejse om en liden halv time. Tillad mig at sige nogle ord, idet jeg indbyder til desserten.

Mine herrer! Vi har idag en fyrste iblandt os. Jeg siger: en fyrste. Ti er det sandt, at pengene regjerer verden, — og det er sandt, mine herrer! —

Overtoldbetjent Pram
(med hænderne støttede på bordet, længst fremme, siger højtideligt, men roligt).

Ja.

Tjælde.

— så er denne mand en fyrste! Hvilket større foretagende har vi, som ikke han har grundet, jeg mener, sat sit navn under?

Overtoldbetjent Pram.

Hr. konsul Lind, må jeg ha den ære!

(Vil drikke med ham.)

Flere.

Hys!

Tjælde.

Ja, mine herrer, hans navn står under alt, som skal ske. Det er umuligt at få noget istand, uden at hans navn står under.

Overtoldbetjent Pram.

— Står under.

Tjælde.

Er han ikke så en fyrste?

En tynd stemme (Falbes).

Jo!

Tjælde.

Mine herrer! Nu igjen griber dette navn kraftigt, jeg kan sige skabende ind i begivenhederne. Jeg siger, han er i dette øjeblik landets største velgjører.

Overtoldbetjent Pram.

Stort.

Tjælde.

Skål for ham! Hans hus blomstre evigt, hans navn være udødeligt i Norden! Leve hr. konsul Lind!

Alle.

Leve hr. konsul Lind!

(Almindelig klinkning.)

Tjælde

(til Hamar, som han noget ublidt drager frem, mens de andre begynder at forsyne sig).

Men hvor blir salutten af?

Hamar

(forfærdet).

Det er sandt! (Styrter til vinduet og kommer tilbage.) Jeg har intet lommetørklæde. Jeg må ha lagt det tilbage derinde.

Tjælde.

Tag mit! (Søger det frem.) Man kan ikke stole på dig i det mindste! Nu kommer salutten for sent. Prostitution!

(Hamar vifter som en rasende. Salutten falder endelig. Grossererne står med sine desserttallerkener i en klynge.)

Holm.

Den kommer noget sent.

Knutzon.

Der prosit, der kommt spät —

Ring.

Imidlertid er det et meget betydningsfuldt moment —

Holm.

— i alle fald et meget uventet.

Knutzon.

Under kanonernes torden præsenteres verden en mand, som er ta't ved næsen!

Ring.

Å, — konsul Tjælde er et overordnet hode!

Tjælde.

Hr. konsul Lind vil ha den godhed at udbringe en toast.

(Alle samler sig i ærbødig taushed.)

Konsul Lind.

Vor ærede vært har i smigrende ord udbragt min skål. Jeg vil dertil kun sige, at de store formuer betroes os for derved især at understotte flid, geni og store foretagender.

Overtoldbetjent Pram
(stilling som før).

Ædelt talt.

Konsul Lind.

Jeg er kun forvalter, ofte en meget skrøbelig og kortsynt.

Overtoldbetjent Pram.

Smukt.

Konsul Lind.

Men jeg fejler neppe, når jeg siger, at hr. Tjældes storartede virksomhed, som vi alle må beundre, har et sundt fundament; ti derom kan i dette øjeblik neppe nogen bedre dømme end jeg. (Man ser på hinanden i overraskelse.) Jeg tør derfor sige, at denne virksomhed er til held for denne by, denne egn, dette land, — hvorfor den også i sin genialitet og sin kraft fortjener støtte. På husets velgående!

Alle.

På husets velgående!

(Hamar gir tegn til ny salut; den kommer.)

Tjælde.

Jeg takker Dem meget, hr. konsul! Jeg er dybt rørt.

Konsul Lind.

Ikke mere end min overbevisning, hr. konsul!

Tjælde.

Tak! (Til Hamar.) La'r du kanonerne dundre for værten? Prostitution!

Hamar.

Skålerne skulde jo ha salut?'

Tjælde.

Å, du er en —!

Hamar

(for sig).

Nej, dersom jeg længer —!

Holm.

Det er altså en fuldbragt kjendsgjærning?

Knutzon.

Fait accompli! Skålen repræsenterer 100,000 spd. — mindst.

Ring.

Tjælde er et overordnet hode! Jeg har altid sagt det!

(Falbe sees at drikke i ærbødighed med Lind. Jakobsen kommer fremover i samtale med Knudsen.)

Jakobsen

(dæmpet).

Det er ikke mere sandt i det end bag på min hånd!

Knudsen.

Men, beste Jakobsen, De misforstår mig!

Jakobsen

(højere).

Å, nejgu gjør jeg ej, jeg kjender mine folk!

Knudsen.

Tal da ikke så højt, menneske!

Jakobsen

(endnu højere).

Hvad jeg siger, kan hvert menneske høre.

Tjælde

(næsten samtidig).

Hr. pastoren har begjært ordet.

Knudsen.

Stille, pastoren har begjært ordet.

Jakobsen

(meget højt).

Skal jeg tie stille, når sligt forbandet —

Tjælde
(befalende).

Hr. pastoren har ordet!

Jakobsen.

Om forladelse!

Pastoren
(ikke med stærk stemme).

Som dette huses sjælesørger har jeg det kjære hverv at velsigne gaverne, som så rigelig strømmer ind over vært og venner; — måtte de bli til sjælens sande gagn, i tid og ævighed!

Overtoldbetjent Pram.

Amen.

Pastoren.

Jeg tillader mig at tømme en pokal for de kjære børn, — de hulde piger, hvis fremtids vel er i mine bønner fra konfirmationstiden af, — denne uforglemmelige tid, hvori huset og sjælesørgeren kommer hinanden så nær.

Overtoldbetjent Pram.

Ak, ja!

Pastoren.

Gid de må fremdeles som hidtil vokse i sand gudsfrygt, ydmyghed og taknemlighed mod kjærlige forældre!

Alle.

Frøken Valborg, frøken Signe!

Hamar
(forskrækket).

Skal jeg salutere —?

Tjælde.

Å, gå —!

Hamar.

Nej, dersom jeg længer —!

Tjælde
(samtidig).

Jeg takker Dem, hr. pastor! Jeg håber som De

på, at det inderlige forhold mellem forældre og børn i dette hus —

Pastoren.

Ja, det har altid glædet mig at komme her hos Dem, til disse hyggelige —

Tjælde.

Må jeg ha den ære at drikke et glas med Dem?

Pastoren.

Jeg forsikrer, at champagnen er højst ædel.

Konsul Lind
(til Holm).

Men hvad De der siger, gjør mig ondt. Dette sted, som skylder Tjælde så meget, lønner ham altså med utak?

Holm
(dæmpet).

Man kan aldrig rigtig komme til at tro på ham.

Lind.

Virkelig? Da har jeg dog hørt ham meget rose.

Holm
(som før).

De misforstår mig. Jeg mener hans stilling —

Lind.

Hans stilling? Det må være misundelse! Man er ofte så slem mod dem, hvis foretagelsesånd hæver dem over mængden.

Holm.

Det var imidlertid ikke i nogensomhelst —

Lind
(lidt uvillig).

Jeg tviler ikke derom.

(Går fra ham.)

Jakobsen
(med hvem Tjælde har drukket et glas).

Mine herrer!

Knutzon
(til Holm i forbigående).

Skal nu den grobian virkelig få ordet! (Foran Lind.)

Må jeg, hr. konsul, ha den ære at drikke et glas med Dem?

(Flere taler, som vil de ikke høre på Jakobsen.)

Jakobsen

(med frygtelig røst).

Mine herrer! (Stilhed. Jakobsen fortsætter nu med sædvanlig stemme.)*) Må det være en simpel mand tilladt også at sige et ord ved denne festlige begivenhed.

Jeg kom til konsul Tjælde som en liden fattig gut; men han drog mig op af skarnet. (Latter.) Jeg er ... det, jeg er, mine herrer! Er der derfor nogen her, som kan tale om konsul Tjælde, så er det jeg; for jeg kjender ham. Jeg ved, han er en bra mand.

Konsul Lind

(til Tjælde).

Af børn og fulde folk —

Tjælde

(ler).

Skal man høre sandheden!

Jakobsen.

Der er mange, som både siger det ene og det andre, — og han kan vel ha sine fejl, han også. Men når jeg er i så fint selskab, så siger jeg, at Tjælde er, fan rive, for god for hele pakket!

(Latter.)

Tjælde.

Lad det nu være godt, Jakobsen!

Jakobsen.

Nej, det er ikke godt. For der er en skål, vi alle har glemt, skjønt vi har spist og drukket godt allesammen.

(Latter. Falbe klapper i hænder og roper bravo.)

Jakobsen.

Ja, det er ikke noget at le ad, det, for det er fru Tjældes skål, — den har vi ikke drukket!

---

*) Jakobsen bryder på dialekt; især bruger han ofte diftonger for enkeltvokaler.

Lind.

Bravo!

Jakobsen.

Hvad hun er som hustru og mor, — ja, jeg siger, som sandt er, hun går her og steller og er syg og har hele strævet og siger ingen ting. Gud velsigne hende, siger jeg, og så siger jeg ikke mere.

Flere.

Fru Tjældes skål!

Overtoldbetjent Pram.

Det var bra, Jakobsen!

(Tar hans hånd. Konsul Lind kommer; overtoldbetjent Pram viger meget ærbødig.)

Konsul Lind.

Må jeg drikke et glas med Dem, Jakobsen?

Jakobsen.

Jeg siger så mange tak. Jeg er kun en simpel mand.

Konsul Lind.

Men en bra mand, — skål!

(De drikker; i det samme sees båden at lægge til under verandaen. Seks mand rejser sig og skuldrer årer på orlogsmanér. Sannæs står ved roret under flaget.)

Holm
(hviskende).

Tjælde ved, hvad han gjør, når han byder Jakobsen med!

Knutzon
(hviskende).

Se båden, se båden!

Ring.

Tjælde er et overordnet hode, — et overordnet hode!

(Damerne sees at komme opad trappen til højre.)

Tjælde.

Mine herrer, afskedens time slår; der ser jeg damerne komme for at ta afsked med vor højt ærede gjæst. Vi samler os for siste gang omkring ham, — vor fyrste!

Vi takker ham, vi hilser ham med et tre gange tre hurra, mine herrer!

(Man roper ni gange hurra; overtoldbetjent Pram halvt på det tiende.)

Lind.

Jeg takker, mine herrer! Tiden er så kort; jeg må indskrænke mig til at byde hver enkelt farvel! Farvel, beste frue! De skulde ha hørt den udmærkede skål, De fik! Mange tak for her! Undskyld det bryderi, jeg har gjort. — Farvel, frøken! Jeg beklager, at jeg ikke kunde ha den ære straks at gjøre Deres nærmere bekjendtskab, De synes så livlig! Men kommer De som sagt snart til byen ...

Signe.

Så skal jeg ha den ære at hilse på Deres hustru.

Lind.

Tusen tak, — velkommen! (Til Valborg.) Frøken, er De ikke vel?

Valborg.

Jo.

Lind.

De ser så alvorlig ud? (Da Valborg ikke svarer, lidt koldt.) Farvel, frøken! (Til Hamar.) Farvel, hr. ... hr. ...

Tjælde.

Kavaleriløjtnant Hamar.

Lind.

Å, det er Dem, som talte til mig om hesten, — svigersønnen! — Undskyld, at jeg ikke —

Hamar.

Siger intet!

Lind.

Farvel!

Hamar.

Lykkelig rejse, hr. konsul!

Lind
(koldt til Holm).

Farvel, hr. grosserer!

Holm
(uforstyrrelig høflig).

Jeg ønsker hr. konsulen en meget lykkelig rejse!

Lind.

Farvel, hr. overtoldbetjent!

Pram
(beholder hans hånd, synes at ville sige noget, men tier. Endelig).

Må jeg sige Dem tak for — for ... må jeg sige Dem tak for — for ...

Lind.

De er bestemt en meget bra mand!

Pram
(lettet).

Det glæder mig, at jeg er det! Tak!

Lind
(foran Knutzon).

Farvel, hr. grosserer ...

Knutzon
(skyndsomt).

Knutzon —

Pram.

— med z.

Lind
(foran Knudsen).

Farvel, hr. ...

Knudsen.

— også Knudsen.

Pram.

— med s.

Lind
(står foran Falbe).

Hr. —?

Falbe.

Hr. Falbe, agent Falbe.

Lind.

Farvel, hr. agent Falbe!

(Til Ring.)

Det glæder mig at ha set hr. konsulen så vel!

Ring
(dybt hilsende).

I lige måde!

Lind.

Farvel, hr. pastor!

Pastoren
(holdende hans hånd, siger stille).

Må jeg ønske Dem held og lykke, hr. konsul —

Lind.

— Tak! (Vil løs.)

Pastoren.

— til de udenrigske lande, over det farlige hav, hr. konsul!

Lind.

Tak! (Vil løs.)

Pastoren.

Må jeg ønske Dem velkommen tilbage, hr. konsul —

Lind.

— Tak, mange tak! (Vil løs.)

Pastoren.

— til det kjære fæderneland, dette land, hr. konsul, som i Dem —

Lind.

Ja, undskyld, hr. pastor, tiden iler.

Pastoren.

Må jeg takke Dem for denne dag, hr. konsul, dette møde, denne ...

Lind.

Ingen årsag! Farvel! (Foran Jakobsen.) Farvel, Jakobsen, farvel!

Jakobsen.

Farvel, hr. konsul! — Jeg er rigtignok bare en simpel mand; men jeg tør vel derfor sige lyksom rejse, jeg med?

Lind.

Det tør De, Jakobsen. — Farvel, Finne! Hør du — et ord! — (Sagte.) Du sa', at advokat Berent —

(Tar ham afsides.)

Tjælde
(til Hamar).

Nu må du huske salutten! — Nej, nej, nej! Rend da ikke i vej straks; vent, til båden lægger fra! — Du vilde atter til med en prostitution!

(Fra ham.)

Hamar.

Nej, dersom jeg længer —!

Tjælde
(samtidig til Lind, som tar hans hånd).

Farvel, hr. konsul! (Sagte.) Ingen kan takke som jeg for dette besøg. De alene kan forstå —

Lind
(lidt koldere).

— Siger intet, hr. konsul! Til lykke med forretningerne! (Varmere.) Farvel, alle! — Tak for samværet!

(Tjeneren har længst præsenteret ham hans hat, gir nu ned til Sannæs hans rejsetøj. Lind stiger i båden.)

Alle.

Farvel, hr. konsul, farvel!

Tjælde.

Endnu engang et hurra!

(Hurraerne og salutten falder sammen. Båden glider ud. Man vifter.)

Konsul Tjælde
(kommer ilende frem).

Jeg har jo intet lommetørklæde; den dumrianen har — (Ser Valborg.) Hvorfor vifter du ikke?

Valborg.

Fordi jeg ikke vil.

Tjælde
(ser på hende, siger intet; hen og triver en serviet i hver hånd, iler tilbage og vifter, ropende).

Farvel!

Signe.

Vi følger efter ud på pynten!

Alle.

Ja, ja! (De iler ned til højre.)

Tjælde
(kommer op igjen).

Jeg så advokaten komme. (Valborg er gåt ud af døren til højre, Tjælde kommer frem, kaster hastig servietterne på bordet og sig selv i en stol.) Å, — å! — Men dette må også være siste gang! — Nu behøver jeg det jo ikke mere! Nu behøver jeg det jo ikke mere! (Rejser sig træt.) Det er sandt: advokaten!

(Tæppet falder for sceneændring.)

SCENEÆNDRING

(som må foregå i største hurtighed. Til venstre en kontorpult med handelsbøger og papirer ovenpå og i; til højre en kamin, så høj, at en mand kan stå og hvile sig til den. En lænestol ved kaminen, lidt fremfor den. Et bord i forgrunden til højre; et blækhus med penne på dette. To lænestoler, den ene tæt ved bordet, men vendt frem, den andre ved siden af. Vinduer på begge sider af pulten, en dør ovenfor kaminen. En dør i baggrunden, førende til de øvrige kontorer. Klokkestreng. En stol på hver side af døren. En vinkeltrap længst bag til venstre som snarvej til sengkammeret).

FØRSTE MØDE.

Tjælde, advokat Berent (fra baggrunden).

Tjælde
(alvorlig).

Undskyld, at jeg fører Dem hid. Der er uorden ovenpå efter et middagsselskab.

Berent.

Jeg har hørt, her var selskab.

Tjælde.

Konsul Lind fra Kristiania.

Berent.

Ja så.

Tjælde.

Vær så artig at ta plads.

Berent

(sætter fra sig hat og lægger fra sig frakken på stolen ved døren. Kommer langsomt frem, sætter sig ved bordet, så at han har dette ved siden, tar papirer frem af sin brystlomme).

Tjælde

(har sat sig ved siden af i den anden lænestol og iagttager ham ligegyldigt).

Berent.

Det gjælder nu at få et fast udgangspunkt for bestemmelserne af værdierne, især de faste. Har De noget imod, om vi lægger Deres forretninger til grund?

Tjælde.

På ingen måde.

Berent.

Tør jeg så gjøre mine bemærkninger og spørsmål ved enkelte af Deres kalkyler?

Tjælde.

Som De behager.

Berent.

For da at begynde med noget, ... lad os ta de nærmest liggende ejendomme; de viser best egnens priser. Altså f. eks. Mjølstadskogen; De har sat den, ser jeg, til 84,000 spd. Det forekommer mig at være noget højt.

Tjælde

(ligegyldigt).

Så.

Berent.

De kjøbte den for 50,000 spd.

Tjælde.

For fire år siden. Skogerne stod den gang lavt.

Berent.

De har siden hugget i den for mere end 100,000 spd.?

Tjælde.

Hvem har sagt det?

Berent.

Konsul Holst.

Tjælde.

Det kjender konsul Holst ikke til.

Berent.

Det gjælder her at være meget forsigtig.

Tjælde.

Ja, den hele værdiansættelse kommer jo ikke mig ved; men de, det kommer ved, vil protestere.

Berent
(uden at ænse indvendingen).

Jeg tror altså, vi reducerer de 84,000 til 50,000.

Tjælde.

Til 50,000! (Ler.) Vær så artig.

Berent.

Efter samme målestok kan vi vel neppe sætte Stavskogen til mere end 20,000 spd.

Tjælde.

Jeg tillader mig at sige Dem, at, behandlet på den måde, er hele kysten bankerot.

Berent
(smilende).

Det får vi altså opleve. Værftet med beholdninger har De sat til 60,000.

Tjælde.

Iberegnet de to skibe under bygning.

Berent.

— Men som i så ufærdig stand vel vanskelig nu vil kunne finde en kjøber.

Tjælde.

Så?

Berent.

Derfor tør vi vel neppe sætte værftet med oplag højere end til 40,000. Jeg tror endogså, at dette vil findes højt.

Tjælde.

Kan De skaffe mig et værft med dettes oplag og

med disse fordele, — jeg skal nårsomhelst indkjøbe det for 40,000 og være viss på at ha tjent over 20,000 — alene på handelen.

Berent.

Tillader De mig at gå videre?

Tjælde.

Som De vil! — Jeg begynder selv at bli nysgjærrig efter at se mine ejendomme i en så aldeles ny belysning.

Berent.

Hvad der imidlertid er sat altfor højt er selve denne ejendom, hvorpå vi sidder, altså dens jorder, dens haver, dens huse, pakhuse, lastepladser, — ikke at tale om bryggeriet og fabrikken, som jeg senere skal komme til. Selv som handelssted betragtet er det, synes mig, overvurderet.

Tjælde.

Nu vel?

Berent.

Dertil kommer, at luksusen i husebygningerne, end sige de for andre rent overflødige huse, umulig kan sættes op som fuldttællende i et salg. Sæt, det blev en landmand, som kjøbte stedet? Og dette er endog det sandsynligste.

Tjælde.

De har altså allerede kastet mig ud?

Berent.

Jeg må i alle beregninger gå ud fra salg.

Tjælde
(rejser sig).

Hvad har De så sat det til — på en slump?

Berent.

Jeg har sat det ned til mindre end halvdelen, d. v. s. til —

Tjælde.

Nej, undskyld, at jeg bruger et ord, som jeg længe har holdt tilbage: — dette er uforskammet! Således at

bryde ind i en mands ejendom og — under påskud at høre hans mening — på papiret, i kalkylen ta ejendommen ifra ham!

Berent.

Dette forstår jeg ikke. Jeg søger et udgangspunkt for priserne på stedet, — og De har selv sagt, at det hele vedkommer ikke Dem?

Tjælde.

Naturligvis! Men selv om det er for spøg — om jeg så skal udtrykke mig —, man tar ikke en bra mands velvillig frembudte kalkyle og behandler den som et løgnagtigt dokument.

Berent.

Anskuelserne om værdierne er i denne tid højst forskjellige, som jeg ser. Jeg øjner intet andet deri.

Tjælde.

Men fatter De ikke, at dette er som at skjære i mit levende kjød?

Stykke for stykke er disse ejendomme sammenbragt eller bygget af mit arbejde, værget af den overordentligste anstrængelse under forfærdelige handelsforhold; — de er også viet af min familje, mine kjære; — de er blet dele af mit liv!

Berent
(bukker).

Jeg fatter det fuldkomment. — Bryggeriet har De sat til —

Tjælde.

Nej, jeg tillader Dem ikke at vedblive på denne måde. De får vælge Dem en andens ejendom til udgangspunkt for Deres beregninger ligesom en anden konsulent, der nærmer sig mere Deres egen snurrige opfatning af forholdene.

Berent
(læner sig bagover).

Dette er skade. Bankerne burde få del i Deres svar til mine bemærkninger.

T j æ l d e.

Har De sendt mit opgjør til bankerne?

B e r e n t.

— Tilligemed konsul Holsts og mine bemærkninger.

T j æ l d e.

Dette har altså været en overrumpling? Jeg trodde, jeg havde med en gentleman at gjøre!

B e r e n t.

Bankerne eller jeg, — jeg eller bankerne, det er jo det samme, når jeg er deres fuldmægtig.

T j æ l d e.

En så selvtagen dristighed kan derved ikke undskyldes!

B e r e n t.

Jeg foreslår, at vi skyr stærke ord — i alle fald foreløbigt — og heller betænker følgerne af de indsendte beregninger.

T j æ l d e.

Det skal en af os komme til! —

B e r e n t.

Bankierhuset konsul Lind f. eks.

T j æ l d e.

— Skal mine beregninger, forsynede med Deres og Holsts mærkelige randgloser, også fremlægges for konsul Linds hus?

B e r e n t.

Da den megen skydning underrettede mig om forholdet, tillod jeg mig at anmode bankerne derom.

T j æ l d e.

De har altså ligget på lur her? De vil prøve på at undergrave mine forbindelser?

B e r e n t.

Deres stilling er altså sådan, at De har frygt?

T j æ l d e.

Her er ikke spørsmål om min stilling, men om Deres opførsel!

Berent.

Jeg mener, at vi heller holder os til sagen. — Bryggeriet har De sat til —

Tjælde.

Nej, Deres adfærd er så topmålt jesuitisk, at jeg som en retskaffen mand må frasige mig al videre forhandling med Dem. Jeg er, som sagt, vant til i mine forbindelser at ha med gentlemen at gjøre.

Berent.

Jeg tror, De misforstår stillingen. Deres gjæld til bankerne er så betydelig, at et opgjør kan kræves. — Men så får De også finde Dem i, hvad vi gjør med det.

Tjælde
(efter at ha betænkt sig).

Nu vel! Men ikke de enkelte poster. Resultatet kort og godt?

Berent
(blader i papirerne).

Resultatet kort og godt er, at De har gi't Dem i aktiva 454,000 spd. Jeg har gi't Dem 203,000 spd.

Tjælde
(rolig).

De får mig altså i en passiva af over halvandet hundre tusen?

Berent.

Der er at bemærke derved, at heller ikke Deres beregning af passiva stemmer med min.

Tjælde
(rolig).

Nej, naturligvis!

Berent.

F. eks. den dividende, Møllers bo gir.

Tjælde.

Ikke de enkelte poster! Mine passiva blir i det hele?

Berent.

Lad mig se. — Deres passiva blir i det hele —

efter Deres beregning 350,000, — efter min henved 400,000, d. v. s. detaljeret 396,860.

Tjælde.

Det er en underbalance af omtrent —

Berent.

Det er en underbalance af omtr. 197,000, eller med en rund sum 200,000 spd.

Tjælde.

Ja, lad os endelig holde os til de runde summer!

Berent.

Der er altså den forskjel mellem Deres opgjør og mit, at De gir Dem selv et overskud af 124,000 spd., og jeg gir Dem en gjæld af henved 200,000.

Tjælde.

Jeg er Dem særdeles meget forbunden. — Ved De, hvilken følelse jeg har ved dette?

Berent
(ser op).

Tjælde.

At jeg er i stue sammen med en gal mand.

Berent.

Den har jeg længe havt. — Trælasten, som De har i oplag i Frankrige, har jeg ikke kunnet notere; ti De har nemlig glemt at føre den ud. Måske vil den kunne rette på noget.

Tjælde.

Behøves ikke! Jeg har nok hørt tale om Deres hensynsløshed, om Deres hjærteløshed; — men De overgår i sandhed beskrivelsen! Jeg ved ikke, hvorfor jeg ikke har vist Dem døren for længe siden; men nu gjør jeg det!

Berent.

Den vej skal vi snart begge to. — Men forinden bør vi tale om boets overgivelse til skifteretten.

Tjælde.

Ha, ha, ha! Ved De, at jeg i dette øjeblik har pr.

telegraf fåt så meget, at jeg ikke alene er dækket i den første tid, men kan område mig på alle sider?

Berent.

Telegrafen er en skjøn indretning, som står åben for alle.

Tjælde
(efter at ha tænkt sig om).

Hvad mener De med det?

Berent.

Den megen skydning gjorde, at også jeg telegraferede. Hr. Lind finder vistnok ombord telegram fra sit hus, — og pengene udbetales neppe.

Tjælde.

Dette er ikke sandt! Dette har De ikke våget!

Berent.

Jo, det er, som jeg siger.

Tjælde.

Giv hid mit overslag; — lad mig endnu en gang se det over! (Vil ta det.)

Berent
(lægger hånden på det).

Om forladelse!

Tjælde.

De våger at beholde mit egenhændige overslag?

Berent.

Ja, endog at putte det i lommen. (Gjør så.) Et uredeligt opgjør, dateret og underskrevet, er et ikke uvigtigt dokument.

Tjælde.

De har besluttet min ruin, både moralsk og juridisk?

Berent.

Den har De for længe siden selv sat i værk. Jeg kjender Deres stilling. I omtrent en måned har jeg korresponderet på alle de pladser, inden- og uden landske, hvor De har forbindelser.

Tjælde.

Hvilken slu overlistelse en retskaffen mand kan

være udsat for! I en måned omgiven af spioner! Komplot blandt forretningsvenner og mellem bankerne! En indsnigelse i mit hus og regnskab! (Med stor kraft.) Men jeg skal sprænge igjennem! — De skal få »opleve«, hvad det betyder bagtalerisk at ville ødelægge et agtet firma!

Berent.

Nu bør frasernes tid være forbi. Agter De at opgive Deres bo straks?

Tjælde.

Ha, ha! Jeg skulde opgive det, fordi De har gjort det fallit på et stykke papir!

Berent.

De kan berge Dem endnu en måneds tid, jeg ved det. Men for Deres egen skyld, og især for andres, vilde jeg indstændig råde Dem til at slutte straks. Dette er opgaven for min rejse hid.

Tjælde.

Se, der kom det! Og De præsenterede Dem her så venlig og bekymret som den, der endelig måtte få klarhed. Man skulde skjære det sunde fra det usunde, — og dertil bad De i ærbødige udtryk om min hjælp!

Berent.

Ganske rigtigt. Men her er intet andet usundt end Deres forretning — og det, som dermed står i forbindelse.

Tjælde
(efter at ha fattet sig).

Altså kom De i mit hus med den skjulte hensigt at ville ruinere mig?

Berent.

Jeg må endnu en gang gjentage, at det er ikke mig, som har været chef for dette fallitte hus; — det er Dem.

Tjælde.

Og jeg må gjentage, at huset er kun fallit i Deres egen hjærne! — I en måned kan meget ske. Og jeg har før vist evne til at finde udveje!

Berent.

D. v. s. til at arbejde Dem altid dybere ind i en løgn.

Tjælde.

Kun en handelsmand kan forstå sådant. — Men forstod De det virkelig, — da vilde jeg sige til Dem: giv mig 100,000 spd., og jeg redder alt for alle! Det vilde være en opgave, værdig et geni som Deres; det vilde gi Dem ry af med skarpblik at ha gjennemtrængt forholdene; ti da vilde De redde mere end tusen menneskers velfærd og skabe landet en fremtidsrig virksomhed!

Berent.

På det agn bider jeg ikke.

Tjælde
(som tænker sig om).

Vil De, jeg skal lægge ud for Dem, hvorledes 100,000 spd. er nok til at bringe denne store virksomhed flot? Inden tre måneder vender remisserne tilbage, — jeg skal gjøre Dem det så klart som dagen —

Berent.

— at De styrter Dem fra skuffelse i skuffelse! Sådan har De gjort i tre år, fra måned til måned.

Tjælde.

Fordi de tre siste år har været nedadgående — å, frygtelige! Men nu er krisis kommen; nu må det gå opover igjen!

Berent.

Så tænker enhver svindler.

Tjælde.

Bring mig ikke til fortvilelse! — Ved De, hvad jeg har gjennemgåt i disse tre år, — ved De, hvad jeg kan være istand til?

Berent.

Til endnu mere usandhed.

Tjælde.

Vogt Dem! — Ja, det er sandt, at jeg står ved af-

grundens rand! Det er sandt, at jeg i tre år har gjort, hvad der står i menneskelig magt for at komme over! Jeg tør sige, der har været noget af en kjæmpes kraft i den kamp, jeg har ført. Men så fortjener den også at bli lønnet. De har fuldmagten, Dem tror man, — se Deres missjon, lad ikke mig lære Dem den! Jeg siger Dem det; ja, jeg siger Dem det: — det vil være forfærdeligt for Dem, skal nu hundreder gå unødigt tilgrunde!

Berent.

Lad dog dette engang få ende!

Tjælde.

Nej, så gid djævelen, — om jeg ender en slig kamp med en vanvittig overgivelse!

Berent.

Hvad vil De så ende den med?

Tjælde.

Der gives ingen udgang, som jeg ikke har tænkt mig — å, tusen gange! Jeg ved, hvad jeg skal gjøre! Denne usle småstads spot, denne misundelsens jubel over hele kysten skal ikke nå mig!

Berent.

Hvad vil De så finde på?

Tjælde.

Det skal De få se! — (Mere og mere ophidset.) Vil De ikke under nogen betingelse yde mig hjælp?

Berent.

Nej.

Tjælde.

De vil nu på timen, her, få mig til at opgive mit bo?

Berent.

Ja.

Tjælde.

Død og helvede! — De tør gjøre det?

Berent.

Ja.

Tjælde

(Det oprør, han er i, kuer stemmen, den lyder på en gang ganske dæmpet).

De har aldrig kjendt fortvilelse. De ved ikke, hvad for en tilværelse jeg har fristet! — — — Men er afgjørelsens øjeblik kommet, — og har jeg i mit kontor den mand, som burde frelse mig, men som ikke vil; — da skal han dele lod med mig!

Berent

(tilbagelænet).

Dette begynder at bli højtideligt.

Tjælde.

Spøg nu ikke længer; De kunde angre det! (Går hen til alle døre, låser dem med en nøgel, som han tar op af lommen, åbner derpå med en anden nøgel pulten, tar op af denne en revolver.) Hvor længe tror De, jeg har havt denne liggende?

Berent.

Formodentlig, fra De kjøbte den?

Tjælde.

Og hvortil har jeg så kjøbt den? — Tror De, at jeg, der har været denne bys herre, hele kystens største mand, vil bære skjændselen af en fallit?

Berent.

Den har De længe båret.

Tjælde.

Det står nu i Deres hånd at ruinere eller at redde mig. De har faret sådan frem, at De fortjener ingen skånsel — og skal ingen ha! Indgiv den rapport, at jeg kan hæve 70,000 spd. — mere behøver jeg ikke —, men afdragsfrit i ét år, og jeg frelser alt for alle. Betænk Dem nu! Min familje, mit gamle firma, de altfor mange, som blir ulykkelige med mig, må De huske på! Men glem heller ikke Deres egen familje! Ti gjør De ikke, hvad jeg har ret til, så kommer hverken De eller jeg levende herifra!

Berent

(peger).

Er den ladd, den der?

Tjælde
(spænder).

Det skal De tidsnok få afgjøre. Men nu må De svare!

Berent.

Jeg har et forslag: Skyd — skyd først Dem selv og siden mig.

Tjælde
(går nu nærmere og sætter pistolen mod advokatens pande).

Den smule spøg skal jeg snart stanse.

Berent
(rejser sig og tar af sin lomme et papir, som han udfolder).

Her har jeg opsat boets overleverelse til skifteretten. Når De skriver under dette dokument, da gjør De, hvad De skylder Deres kreditorer, Deres familje og Dem selv. Ved at skyde Dem og mig føjer De kun en voldsom usandhed til alle de andre. — Gjem pistolen og tag pennen!

Tjælde.

Aldrig! — Jeg ved før idag, hvad jeg vil! Men De skal nu få slå følge!

Berent.

Så gjør, hvad De vil! men mig truer De ikke til en usandhed.

Tjælde
(som havde sænket pistolen, går et skridt tilbage, hæver den, tar sigte).

Altså!

Berent
(går lige på ham, seende ham i øjet, mens den anden uvilkårlig sænker pistolen).

Tror De ikke, jeg ved, at den, som så længe har skjælvet inde i sit inderste i usandhed og frygt, har mange tanker, men intet mod? De tor ikke!

Tjælde
(i raseri).

Det skal jeg dog vise Dem!
(Baglængs og atter løftende våbenet.)

Berent
(efter).

Skyd, så får De høre en smæld, — og det er den, De længes efter! Eller slut med alle smæld, fald ned på Deres gjærninger, tilstå og siden ti!

Tjælde.

Nej, så ta' djævelen både dig og mig —

Berent.

— og brunen med?

Tjælde.

Brunen?

Berent.

Jeg mener den stashesten, De kom galopperende på fra auktionen over Møllers bo. Lad Dem skyde tilhest, på denne Deres siste, store forretningsløgn, (Stille og nærmere.) — eller klæd af Dem løgnen, hvis De endnu er istand dertil, — og fallitten blir Dem til større gagn, end Deres rigdom har været.

Tjælde
(lader pistolen falde og synker i et udbrud af gråd ned i stolen. Stilhed).

Berent.

De har kjæmpet vidunderligt i disse tre år! Neppe én, jeg kjender, kunde ha gjort, hvad De har gjort. Men De har tabt Dem selv i denne kamp. — Flygt ikke nu fra opgjøret og dets smerte. Den alene vil renske Deres sjæl.

Tjælde
(med ansigtet i sine hænder og i stærk gråd).

Å, å, å!

Berent.

De har lastet min fremgangsmåde. Jeg svarer med at tilgive Dem Deres. — — (Stilhed.) Prøv nu at se stillingen, som den er, og at ta den som en mand.

Tjælde
(som før).

Å!

Berent.

De må i Deres dybeste grund være træt; — lad det da nu være forbi!

Tjælde
(som før).

Å!

Berent
(sætter sig ved siden af ham. Stilhed).

Skulde det ikke være bra at vinde igjen sin egen gode samvittighed eller atter at få leve sammen med sin familje? Ti det har De vel i al denne tid ikke gjort.

Tjælde
(som før).

Å!

Berent.

Jeg har kjendt flere spekulanter i mine dage og har fåt mangen tilståelse. Jeg skjønner derfor, at i tre år har De måttet undvære alt, lige til sund søvn og et af fred velsignet måltid. De har neppe lagt mærke til, hvad Deres barn gjorde, eller hvad de sa', uden når de kom i vejen. — Og Deres hustru —

Tjælde.

Min hustru!

Berent.

Ja, hun har vel trællet til de middage, som skulde dække hulheden; — hun har vistnok været den trætteste tjener i Deres hus.

Tjælde.

Min tålmodige, fromme hustru!

Berent.

Jeg tænker nok, De heller vilde være den simpleste arbejder i Deres brød — end leve op igjen, hvad De har lidt.

Tjælde.

Tusen, tusen ganger heller!

Berent.

Og så kan De betænke Dem på at gjøre hver mand

ret og skjel, for endelig en gang at komme i sandhed? Tag her og skriv under!

Tjælde
(falder på knæ).

Nåde, nåde! De ved ikke, hvad De ber om. Mine egne børn vil forbande mig. Jeg har nylig hørt det! Og mine handelsvenner, som vil ruineres ved mig, er så altfor mange, — de og deres familjer — å! — Mine arbejdsfolk, hvor skal de hen? Ved De, jeg har over 400? Tænk Dem disse og deres familjer uden udkomme! — Nåde, jeg kan ikke, jeg tør det ikke! Frels mig, hjælp mig! Det var forfærdeligt af mig at ville true; men nu ber jeg, å, jeg ber for alle dem, som fortjener det bedre end jeg, men som jeg skal ofre mit liv i troskab og arbejde!

Berent.

Jeg kan ikke redde Dem, — allermindst med andres midler. Det, som De her ber om, vilde være utroskab.

Tjælde.

Nej, nej, nej! Læg hele regnskabet åbent op! Sæt mig, om De vil, under administration! Men lad mig få holde frem det, jeg tænker mig skal gjøres, — og alle kyndige skal indse, at det må gå!

Berent.

Sæt Dem endelig! — Lad os tale om dette! — (Tjælde sætter sig.) Er ikke det, som De nu foreslår, netop, hvad De har prøvet i tre år? De har jo kunnet låne midlerne; men hvad har det nyttet?

Tjælde.

Konjunkturerne, konjunkturerne!

Berent
(ryster på hodet).

De har så længe blandet falskt og sandt, at De har glemt handelens enkleste love. Under slette konjunkturer at spekulere i de gode får bli dens sag, som kan! Andre får holde sig tilbage.

Tjælde
(indtrængende).

Men kreditorerne selv, altså også bankerne, har jo dog sin fordel af, at boet holdes!

Berent.

Den sunde handel har ingen fordel af at opretholde den usunde.

Tjælde
(endnu mere indtrængende).

Men dog af at redde sine egne kapitaler!

Berent.

Ja, boet må under administration —

Tjælde
(med håb, halvt rejsende sig).

Nu ja —? Altså?

Berent.

Når man først har fåt Dem fjærnet!

Tjælde
(synker sammen).

Når man først har fåt mig fjærnet!

Berent.

På egne midler kan naturligvis boet holdes, til bedre tider kommer, men ikke på lånte —

Tjælde.

— ikke på lånte.

Berent.

De fatter naturligvis forskjellen?

Tjælde.

Ja, ja.

Berent.

Godt. — Så fatter De også, at for Dem er intet andet tilbage end at skrive under —

Tjælde.

— end at skrive under —

Berent.

Her ligger dokumentet. — Kom nu!

Tjælde
(vækket).

Å, jeg kan ikke, jeg kan ikke!

Berent.

Godt, så sker stansningen om kort tid af sig selv, og alt står slemmere.

Tjælde
(atter på knæ).

Nåde, nåde! Jeg kan ikke slippe håbet! Tænk, efter en kamp som min!

Berent.

Sig rent ud: jeg har ikke mod til at ta følgerne.

Tjælde.

Ja, så er det.

Berent.

Jeg har ikke mod til at begynde et sandt liv.

Tjælde.

Ja, ja.

Berent.

De ved ikke, hvad De selv siger, mand!

Tjælde.

Nej, jeg ved det ikke; — men skån mig!

Berent
(rejser sig).

Ja, dette er fortvilelse! Jeg har ondt af Dem.

Tjælde
(rejser sig straks).

Ja, ikke sandt? Å prøv mig! Kræv af mig, — sig, hvad De —!

Berent.

Nej, nej, nej, med at skrive under må alt begynde!

Tjælde
(synker sammen i stolen).

Å — — Hvorledes skal jeg siden møde nogen, jeg, som har trodset alt og skuffet alle!

Berent.

Den, som har nydt megen ufortjent ære, må siden ta

megen fortjent ydmygelse; — dette er en lov, og fra den kan jeg ikke fri Dem.

Tjælde.

Men mod mig vil man bli grusommere end mod nogen anden! Jeg har fortjent det, jeg ved det; men jeg vil ikke kunne holde det ud!

Berent.

Hm! De er overmåde stærk; det viser disse tre års kamp!

Tjælde.

Vær barmhjærtig! Deres geni, Deres indflydelse må kunne åbne mig en udvej!

Berent.

Ja, den at skrive under.

Tjælde.

Ikke heller en underhåndsakkord? Når De tog det på Dem, så gik det!

Berent.

Skriv under! — Her er dokumentet! Hver time er kostbar.

Tjælde.

Å —! (Vakler hen; endnu med pennen i hånd, bønlig.) Og De tør ikke prøve mig, — efter hvad jeg nu har gjennemgåt?

Berent.

Jo, når De har skrevet under.

Tjælde

(skriver under; sætter sig i den stol, Berent har forladt, i stor smerte).

Berent

(tar dokumentet, lægger det sammen og forvarer det).

Nu går jeg til skifteretten med dette og siden på telegrafstationen. Antagelig kommer man endnu ikvæld for at optage fortegnelse. Deres familje bør altså være varskud.

Tjælde.

Hvorledes skal jeg kunne det? Giv mig lidt tid, — vær dog barmhjærtig!

Berent.

Jo hurtigere, des bedre for Dem, — ikke at tale om for alles interesser. (Ser sig om.) — Så er jeg altså færdig for det første.

Tjælde.

Nej, forlad mig ikke også! Å — forlad mig ikke!

Berent.

Nu bør Deres hustru komme til Dem, — ikke sandt?

Tjælde
(overgit).

Jo.

Berent
(foran pistolen).

Den her (Løfter den.) — tar jeg ikke med. Det har ingen fare. Men jeg lægger den på pulten for de andres skyld. Skulde nu De eller Deres trænge til mig, så send bud.

Tjælde.

Tak.

Berent.

Jeg skal ikke forlade byen, før det værste er over. — Ved nat eller dag, når De trænger til mig, så send bud.

Tjælde.

Tak.

Berent.

Vil De nu være så god at åbne døren for mig.

Tjælde
(rejser sig).

Det er sandt! — Undskyld!

Berent
(tagende hat og frak).

Vil De ikke kalde Deres hustru med det samme?

Tjælde.

Nej. Jeg må først ha lidt tid. — Nu har jeg det værste tilbage!

Berent.

Det tror jeg også; men just derfor —

(Han griber selv i klokkestrengen og ringer.)

Tjælde.

Hvad gjør De?

Berent.

Jeg vil være sikker på, før jeg går, at Deres hustru kommer.

Tjælde.

Dette skulde De ikke ha gjort!

(Kontorbudet viser sig.)

Berent

(ser på Tjælde).

Tjælde.

Bed fruen, — bed min hustru at komme til mig.

Berent

(læggende til).

— straks. (Budet går.) Farvel! (Går.)

Tjælde

(sætter sig ved døren).

(Tæppet falder.)

TREDJE HANDLING.

På kontoret.

FØRSTE MØDE.

Tjælde, (senere) fruen.

Tjælde

(alene, på stolen ved døren, i den stilling, hvori han sist sås. Han sidder en lang stund ubevægelig, farer på én gang op).

Hvorledes skal jeg begynde? — — Efter hende børnene — efter dem folkene — og så alle de andre! — —

Om jeg kunde gå min vej? Men rettens tjenere? — Å, lad mig få luft? — (Til nederste vindu.) Det er en dejlig dag, men ikke for mig! — (Åbner vinduet.) Brunen? (Vender sig.) Nej, jeg tåler ikke at se den! — Hvorfor var den opsadlet? — Det er sandt, jeg skulde jo efter samtalen med advokaten ha — — men nu er alting ude! —

(Tages af en tanke, går lidt, udbryder.) Ja, på den hest kan jeg nå udhavnene, før udenlandsdampskibet går! (Ser på uret.) Jeg kan! Og så har jeg bag mig — (Forskrækkes ved at høre nogen i trappen.) Hvem der? Hvad?

Fruen
(i trappen).

Du lod mig kalde?

Tjælde.

Ja. — (Spejdende.) Kommer du derfra?

Fruen.

Jeg hvilte mig.

Tjælde
(deltagende).

Å, — du sov; og jeg lod dig vække?

Fruen.

Nej, jeg sov ikke.

(Hun er nu kommet langsomt ned.)

Tjælde.

Du sov ikke? — (Bange.) Har du da — (For sig.) Nej, jeg tør ikke spørge.

Fruen.

Hvad vil du?

Tjælde.

Jeg vilde — (Ser, at hun ser på revolveren.) Du undrer dig over, at jeg har lagt den der frem? — Det er, fordi jeg skal rejse.

Fruen
(som holder sig i pulten).

Skal du rejse —?

Tjælde.

Ja, advokat Berent var her, som du måske hørte. (Intet svar.) Forretninger. Jeg må straks til udlandet.

Fruen
(svagt).

Til udlandet?

Tjælde.

Bare for nogle dage. Derfor kun min sædvanlige ridevæske med et ombytte og et par skjorter. — Men jeg måtte ha det straks.

Fruen.

Jeg tror ikke, væsken er udpakket siden idag.

Tjælde.

Så meget desto bedre. — Vil du hente den?

Fruen.

Du rejser nu — med det samme?

Tjælde.

Ja, — med udenlandsdampskibet — i udhavnen.

Fruen.

Da har du ingen tid at spilde.

Tjælde.

— Er du ikke vel?

Fruen.

Å — nej.

Tjælde.

— Dit tilfælde?

Fruen.

Ja! — nu skal jeg hente ridevæsken.

(Tjælde tar og støtter hende op mod trappen.)

Tjælde.

Du har det ikke godt; — men det skal en gang bli bedre!

Fruen.

Bare du havde det bedre.

Tjælde.

Enhver får bære sit.

Fruen
(har taget fast i trappen; han slipper).

Om vi bar mere sammen?

Tjælde.

Mine sager forstår du dog ikke — og om dine har jeg ikke havt tid at tale.

Fruen.

Å — nej. (Hun begynder at gå op.)

Tjælde.

Skal jeg hjælpe dig?

Fruen.

Å nej. Tak.

Tjælde
(frem).

Aner hun det? — Hun er altid sådan. — Hun har ganske ta't modet fra mig. — Men der gives ingen anden vej! Altså: — penger! Jeg har dog vel nogle guldpenger liggende? (Iler til pulten, åbner, tæller nogle penger op på pultpladen, kommer derved til at løfte hodet og ser hustruen, som har sat sig i trappen.) Kjære, har du sat dig?

Fruen.

Der kom noget over mig. Nu skal jeg gå.
(Rejser sig og går langsomt op.)

Tjælde.

Stakkar, hun er udslidt. (Tar sig sammen.) Nej, — 5, 6, 8, 10 ... dette er ikke nok. Nogle må jeg dog ha endnu, (Søger.) — og hvor det slipper op, har jeg ur og kjæde ... 20 ... 24 ... nej, der er ikke flere. Men papirerne! Dem må jeg allersist glemme. (Søger papirer og lægger på pulten.) Jorden brænder under mig! Kommer hun ikke igjen? Der var jo pakket. — Å, hvor hun vil lide ved det? Men mindre, når jeg er borte. Folk vil da være barmhjærtigere ... både mod hende — og mod børnene. Ja, børnene! — (Samler sig sammen.) Lad mig nu bare komme afsted, afsted, afsted! Tankerne vil nok følge! — Se, der er hun! — (Højt, deltagende.) Skal jeg hjælpe dig?

Fruen.

Ja tak; — vil du ta mod kufferten?

Tjælde
(tar mod den; hun kommer langsomt ned).

Den er lidt tyngre end sist.

Fruen.

Så?

Tjælde.

Jeg har nogle papirer at lægge ned. (Går til pulten; putter pengerne til sig og papirerne i væsken.) Men, kjære barn, her er jo penger i væsken?

Fruen
(som langsomt kommer til).

Ja, ... nogle guldpenger, som du tid efter anden har gi't mig. — Jeg tænkte, du nu kunde ha brug for dem.

Tjælde.

Det er mange penger!

Fruen
(smiler).

Du ved nok ikke, hvor mange du har gi't mig.

Tjælde.

Hun ved alt! Nanna!

(Han åbner armene.)

Fruen.

Henning!

(De holder hinanden omslyngede under stærk gråd.)

Fruen
(idet de slipper, hviskende).

Skal jeg hente børnene?

Tjælde
(ligeså).

Nej, sig intet — før senere!

(De omfavner hinanden påny.)

Tjælde
(idet han griber væsken).

Gå du til vinduet, at jeg kan se dig, når jeg stiger tilhest. (Smækker væsken til, iler — stanser.) Nanna!

Fruen.

Henning!

Tjælde.

Tilgiv mig!

Fruen.

Alt!

Tjælde

(iler, støder midt i døren på kontorbudet, som har et brev. Budet går).

Fra Berent? —

(Åbner, står i døren og læser, kommer derpå frem med væsken i hånd, læser igjen.)

»Da jeg kom fra Dem, så jeg en hest stå sadlet. For at forebygge misforståelse, tillader jeg mig at meddele, at der er politi ved Deres hus.

Ærbødigst
Berent.«

Fruen

(som holder sig fast ved pulten).

Kan du ikke rejse?

Tjælde.

Nej.

(Stilhed. Han sætter væsken fra sig og tørrer sin pande.)

Fruen.

Henning! Skal vi be' sammen?

Tjælde.

Hvad mener du med det?

Fruen.

Be' ... be' Gud Herren om hjælp.

(Hun brister i gråd.)

Tjælde

(tier).

Fruen.

Kom, Henning! (Hun synker i knæ.) Du ser, at alt menneskepåfund nytter ikke.

Tjælde.

Men jeg ved, at dette nytter heller ikke.

Fruen.

Å, prøv engang i den højeste nød!

Tjælde

(er i stor kamp).

Fruen.

Aldrig har du villet! Aldrig talt til os, aldrig til din gud! — Aldrig har du åbnet dig for nogen!

Tjælde.

Slut!

Fruen.

Men hvad du skjulte om dagen, talte du ud om natten; vi mennesker må tale! Men jeg har ligget vågen og hørt din vånde. Nu ved du, hvorfor jeg ikke er istand til mere. Ingen søvn om natten og ingen fortrolighed om dagen. Jeg har lidt endnu mere end du.

Tjælde

(kaster sig i lænestolen ved kaminen).

Fruen

(rejser sig og går hen til ham).

Du har villet fly. Når vi frygter menneskene, har vi alene ham tilbage. Tror du, jeg nu levede uden ham.

Tjælde.

Tiggende har jeg ligget for hans fødder — å — men altid forgjæves!

Fruen.

Henning, Henning!

Tjælde.

Hvorfor velsignede han ikke mit arbejde og min kamp? Nu kan det være det samme.

Fruen.

Å, — så kommer her endnu mere.

Tjælde

(rejser sig).

Ja, — det værste har vi tilbage —

Fruen.

— for det er i os selv!

(Stilhed.)

ANDET MØDE.

De forrige. Valborg.

Valborg

(blir synlig i trappen, hvor hun ved synet af de andre stanser).

Fruen.

Hvad vil du, mit barn?

Valborg

(i undertrykt bevægelse).

Fra mit rum kan jeg se politi ved vort hus. — Og nu kommer rettens folk?

Fruen

(sætter sig i den stol, manden forlod).

Ja, mit barn. Din far har efter en utrolig kamp, som alene gud og jeg kjender, for en stund siden opgivet sit bo.

Valborg

(er gåt et par skridt ned; men der blir hun stående. Stilhed).

Tjælde

(kan tilsist ikke holde dette ud, men udbryder).

Sig mig nu ligeså godt straks alt det, Nanna Møller sa' sin far!

Fruen

(rejser sig).

Det gjør du ikke, Valborg! — Giv gud dommen!

Tjælde.

Sig mig, jeg har så hårdt mishandlet dig, (Bevæget.) at du aldrig kan forlade mig det, at jeg for altid har tabt din agtelse og kjærlighed!

Fruen.

Barn, barn!

Tjælde.

Din harm, din skam kjender jo nu ingen grænse!

Valborg
(går ned).

Far! — Far! (Ud af kontordøren.)

Tjælde
(opover, som vilde han efter, men vakler over til trappen, hvor han holder sig fast).

Fruen
(synker tilbage i stolen. Længere stilhed).

TREDJE MØDE.

Tjælde. Fruen. Bryggermester Jakobsen.

Jakobsen
(klædt som i selskabet, dog i en kort lærredsfrak i stedet for kjole. Han kommer gjennem de ydre kontorer. Tjælde blir ham ikke var, før han er lige bag, rækker da ud sine hænder, som bedende og afværgende; men Jakobsen går lige ind på ham, taler med af harm kvalt stemme).

Skurk! —

Tjælde
(viger).

Fruen.

Jakobsen! Jakobsen!

Jakobsen
(hører det ikke).

Jeg kommer hid sammen med rettens folk. Bryggeriets bøger og papirer er beslaglagte. Driften stanset. I fabrikken ligeså.

Fruen.

Å gud.

Jakobsen.

Jeg stod for mere end én gang til så meget, som jeg ejer.

(Han taler dæmpet, men med en røst, som dirrer af harm og bevægelse.)

Fruen.

Kjære Jakobsen!

Jakobsen
(vendt til fruen).

Sa' jeg ham ikke altid, når jeg skulde skrive på: »Men jeg ejer ikke så meget. Og da er det ikke ret!«

— Men han svarte: »Det er bare en form, Jakobsen.« — »Ja, men det er en uhæderlig form,« sa' jeg. — »Det er en handelsform,« sa' han; »så gjør alle handelsmænd.« Men jeg har lært, hvad jeg ved om handelen, af ham, så jeg trodde ham. (Bevæget.) Og han fik mig til det gang efter gang. Men nu skylder jeg mere, end jeg i hele mit liv kan betale. Jeg skal både leve og dø som en vanæret mand. Hvad siger De til det, frue?

Fruen
(tier).

Jakobsen
(til Tjælde, som ber for sig).

Hører du? Hun må tie! — Skurk!

Fruen.

Jakobsen!

Jakobsen
(af og til stærkt bevæget).

For Dem har jeg den største agtelse, frue. — Men han har også fåt mig til at bedrage andre! Jeg har i hans navn gjort mange ulykkelige! Mig trodde folk på, og jeg trodde på ham. Jeg sa' dem, at han var en velgjærning for hele strøget her omkring, så han måtte ha hjælp i så svære tider. — Nu er mangen bra familje narret fra hus og hjem. Og dertil har han brugt mig! For en forfærdelig hård og hjærteløs mand! (Til Tjælde.) Jeg ved ikke ... men jeg har en slig trang til at lægge hånd på dig. (Vil til.)

Fruen
(rejser sig).

For min skyld, Jakobsen!

Jakobsen
(slipper).

Ja, for Deres skyld, frue; ti for Dem har jeg den største agtelse. Men hvorledes skal jeg møde alle dem, som jeg har ført i ulykke? Det nytter ikke at sige dem, hvorledes det er gåt til; for de får ikke sit dag-

lige brød igjen for det! Og hvorledes skal jeg møde konen min! (Bevæget.) Hun har havt slig en tro til mig, hun, og til dem, jeg trodde på. — Og så børnene? — Det er så slemt med børnene, for de hører så meget på gaden. De skal nok snart få høre, hvad for en far de har; de skal få høre det af deres barn, — som jeg har ført i ulykke.

Fruen.

Nu føler De selv, hvorledes det er. Skån derfor andre; vær barmhjærtig!

Jakobsen.

Dem har jeg den største agtelse for; — men det er hårdt, at vi hjemme ikke mere skal smage en brødkrumme, som er vor egen; ti jeg skylder mere, end jeg i mit liv kan betale! Det er hårdt, det, frue! Hvad skal der nu bli af mine og børnenes kvældstunder — og af vore søndage? — — Men — han skal også få høre det af mig! — Skurk! I timer skal jeg følge dig! —

(Tjælde flygter forfærdet mod kontoret; derfra træder i det samme ind administrator, fulgt af to vidner og Sannæs. Tjælde går bagover, vakler derpå hen mod pulten, læner sig på denne med ryggen til de indtrædende.)

FJERDE MØDE.

De forrige. Administrator. Vidnerne. Sannæs.

Administrator
(bag Tjælde).

Om forladelse! Bøgerne og papirerne —

(Tjælde skræmmes atter op, søger videre frem til kaminen og støtter sig mod den.)

Jakobsen
(over ham her, hviskende).

Skurk!

(Tjælde atter afsted og sætter sig på en stol ved døren, gjemmende sit åsyn i sine hænder.)

Fruen
(rejsende sig, hviskende).

Jakobsen! — Jakobsen! (Han nærmer sig.) Med beråd hu har han aldrig bedraget nogen! Det, De siger, har han aldrig været og blir aldrig!

(Hun sætter sig.)

Jakobsen.

For Dem, frue, har jeg den største agtelse. Men er han ikke en løgner og en bedrager, så er ingen det i denne verden!

(Han gråter.)

Fruen
(dækker også overgit sit ansigt, idet hun lægger sig bagover i stolen. Kort stilhed).

(Da høres en fjærn brusen som af flere hundre stemmer. Administrator og vidnerne stanser sit arbejde med undersøgelse og opskrivning, alle de andre ser op.)

Fruen
(bange).

Hvad er det?

(Sannæs og administrator går til det øverste vindu, Jakobsen til det nederste.)

Jakobsen.

Det er arbejdsfolkene ved værftet, ved bryggeriet, ved fabrikken og oplagene. (Tilbage til fruen.) Al bedrift er indtil videre stanset; — men det er lønningsdag, og ingen lønning!

(De andre vender tilbage til sit arbejde.)

Tjælde
(kommer fortvilet frem).

Det har jeg glemt!

Jakobsen
(mod ham).

Ja, gå ud til dem der, så får du høre, hvem du er!

Tjælde
(triver ridevæsken, sagte).

Her er penger; men det er guldpenger. Gå nu til byen, få dem vekslet og betal så!

F r u e n
(ligeledes sagte).

Gjør det, Jakobsen!

J a k o b s e n
(også sagte).

Når D e ber mig om det, så — Ja så? — Her er penger, ... i rejsevæsken. (Åbner den.) Og den er pakket. — Han har også villet rømme! — Og med folkenes lønning! — Er h a n ikke en skurk —!

(Hin brusen høres nu nærmere.)

F r u e n
(mens Tjælde vånder sig; sagte).

Skynd Dem; — ellers kommer de hid!

J a k o b s e n
(også sagte).

Jeg skal gå.

A d m i n i s t r a t o r
(ivejen).

Om forladelse; her må ingen ting bringes bort, før det er undersøgt og opskrevet.

J a k o b s e n.

Det er lønningsdag, og heri er pengene.

F r u e n.

Jakobsen er ansvarlig og gjør regnskab.

A d m i n i s t r a t o r.

Det er en anden sag. Jakobsen er en retskaffen mand. (Tilbage.)

J a k o b s e n
(tilbage til fruen, sagte, men meget bevæget).

Hører De, frue? Også han kalder mig en retskaffen mand? — Og snart vil ikke et eneste menneske gjøre det! — (Går, men forbi Tjælde, til hvem han hvisker.) Skurk! Jeg skal komme igjen!

A d m i n i s t r a t o r
(som sees at være færdig, nærmer sig Tjælde).

Undskyld; — vi må udbede os nøglerne til familjens rum og gjemmer.

Fruen
(svarer for Tjælde).

Husholdersken vil følge med. — Sannæs, — her er nøglen til nøgleskabet.

(Sannæs modtager den.)

Administrator
(seende på Tjældes vægtige urkjæde).

Hvad man bærer på sig til nødtørft, kommer os ikke ved; men skulde det tilfældigvis være kostbare pretiosa deriblandt —

Tjælde
(begynder at ville løfte urkjæden).

Administrator.

Nej, behold det kun! — Men det må vel optages i fortegnelsen.

Tjælde.

Jeg ønsker ikke at beholde det.

Administrator.

Som De vil! (Han lader et af vidnerne modtage det.) Farvel.

(Dette har Signe og bag hende Hamar set på i kontordøren. Administrator, Sannæs og vidnerne vil gå ud til højre.)

Administrator.

Døren her er låst.

Tjælde
(som af en drøm).

Det er sandt!

(Går hen og åbner.)

FEMTE MØDE

Tjælde. Fru Tjælde. Signe. Hamar. Sannæs (kun et øjeblik) og Valborg (senere)

Signe
(styrtende frem).

Mor!

(Hun kaster sig på knæ for hende.)

Fruen.

Ja, mit barn, nu er prøvernes dag kommen! Og jeg er bange for, den vil finde os alle for svage.

Signe.

Mor, hvad skal det bli til —?

Fruen.

Det står i guds hånd.

Signe.

Jeg vil følge med Hamar ind til hans tante Ulla. Vi vil rejse straks.

Fruen.

Det kommer an på, om tante Ulla nu mere vil modtage dig.

Signe.

Tante Ulla? — Hvad siger du —?

Fruen.

— At du har været den rige mands datter og kjender ikke livet.

Signe.

Hamar, skulde tante Ulla ikke ville modtage mig?

Hamar

(efter betænkning).

Jeg ved ikke.

Fruen.

Der hører du, barn. Du vil i få timer lære mere end før i dit liv.

Signe

(hviskende forfærdet).

Mener du, at også —?

Fruen.

Hys!

(Signe skjuler hodet i hendes fang.)
(En bragende latter som af hundreder høres.)

Hamar

(styrter til det fremste vindu).

Hvad er det?

Sannæs
(ind gjennem døren til højre og til det bagerste vindu. Tjælde, Signe, fru Tjælde rejser sig).

Hamar.

Brunen! Den er faldt i deres hænder.

Sannæs.

De har løftet den op på en trap. — De lader, som de holder et slags auktion pa den.

Hamar.

De mishandler den!

Sannæs
(løber ud igjen).

Hamar
(triver revolveren på pulten og undersøger, om den er ladd).

Jeg skal —!

Signe.

Hvad vil du?

(Da han vil gå, styrter hun efter og holder ham.)

Hamar.

Slip mig!

Signe.

Sig først, hvad du vil! — Vil du ud til folkene, — du alene?

Hamar.

Ja.

Signe
(slår begge armene om ham).

Du kommer ikke af stedet!

Hamar.

Vogt dig, revolveren er ladd!

Signe.

Hvad vil du med den?

Hamar
(frigjørende sig, idet han med bestemthed og kraft siger).

Gi brunen en kugle! Den er for god for pakket. Den skal ikke til auktion — hverken på skrømt eller for alvor. — - - Men jeg skyder den bedre herfra!

(Styrter til øverste vindu.)

Signe
(efter, skrigende).

Du kan træffe nogen!

Hamar.

Dertil sigter jeg for sikkert.

(Tar sigte.)

Signe.

Far! Falder der skud herfra nu —

Tjælde
(har styrtet til).

Hesten tilhører boet ligesom revolveren!

Hamar.

Nej, den tid, da jeg tog imod kommando, er nu forbi!

(Tjælde kaster sig over revolveren, hvorved skuddet går af. Signe styrter med skrig til sin mor. Udenfor, denne gang lige under vinduet, rejser sig et stort skrig: „De skyder på os, de skyder på os!" Straks høres et skrål som af mange knuste glasruder, og stene fyger ind, fulgt af rop og latter. Valborg, som har styrtet til gjennem kontordøren, dækker faderen med sit legeme og hodet vendt mod vinduet. — En enkelt stemme i vinduet: „Efter mig, gutter!")

Hamar
(med revolveren rettet mod vinduet, roper).

Ja, prøv!

Fruen. Signe.

De kommer herind!

Valborg.

Du skyder ikke!

(Hun stiller sig ivejen for ham.)

Tjælde.

Der er Sannæs med politiet!

(Igjennem larmen høres: „Tilbage!" Atter en opbrusning og en mands højrøstede tale gjennem denne, — så alt fjærnere og snart stilt.)

Fruen.

Lad os takke gud! Nu var vi visselig i en stor fare. (Hun synker i stolen; stilhed.) Henning, hvor er du?

Tjælde
(kommer, lægger bagfra en hånd på hendes hode, men vender sig straks og går bag i stærkt oprør. Stilhed).

Signe
(som er faldt på knæ for moderen).

Men kommer de ikke igjen? — Skal vi ikke gå herifra.

Fruen.

Hvor skal vi gå hen?

Signe
(fortvilet; men stille).

Men hvad skal der da bli af os?

Fruen.

Det, som gud vil.

(Stilhed.)

Hamar
(drog sig straks umærkelig mod baggrunden, hvor han lagde revolveren på stolen til venstre).

Valborg
(sagte).

Signe, -- se dig om!

Signe
(rejser sig, ser sig om og udstøder et svagt skrig).

Fruen.

Hvad er det?

Signe.

Ja, jeg vidste det!

Fruen
(mere bange).

Hvad er det?

Valborg.

Ethvert rigt hus har sin løjtnant, — og vor er nu gåt. Det er det.

Fruen
(rejser sig).

Signe, mit barn!

Signe
(kaster sig til hende).

Mor!

Fruen.

Nu falder alt, som er usandt; — lad os ikke klage!

Signe
(i gråd).

Mor, — mor!

Fruen.

Dette er bedre, end om det var anderledes. Hører du: — gråt ikke!

Signe.

Jeg gråter ikke; — men jeg skammer mig — å, jeg skammer mig! (Gråter.)

Fruen.

Skammen er min, jeg, som ikke havde kraft til at hindre, hvad jeg så var galt.

Signe
(som før).

Mor!

Fruen.

Ja, nu er vi snart så forladte, som vi kan bli, — og nu har vi heller intet igjen, som de kan ta.

Valborg
(træder frem i stærk spænding).

Jo, mor; — nu vil jeg forlade eder!

Signe
(vendt mod søsteren).

Du, Valborg? Forlade os — nu?

Valborg
(bevæget).

Huset skal jo alligevel opløses, — nu må hver af os ta fat for sig!

Signe
(bestandig mod søsteren, med ryggen mod tilskuerne).

Men hvad skal da jeg, som intet kan —?

Fruen
(har sunket tilbage i stolen).

Hvilken dårlig mor jeg har været, at jeg nu ikke kan holde mine børn sammen!

Valborg
(i udbrud).

Vi kan jo ikke være sammen nu! Vi kan jo ikke gi os til at leve på boet, som det heder; vi har jo levet længe nok på —

Fruen.

Hys, din far er herinde! (Stilhed.) Barn, hvad vil du?

Valborg
(efter en kamp, stille).

Jeg vil på konsul Holsts kontor; — jeg vil lære handelen — og selv ta fat.

Fruen.

Du ved ikke, hvad du går til.

Valborg.

Men jeg ved, hvad jeg forlader.

Signe.

Jeg, som kun er til byrde, fordi jeg intet kan —

Valborg.

Du kan! — Gå ud, om det skal være som simpel pige, — hvad gjør det? Leve på boet? Ikke en dag, ikke en time!

Signe.

Hvad skal der da bli af mor?

Fruen.

Mor blir hos far.

Signe.

Men alene —? Du, som er så syg?

Fruen.

Ikke alene! Far og jeg.

Tjælde
(frem, kysser den hånd, hun rækker mod ham, synker i knæ ved hendes stol med hodet i hendes fang)

Fruen
(strygende hans hår).

Tilgiv eders far, børn; det er det skjønneste, I kan gjøre.

(Tjælde rejser sig igjen og går atter mod baggrunden.)
(Kontorbudet kommer med et brev.)

Signe
(sigende og i angst).

Der kommer brev fra ham! Intet mere! Jeg vil ikke!

(Kontorbudet rækker det til Tjælde.)

Tjælde.

Jeg modtager ingen breve mere.

Valborg.

Fra Sannæs?

Tjælde.

Så også han!

Fruen.

Tag og læs det, Valborg! Lad os kun få alt på en gang.

(Budet gir hende brevet og går.)

Valborg
(åbner det, ser lidt i det og læser det så, ikke uden bevægelse).

»Højtærede hr. principal!

Dem skylder jeg alt, fra jeg som dreng kom i Deres hus. Tag derfor ikke dette ilde op!

De ved, jeg for otte år siden fik en liden arv. Den har jeg handlet med og især søgt op de forretninger, som den store handel endnu ikke har ordnet. (Stanser lidt.)

Summen heraf — omtrent 7000 spd. — byder jeg Dem i ærbødig taknemlighed; ti jeg skylder Dem i grunden, at jeg har kunnet samle den. De vil også kunne gjøre det mangedobbelte af den, imod hvad jeg kan.

Trænger De herved til mig, så er det mit kjæreste ønske fremdeles at være hos Dem.

Tilgiv, at dette netop kommer nu! Jeg kunde ikke andet.

J. Sannæs.«

(Tjælde er ved dette brev kommen længer og længer frem; nu står han ved sin hustru til højre.)

Fruen.

Når af alle dem, du har hjulpet, Henning, kun én kommer til dig i denne stund, så må du føle dig lønnet.

Tjælde
(nikker, går tilbage).

Og I, børn, ser I, hvorledes han, den fremmede, blir eders far tro?

(Stilhed; Signe står ved pulten, og i gråd. Tjælde er atter i baggrunden, hvor han går frem og tilbage et par korte gange; men derpå opad trappen.)

Valborg.

Jeg skulde ha lyst til at tale med Sannæs.

Fruen.

Ja, gjør du det, mit barn! Jeg kan ikke nu, og din far vel heller ikke. Gjør du det! — (Rejser sig.) Kom, Signe, lad os to nu tale sammen, — nu må dit sind være opladt. — Ak, når har vi rigtig kunnet tale sammen! (Signe er kommet og har lagt sig ind til moderen.) — Hvor er far?

Valborg.

Han gik op.

Fruen
(støttet til Signe).

Så det gjorde han. Ja, han kan trænge til hvile; skjønt den finder han vel ikke. — (Gående.) Ak, dette var en stræng dag; — men gud vender det nok til det beste!

(Ud af døren til højre, støttet til Signe.)

Valborg
(går op mod baggrunden og ringer; kontorbudet kommer).

Er Sannæs derude, så bed ham være så god at komme herind et øjeblik. (Budet går.) Han kommer måske ikke, når han hører, det er mig. (Lytter.) Jo, han kommer! (Går selv frem.)

SJETTE MØDE.

Valborg. Sannæs.

Sannæs
(kommer; stanser, da han ser Valborg, og lægger straks hænderne på ryggen).

Er det Dem —?

Valborg.

Vær så artig at komme nærmere.

Sannæs
(gjør nogle forsigtige skridt).

Valborg
(venlig).

Så kom dog!

Sannæs
(kommer hurtig et par skridt).

Valborg.

De har skrevet et brev til min far.

Sannæs
(efter at ha tænkt sig om).

Ja.

Valborg.

Og deri gjort ham et smukt tilbud.

Sannæs
(som før).

Jo — ja, d. v. s. det faldt af sig selv.

Valborg.

Så? Det synes jeg dog ikke. Det hædrer den, som gjør sådant. (Stilhed.)

Sannes.

Jeg håber, han tar imod det.

Valborg.

Det ved jeg ikke.

Sannæs
(står lidt, siger sørgmodig).

Så han tar ikke imod det! — Å — nej.

Valborg.

Det ved jeg slet ikke. — Det beror vel på, om han tør.

Sannæs.

Om han tør —?

Valborg.

Ja. — (Stilhed.)

Sannæs
(som er bange for hende).

Har frøkenen mere at befale?

Valborg
(smiler).

At befale? Jeg har intet at befale. — De har også tilbudt Dem at bli hos min far fremdeles.

Sannæs.

Ja, — ja, d. v. s. hvis Deres far ønsker det.

Valborg.

Jeg ved ikke. — Det blir i så fald bare han og mor og De, — ingen andre.

Sannæs.

Ja — så? — End I andre da?

Valborg.

Hvad Signe angår, så ved jeg endnu intet bestemt; — men jeg forlader huset endnu idag.

Sannæs.

Så frøkenen —?

Valborg.

Tar på et kontor. Det vil altså bli en ensom tjeneste, den hos far nu. (Stilhed.) De havde kanske ikke tænkt Dem det således?

Sannæs.

N—e—j, ja, d. v. s. da må vel Deres far ha endnu mere brug for mig.

Valborg.

Det vil han vist. — Men hvilken udsigt er det nu egentlig for Dem i at lænke Deres tilværelse til fars? Det er jo så uvist, hvad det nu kan bli til.

Sannæs.

Udsigt —?

Valborg.

Ja, en ung mand må jo ha en udsigt!

Sannæs.

Ja—a, ja, d. v. s. jeg tænkte bare, at i den første tid måtte det være så vanskeligt for ham.

Valborg.

Men for Dem selv, mener jeg? De må da ha en plan — for Deres fremtid?

Sannæs
(forlegen).

Jeg vilde så nødig tale om mig selv.

Valborg.

Og jeg vilde det så gjærne. — De har da noget andet i baghånd.

Sannæs.

Når jeg endelig skal sige det: — jeg har formuende slægt i Amerika, som i mange år har ønsket mig over. Jeg kan der straks komme i en god forretning.

Sannæs.

Så —? — — Hvorfor har De ikke længst ta't mod et så udmærket tilbud?

Sannæs
(tier).

Valborg.

Det må altså ha været en opofrelse for Dem at ha været så længe hos os? —

Sannæs
(tier).

Valborg.

Og en endnu større må det være at bli hos os nu —?

Sannæs
(meget forlegen).

Jeg kan ikke sige, jeg har tænkt mig det således.

Valborg.

Men far kan neppe modtage så meget af Dem.

Sannæs
(forskrækket).

Hvorfor ikke det?

Valborg.

Fordi det virkelig vilde være for meget. — Og i hvert fald vil jeg modsætte mig det.

Sannæs

(næsten bønlig).

De, frøken —?

Valborg.

Ja. Misbrugenes tid bør nu være forbi.

Sannæs.

Misbrug? — Det, som er mig selv så kjært?

Valborg.

Når jeg får talt med far, så tror jeg, han vil indse det.

Sannæs

(bange).

Hvad —?

Valborg

(efter en betænkning).

Hvorfor De har bragt os så stort offer — og nu vil bringe os et endnu større.

(Stilhed; Sannæs har sænket sit hode; han tar hænderne op for ansigtet, men lægger dem straks bag igjen og står fremdeles bøjet.)

Valborg

(mildt, men fast).

Jeg har fra barn lært mig til at forske bag handlingerne, bag ordene.

Sannæs

(uden at ændre stilling, roligt).

De har lært Dem til at bli gruelig bitter, hård og uretfærdig.

Valborg

(studser først, fatter sig, siger mildt).

Sig ikke det, Sannes! Det er ikke af hårdhed, ikke af bitterhed, at jeg nu tænker på Deres fremtid — og vil skåne Dem for en skuffelse.

Sannæs

(pinlig berørt).

Frøken!

Valborg.

Vær sand mod Dem selv, — så vil De også dømme, hvad jeg nu har sagt, sandere.

Sannæs.

Har De mere at befale?

Valborg.

Jeg befaler ikke, som jeg alt har sagt Dem. Jeg byder Dem derimod nu farvel. Og jeg gjør det med inderlig tak for alt godt mod mig — som mod os alle. Lev vel, Sannæs!

Sannæs
(bukker).

Valborg.

Gir De mig ikke hånden? — Det er sandt: jeg har fornærmet Dem. Jeg ber Dem nu om forladelse derfor.

Sannæs
(bukker og vil gå).

Valborg.

Men, Sannæs! Lad os dog skilles som gode venner! De skal rejse til Amerika, — jeg ud til fremmede. — Lad os gjøre det med gode ønsker for hverandre.

Sannæs
(bevæget).

Lev vel, frøken! (Går.)

Valborg.

Sannæs, Deres hånd!

Sannæs
(stanser).

Nej, frøken!

Valborg.

Vær ikke uartig; det har jeg ikke fortjent!

Sannæs
(vil atter gå).

Valborg
(strængt).

Sannæs!

Sannæs
(stanser).

De kunde let farve Dem på den, frøken! (Går stolt.)

Valborg
(efter at ha behersket sig).

Nu, ja, vi har fornærmet hverandre. Men hvorfor skal vi ikke også kunne tilgive hverandre?

Sannæs.

Fordi De har fornærmet mig her idag igjen, — og dybere end før.

Valborg.

Nej, dette er for meget! Jeg talte til Dem her, fordi jeg skylder mig selv ikke at komme i en falsk stilling, jeg skylder Dem i tide at spare Dem for en skuffelse, — og dette kalder De en fornærmelse? Hvem har her fornærmet den andre?

Sannæs.

Det har De, — som kan ha sådanne tanker om mig! Hvor grusomt har De ikke forbitret mig den gladeste handling i mit liv?

Valborg.

Så er det fuldstændig ufrivilligt. Det skal kun glæde mig, hvis jeg har ta't fejl.

Sannæs
(rasende).

Glæde Dem! Så det skal virkelig glæde Dem, hvis jeg ikke er en slyngel!

Valborg
(rolig).

Hvem taler her om sådant?

Sannæs.

De taler om det! De kjender min inderste svaghed; — men derfor at tro om mig, at jeg nu vilde lægge mig på lur og spekulere i Deres fars ulykke, frøken, det — ja, jeg kan ikke gi den hånden, som har tænkt så lavt om mig! — Og da De så vedholdende har krænket mig, at jeg tilsist har tabt al frygt for Dem, så skal jeg sandelig med det samme sige Dem —: disse hænder (Rækker dem frem.) er blet røde og forfrosne

i tro tjeneste mod Deres far. Og så skulde hans datter ha holdt sig for god til at håne mig derfor! (Vil gå, vender straks.) — Nej, endnu én ting til: bed Deres far om hans hånd nu, og hold den rigtig fast, istedetfor at forlade ham samme dag, som ulykken kommer. Det er likere end at sørge for min fremtid. Ti den skal jeg sørge for selv! (Vil gå, men vender atter straks.) Og kan De først i hans tjeneste, som vist nu vil bli en stræng tjeneste, lægge Dem ærlig til så røde hænder, som mine her, så vil De forstå, hvor De har krænket mig! — Nu kan De det ikke.

(Han går meget hurtigt mod døren til kontoret. Det tar nogen tid, da han var langt fremme.)

Valborg
(med lune).

Nu, — han var rasende! (Alvorlig.) Men så sandelig —! (Ser efter ham.)

Tjælde
(ovenfra).

Sannæs!

Sannæs
(i kontordøren, svarer stærkt, som er han endnu i oprør).

Ja!

Tjælde
(kommende i trappen).

Sannæs! — Sannæs! Jeg ser Jakobsen komme! (Som dreven af stor frygt iler han fremover, idet han taler. Sannæs følger.) Han vil naturligvis søge mig op igjen. Det er fejgt af mig ikke at kunne holde det ud; men jeg kan det ikke, — ikke idag, ikke nu — jeg kan ikke mere! — Stans ham, lad ham ikke komme ind! Jeg skal tømme bægeret tilbunds, — (Næsten hviskende.) men ikke på én gang!

(Han slår hænderne for sit syn.)

Sannæs.

Han skal ikke komme; vær ganske rolig!

(Går hurtig og bestemt ud.)

Tjælde
(i samme stilling).

Det er svært ... å, det er svært!

Valborg
(kommer frem og på siden af ham).

Far?

Tjælde
(ser på hende, bange).

Valborg.

De penger, Sannæs byder, kan du trygt ta imod.

Tjælde
(forundret).

Hvad mener du med det?

Valborg.

Jeg mener, ... at så vilde jeg ikke forlade eder, men få være med, jeg også.

Tjælde
(vantroende).

Du, Valborg?

Valborg.

Ja, jeg vil jo på et kontor, til handelen; men helst på dit.

Tjælde
(sky).

Jeg forstår dig vist ikke —?

Valborg.

Forstår du mig ikke, far? Jeg tror, jeg skal bli dygtig på et kontor. — Og så kunde vi jo begynde på igjen — og prøve, med guds hjælp, at betale dine kreditorer.

Tjælde
(glad, men sky).

Barn! Hvilken tanke! Hvem har indgivet dig den?

Valborg
(lægger armen om hans hals).

Far, tilgiv mig, hvad jeg har forsømt! Å, hvor jeg skal prøve at gjøre det godt igjen! Å, hvor jeg skal ta i!

Tjælde
(endnu halvt uvis).

Barn! Mit barn!

Valborg.

Jeg har en trang til at elske og til at arbejde, som er grænseløs! (Slår også den andre armen om ham.) Far, hvor jeg elsker dig, og hvor jeg skal arbejde for dig!

Tjælde.

Ja, dette er dig! Dette har jeg anet i dig, fra du var liden! Men vi kom bort fra hverandre.

Valborg.

Ikke mere derom! Fremad, far, fremad! — »De forretninger, som den store handel endnu ikke har ordnet« —, var det ikke så, det lød?

Tjælde.

Så den ytring slog også dig?

Valborg.

Det må være noget for os nu! Og så et sted for os selv, — et lidet hus ude ved kysten, og jeg hjælpe dig, og Signe hjælpe mor, — å, nu først skal vi begynde at leve!

Tjælde.

Hvilken glæde!

Valborg.

Fremad, far, fremad! En familje, som holder sammen, er uovervindelig.

Tjælde.

En slig undsætning nu!

Valborg.

Ja, nu iler vi alle på vor post, allesammen, — hvor du før stod alene! Gode ånder skal være om dig; hvor du ser hen, skal du møde glade øjne og rappe fingre hele dagen, — og så skal vi ha det ved bordet og om kvælderne, som da vi var små!

Tjælde.

Nej, dette ovenpå —!

Valborg.

Ha, ha, det er efter regn, at fuglene synger! Og denne glæde kan ikke mere gå overstyr; for nu har vi, hvad det er værdt at leve for!

Tjælde.

Nej, nu til mor! Dette er noget for mor!

Valborg.

Gud fader i himlene, hvor jeg i denne eftermiddag har lært at elske mor!

Tjælde.

Det er for mor, vi nu alle skal arbejde.

Valborg.

Ja, for mor, for mor, som nu må få hvile. — Lad os gå til mor!

Tjælde.

Men kys mig først, min datter, (Bevæget.) — det er så længe siden!

Valborg
(kysser ham).

Far! —

Tjælde.

Og så til mor!

(De går.)

(Tæppet falder.)

FJERDE HANDLING.

På tredje året siden. En eftersommerdag ude ved kysten. Det åbne hav, som ligger stille, mødes til højre af en pynt, som danner en vik, og i denne ligger en brig for opslagne sejl, som er den nys kommen eller skal gå. Til venstre dækkes udsigten af hjørnet af et lidet træhus i baggrunden. Der vender et stort vindu frem mod scenen, og dette står åbent. Bag det åbne vindu står Valborg ved en pult og arbejder. Scenen selv er en lund, dannet især af birketrær. Der vokser blomster rundt huset, og i det hele har pletten hygge. Træstoler i forgrunden til højre og venstre omkring to små stenbord. En stol for sig selv i baggrunden til højre synes at være efterglemt af den, der sist sad der.

FØRSTE MØDE.

Valborg (bag vinduet). Tjælde. Fru Tjælde. (Senere) Signe.

(Idet tæppet går op, sees Valborg; for resten tom scene. Om en stund kommer Tjælde, førende sin hustru.)

Fruen.

Atter en dejlig dag!

Tjælde.

Dejlig! Ude på havet inat gik ikke en bølge. Et par dampskibe langt borte, et sejlskib, som lå bak, fiskerbådene kom stille.

Fruen.

Og når man så husker stormen for to dage siden?

Tjælde.

Ja, så er det som nu at tænke på stormen over vort eget liv for snart halvtredje år siden. Du kan tro, jeg tænkte på det inat.

Fruen.

Sæt dig hos mig!

Tjælde.

Men skal vi ikke ta vor tur fuldt ud.

Fruen.

Solen er så stærk.

Tjælde.

Ikke for mig.

Fruen.

Godt, du kjæmpe, så er det for mig, den er for stærk. Sagen er, jeg vil heller se på dig.

Tjælde
(tar en stol).

Så se på mig da!

Fruen
(tar hatten af ham og tørrer panden).

Vist er du lidt sved, du kjære. Ak, du har aldrig været så vakker som nu!

Tjælde.

Det er jo heldigt for dig, som nu har fåt sådan tid til at se på mig.

Fruen.

Siden jeg så vanskelig kan gå, mener du? — Ja, det er også bare en opfindelse for at få dig til at trille mig, det.

Tjælde
(sukker).

Ja, kjære Nanna, det er godt, du kan ta dette muntert. Men at du skulde være den eneste, som fik så tungt et mærke fra vor ulykkestid —

Fruen
(afbrydende).

Glem du ikke dine hvide hår! De er også et mærke, skjønt et vakkert et! — Og hvad min sygdom angår, ved du, jeg takker gud hver dag for den! Først er den næsten smertefri, og dernæst la'r den mig føle eders godhed mangefold.

Tjælde.

Du synes, du lever gode dage, du?

Fruen.

Ja, det er vist, — rigtig efter mit eget sind.

Tjælde.

At kunne kjæles for, og selv kjæle for os allesammen?

Valborg
(i vinduet).

Nu er jeg færdig med opgjøret.

Tjælde.

Blev det ikke, som jeg sa'?

Valborg.

Næsten på en prik. Skal jeg straks føre det ind i hovedbogen?

Tjælde.

Hå, hå! Du er glad, siden det har hast?

Valborg.

Ja, det er vist! En sådan forretning!

Tjælde.

Og den frarådede både du og Sannæs på det stærkeste!

Valborg.

To så kloge hoder!

Fruen.

Ja, far er eders mester, børn!

Tjælde.

Ja, det er en anden sag at være fører for en liden hær, som rykker frem, end for en stor på tilbagetog.

(Valborg gir sig i færd med hovedbogen.)

Fruen.

Og dog havde vi tungt nok for at gi op.

Tjælde
(hen for sig).

Ja, ja — ja, ja —! Du kan tro, jeg tænkte på dette inat. — Havde han føjet mig den gang, han deroppe, — hvorledes havde så vi set ud nu? Se, det tænkte jeg på.

Fruen.

Det er den omstændighed, at boet nu endelig en gang skal afsluttes, som har kaldt alle disse tanker frem igjen, du kjære!

Tjælde.

Ja.

Fruen.

Lige siden igår, da Sannæs rejste ind for at ta mod det, har heller ikke jeg kunnet tænke på stort andet. Det må jeg tilstå. Dette er jo en mærkedag! — Signe stræver med en liden festmiddag; nu skal vi se hendes kunster! — Der er hun jo!

Tjælde.

Jeg vil dog se lidt på Valborgs regnskab, tror jeg.

(Går til vinduet.)

Signe
(i kjøkkendragt).

Mor, du må smage på suppen, mor!

(Byder en skefuld af en kop.)

Fruen.

Udmærket barn! — Tåler kanske lidt — nej, det er godt, som det er. Du er flink!

Signe.

Ikke sandt? — Kommer Sannæs snart?

Fruen.

Far siger, vi kan vente ham hvert øjeblik.

Tjælde
(ved vinduet).

Nej, bi, — så skal jeg heller komme ind.

(Ud til venstre; sees siden hos Valborg.)

Fruen.

Lille Signe, jeg vilde gjærne spørge dig om en ting.

Signe.

Ja så?

Fruen.

Hvad stod der i det brev, du fik igåraftes?

Signe.

Ha, ha, jeg kunde tænke det! Ingenting mor!

Fruen.

Altså intet, som har gjort dig ondt.

Signe.

Jeg har sovet som en sten i hele nat, — så kan du selv skønne.

Fruen.

Det fornøjer mig. — Men det synes mig at være lidt anstrængt i den muntre måde, hvorpå du fortæller det?

Signe.

Så? — Ja, ved du, med at skamme mig blir jeg aldrig færdig! — Men det er det hele!

F r u e n.

Gud ske lov! - -

S i g n e
(udbryder).

Der er bestemt Sannæs —! Jeg hører en vogn. — Ja, det er ham! Han kommer for tidlig; vi kan dog ikke spise før om en halv times tid?

F r u e n.

Nej, det behøves ikke.

S i g n e.

Far, der er Sannæs!

T j æ l d e.

Det var prægtigt! Nu kommer jeg!

(Signe ud til venstre; Tjælde frem fra venstre.)

ANDET MØDE.

S a n n æ s. T j æ l d e. F r u T j æ l d e. V a l b o r g (i vinduet).

T j æ l d e. F r u e n.

Velkommen!

S a n n æ s.

Tak!

(Han lægger en støvfrakke og et par kjørehansker skyndsomt fra sig på stolen i baggrunden og går frem.)

T j æ l d e.

Nu —?

S a n n æ s.

Ja, — så er da boet afsluttet!

F r u e n.

Og enden blev --?

S a n n æ s.

Omtrent som vi havde ventet.

T j æ l d e.

Altså omtrent som advokat Berent havde skrevet.

S a n n æ s.

Just således, — på nogle ubetydeligheder nær. Her kan De se! (Gir ham en pakke papirer.) De stærke priser,

den gode administration har jo efterhånden ændret hele status.

Tjælde
(som har åbnet pakken og set på slutsummen).

Deficit 60,000 spd.

Sannæs.

Jeg erklærede på Deres vegne, at den sum vilde De prøve at betale, men på den måde, som De selv fandt for godt. Og så —

Tjælde.

Og så —?

Sannæs.

— udredede jeg på stedet noget over halvdelen af det, som De endnu skylder Jakobsen.

Fruen.

Å — nej, å — nej!

Tjælde
(begynder med en blyant at regne i margen på et af papirerne).

Sannæs.

Der var almindelig tilfredshed, — og alle bad Dem venligst hilset.

Fruen.

Ak ja, når det går godt, så —!

Tjælde
(som er færdig).

Ja, går det, som det nu ser ud til, med vor forretning, Sannæs, så har jeg om 12—14 år betalt alle.

Fruen.

Og stort længre tid har vi vel ikke til at leve i, Henning, —

Tjælde.

— og dør så uden formue. Derover skal jeg ikke klage!

Fruen.

Nej, det er vist! Den ære, som børnene da har i et godt navn, er meget værd.

Tjælde.

Og så har de en god forretning, som de kan fortsætte, hvis de vil.

Fruen.

Har du hørt det, Valborg?

Valborg
(i vinduet).

Hvert ord! (Sannæs hilser hende.) Nu går jeg ind til Signe for at fortælle hende det.

(Bort.)

Fruen.

Hvad sa' Jakobsen? Den retskafne Jakobsen? —

Sannæs.

Han var meget bevæget — som sædvanlig. Han kommer sikkerlig herud endnu idag.

Tjælde
(som atter blader i papirerne).

Og advokat Berent?

Sannæs.

Kommer ganske bestemt lige efter mig; jeg skulde hilse og sige det.

Tjælde.

Det var hyggeligt! Vi skylder ham så meget!

Fruen.

Ja, han har været os en tro ven. — Men apropos om tro venner —! Sannæs, jeg har et ejendommeligt spørsmål at gjøre Dem.

Sannæs.

Mig, frue?

Fruen.

Pigen fortalte mig, at igår, da De rejste ind til byen, tog De størstedelen af Deres tøj med. Er det så?

Sannæs.

Ja, frue.

Tjælde.

Hvad vil det sige? — Derom har du intet sagt mig.

Fruen.

Fordi jeg tænkte, det kunde være en misforståelse. Men nu må også jeg spørge: — hvad er meningen dermed. — Vil De gjøre en rejse?

Sannæs

(har fåt fat i en stol, som han fingrer ved).

Ja, frue.

Tjælde.

Hvorhen? De har ikke talt om noget sådant?

Sannæs.

Nej; — men jeg har altid været bestemt på, at den dag, boet var endelig afsluttet, anså jeg mig for færdig her.

Tjælde. Fruen.

De vil forlade os?

Sannæs.

Ja.

Tjælde.

Men hvorfor —?

Fruen.

Hvor vil De hen?

Sannæs.

Til min slægt i Amerika. Jeg kan nu efterhånden, uden at gjøre skade, drage mine penger ud af forretningen her og sætte dem ind der.

Tjælde.

Og opløse firmaet?

Sannæs.

De havde vel alligevel bestemt Dem til nu at optage firmaets gamle navn.

Tjælde.

Vistnok. — Men: Sannæs! Hvad skal dette sige? Hvilken er grunden?

Fruen.

Finder De Dem ikke vel her, hvor alle holder af Dem?

Tjælde.

De har den samme udsigt til en fremtid her som i Amerika.

Fruen.

Vi holdt sammen i de onde dage og skulde ikke holde sammen i de gode?

Sannæs.

Jeg skylder Dem begge så meget.

Fruen.

Herre gud, det er jo vi, som skylder Dem —

Tjælde.

— mere end vi nogensinde kan betale. (Bebrejdende.) Sannæs!

TREDJE MØDE.

De forrige. Valborg. Signe.

Signe

(ikke længer i kjøkkendragt).

Vi ønsker tillykke! Ja, tillykke! Far! — Mor! (Kysser begge.) Velkommen, Sannæs! — — Men er I ikke glade? — Nu?

(Stilhed.)

Valborg.

Hvad er på færde?

Fruen.

Sannæs vil forlade os, børn.

(Stilhed.)

Signe.

Men, Sannæs —!

Tjælde.

Hvorfor har De ikke sagt os et eneste ord om dette før i det samme, De vil rejse? — Eller har nogen af eder hørt om det?

Fruen

(ryster på hodet).

Signe
(samtidig).

Nej.

Sannæs.

Fordi ... fordi ... jeg vilde rejse i samme øjeblik, jeg havde sagt det ... Det blev for svært ellers.

Tjælde.

Men så må det jo ha en meget alvorlig grund! — — Har noget truffet Dem, som — som gjør det til nødvendighed?

Sannæs
(tier).

Fruen.

Og som De ikke kan tro til nogen af os?

Sannæs
(sky).

Jeg tænkte at beholde det for mig selv.

(Stilhed.)

Tjælde.

Dette gjør det endnu tyngre for os. Her, i vor lille ring, hvor De har havt del i alt, kan De gå hemmelig omkring med et sådant forsæt?

Sannæs.

Sig mig intet hårdt! Tro mig, kunde jeg, så blev jeg, og kunde jeg sige det, så sa' jeg det!

(Stilhed.)

Signe
(sagte til moderen).

Kanske Sannæs vil gifte sig?

Fruen.

Ja, kan han ikke det, fordi om han er hos os? Den, Sannæs får kjær, skal nok bli os kjær.

Tjælde
(hen til Sannæs, læggende armen over hans skuldre).

Tal ud til én alene, om ikke til alle! Er der intet, vi kan hjælpe Dem med?

Sannæs.

Nej.

Tjælde.

Kan De dømme om det selv? Ofte ved man ikke, hvad andres råd og ældres erfaring kan formå.

Sannæs.

Det er desværre, som jeg siger.

Tjælde.

Men så må det jo være noget overmåde tungt?

Sannæs.

Jeg ber Dem! —

Tjælde.

Ja, Sannæs, dette har jo aldeles formørket os denne dags glæde. Jeg vil savne Dem, — som jeg aldrig har savnet noget menneske.

Fruen.

Jeg ved ikke, hvorledes jeg skal tænke mig dette sted uden Sannæs!

Tjælde.

Hør, min ven, skal vi ikke gå ind igjen?

Fruen.

Jo, — nu er her ingen hygge længer.

(Han følger hende ind.)

Signe

(som vil ha Valborg med, kommer derved til at se på hende. Hun gir et svagt udrop. Valborg tar hende i armen. Deres øjne mødes).

Hvor har jeg havt mine tanker!

(Hun går, seende på dem.)

FJERDE MØDE.

Valborg. Sannæs.

Sannæs

(overlader sig til sin smerte og vil gå; ser Valborg og er i samme øjeblik kold).

Valborg

(bebrejdende).

Sannæs!

Sannæs.

Hvad har frøkenen at befale?

Valborg

(vender sig fra ham, -- derpå til ham igjen, men uden at se på ham).

Så De virkelig vil forlade os?

Sannæs.

Ja, frøken!

(Stilhed.)

Valborg.

Vi skal altså ikke længer stå sammen ved hver sin pult — med ryggen mod hverandre?

Sannæs.

Nej, frøken!

Valborg.

Det var skade; — jeg var blet så vant til det.

Sannæs.

De vil snart bli vant til en anden — ryg.

Valborg.

En anden, — det er dog en anden.

Sannæs.

Ja, undskyld, frøken; men jeg er ikke oplagt til spøg idag. (Vil gå.)

Valborg

(ser op).

Skal dette være vor afsked? (Stilhed.)

Sannæs

(stanser).

Jeg tænkte i eftermiddag — at ta afsked med hele familjen.

Valborg

(gjør et skridt mod ham).

Men burde ikke vi to forinden ha et opgjør?

Sannæs

(koldt).

Nej, frøken.

Valborg.

Synes De da, at alt mellem os har været, som det burde være?

Sannæs.

Nej, det ved gud, at jeg ikke synes.

Valborg.

Men De tror, at skylden er min? — Og så kan det være det samme!

Sannæs.

Jeg tar så gjærne skylden på mig. — Ti nu er det alligevel sket.

Valborg.

End om vi delte den? — Det kan dog ikke være Dem ligegyldigt, hvis den er?

Sannæs.

Jeg tilstår, at det er det ikke. Men jeg ønsker, som sagt, intet opgjør.

Valborg.

Men jeg ønsker det.

Sannæs.

De vil få mere end tid nok til det.

Valborg.

Et opgjør, som er tvilsomt, kan ikke udredes af én alene.

Sannæs.

Men det tror jeg ikke, det er.

Valborg.

Når jeg nu tror det? Når jeg føler mig inderlig forurettet?

Sannæs.

Jeg er jo villig til at ta hele skylden på mig.

Valborg.

Nej, Sannæs, det er ikke nåde, jeg trænger til, men forståelse. — Jeg har et spørsmål at gjøre Dem.

Sannæs.

Som De vil, frøken.

Valborg.

Hvorfor kom vi så godt ud af det i det første år — og endnu længer? Har De tænkt over det?

Sannæs.

Ja; — jeg tror, det vår, fordi vi aldrig talte om andet end det, som forelå, forretningerne.

Valborg.

De var min lærer.

Sannæs.

Og da De ikke længer behøvede mig, —

Valborg.

— så blev det stille på kontoret.

Sannæs
(sagte).

Ja.

Valborg.

Ja, hvad kunde jeg sige eller gjøre, når hver venlighed fra min side blev miskjendt?

Sannæs.

Miskjendt? Nej, frøken, jeg kjendte Dem jo!

Valborg.

Ja, dette var min straf!

Sannæs.

Gud forbyde mig at gjøre Dem uret. Der var også noget med, som gjorde Dem ære. De følte medlidenhed med mig. De måtte tilsist gjøre det. — Men, frøken, jeg forsmår medlidenhed.

Valborg.

End om det var taknemlighed?

Sannæs
(sagte).

Den var jeg mest bange for af alt! — Jeg var varskud.

Valborg.

Indrøm mig, Sannæs, det var vanskeligt for mig at omgåes — en sådan herre.

Sannæs.

Jeg tilstår gjærne det. — Men, sandelig, De skal indrømme mig, at jeg ikke havde godt for at tro på en interesse, som var født af pure tilfældigheder. Under andre omstændigheder vilde jeg jo bare på det grusomste ha kjedet Dem; jeg vidste det jo! — Og en leg i ledige timer vilde jeg ikke være.

Valborg.

Hvor De tar fejl! — Tænk Dem om, og De vil indse, at en kvinde, som færdes i udlandet og i hovedstadens selskaber, blir en anden, når hun hjemme sættes til arbejde for at opfylde sin pligt i livet! Hun bedømmer også da mennesker anderledes. De, som før syntes hende udmærkede, blir kanske små, hvor livet kræver duelighed, kamp, forsagelse. Og de, som før syntes hende latterlige, blir hende kanske et mønster på det, gud mener med en mand, når hun står sammen med ham i sin fars arbejdsstue. — — Er der da noget underligt i det? (Stilhed.)

Sannæs.

De skal i hvert fald ha tak, fordi De har sagt mig dette. — Det gjør meget godt igjen. — Men De skulde ha sagt mig det før.

Valborg

(stærkt).

Hvorledes var det muligt, når alt, jeg gjorde eller sa', blev mistænkt? Nej, spændingen i det falske og det uforklarede måtte bli så stor, at den ikke længer kunde holdes ud, — da først!

(Vender sig.)

Sannæs.

Muligt, De har ret. Jeg kan ikke på én gang samle alt, som er hændt. Har jeg ta't fejl, så vil dette efterhånden bare bli en inderlig glæde for mig. — Undskyld, frøken, jeg har adskilligt at ordne. —

(Vil gå, og går også nogle skridt.)

Valborg
(som begynder at bli ængstelig, hvilket siden stiger).

Sannæs, når De selv tilstår, at De har dømt mig uretfærdigt, må De da ikke i det mindste gi mig — en oprejsning!

Sannæs.

Vær viss på, frøken, at i mit regnskab skal De ikke lide uret! — Men nu kan jeg ikke gjøre det op. — Nu gjælder det kun at bli færdig.

(Går atter.)

Valborg.

Færdig er De ikke, Sannæs! — Ikke med dette, og ikke med noget andet, som er endnu ældre.

Sannæs.

De må selv forstå, hvor nødig jeg vil forlænge denne samtale. (Vil gå.)

Valborg.

Men De vil dog ikke gå uden at gjøre det godt igjen, som jeg ber om?

(Afstanden mellem dem er nu efterhånden blevet temmelig stor.)

Sannæs.

Hvad er det, frøken?

Valborg.

Noget af meget gammelt datum.

Sannæs.

Står det i min magt, så vil jeg det.

Valborg.

Det gjør det. — — — De har siden hin dag ikke gi't mig Deres hånd.

Sannæs.

Har De virkelig lagt mærke til det? (Stilhed.)

Valborg
(smiler, vender sig bort).

Vil De gjøre det nu?

Sannæs
(et par skridt frem).

Er dette mere end et lune?

Valborg
(skjuler sin bevægelse).

Hvorledes kan De endnu sige mig sådant?

Sannæs.

Fordi De i al denne tid ikke en eneste gang har bedt mig om det.

Valborg.

Jeg vilde, De skulde byde mig den.

(Stilhed.)

Sannæs.

Der er nu en gang kommet alvor i dette.

(Stanser).

Valborg.

Jeg mener det alvorligt.

Sannæs
(et par skridt frem, glad).

De sætter virkelig pris på det?

Valborg.

Høj pris.

Sannæs
(kommer).

Her er den!

Valborg
(vender sig og tar den).

Den hånd, De nu byder mig, tar jeg mod.

Sannæs
(blegner).

Hvad siger De?

Valborg.

At jeg i mer end et halvt år ved med mig selv, at jeg vil være stolt af at bli den mands hustru, som har elsket mig, og mig alene, fra han var gut, og som har frelst min far og os alle.

Sannæs.

Gud, frøken!

Valborg.

Og De vil rejse, heller end at byde mig Deres hånd,

— og det bare, fordi vi havde ta't hjælp af Dem, så De tænkte, vi stod ikke fri! Det er for meget, og når De intet vil sige, så må jeg.

Sannæs
(knæler).

Frøken!

Valborg.

De har den trofasteste karakter, det fineste sind, det varmeste hjærte, som jeg kjender.

Sannæs.

Det er hundre tusen gange for meget!

Valborg.

Næst gud er jeg Dem taknemlig for, hvad jeg nu er, og jeg føler, at jeg kan gi et liv for Dem således, som det på jorden sjælden gives.

Sannæs.

Jeg kan ikke svare, for jeg hører i grunden ikke, hvad De siger. Det, De siger, kommer af, at De har ondt af mig, nu jeg må rejse, og tror at skylde mig taknemlighed. (Tagende også hendes anden hånd.) Afbryd mig ikke! Jeg føler det sandere, jeg har tænkt længer over dette end De. De står så uendelig højt over mig i evner, i kundskaber, i væsen, — og en hustru skal ikke stå over sin mand. Jeg i det mindste er for stolt til at ville føle det.

Nej, hvad De nu selv tror, det viser Deres hjærtelag, og jeg skal ta det med som en velsignelse over mit liv. Al smerten og al glæden i det har De været. Ved Dem er det viet til forsagelse; men, herregud, hvor manges liv er ikke det! Og min lod skal nu bli blid; ti nu ved jeg jo, at De følger mig med gode tanker. (Rejser sig.)

Skilles må vi, — nu så meget mere! Ti det nærværende kan jeg ikke bære, og det andet vilde efter kort tid bli en ulykke for os begge! —

Valborg.

Sannæs! —

Sannæs
(holdende hendes hænder og afbrydende hende).

Jeg ber Dem så inderlig, sig intet! De har for stor magt over mig, og brug den ikke til en synd! Ti det vilde det være, — en stor synd, at bringe to gode mennesker i usande forhold, så de oprev hverandre, ja, kanske kom til at afsky hverandre.

Valborg.

Lad mig dog —!

Sannæs
(slippende hendes hænder, indtrængende, idet han går et skridt tilbage).

Nej, De får ikke lede mig bort fra det. Et samliv vilde fylde mig med tusen ængstelser; ti jeg vilde ikke føle mig det voksen! Men nu skilles jeg trøstig fra Dem. Nu bærer jeg ingen bitterhed med, ja, nu vil efterhånden alt, vi har havt sammen, forvandle sig til sødme. Gud velsigne Dem! De må ha et rigt liv i vente! Farvel!

(Styrter afsted opover.)

Valborg.

Sannæs! (Efter ham.) Sannæs! — Men, Sannæs!

(Sannæs skal gribe sin støvfrakke og sine hansker, som er faldt ned, løber, idet han tar dem, og støder derved, før han endnu har rejst sig, hodet mod advokat Berent, som netop kommer ind, fulgt af Jakobsen.)

Sannæs.

Om forladelse!

(Afsted til højre.)

FEMTE MØDE.

Berent. Jakobsen. Valborg. (Senere) Tjælde.

Berent.

Leger man blindebuk her?

Valborg.

Ja, det ved gud, man gjør!

Berent.

De behøver ikke at forsikre det så dyrt. Jeg har allerede et dybt indtryk af det.

(Holder på maven og ler.)

Valborg.

Om forladelse, — far er der!

(Peger til venstre og går selv hurtig til højre.)

Berent.

Det synes ikke at være nogen særdeles høflig modtagelse, den, vi får her?

Jakobsen.

Nej, vi synes at være temmelig overflødige her, — hr. advokat.

Berent
(ler).

Det synes så. — Men hvad er det, som foregår?

Jakobsen.

Ja, hvem ved? — Det så næsten ud til, at de havde slås; de var så oprevne i ansigtet.

Berent.

Oprørte, mener De.

Jakobsen.

Ja, noget sligt. — Der er Tjælde! (Myg.) Herregud, han er dog blet gammel!

(Drager sig længre og længre tilbage, mens Berent går frem.)

Tjælde
(til Berent).

Velkommen! — Iår som ifjor velkommen til vort lille sted! — Og endnu mer iår end ifjor!

Berent.

Fordi det går endnu bedre iår end ifjor! Jeg lykønsker med boet — og med Deres forsæt at ville betale helt ud!

Tjælde.

Ja, hvis gud vil, så —

Berent.

Men det går jo ypperligt!

Tjælde.

Til idag har det gåt godt.

Berent.

Det værste er overståt, når grunden er lagt, — og er lagt solid.

Tjælde.

Det har ikke været det mindst opmuntrende for mig, at jeg har vundet Deres tillid, — og at De har skaffet mig andres.

Berent.

Jeg havde intet kunnet gjøre, hvis De ikke selv først havde gjort alt. Lad os ikke tale mere derom! Nu, — her er endnu hyggeligere iår end ifjor.

Tjælde.

Man lægger lidt til, år for år.

Berent.

Og I er endnu alle samlede?

Tjælde.

Endnu, ja.

Berent.

Det er sandt! Jeg kan hilse fra den undvegne! (Tjælde studser.) — Jeg mener fra kavaleriløjtnanten!

Tjælde.

Ja — så! Har advokaten —?

Berent.

— Rejste sammen med ham nedover. Der var en meget rig pige cmbord.

Tjælde
(ler).

Nu, nu —!

Berent.

Jeg tror ellers ikke, det lykkedes. Det er med slige ting som med at komme en flok dyr på skud. Glipper det første skud, så lykkes det i reglen ikke siden; man tar sig iagt.

Jakobsen
(har under denne samtale forsøgt at arbejde sig nedover til Tjælde; han har endelig nu nåd frem og står med hatten i hånd).

Ja, jeg er en svinepels, jeg; — jeg ved det!

Tjælde
(tagende hans hånd).

Nu, nu, Jakobsen! —

Jakobsen.

En stor svinepels; — men jeg erkjender det!

Tjælde.

Godt ord igjen! De kan tro, det er en glæde for mig nu at kunne ordne vort mellemværende.

Jakobsen.

Jeg har ikke ord for det. Det brænder mig på hjærtet. (Bestandig rystende hans hånd.) De er meget — bedre mand end jeg. Jeg sa' også til konen: Hædersmand! sa' jeg. (Bevæget.)

Tjælde
(tar sin hånd tilbage).

Lad alt være glemt, Jakobsen, kun ikke det gode, vi har havt sammen! — Hvorledes går det med bryggeriet?

Jakobsen.

Pyt, det! — Så længe folk bæljer øl i sig slig som nu —

Berent.

Jakobsen havde den godhed at kjøre mig herud. Det var en meget morsom tur. Jakobsen er en original!

Jakobsen
(til Tjælde, mistænksom).

Hvad mener han med det?

Tjælde.

At De ikke er, som folk er flest.

Jakobsen.

Ja, for jeg er ikke sikker på, — om han ikke har siddet og gjort nar af mig hele vejen.

Tjælde.

Hvor kan De tro sådant? — Vær så artig at træde ind; men undskyld, at jeg går i forvejen; min hustru er ikke altid i orden til at modtage fremmede, fordi hun ikke kan hjælpe sig selv.

(Går.)

Berent.

Det synes mig, som heller ikke Tjælde var så godt stemt, som jeg havde ventet.

Jakobsen.

Så? — Det la' jeg ikke mærke til.

Berent.

Muligt, jeg tog fejl. — Men meningen var vel, at vi skulde gå efter?

Jakobsen.

Jeg forstod det således.

Berent.

Så må De, som har ført mig herud, også føre mig ind til fruen.

Jakobsen.

Jeg er ganske til hr. advokatens tjeneste! — For fruen har jeg den største agtelse, (Hurtig.) — ja, d. v. s. det har jeg også for ham, — også for ham!

Berent.

Ja, — så gik vi da!

Jakobsen.

Så gik vi!

(Han er kommet på hæderssiden og flytter over til den andre. Han er ivrig for at holde fodslag med Berent, hvilket viser sig noget vanskeligt.)

Berent.

Jeg tror, De bør opgive det. Det lykkes så få.

Jakobsen.

Å, — jeg skal nok —!

(Begge ud til venstre.)

SJETTE MØDE.

Sannæs. Valborg.

Sannæs

(kommer rask fra højre og går mod venstre, ser sig om, går derpå frem og så lige til højre, i forgrunden, hvor han stiller sig bag et træ).

Valborg

(kommer efter, går frem, opdager ham og ler).

Sannæs
(kommer frem).

Ja, ser De, frøken, De ler ad mig?

Valborg.

Jeg kan også gjærne gråte.

Sannæs.

Frøken, De tar fejl, — De ser det ikke så tydelig som jeg!

Valborg.

Hvem var det, som idag tog fejl! Og som bad om undskyldning for det?

Sannæs.

Det var rigtignok jeg; men dette —! Et inderligt samliv grundes på mere end agtelse —

Valborg
(ler).

— på kjærlighed?

Sannæs.

De misforstår mig! Kunde De træde ind i en selskabssal med mig uden at føle Dem forlegen ved det! (Valborg ler.) Ja, De ler — bare ved at tænke på det!

Valborg
(leende).

Jeg ler ad, at De gjør det ubetydelige til betydeligst!

Sannæs.

Så kejtet, uvant, ja, rent ud bange, som jeg er blandt dem, som — (Valborg ler igjen.) Ja, ser De? De må le!

Valborg.

Jeg ler kanske ad Dem i selskabet med! (Ler.)

Sannæs
(alvorlig).

Men det kunde De ikke, uden at jeg tabte på det!

Valborg.

Jo, Sannæs, jeg holder nok såvidt af Dem, at jeg har råd til at le lidt ad Deres små ufuldkommenheder.

— Det gjør jeg så ofte! Om jeg så Dem i et virkelig fornemt selskab bugne under vægten af alle de ny former, var det da mere end til at le ad? Om flere lo, tror De ikke, at jeg lige efter kunde ta Dem under armen og følge Dem op gjennem den stolteste karré? Jeg ved jo, hvem De er, og selskabet ved det også! Det er gud ske lov ikke alene de onde handlinger, som blir kjendte!

Sannæs.

De beruser mig og bortfører mig —!

Valborg

(stærkt).

Tror De, dette er smiger, så lad os gjøre en prøve! Advokat Berent er kommet. Han tilhører ikke alene landets beste selskab, men han er det overlegen. Skal vi æske hans dom? Jeg skal, uden at røbe noget, skaffe Dem den straks!

Sannæs

(henrevet).

Jeg behøver ingen andens dom end Deres.

Valborg

(ligeså).

Ikke sandt? Blir De først tryg på min kjærlighed, —

Sannæs

(afbrydende).

— så vil alt det andet være småt, intetsigende —, og den skal i en håndvending kunne lære mig alt, jeg mangler!

Valborg.

Se på mig!

Sannæs

(tagende hendes hænder).

Ja!

Valborg.

Tror De, jeg nogensinde vil skamme mig ved Dem?

Sannæs.

Nej, jeg tror ikke!

Valborg
(bevæget).

Tror De, jeg holder af Dem?

Sannæs.

Ja! (Synker i knæ.)

Valborg.

— Dybt nok til, at det vil vare livet ud?

Sannæs.

Ja, ja!

Valborg.

Så blir De hos mig, og vi slår vagt om de to gamle, og vi afløser dem, når Herrens time slår.

(Sannæs slipper her hendes hænder og brister i gråd.)

Tjælde
(som er kommet ind på kontoret med Berent, hvem han viser hovedbogen, slår tilfældig øjnene op og ser de to. Han læner sig ud af vinduet og spørger sagte).

Valborg, hvad er det?

Valborg
(stille).

Det er Sannæs og jeg, som er blet forlovede.

Tjælde.

Er det muligt! (Til Berent, som er fordybet i bogen.) Undskyld!

(Iler ud af kontoret til venstre.)

Sannæs
(hvis bevægelse ikke har ladet ham høre noget, rejser sig).

Tilgiv mig! Kampen har været for lang og for hård; det overvælder mig!

(Han vender sig fremdeles i stærk bevægelse.)

Valborg.

Sannæs, lad os gå ind til mor!

Sannæs
(i baggrunden og bortvendt).

Jeg kan ikke, frøken, — De må vente —

Valborg.

Der kommer de jo!

SYVENDE MØDE.

De forrige. Tjælde. Fruen. Signe (senere).

(Tjælde kommer med sin hustru; Valborg iler mod dem og kaster sig for sin mor.)

Fruen
(sagte).

Herren være takket og lovet! —

Tjælde
(går hen til Sannæs, tar ham og omfavner ham).

Min søn!

Fruen.

Så det var derfor, Sannæs vilde rejse! Sannæs!

(Tjælde leder ham hen, han knæler og kysser hendes hånd, rejser sig straks og går atter op i baggrunden for sig selv.)

Signe
(kommer).

Mor, nu er alt færdigt!

Fruen.

Ja, her også!

Signe
(som har set sig om).

Er det muligt!

Valborg
(mod hende).

Tilgiv mig, at jeg intet har sagt!

Signe.

Ja, du har gjemt dig godt!

Valborg.

Det er en lang lidelse, jeg har gjemt, intet andet!

Signe
(kysser hende og hvisker nogle ord; vender sig derpå).

Sannæs! (Mod ham.) Så vi skal være svoger og svigerinde?

Sannæs
(forlegen).

Frøken, — De —

Signe.

Men så er det jo ikke længer »frøken« og »De« !

Valborg
(efter).

Det må du ikke undre dig over. Han siger også »frøken« til mig.

Signe.

Det kan han da ikke, når I blir gifte?

Fruen
(til Tjælde).

Men hvor blir vore venner af?

Tjælde.

Advokaten er på kontoret. — Der står han!

Berent
(som sees i vinduet med lorgnet).

Nu skal jeg straks komme på lykønskningsbesøg med min ven Jakobsen.

(Går.)

Valborg
(træder hen til sin far).

Far!

Tjælde.

Mit barn!

Valborg.

Uden hin dag havde vi ikke denne.

(Tjælde trykker taus hendes hånd.)

OTTENDE MØDE.

De forrige. Jakobsen. Berent

Tjælde.

Må jeg forestille min datter Valborgs forlovede, hr. Sannæs. (Der hilses.)

Berent.

De har min højagtelse for Deres valg, frøken, — og jeg lykønsker hele huset til en sådan svigersøn.

Valborg
(triumferende).

Sannæs!

Jakobsen.

Må også jeg, skjønt jeg er en simpel original, sige, at gutten har været forelsket i Dem, fra han stod til konfirmation, — tidligere kunde det ikke være. Men nej, så sandelig, om jeg havde tiltrod Dem så megen forstand, at De havde ta't ham.

(Latter.)

Fruen.

Her er en, som hvisker, at maden blir kold.

Signe.

Må jeg på mors vegne føre hr. advokaten tilbords?

Berent
(tar armen).

Det er mig en ære! — Men brudeparret foran!

Valborg.

Sannæs —?

Sannæs
(tagende armen, hvisker, idet de går).

Tænk, at jeg holder Deres arm!

(Berent og Signe efter; Jakobsen efter dem.)

Tjælde
(idet han skal trille sin hustru, stanser, bøjer sig over hende).

Nanna, nu føler jeg velsignelse over vort hus!

Fruen.

Henning!

(Tæppet falder.)

KONGEN

OM ÅNDSFRIHED.

(Fortale til tredje udgave.)

Jeg tør vist holde det for et vidnesbyrd om væksten i vort folk, at dette stykke nu kan opføres og samtidig kræves i tredje oplag; — de foregående var ikke små. Da stykket kom ud for snart ti år siden, truedes jeg i landets dengang indflydelsesrigeste blad med tugthus. Jeg mødtes i almindelighed over alle tre land med en råhed, offentlig og privat, som neppe havde havt noget sidestykke i vor literatur.

Men lad mig skynde mig med at sige, at med »vækst« mener jeg ikke vækst mod republiken, i alle fald ikke i Norge, og det omendskjønt vi utvilsomt har flere republikanere nu, end vi havde for ti år siden; udviklingen medfører jo, at deres tal vokser i alle civiliserede land. Men det misnøje, som dengang gjærede i Norge, er gåt over i alvorligt forsøg på at bruge, hvad vi har. Stanses ikke dette af svig, så tænker jeg, vi er betydelig længer fra republiken idag, end vi var for ti år siden.

Men den fred, kongedømmet nu har vundet, er ikke at forstå som taushed over dets arvede fejl, eller endog som undertrykkelse af de røster, der kræver, at det skal gå frem med alt det øvrige i folket; at det skal om-

danne sig efter vore ny behov og vor voksende æresfølelse.

Herom er der nu større enighed end dengang. En kunstig taushed, en kunstig ærbødighed kræves bare, så længe repræsentanterne for et mindretal er ved magten. Dette er i sig selv så kunstigt, at det må holdes gående med kunstige midler. Flertallet har derimod lært i undertrykkelsen og kampen, hvad det fri ordskifte er værdt. Det er i åndsfrihed, at vort folk har vokset.

Ikke som vi kunde ønske det; det har desværre netop nylig vist sig. Men dog så langt, at for os, som var med for ti år siden, for tyve år siden, er det en stor glæde.

* * *

Åndsfrihed. Hvorfor gjøres der ikke atter og atter opmærksom på, at for de store folk, som har så mange vederlag, er det fri ordskifte et livsvilkår blandt flere andre; men for os, de små folk, er det aldeles uundværligt?

Ved at tælle i stort og tælles med i stort vindes synsmåder og foretagsomhed, som ikke politiforbud mere kan perse ind til et minimum; men i små forhold kan det så udmærket godt gå for sig, at det hele folk sovner ind. Et stærkt oplysningsværk under opsyn af frit ordskifte er for os det første og siste.

Har vi det, kan også opmærksomheden samles almindeligere, holdes bedre fast, lede til mere i et lidet folk end i et stort; det enkelte kan tages langt samvittighedsfuldere, fordi de små folk deler ikke de stores skjæbne at spredes i mangfoldigheden, bortledes af vældige foretag, fjærne begivenheder — og tildels af de stødvise rystelser, som netop kommer af, at et og andet i den nærmeste nærhed samtidig forsømmes.

Dette vort overtag er nærmest af moralsk art og er, såvidt jeg skjønner, det eneste, et lidet folk kan vinde. Men så er det til gjengjæld stort nok.

Vi har været det foruden; vi har været en tarvelig, spredt efterligning, et lidet underbrug, passet på af embedsmænd, et misnøjd udvandrerfolk, en fejg flok vanedyrkere. I fordums dage kunde et sligt folk bestå for sig selv; i vore dage vil det ikke længer være muligt.

Tænk, om vi nu var ifærd med at ta alvorlig op, hvad som nærmest lå for de små folk? — At den moralske kritik netop hos os snarest og dybest omsættes til folkevilje; at fra os udgik mange af overgangstidens reformer, eller her blev de frugtbarest gjennemført, fordi store stykker af »massen« hos os hurtigst går over til individer? Et det ikke netop dette, vi nu stunder til?

Tænk, om de vilkår, som længe har gjort os uendelig små, forvandlede sig og gav vækst? Det lille blev tillige det let overskuelige; det forsømte også det, som havde hvilet, havde kraft og var naturligt; det afsondrede med alle sine savn dog det, som holdt indtrykkene dybe; det trange, det enkle trods sin snæverhed alligevel det, som skjærpede viljen på det ene? Tænk, om vi, som har den fulde fred og har tid til det, gjenvandt i vort indre de provinser, vi havde tabt i det ydre, de kolonier, vi ikke har erobret, de folk, vi ikke har undertrykt? Tænk, om vi, som heller ikke bærer sår på samvittigheden af det, — smittesår under hæderens tegn og trofæer, — virkelig brugte vor stærke moral, vor fred til mere end til at dubbe over en søndagspræken og ellers i næstekjærlighed gjøre hverandre utlæg — politisk, socialt, religiøst? I samme mon vi får opgaver, vil det ske!

Tænk, om vi fattede vort kald, født af vore særegne vilkår, og vandt æresfølelse på det? Stolthed over, at vort lille folk havde noget, hvori vi gik foran?

Tænk det! Og husk, at hertil er åndsfriheden,

d. v. s. det hele brug af folkets forstand og oplysning, det uomgjængelige vilkår.

* * *

Da jeg skrev dette stykke, var mit hovedformål: at udvide grænserne for det fri ordskifte. Det samme, jeg senere har prøvet i det religiøse; det samme nu sist i det sædelige.

Når modstanderne ret vil samle min karakteristik i få ord, siger de gjærne: »han angriber tronen og alteret« (i parentes: det er ikke jeg, som sætter tronen øverst). Jeg tænker, at jeg har tjent åndsfriheden; og i dens interesse tør jeg idag bede om lov til et svar.

1) Om angrebene på kristendommen. Det kan være nokså sundt i statskirkens land engang imellem at mindes, hvad kristendom er. Den er ikke en institution; endnu mindre en bog; allermindst en samarie eller et hus. Den er et liv i gud efter Jesu forskrift og eksempel.

Muligt, at der er mennesker, som tænker, de angriber kristendommen, når de undersøger et dogmes historiske oprindelse eller endog dets moral; — jeg tænker ikke så. Af ærlig undersøgelse må den bare kunne vokse. Kristendommen vil med eller uden sit hele dogmeapparat (og der har jo altid været kristne, for hvem det ene deraf var vigtigt, det andet ikke) i det væsentlige bestå i årtusener efter os; der vil altid findes åndelige mennesker, som ved den blir ædle, nogle endog store. Alle ædle ærer jeg. Jeg har venner blandt de kristne, som jeg elsker; aldrig et øjeblik har jeg tænkt at angribe deres kristendom. Jeg har intet højere ønske end at se dem prøve ved den at forvandle et og andet i vort samfund til ramme alvor.

Men for hver kristen, d. v. s. for hver, som på kristendommen er blevet et ægte menneske, er der hundre, som ikke blir det. Mange af dem kunde måske ha

forudsætninger for at bli ligeså ægte; men på den blev de det ikke. Hvorledes går det så disse hundre? I beste fald finder nogle af dem frem til andet; andre la'r syv være lige, atter andre er selvbedragne og stræver og stræver; eller de fusker, eller de rent ud lyver. Herfra og til ligegyldighed, selvbedrag, fusk og løgn i mere er ikke langt. Vi kan trygt sige, at de kristne er de dyreste folk, vi har. De måtte kunne bli det, uden at for hver kristen skal hundre med, som det får gå, som det kan. Imidlertid er det disse, som betaler. Ofte ufrivillig! Og det forhold finder de kristne sig i. Statskirken har vænnet dem til det.

Når en af os prøver at drive nogle af de ligegyldige, de selvbedragne, ja, om det er af fuskerne og hyklerne, over til selvtænkning og valg, så skriger hyrderne i kor: »han angriber kristendommen!« Hele dette søl af karaktermiskmask i talemåder skulde være kristendom?

Selv når en lærd mand drister sig til at undersøge, om f. e. Tischendorf har sagt det siste ord om det Ny Testamentes tilblivelse (og det er altfor sikkert, at det har han ikke), — også da angribes kristendommen! Vil kristendommen støtte sig til noget, som skal henstå tvilsomt?

Disse skrig over angreb på kristendommen er ligeså tåbelige, som de er fejge. —

Når den kristne krænkes i bekjendelsen eller brugen af sin tro, da angribes kristendommen. Af alt sligt er jeg til det yderste en fiende.

2) Om angrebet på kongedømmet. Kongedømmet er derimod en institution; selvfølgelig er forholdet her et andet. Kongedømmet har jeg angrebet og vil jeg angribe. Men —, og dette »men« ber jeg lagt mærke til.

Noget før julirevolutionen, da dennes første tegn viste sig, talte Chateaubriand med kongen, som spurte, hvad dette dog var for noget? »Det er konge-

dømmet, som er færdigt,« svarte royalisten; ti han var tillige seer.

Sikkerlig har der i Frankrige været både kongedømme og kejserdømme siden den dag. Om der intet mere kommer herefter, — i andre land både er de og vil de bestå menneskealdre efter os. Men »færdige« er de ikke desto mindre; opsigelsen blev forkyndt i den franske revolution. Den gjælder ikke alt og alle samtidig; den sætter terminer, forskjellige for de forskjellige, og længst for erobringsrigerne. Men mod republiken går det nu; ethvert civiliseret folk er ved første, anden eller endog tredje termin. Der skal vist ikke stort hverken historisk eller psykologisk skjøn til for at forstå det. Så langt er det kommet, at selve Bismarck i selv-selveste Preussen kalder sine modstandere »republikanere« ; skylder dem for at modarbejde ham »i republikansk ånd«. Da forklarer resten sig selv.

Hos de fremmelige folk har denne udvikling nåd en stræng lovmæssighed; hvad der gjøres for at stanse, fremskynder; hvad der gjøres for at forcere, sinker.

Ud af dette syn arbejder jeg. Kunde kongedømmet se sin egen stilling, så prøvede det selv at fri sig for, hvad som er overlevet, og som derfor virker usandt og tvinger andre til usandhed. Det sparte da både sin indehaver og samfundet for endeløse plagerier og for megen synd. Men denne selvreformation gjøres kongedømmet vanskelig af folk både på dets egen side og på vor; endvidere af indehaveren. I stykket er nævnt, hvorfor han sjælden duger til reformator.

Dette er indholdet af Kongen. Kanske man nu vil finde både min plan og dens udførelse mere loyal, mere samvittighedsfuld, end man var istand til for ti år siden. Kanske de »samfundsstøtter«, som generalen taler om, ikke længer synes så karikaturmæssige, efterat Ibsens er komne — både i stykket af samme navn og i En folkefiende; eller efter Kiellands i

Arbejdsfolk og i Fortuna, ja, i næsten alle hans bøger. Endvidere turde »den grå« i skyerne ikke længer synes så uforståelig og unaturlig, efterat Gengangere har været læst og set.

Kanske vil nogle endog nu tro, at jeg har læmpet det; andre, at jeg har gjort det mere nærværende. Nej; jeg har ladet det stå, som det stod. Hist og her har jeg rettet lidt stil; det er alt. Så har jeg af tekniske grunde gjort gadeopløbet bredere. End videre har jeg sat ind det fjerde mellemspil, som var undfanget sammen med stykket, eller rettere lidt før; men som jeg først skrev et par år senere.

* * *

Er et åndsværk født af norske forhold og står for den sædelige domstol, — lad det få fuld virkning; uden det får det heller ikke fuld modvirkning. Hvis den tro, som skabte stykket, ikke er samfundets stærkeste, — nu vel, så kommer et modstykke, som er stærkere. Derpå vinder alle. Ved at gå af vejen for det, eller ved prøve på at dræbe det, — i et stort samfund kan det måske ikke gjøre synderlig fra eller til; muligheden for, at noget andet kommer i stedet, er så rig; men i et lidet samfund kan det let være det samme som at skade sit ene øje.

* * *

Om det nu netop var det lille samfund, som lettest kunde gjøre kongedømmet tidsmæssigt? Renske det for arv, som krænker folkefølelsen; for krav, som er blevet til ulykke?

Det er så. Det lille samfunds jævne kår, mindre økonomiske evne, skarpere kontrol, strængere følelse for sandhed, har pålagt dem denne opgave. Og hundre andre i lighed med den!

Løser vi dem, da har vi en fremtid, som vil bli misundt os af de største; løser vi dem ikke, taber vi vor ret til selvstændigt liv; ja, efterhånden også lysten til det. Så står det.

De, som endnu ikke kan se det, eller ligefrem nægter det, — de kan dog neppe ta fejl af, at vi har både mål og moral, som fortjener agtelse.

Da siger det sig selv, at de tilstår os kampens lige kår, hvis de vil fortjene agtelse.

Paris i oktober 1885.

Bjørnstjerne Bjørnson.

FORSPILLET.

Musikken begynder, før tæppet går op. En stor gotisk hall i festlys. Der er maskebal. En ballet opføres. Endnu før denne sluttes, mødes to kvindemasker i forgrunden til højre.

Første kvindemaske.

Ved du, at kongen skal være her?

Anden kvindemaske.

Ja, — og siden tror jeg at se ham overalt.

Første kvindemaske.

Det skulde ikke være han der?

Anden.

Kongen er højere.

Første.

Men den? Se, den der?

Anden.

Den har talt til mig. En tør stemme.

Første.

Skal vi prøve at finde ham?

Anden.

Ja, kom!

(En flok kvindemasker, alle lige kostymerede, har efterhånden samlet sig til venstre.)

Den første.

Er vi nu alle samlet?

Den anden.

Matilde mangler.

Matilde
(kostymeret som de forrige).

Her er jeg! Ved I, at kongen skal være her?

Alle.

Er det muligt?

Matilde.

Jeg kjender ikke hans maske. Men jeg har det fra en af direktørerne.

Flere.

Den søde konge!

(Kater Murr og hans misser kommer til.)

Kater Murr.

Hører du, kjælne miss.

Miss.

Miau-u!

Matilde.

Skulde vi ikke prøve på at opdage ham?

Alle.

Jo, jo!

Den anden.

Og når vi har opdaget ham —?

Matilde.

— danse om ham!

Alle.

Ja!

Kater Murr.

Nu må du passe på din dyd, miss!

Miss.

Miau-u!

Kater.

Miau-u!

(Bort.)

Matilde.

Husk, at her samles vi om et kvarter!

Alle.

Ja.

(De spreder sig.)

(Balletten ophører under almindelig bifald. Der samtales og blir meget livligt. Derpå trompetstød, og bagtæppet går op for et stort tableau, forestillende et gammelt holländsk skyttergilde efter et berømt maleri. Musikken spiller den hollandske nationalsang. Det modtages med bifald. Derpå almindelig dans, som varer, til forspillet ender.)

(En ældre damemaske ført af et æsel.)

Den ældre.

Dette tilgi'r jeg Dem ikke, kammerherre.

Æslet.

De skræmmer mig helt ud af min rolle, baronesse!

Den ældre.

Om jeg endda kunde forstå, hvorledes det gik til?

Æslet.

De kan dog ikke, beste baronesse, føre alle institutternes lærerinder og voksne elever ved tråde ...?

Baronessen.

Nej, men jeg har mine grunde for just at ville våge over hende ... (Bestandig seende sig om.) Og i denne store menneskeflom ...

Æslet.

Vi styrter os ind i den!

(Skryder, idet de går.)

(En herre og dame i kostyme fra Ludvig den femtende.)

Damen.

... når kongen stråler af ånd og skjønhed, således som vor, da kan han gjøre alt.

Herren.

Alt, prinsesse?

Damen.

Hvad ånden gjør i skjønhed, er tilladt.

En kavaller

(i kostyme fra samme tid, kommer).

Jeg kan ikke opdage ham, Deres kgl. højhed.

Damen.

Men han er her. Han er her. Og for en dames skyld. Jeg er viss i min sag.

Herren.

Men jeg talte med en af styrelsen. Og han vidste intet.

Damen.

De hilste fra mig?

Herren.

Ja.

Damen.

Så må det ha været en, som ikke var indviet.

Herren.

Men, Deres kgl. højhed —?

Damen.

Ikke så mange »kgl. højheder«, om jeg må be'. — Men skaf mig en beskrivelse af hans maske! (Kavalleren bukker og går.) Og vi fortsætter selv vor jagt — —

Herren.

— på den store jæger —

Damen.

— som selv er på jagt! (Afsted. Stanser.) Hvem er det?

(En kvindemaske, klædt som landspige, fulgt af en domino, som hvisker over hendes skuldre. Landspigen sees at spejde til alle sider.)

Dominoen.

... og der, i det fortryllede slot, langt inde i den højstammede park — —

Landspigen.

Forlad mig!

Dominoen.

... der hilses vi af et sladrende vandspring, en nymfe, som holder glædens bæger højt over sit hode —

Landspigen
(rædd).

Hvor kan hun dog være blet af?

En kvindemaske
(fra før har fulgt dem og er nu vendt tilbage med flere. Hun peger på dominoen og siger samtidig med landspigens siste replik).

Der er kongen.

En anden
(hurtig).

Men hvem er hun?

Dominoen.

... På begge sider kjølende buegange med døre til dunkle gemakker ... og der —

Landspigen

(vender sig).

Jeg foragter Dem!

(Dansen, musikken stanser netop. Stor bestyrtelse. Damerne samler sig om dem.)

Baronessen

(hører hendes røst og styrter frem).

Clara!

Dominoen

(har taget landspigens hånd og rykket hende helt frem).

Ved De, hvem De foragter?

Landspigen

(i højeste oprør).

Ja, jeg ved, hvem De er, — og derfor af hele min sjæl: jeg foragter Dem!

(Musikken falder ind, malende den bestyrtelse, som udbreder sig.)

Flere

(frem).

Baronessen

(helt frem).

Clara!

(Landspigen kaster sig gråtende til hendes bryst.)

(Tæppet falder.)

FØRSTE MELLEMSPIL.

Musikken går ved tæppets fald over til at forberede et åndesyn, og tæppet går atter op for en af hvide skyer dækket egn, hvor solen efterhånden sejrer, og tre genier sees til venstre på en skyombølget højde, stigende op af lufthavet.

De tre genier.

Mens de danser hist og larme,
disse ord af ædel harme

kalder sammen, hvor de toner,
gjennem rummet, millioner:
slægt af ånd og slægt af dåd.
    Jubel, jubel, sejrfanfarer,
åndeskarer
skjærer luften, og den glitrer
som i sol snehvide kyster.
Men de ondes samfund sitrer
ved den fryd, som rummet ryster.
    Uskyldsrøsterne fra verdens
første forår, indtil her dens
livsløb flyder,
sammenlyder.
Al den kyskhed, som har lidt,
al den brøde, som har stridt,
jubler ved den vundne sejer,
ved den nye sjæl, de ejer.
Evig vokser deres rige,
evig må den andens vige.
    Hun, som stred, kan kun fornemme
som en mægtig indre stemme —
aner ikke, hvilken magt
nu har sig til hendes lagt.
        Ét kun kræves:
        at der bæves.
Kun i fryd og kun i vånde
ånden kan på ånden ånde.

Usynligt kor
(rundt om).
Ånden kan på ånden ånde.

De tre genier.
Åndeslægtens samfund strømmer
omkring livet som en sky.
Den er over tankens gry,
endnu før bevidst den drømmer.

Usynligt kor
(rundt om).
Åndeslægtens samfund strømmer.
De tre genier.
Nu mod ham!
Tydeligen vi fornam,
at en gnist af hendes angst
der tog fangst.
Den vi puster til, så tusen
funker yrer,
knitrer, fyrer
op til brand med røsters brusen!
Usynligt kor.
Op til brand med røsters brusen!
De tre genier.
Du vil slukke. Stærke sanser
også længe flammen stanser.
Tro ej, du vil sejre kunne!
ti med millioner munde
skal vi øge ildens kræfter.
Spot og skam skal puste efter!
Først, når det til grunden bider,
slider, svider,
så du indtil vanvid lider,
blir du lydhør og fornemmer,
også du, de dybe stemmer.
Vi er eumenide-koret.
Vi har lidt, og vi har svoret.
Usynligt kor.
Vi er eumenide-koret.
De tre genier.
Vi har lidt, og vi har svoret.
Usynligt kor.
Vi er eumenide-koret.

FØRSTE HANDLING.

ET JÆRNBANEMØDE

finder sted i en stor hall med nøgne vægge; nogle emblemer og noget værktøj viser, at den ligger i en fabrik. Til venstre, ikke helt fremme, og skudt et stykke ud på gulvet, står en talerstol. Midt imod den sidder honoratiores; mængden står og sidder om hverandre. De store vinduer til højre er åbne, og i disse sees fuldt af folk, ligesom hallen er aldeles fuld, mest af bønder og arbejdere.

Fabrikejer Gran

(talende til venstre foran talerstolen).

... Den store jærnvejslinje kunde altså ikke bøje indom til os, og da alle vore forsøg strandede, kom vi overens om at bygge en sidebane for egen regning. Jeg fik den ære at bli formand i styrelsen.

Aldrig har en styrelse havt større fuldmagt end vor. Det kom vel deraf, at her var fuld enstemmighed om vejlinjen; naturen selv havde udstukket den. Først da indkjøbet af vognene skulde begynde, opstod uenighed — ikke indom styrelsen, men blandt del-ejerne.

Da de fleste af disse er bønder og arbejdere, havde vi besluttet at indkjøbe en eneste sort vogner, noget bekvemmere end de nuværende tredje klasses.

Det er dette, som er vor forbrydelse! Hvad man altsammen har lagt deri, skal vi måske få høre her idag.

Vi behøvede ikke at rådspørge nogen. Vor fuldmagt er uindskrænket. Desuagtet har vi besluttet at indkalde del-ejerne og undergive os deres dom. Jeg må på styrelsens vegne takke for det talrige møde. Ung og gammel, kvinder og mænd, måske en tredjedel af alle, som har del i jærnvejen, ser jeg fremmødt.

Den ærede forsamling har nu at vælge ordstyrer.

(Sætter sig.)

Fogden

(efter en stilhed).

Jeg foreslår, at disse egnes øverste øvrighed, som

jeg med glæde ser at hædre forsamlingen med sit nærvær, også vil ha den godhed at indtage forsædet.

(Stilhed.)

Gran.

Der er altså foreslåt, at hr. amtmanden indta'r forsædet. Bifalder forsamlingen dette?

(Stilhed.)

Fogden.

Ja!

(Latter.)

Gran.

Til ordstyrer måtte jo helst vælges en, som kan tænkes at stå over partierne.

Alstad

(rejser sig halvt, med brillerne i hånd).

Da måtte vi vel skikke bud efter en, som bor meget langt borte; — ti her findes vist ikke længer nogen sådan.

(Sætter sig. Latter.)

Præsten.

Al øvrighed er af gud. Ved at lyde øvrigheden lyder vi gud. Men det er dette at lyde, vor tid har så ondt for.

Gran.

Det er just øvrigheden, vi nu skulde vælge. Endnu har vi ingen.

Præsten.

Nej, sådan er det. Enhver forsamling nutildags tror sig selv at være øvrighed. Men lader os vise den virkelige øvrighed ærbødighed, — den ærbødighed, vi viser vor far.

(Sætter sig.)

Gran.

Amtmanden er, såvidt jeg kan forstå, nu foreslåt af to del-ejere?

Præsten.

Ja.

Gran.

Har nogen en anden at foreslå?

(Stilhed.)

Alstad.

Må jeg da be' hr. amtmanden om at indtage forsædet?

Amtmanden
(rejser sig).

Det er mig just ikke behageligt at bli valgt på den måde; jeg indta'r også alene forsædet, forat sagen kan ha en ende.

(Stiger op på talerstolen, gjør slag med klubben.)

Hermed erklæres mødet sat.

Gran
(rejser sig).

Hr. ordstyrer!

Ordstyreren.

Hr. Gran har ordet.

Gran.

Styrelsen foreslår altså dette: »Én sort rejsendevogner, noget bekvemmere end den nuværende tredje klasses, blir at indkjøbe«.

(Rækker ordstyreren det skriftlige forslag og sætter sig.)

Ordstyreren
(modtager forslaget).

Dette forslag er altså undergi't forsamlingens afgjørelse. (Læser det.) Hvem begjærer ordet? (Stilhed.) Ja, nogen må begjære det; — ellers sætter jeg forslaget under afstemning.

(Stilhed; hist og her latter.)

Præsten.

Hr. ordstyrer!

Ordstyreren.

Hr. pastoren har ordet.

Præsten.

Jeg ser i denne forsamling mange unge mennesker,

endog kvinder. Jeg tillader mig at spørge: skal de unge mennesker, endog kvinder, deltage i forhandlingerne?

Ordstyreren.

Enhver myndig del-ejer har ret dertil.

Præsten.

Men Paulus siger udtrykkelig, at kvinderne ikke skal tale i forsamlingerne.

Ordstyreren.

Nå, — så kan de tie.

(Man ler.)

Præsten.

Endog bare at ha stemmeret i et jærnvejsmøde ligner ikke den ydmyghed og tilbageholdenhed, som af natur og skrift er anvist kvinden. Jeg mener, vi her er inde på en gal vej. Apostelen siger ...

Ordstyreren.

Vi får la' dem selv afgjøre sådant. — Begjærer nogen ordet ...?

Præsten
(afbrydende).

Hr. ordstyrer, om jeg ikke får anføre apostelen, så lad mig i alle fald få sige, at et ungt menneske, som stemmer mod sin far, en kvinde, som stemmer mod sin mand —

Ordstyreren.

Jeg gad vide, hvem som skulde forbyde det? Begjærer nogen —?

Præsten
(afbrydende).

Det gjør skriften, hr. ordstyrer, den, som er over os alle, selv over —

Gran
(rejser sig, afbrydende.)

— Hr. ordstyrer!

Ordstyreren.

Hr. Gran har ordet!

Gran.

Jeg vil bare spørge om —

Præsten.

Men det er jeg, som har ordet!

Ordstyreren.

Hr. Gran har ordet.

Præsten.

Derimod må jeg protestere!

Alstad

(rejser sig halvt, med brillerne i hånd).

Hr. pastoren må lyde sin øvrighed.

(Sætter sig; latter.)

Præsten.

Ikke når den er uretfærdig! Jeg adspørger forsamlingen!

Ordstyreren.

Vel! — De, som mener, at hr. pastoren har ordet, vil behage at rejse sig; de, som —

(Stanser; ti ingen rejser sig, og de, som står, dukker sig. Latter.)

Ordstyreren.

Enstemmig besluttet: hr. pastoren har ikke ordet. (Præsten sætter sig.) Hr. Gran har ordet!

Gran

(rejser sig).

Jeg frafalder!

(Ny latter.)

Fogden

(rejser sig).

Hr. ordstyrer!

Ordstyreren.

Hr. fogden har ordet.

Fogden.

Jeg er en af de mange, som har fundet jærnvejsstyrelsens forslag mærkværdigt — mildest talt.

Skal virkelig mine damer — jeg taler ikke om mig selv; jeg må som politi være i så mangt slags selskab, — men skal damer, vel opdragne damer, kjøre sammen

med hvemsomhelst, med forbrydere, som bringes til hovedstadens fængsler, med omvankende »geseller« ? Skal hans højvelbårenhed hr. amtmanden, kommandør af hs. majestæts ordener, kjøre side om side med en fuld grøftegraver? Hvis hs. majestæt vil besøge disse naturskjønne bygder, så berømte, siden hovedstadens *beaumonde* her har sommervillaer, og siden de store fabrikker her er anlagte, — skal hs. majestæt også komme hid i en bondevogn, kanske endog i selskab med gammelost-stinkende mellemhandlere? Med folk, som undervejs, — ja, jeg ved ikke, om jeg anstændigvis tør gå videre; her er jo damer tilstede. (Latter.) Besparelse, roper man. Et yndlingsord nutildags! Tør jeg spørge, hvad besparelse det er i at få sine klæder tilsvinede? (Latter.) Slides en første klasses vogn snarere op end en tredje klasses? Hvad den koster mere, tages jo ind ved højere pris. Jeg finder ingen rimelig grund til dette forslag, fra hvilken økonomisk side det end sees. Jeg må ind på det politiske for at forstå det — og did vilde jeg nødig.

Jeg slutter med, at de, som har gjort forslaget, de må selv ha en fordel af det; jærnvejen har rigtignok ingen.

(Sætter sig.)

Ordstyreren.

Det siste lignede noget en sigtelse —?

Fogden

(rejser sig).

Jeg hentydede til noget, som er i alles tanker.

(Sætter sig.)

Ordstyreren.

Det er ikke passende at bruge sigtelser, selv om de forudsættes at være i alles tanker. — Hr. Alstad har ordet.

(Man har under fogdens tale set ham begjære det.)

Alstad.

Den menneskelige natur er skrøbelig. Jeg fatter

derfor så godt, hvorledes et sligt forslag kan komme frem.

Men oprigtig: — ti vi bør jo alle være oprigtige! — hvad som vindes på slige forslag, tabes i de bedres agtelse.

(Uro.)

Her er kommet så meget nyt i bygden med fabrikkerne og de fremmede arbejdere — og med sommerbesøgene. Her har aldrig før været det slags opvigleri og det slags lighed. Skal det nu gives udseende af, at her er bare én klasse her i bygden, og det bare den tredje, så vil det krænke flere bønder end mig. Vi forlanger vist ikke at sidde på fanget af vore arbejdere; men vi ønsker heller ikke at ha dem på fanget.

(Sætter sig.)

Gran.

Vi er vante til at høre fogdens loyalitet; men at han også her skulde få kongen ind, har virkelig overrasket mig. Om vognen, som en så høj herre skulde komme hid i? Nu, — er vore vogner ikke gode nok, kan man la' hans salonvogn svinge ind fra hovedjærnvejen. Alle de blandt os andre almindelige dødelige, som er rædde for simpelt selskab, kan jo sætte sig sammen i vogner for sig selv. Vognene er skilte. De er bare af samme sort. For bøndernes påtrængenhed tror jeg man sjælden skal være udsat. Bønderne er heller mistænksomt tilbageholdne, — mere end ønskeligt.

På alle mindre jærnveje (kanske på mange større med) er det de »simple vogner«, anden og tredje klasses vogner, som bærer omkostningerne ved de elegante, — tredje klasses, som bærer første klasses. Men at nogen skal kjøre magelig på deres kost, som kjører umagelig, vil vi ikke vide af.

(Bifald.)

En gammel bygde- og bondemand skylder os for at ændre skikkene her. Nu — den stormandsskik at

gjøre skillet mellem arbejdsgiver og arbejder større, end det allerede er, — hvis den er gammel, så må den så meget skyndsommere afskaffes; ti den er ikke god; den er endog farlig. (Uro.) Og hvad politiken angår —

Ordstyreren.

Skulde vi ikke la' den være udenfor?

Gran

(ler og bukker).

Det var just, hvad jeg vilde sige, hr. ordstyrer, at den burde vi la' være udenfor.

(Sætter sig. Flere ler.)

(Bifald. Især ungdommen, efterhånden også bønderne, begynder at tale sammen, mere og mere højlydt.)

Ordstyreren.

Jeg skulde henstille til forsamlingen at holde sig rolig, så længe forhandlingerne varer. — Hr. fogden har ordet!

Fogden.

Ja, jeg er loyal!

Ordstyreren.

De der udenfor må være rolige.

Alstad

(som er nærmere vinduet).

I må være rolige!

(Der blir stille.)

Fogden.

Ja, jeg er loyal! Jeg sætter min ære som bygdemand i at vise hs. majestæt, at vi, straks vi lægger jærnvej, tænkte allerførst på det store øjeblik, da hs. majestæt måske vilde vise os den nåde at besøge os. — Lad ham bruge sin egen vogn, svarer man! Nej, hr. ordstyrer, således svarer man ikke, når talen er om hs. majestæt! Og hs. m.s følge — skal det i bondevognene? Jeg siger, det er at misagte hs. m., når man misagter hans vogn — jeg mener hans følge. Jeg siger mere; jeg siger, at hs. m.'s embedsmænd på stedet, de repræsenterer hs. m., og det er fremdeles at misagte

hs. m. ikke at agte dem. Jeg ved, at dette skurrer i manges ører; ti en embedsmand nutildags skal jo ikke agtes højere end enhver anden. Flertallet regjerer, og det tænker bare på sig selv og sine smigrere. Men selv her i bygden er det et mindretal, som bærer dens anliggenders byrder og repræsenterer dens ære, og man kan aldrig trænge os ned i den ligheds-søle, hvori alle og alt nu skal ned! (Uro.) Folkegunst, hr. ordstyrer —

Ordstyreren.

Den ærede taler synes mig at være kommen ind på politiken ...

Fogden.

Det er muligt, hr. ordstyrer; men hvilken bra mand kan holde sandheden tilbage? Sammenlign nu tilstanden i disse bygder med den, da alt her var så hyggeligt, da kongen, hans embedsmænd var agtede, da den regjerte, som kunde regjere, og da vi havde sangermøder, skyttermøder og andre festlige møder — og — ja — sammenlign, siger jeg, hine tilstande med alt det, vi nu har, d. v. s. alt det, som de sætter ordet »folk« foran, nemlig ...

Ordstyreren.

Det er om jærnvejsvognene, vi taler ...

Fogden.

Ganske rigtigt! Men hvori har slige forslag sin rod, hr. ordstyrer? Er det ikke udrundet af hin nedrivende virksomhed, hin udjævnende, som vil ha kongen bort, autoriteten ned —

Præsten.

Og kirken, kjære!

Fogden.

— og kirken, meget sandt! Ja, det er, fordi de vil ha kirken og ...

Ordstyreren.

Det er om jærnvejsvognene, vi taler.

Fogden.

Vel; men en gammel embedsmand, før agtet i byg-

den, som ser samfundets støtter vakle, som føler en inderlig smerte ...

Ordstyreren.

Det er om jærnvejsvognene, vi taler! For siste gang!

Fogden

(meget bevæget).

Jeg har intet mere at sige.

(Sætter sig.)

Ordstyreren.

Hr. Alstad har ordet.

Alstad

(rejser sig).

Jeg vil rigtig få lov til at takke min gamle ven, fogden. Han har talt ud af mit fulde hjærte.

Jeg skjønner så godt de andre. For jeg har også været ung engang og har talt om frihed og lighed og selvstyre og jury — og hvad det heder altsammen. — Men det var, da jeg var ung, det, — for at være med at gjøre opposition, som det kaldes ...

Flink

(inde i mængden).

Det var net!

Ordstyreren.

Ingen afbrydelser!

(Fogden rejser sig for at se, hvem det var.)

Alstad.

Ja, vi er alle skrøbelige! Men livet retter sig selv. Man slipper efterhånden talemåderne og tar virkeligheden —

Flink.

— og ordenerne!

(Latter.)

Ordstyreren.

Den, der afbryder talerne, la'r jeg fjærne.

(Fogden rejser sig atter for at se, hvem det var.)

Alstad.

Den foreliggende sag er liden. Men det er konsekvenserne, jeg frygter. Hvad kan ikke her komme efter af samme slag? Og vore bygder skal ikke gå foran med sligt lighedsrytteri; dertil er de for hæderlig kjendt fra gammelt.

En ting til vil jeg sige. Vi tænkte altid før, at det var en ære og en lykke at ha landets rigeste mand iblandt os. Men når just han er den, som går foran med den sort »folkelige« forslag, — så blir det, mig i det mindste, i den grad uforklarligt, at — — ja, jeg skal ikke komme med det, ordstyreren kalder »sigtelser«; men jeg sætter mig ned og tier. For det har jeg vel lov til.

(Sætter sig.)

Ordstyreren.

Hr. Gran har ordet.

Flink.

Leve hr. Gran!

(Så godt som hele forsamlingen rejser sig og roper hurra. Ordstyreren skriger og slår forgjæves med klubben.)

Ordstyreren
(da alt er roligt).

Jeg må be' forsamlingen respektere sin styrer. I gjentaget fald forlader jeg min plads. — Hr. Gran har ordet!

Gran.

Her er aldeles ikke tale om et nyt system. Det har bestået længe nok. I Amerika —

Præsten, Alstad og flere.

— Ja, Amerika!

Fogden
(rejser sig).

Hr. ordstyrer, skal vi virkelig ind på politiken?

Ordstyreren.

Jeg kan ikke indse, at det at nævne »Amerika« er politik.

Fogden.

Hvad er politik, når ikke Amerika er det?

Ordstyreren.

Det er politik, som f. eks. fogden førte frem. Hr. Gran har ordet.

Gran.

Jeg ser, at hr. pastoren ønsker ordet. Og jeg overlader det gjærne.

Ordstyreren.

Hr. pastoren har ordet!

Præsten.

Jeg ser her i forsamlingen mange af dem, jeg plejer at tale til fra et helligere sted. Mine kjære sognebørn, for eders skyld er jeg kommen. I hører det jo selv: det hele spørsmål er politik. Men, kjære medforløste, med politik må I intet ha at bestille. Har ikke Herren selv sagt det: mit rige er ikke af denne verden. Den frihed, den lighed, her tales om, det er ikke den indre frihed, den lighed for —

Ordstyreren.

Jeg skulde henstille til den ærede taler at vente med dette, til han atter bestiger prækestolen.

(Lidt latter.)

Præsten.

Man venter ikke med det ene fornødne; — derfor —

Ordstyreren.

Jeg forbyder Dem at fortsætte.

Præsten.

Der står skrevet: du skal adlyde gud mere end menneskene! Kjære sognebørn, lader os alle forlade dette sted! Hvem følger sin præst?

(Gjør et par skridt. Ingen rejser sig. Latter.)

Præsten.

Ak, ak!

(Sætter sig.)

Ordstyreren.

Hvis ingen flere begjærer ordet —

Vinæger.

Hr. ordstyrer!

Ordstyreren.

Hr. Vinæger har ordet!

Vinæger.

Denne forhandling henflytter mig til Kina, til de kinesiske mandariner, som ikke tillader en simplere mand at røre ved sig.

Men den la'r mig stundom også forblive i Europa hos et større styggelse endda, større end selve stortyrken, nemlig hos den demokratiske misundelse, som ikke under andre, hvad den selv ikke har.

For at forlige begge parter skulde jeg tillade mig at fremsætte følgende forslag: Man bygge (som ofte andensteds) vognene i to etager. Så kan de tilfredsstilles, som vil sidde for sig selv, nemlig ovenpå; men også de andre; ti de kan jo da sidde i samme vogn.

(Stor latter.)

Ordstyreren.

Begjærer ingen flere ordet — (Ser til Gran, som rister på hodet.) — så optages sagen til afstemning. Den er opta't. Styrelsens forslag foreligger; det lyder —

Fogden.

Om forladelse; mit forslag om en vogn til hs. majestæt —?

Ordstyreren.

Jeg har ikke opfattet det, som om hr. fogden har fremsat forslag.

Fogden.

Jo!

Ordstyreren.

Så skal jeg sætte det under votering, efterat styrelsens er afgjort.

Fogden.

Et forslag om kongen står over alle andre.

Ordstyreren.

Også kongen står under logikken. — Styrelsens for-

slag lyder: »Én sort rejsende-vogner, noget bekvemmere end den nuværende tredje klasses, blir at indkjøbe.« — De, som bifalder dette forslag, behage at gå til venstre, — hid! De, der ikke bifalder det, at gå til højre.

(Så godt som alle til venstre. Udenfor ropes „hurra!" De indenfor stemmer efterhånden også i.)

Ordstyreren
(slår med klubben).

Stille i forsamlingen!

(Hurraerne stanser; men livlig samtale begynder.)

Fogden
(skriger).

Det er ikke alle, som har forstået afstemningen.

Ordstyreren
(slår med klubben).

Jeg siger: stille!

(Der blir stille.)

Hvad siger hr. fogden?

Fogden.

At man må ha misforstået afstemningen; ti jeg ser min datter, Natalie, som også er del-ejer, stå på den anden side. Hun har naturligvis hørt fejl.

Natalie.

Nej, far, det har jeg ikke.

(Stor latter. Bifald.)

Præsten.

Ak, mine vildfarende sognebørn, jeg skal bede for eder!

Ordstyreren.

Rolige! — Hr. fogdens forslag —

Alstad.

Jeg skulde henstille til fogden at ta det tilbage. Vi ved, hvilken skjæbne det vil få i en forsamling som denne.

Ordstyreren.

Så længe jeg er dens ordstyrer, tillader jeg ingen

hånende ytring mod forsamlingen. Står hr. fogden ved sit forslag? (Hvisker ned til ham.) Sig nej!

Fogden.

Nej.

Ordstyreren.

Da ingen flere begjærer ordet, — erklærer jeg dette møde for hævet.

(Man rører sig og samtaler livlig.)

Alstad
(til sin søn Vilhelm).

Så du finder på at stemme med disse ... amerikanerne, du, mod din gamle far, hvad?

Vilhelm.

Hør, far, jeg syntes virkelig — —

Alstad.

Ja, vent du, til vi kommer hjem!

Vilhelm.

Jaså, nå! Ja, da rejser jeg ikke hjem, da. Så blir jeg her og drikker mig fuld, da.

Alstad.

Nå, nå, nå, nå!

Vilhelm.

Ja, det gjør jeg! Nu blir jeg her og drikker mig fuld!

Alstad.

Men, Vilhelm, hør nu!

(Har fåt ham under armen.)

En fremmed herre
(har imidlertid fåt amtmanden og Gran under hver sin arm til disses store forundring og står nu med dem helt i forgrunden. Han vedbli'r at se ham i ansigtet, indtil)

Amtmanden
(roper).

Kongen!

Den fremmede herre.

Hys!

Gran.

Ja, sandelig —!

Den fremmede
(til Gran).

Du er jo vært her. — Lad os få et rum — og noget champagne. Jeg tørster som en jæger!

(Tæppet falder for sceneændring.)

SCENEÆNDRING.

Rum hos hr. Gran i gotisk stil med udstyr af jagt-tilhør, kostbare tæpper og skind.

FØRSTE MØDE.

Kongen, amtmand Koll, værten (Gran), Anna.

Gran.

Her kan vi være ene.

(Anna, en fjorten-femten års jente, kommer med en champagnekurv og sætter under det følgende frem glas, forfriskninger, cigarer, piber; er altid ved hånden til den mindste tjeneste, livlig, opmærksom; sidder i mellemstunder på en skammel i baggrunden. Man ser hende tale til Gran med tegn og modtage befalinger og svar på samme måde. Er ofte selvforglemmende helt fremme, når samtalen blir livlig, til Gran minder hende.)

Kongen.

Se, se! — Jeg kjender dig igjen. Gotisk rum i gammel stil og med jagtudstyr. Ungkarshygge. Ja, dertil har du da havt anlæg fra smågut af. Vi kaldte ham aldrig andet end ungkaren ombord. Ikke forelsket i alle tre år, mens vi andre blev forelskede i hver havn, vi løb ind i.

Koll.

Deri er han blet sig selv lig.

Gran.

Vær så artig!

(Byder champagne.)

Kongen.

Tak; prægtigt! (Til Koll.) Vel mødt, min gamle lærer! (Til Gran.) Og du! (De drikker.) Det gjorde godt. — — Nu? Det må jeg sige! På hele dette møde talte man jo ikke om andet end republiken, skjønt den ikke blev nævnt med et ord? —

Koll
(ler).

Ikke urigtigt!

Kongen.

Og du, som var altfor frisindet til at kunne vedblive at være min lærer, du er her ikke frisindet nok? Du blev jo næsten skudt for glug?

Koll.

Ja! Uden fortrydelse: der har man følgerne af en mindretalsregjering.

Kongen.

Dog også af, at man har slige folk iblandt sig som min ærede ven, rigmanden her?

Gran.

Det er altid en fejltagelse at skylde enkeltmand for en folkestemning.

Kongen.

Det tror jeg med. — Nu, — så er vi just ved det, hvorfor jeg er kommen hid — i dybt inkognito, som I ser. Ja, jeg håber, ingen har kjendt mig?

Gran, Koll.

Ingen! Ingen!

ANDET MØDE.

De forrige. Flink.

Nå, er I her? — (Frem, gnidende sine hænder i fryd, farende rundt.) Hvad siger I så til det møde, børn? Hvad?

Kongen.

Hvem er det?

Gran.

Vi skal få ham bort. — Hør, du —!

Flink
(lige på ham, ser kongen, stanser).

Om forladelse, jeg tænkte, vi var — —

Gran
(søgende at forestille).

Hr. ...? hr. ...?

(Ser spørgende på kongen.)

Kongen.

Speranza.

Flink.

En italiener?

Kongen.

Bare til navn.

Gran
(forestillende).

Hr. Flink.

Kongen.

Dog vel ikke A. B. Flink?

Gran.

Jo.

Kongen
(livlig).

Vor fodgjængerfilosof? (Tar hans hånd.) Jeg har læst et par af Deres bøger ...

Flink
(ler).

Virkelig?

Kongen.

De er atter på udfærd?

Flink.

Ganske rigtigt.

Kongen.

Og tilfods?

Flink.

Altid tilfods.

Kongen
(livlig).

Hør, der er vist intet menneske i landet, der kjen-

der folkestemningen som De? Lad os slå os ned! — De drikker champagne?

Flink.

Ja, — når intet bedre bydes!

Kongen
(hilsende Flink).

Skål!

(De drikker alle og sætter sig.)

Kongen
(halvt liggende på en gotisk bænk).

Hvor har De nu været?

Flink.

Sist på jagt med min ven her.

Kongen.

Han er også Deres ven? Og min! Fra ungdomstiden min beste!

(Han rækker en hånd ud. Gran rejser sig og griber om kongens med begge sine.)

Koll
(til den forundrede Flink).

Hr. Speranza har ligesom Gran en gang været sjøkadet.

Flink.

Å! De har været på skib sammen?

Kongen.

Endog på en verdensomsejling sammen, —

Flink.

— den gang den brystsvage prins var med? — Kongen?

Kongen.

Han, som siden blev konge, — ganske rigtigt.

Flink.

Vi sidder da i et meget kongeligt selskab. Her hans skibskammerat, der hans lærer i retsvidenskab —

Koll.

Du glemmer dig selv! Du er jo kongens lærers lærer —

Kongen.

— i filosofi? Virkelig!

Flink

(ler; livlig).

Ja, den sorg kan man ha af sine elever.

Kongen.

Men den er vel ikke så stor som den, han selv siden har fåt af sin?

Koll.

Kongen var en meget duelig elev.

Flink

(munter).

Derom skal pinedød ikke hans regjering vidne!

(Kongen ler.)

Koll.

Intet ondt om kongen, om jeg må be'!

Flink

(ironisk).

Gud bevare os! (Drikkende snus.) Hans anlæg, hans store anlæg, hans geniale anlæg, — jo, jeg kan det!

(Byder.)

Gran.

Men det var om folkestemningen, Flink! Er den omtrent som nu — her idag?

Flink.

Det vil jeg ikke sige. Disse bygder er fremmelige.

Kongen.

Er stemningen mere republikansk end kongelig?

Flink.

Som man tar det. Kongen har just gjort en del rejser i landet; han er *commis voyageur* for sit hus — som alle konger og kronprinser. Han blev jo hyldet overalt. — Men spør man bonden: holder du af den kongelige stasen? — svarer han enstemmig: den er forbandet dyr! He, he, he!

Gran.

Bonden er realist.

Flink.

En grov realist! — He, he, he! — Selvstyret er billigere. Det kan han på sine fingre, den skjælm!

Kongen.

Altså: bevidst republikaner er han dog ikke?

Flink.

Ikke i det store og hele. — Endnu ikke! — Men det går frem. — Derfor sørger vor reaktionære regjering. — Og Amerikabrevene?

Kongen.

Amerikabrevene?

Koll.

Breve fra slægtninger i Amerika.

Gran.

Der er nu neppe en familje i landet, som ikke har slægtninger i Amerika.

Kongen.

Og disse skriver hjem — om selvstyre, om republikanske sædvaner ...?

Flink.

— og indretninger. Sådan er det!

Kongen.

Har De læst slige breve?

Flink.

Mangfoldige!

Kongen.

Din champagne er god!

(Drikker.)

Gran.

Så lad os drikke!

(Alle drikker.)

Flink.

Jeg tåler ellers ikke stort af den vare.

Kongen.

Men om kongen indledede en folkelig regjering? Tog det som en borger i alle stykker?

Koll.

I alle stykker? Hvad menes dermed?

Kongen.

Førte borgerligt hus, — var borgerlig gift, — fandtes i sit kontor til bestemt tid som enhver anden embedsmand?

Gran.

Altså intet hof?

Kongen.

Intet.

(Koll og Gran veksler blik.)

Flink
(med en skulderbevægelse).

Ganske vist det eneste, som står tilbage at prøve.

Kongen
(som ikke så hans bevægelse, livlig).

Ikke sandt? De er enig med mig deri? Det fornøjer mig, at jeg har fåt tale med Dem, hr. Flink.

Flink.

I lige måde hr. ... hr. ... (Sagte til Koll.) Er han republikaner?

Kongen.

Om jeg er? — Jeg har kjendt for mange krondyr til ikke at være det. Ha, ha, ha! (Nipper til glasset.) Pokkers god champagne!

Flink
(som også drikker).

Men ser De, hr. ... hr. republikaner, he, he, he! ... (Med smil og hvisken.) Det, De der foreslog ... får kongen simpelt hen ikke lov til, he, he, he! —

Kongen.

Hvad for noget?

Gran
(som har besorget et par værtpligter, har gjort tegn til Koll, der straks har rejst sig).

Er du sikker på, at dette går godt?

Koll.

Kongen har i hvert fald godt af at høre et og andet.

Flink

(har rejst sig for at gå til pibebordet på den anden side).

Det får han simpelt hen ikke lov til, stakkaren! — — Hvad er kongedømmet? Jeg spør! — En assurancekasse, ret og slet! En del præster, embedsmænd, adel, godsejere, grosserere, militære har aktier i den. Og de gir minsjæl ikke direktøren tilladelse til at begå dumheder! He, he, he!

Kongen

(rejser sig).

Ha, ha, ha!

Flink

(skrigende).

Er det ikke sandt, kanske?

Kongen.

Bevar's! Meget sandt! Ha, ha, ha!

Flink

(som har rensket, stoppet under det foregående og forsøgt at tænde, går med ét nær hen til kongen).

Og mod hvad assurerer de, — de karer? (Alvorlig, stille.) Mod det store folk — mod hans folk!

Kongen

(ser på ham, driver af).

Gran.

Hør, Flink, skulde vi ikke hellere gå ned i haven? Forårskvælden er så vakker?

Flink.

Mod en politisk passiar forslår ikke den vakreste forårskvæld mere end varmt vand mod ædel, kjølig vin. Nej, lad os bli, hvor vi er! Men hvad fejler piben?

(Pigen har villet hjælpe ham; men han har ikke forstået det.)

Gran.

Giv piben til hende, du!

Koll.

Dersom kongen lærte stillingen at kjende — det har altid været mit ord, — så skred han ind.

Flink.

Kongen? Han bryr sig ikke en døjt om det altsammen! Han har andet at bestille! He, he, he!

Kongen.

Ha, ha, ha!

Koll.

Kongen er for ualmindelig begavet til i længden at kunne være udenfor.

Flink.

Der har så mangen ualmindelig begavelse gåt fanden i vold —!

Kongen.

Tralala! Tralalalalala! Tralala! — Det er morsomt at være kommen sammen med dere igjen!

(Drikker.)

Flink
(sagte til Gran).

Er han fuld?

Kongen
(som sætter sig).

Lad mig få en cigar! — Og lad os ta tingen lidt mere diskussjonsmæssig.

(Koll og Gran sætter sig.)

Gran.

Til syvende og sist kan den ikke diskuteres. Den må prøves. Den dag, kongen siger: jeg vil leve naturlig med mit folk; jeg melder mig ud af den gamle kongelige forening, som ingen sandhed længer er, — den dag vil resten gi sig af sig selv.

Flink
(som atter er ved pibebordet, da piben fremdeles er i ulage).

Ja, den dag!

Gran.

Husk, du er hos en ven af kongen!

Kongen.

Ingen hus-despotisme, du republikaner! Fri diskussjon!

Flink.

Jeg skal vist ikke fornærme kongen. Han har aldrig gjort mig noget ondt. Men du tillader mig dog

at tvile om, at kongen er det lys, I endelig vil gjøre ham til?

Kongen.

Ja, det er sikkert!

Flink
(livlig).

De er enig med mig deri?

Kongen.

Fuldkommen! — Men bortset fra ham, — sæt, her var en konge, som gjorde sig uafhængig, og som selvfølgelig stillede sig over partierne —?

Flink
(som atter er ved pibebordet og nu pány kradser ud, afbryder).

Fromme ønsker, børn! Alle partiers konge? (Blåser ud.) Gives ikke! (Blåser.) Gives ikke! — — Gives ikke! — Det er på den løgn, at det konstitutionelle kongedom hviler. Kongen skal stå over partierne? Jo, pyt! —

Gran.

Det var også at forlange det overmenneskelige af ham.

Flink.

Naturligvis!

Kongen.

Men en præsident gjør det da endnu mindre?

Flink
(vender sig).

Han udgi'r sig heller ikke for at gjøre det! He, he, he. Det er forskjellen! — (Kommer frem, siger sagte, langsomt.) Det er løgnen, som er forskjellen! —

Koll.

Å, der er, skam, nok af løgn i republiken med!

Flink.

Ja vist; men den er ikke institution! He, he, he!

Kongen.

Den tanke der kommer fra professor Ernsts skrifter.

Flink
(livlig).

Har De læst dem?

Kongen.

Jeg har i de siste par måneder neppe læst noget andet.

(Koll og Gran veksler blik.)

Flink.

Ja, — så behøver jeg ikke at sige mere!

Koll.

Men vi kommer med ålt dette ikke af stedet. Vor ven (peger på kongen) synes at ville vide, om et virkeligt, alvorligt forsøg med, hvad jeg vilde kalde det folkelige kongedom, ikke skulde kunne regne på forståelse, bistand —

Kongen
(afbrydende, livlig).

— Således er det! ...

Koll.

— blandt vort oplyste folk, som er kjed løgnene, og som vil et udstrakt, men trygt selvstyre.

Kongen.

Således er det!

Flink
(som just vilde sætte sig, springer op, idet han lægger piben og sætter armene i siden).

Men hvad er dette for en tanke, som spøger i dere allesammen? Er I da ikke republikanere?

Koll.

Jeg er det ikke.

Gran.

Jeg er det; — men finder desuagtet, at en overgang må vindes med læmpe —

Flink.

Det vil sige med forræderi?

Gran.

Forræderi? —

Flink.

Mod sandheden, mod vor overbevisning!

Koll.

Lad os spare de store ord! Kongedømmet har stærke rødder i forholdene.

Flink
(leende).

Assurancekassen!

Koll.

Nå ja, — lad det kaldes så! Det er; — dette er hovedsagen. Og som det, dèr er, gjør vi det så sandt, så gavnligt, som vi kan.

Kongen.

Skål, Koll!

(De drikker.)

Flink
(som har fjærnet sig).

Derpå indlader ingen virkelig republikaner sig.

Gran.

Dog, dog!

Flink
(studser).

Kongen
(ser det).

Lad mig! (Springer op.) Sæt, vi havde en konge, som sa': Enten hjælper I mig med at gjennemføre et folkeligt kongedom, frit for levningerne af det absolutistiske, frit for løgnen — eller jeg tar afsked — —

Flink.

Bah!

Kongen.

Jeg siger alene: sæt! — — Nu ved De selv, at hans fætter, tronarvingen, er en bigot —

Koll
(som tilligemed Gran har rejst sig og ved kongens ord atter har vekslet øjekast med ham, kaster nu skyndsomt ind).

— noksagt!

Kongen
(ler).

Noksagt! — og hans mor, som styrer ham, — —

Flink.

— er endnu værre! —

Kongen.

Hvad valgte De så? — Enten at hjælpe kongen med at gjennemføre det folkelige kongedom — eller — —

Flink
(afbrydende).

Ti tusene gange hellere den bigotte prins med hans egne og hans mors dumheder! Jo galere, jo bedre!

Gran.

Nej, nej, nej, nej!

Kongen
(til de to).

Der har vi manden!

(Forlader dem.)

Koll
(til Flink).

Dette er republikanernes vanlige principrytteri.

Gran.

Landet, fædrelandet står over —

Flink.

— sandheden? Hellere en kort pine end en lang løgn, min far! — Den sandhed gjælder også for fædrelandet.

Koll.

Disse teoretikere — og disse talemåder —!

Gran.

Også jeg er republikaner; jeg tænker, så god som du. — Men jeg tog ikke i betænkning —

Flink.

— at være forræder?

Gran.

Hvad bruger du for ord?

Flink.

Ord? Alene ord? -- Nej, min ven, gjorde du det — det, som du ikke fik lov til at tale ud, — jeg kom her en dag for at kræve regnskab! — Og vilde du ikke slås med mig, — jeg skjød dig ned som en hund!

Gran
(mildt).

Det gjorde du ikke!

Flink
(rasende).

Det gjorde jeg ikke? ... Jeg skulde ha' indgi't dig min sjæls dybeste kjærlighed, forat du skulde bli forræder mod den ... Jeg skulde se mit livs største erhvervelse ... se ham svige vor sag ... og ved sin umådelige anseelse drage tusener efter; — ovenpå alle skuffelser — i mit livs kvæld denne — (Mærker, han blir bevæget, afbryder. Taushed.) Hør, du skal ikke spøge med sådant.

(Går. Pigen havde stillet sig beskyttende op mod Gran.)

Koll.

Så tænker jeg, vi forlægger både scenen og samtalen —

Kongen
(forbigående).

— Ja, få ham væk!

Flink
(i baggrunden som til hemmelige tilhørere).

Disciplin i rækkerne!

Koll.

Bed pigen, du, som kan det, at der skyndes på med kvældsmaden.

Gran
(ligesom opvågnende).

Ja.

Koll
(til kongen).

Hvad siger De om, at vi tar en tur i haven så længe?

Kongen.

Lad os det!

Flink

(frem til Gran).

Dette venskab med kongen, — som jeg ikke la' videre vægt på, det skulde ikke alligevel —

(Stanser.)

Gran.

— ha fordærvet mig, mener du?

Flink.

Netop!

Kongen

(leende).

— politisk?

Flink.

Politiken har også med moralen at bestille, min herre.

Kongen.

Men hvorfor forivre Dem så, min herre? — Den nuværende konge er jo en —

Koll

(skyndsomt afbrydende).

— noksagt!

Kongen

(ler).

De siger jo selv, at han bryr sig pokker om det altsammen. Han har andet at bestille! Og så blir det jo et spørsmål i den blå luft?

Flink

(godmodig).

De har i grunden ret.

Kongen.

Ja, har jeg ikke ret? — I var jo alle enige om, at under ham vokser republiken, så det er en lyst.

Flink.

De har ret! Han kunde ikke gjøre det bedre, om han var republikaner, det forsikrer jeg Dem.

Kongen.

Kanske er han republikaner?

Flink
(livlig).

Kanske er han republikaner! Udmærket! Derfor tar han parti mod sig selv —

Kongen.

— er *commis voyageur* for sit eget hus's undergang —

Flink
(stigende).

— for sit eget hus's undergang. Udmærket! Støtter sin reaktionære regjering med kongelige diktamina, tillidsskrivelser og bordtaler ...

Kongen.

Selvmordersk!

Flink.

Selvmordersk stort! — Ja, De ler, De?

Koll.

Hys, der kunde nogen høre os!·

Flink.

Hør os, hvem pokker som vil! (Kongen storler.) Men stans hans latter, du kongelige embedsmand! Den er skrækkelig, den er majestætsforbrydelse —

Koll.

Nej, hør!

Flink.

Den latter burde arresteres! — Dersom kongen —

Gran.

Det er kongen.

(Kongen blir ved at le. Flink ser på ham, på dem — på dem, på ham.)

Kongen.

Jeg kan ikke mere!

(En stol bringes.)

Flink
(går).

TREDJE MØDE.

Koll.

Dette var overmåde ilde.

Kongen.

Ja, jeg ved det, tilgiv mig! Men jeg kunde ikke andet. Ha, ha, ha, ha, ha!

Koll.

Han er med sine underligheder i alle stykker for bra til at gjøre nar af.

Kongen.

Ja, skjænd, jeg fortjener det; men — ha, ha, ha, ha!

Gran.

Hys, der er han igjen.

Kongen

(springer op).

FJERDE MØDE.

Flink.

Kongen bør være overbevist om, at jeg ikke havde udtalt mig således i Deres nærvær, hvis jeg havde fåt ærlig besked.

Kongen.

Jeg ved det. Fejlen er alene min.

Flink.

Fejlen er andres; mine såkaldte venners.

Kongen

(ivrig).

På ingen måde! Min, alene min! Jeg har fåt mine skjænd for det! Og jeg ber mine venner i Deres nærvær om forladelse! Jeg har sat dem i et falsk lys. Jeg ber dernæst Dem om tilgivelse. Moroen tog overhånd.

(Ler igjen.)

Flink.

Ja, det var overmåde morsomt!

Kongen
(fremdeles).

Det var det virkeligt! Og hvad har De til syvende og sist at klage over? De fik jo sagt Deres mening.

Flink.

Det fik jeg!

Kongen.

Nu ja! — Og de hensyn, som kunde tages, hindrede jeg Dem i at ta. Lad det så være nok.

Flink.

Nej, nok er det ikke!

Kongen
(utålmodig).

Så? — Hvad forlanger De af mig?

Flink
(rank).

Intet!

Kongen.

Om forladelse! — Jeg mente ikke at fornærme Dem!

Flink.

Det har De gjort i en sådan grad, at De naturligvis ikke er istand til at fatte det!

(Går.)

FEMTE MØDE.

Kongen.

Dette var en dum historie! (Ler. Bemærker Gran, som står bortvendt ved pulten, og går straks hen til ham.) Du er vred på mig?

Gran
(ser langsomt op).

Ja.

Kongen.

Hvorfor stansede du mig ikke?

Gran.

Det kom jo i et øjeblik. — Men at De havde hjærte

til det? — i mit hus, mod min fars og min gamle ven —?

Kongen.

Harald! (Lægger armen om hans hals.) Har jeg nogensinde bedt dig om noget, jeg ikke har fåt?

Gran.

Nej.

Kongen.

Så ber jeg dig nu gi mig den tilståelse, at havde jeg tænkt, det vilde krænke dig, jeg havde ikke gjort det, — nej, ikke for nogen pris! — Tror du endnu så godt om mig?

Gran.

Ja.

Kongen.

Tak! — Så har jeg at tilstå dig, at de siste måneder har jeg henlevet i en frygtelig spænding; derfor kastes jeg altfor let over fra den ene yderlighed i den andre. — Og nu, venner, (idet han forlader Gran) tilgiv mig! Eller skjænd mere på mig en anden gang. Ti nu må jeg få tale med dere om det, for hvis skyld jeg er kommen. I er de eneste, jeg kan gå til! — Derfor, vær gode imod mig! — Skal vi sætte os igjen?

Koll.

Som De befaler.

Kongen
(på vejen til bordet, stanser mellem dem).

Jeg ved, I begge har ét og samme spørsmål: hvorfor kommer jeg først nu? Svar: fordi jeg først nu er blet klar på min egen stilling. Der faldt for nogle måneder siden et stærkt ord ned i mit liv ... Det har bogstavelig brændt ud en hob støv og tøv af det. — Hør, skal den pige ikke gå?

(Hun skjænkte just i.)

Gran.

Hun kan ikke høre.

Kongen.

Stakkar!

(Sætter sig.)

Da jeg kom hjem fra togtet, — min nevø, kongen, var død, min far var blet konge, og jeg kronprins! — da fulgte jeg min far i kirke. Der skulde være gudstjeneste med taksigelse for min lykkelige hjemkomst.

Gran.

Jeg var med den gang.

Kongen.

Det hele var nyt, højtideligt. Jeg var rørt. Da hviskede min far: »Længer frem, min gut! Folket må se sin vordende konge bede.« — Dermed var det forbi! — Jeg var ikke født til konge; jeg var endnu frisk på sjælen, og med den største modbydelighed skjød jeg løgnen fra mig.

Tænk dere: at komme fra en treårs sjørejse, og så begynde at leve livet på den måde — foran et spejl! — Jeg skal ikke opholde mig ved det. Men da min far døde, og jeg blev konge, var jeg i den grad blet lige glad ved løgnen, jeg stod i, at jeg ingen sandhed længer så. — Det siges i grundloven, hvilken religion jeg skal ha — og jeg har naturligvis ingen. Således med altsammen! Stykke for stykke! Kunde det være anderledes? Den eneste lærer, jeg havde holdt af, — dig, Koll, — havde man afskediget; ti det opdagedes, du var for frisindet.

Koll
(smiler).

Ja, ja! —

Kongen.

Den eneste virkelige ven fra min gode tid, — dig, Harald, — havde man bortvist. Du var republikaner. — Det var i fortvilelsen over dette tab, at jeg første gang blev virkelig forelsket — i din søster, Harald. Atter forvisning! — Hvad så? Jo, det, som er op-

sangen i enhver sund ungdom, trangen til kjærlighed, den fortonede i mig til en liderlig vise.

(Drikker.)

Gran.

Jeg forstod det nok.

Kongen.

Men læg dette sammen: — nå ja, så har I mit liv! — — indtil for nylig! Ti der er hændt noget, kjære venner! — — — Nu skal I hjælpe mig! — — — For at sige det kort og godt: enten vil jeg være dette lands første embedsmand på en stilfærdig, borgerlig, sand måde, eller, ved den levende gud, jeg vil ikke længer være konge!

(Rejser sig. De andre med.)

Koll.

Nå! Så er det endelig kommet!

Kongen.

Tror I ikke, jeg ved, at han, republikaneren, udtalte de tænkende mænds dom om mig? (Der ties.) Men hvorledes skulde jeg kunne gribe ind, så længe jeg trodde, alt var skuespil og løgn, alt og alle?

Nu ved jeg, hvori løgnen ligger! Den er institutionsmæssig indsat blandt os ... han havde jo ret! Og løgn opkalder løgn. — I kan ikke forestille jer, så komisk det forekommer mig selv — til andre tider så syndigt, sørgeligt —, at hæderlige folk står og lader, som om jeg er et væsen af en højere art! — Jeg? - - (Går. Stanser.) Det er staten, institutionen, som kræver denne løgn - - af dem og af mig! For at være trygge, lykkelige! (Går. Stanser.) Lige fra min første kronprinstid har man frata't mig alt det, som kunde bygge sandhed op i mig, — venskab, kjærlighed, religion, kald — (ti mit kald er et ganske andet) —, i statens navn har man gjort det! Så frata'r man mig som myndig konge også ansvaret, — ansvaret for mine egne handlinger, — systemet kræver det! I stedet for en personlighed, hvilken pjalt må jeg ikke bli? — Og magten? Den

er hos repræsentation og regjering. Derover klager jeg ikke; men jeg klager over, at man skal lade, som den er hos mig, at alt skal gå i mit navn, at for mig skal bønfaldes, hurraes, brøles, bukkes, skrabes, som var hele landets magt, ansvar og personlighed samlet i mig. — I mig, som man for det heles skyld har frata't alt! Er det ikke en ynkelig og latterlig løgn? Men for at gjøre den troværdig udstyrer man den ovenikjøbet med begrebet »hellighed«, »kongen er hellig«, »vor allernådigste herre«, »Deres majestæt«. Det ender i gudsbespottelse!

Gran.

Ganske vist.

Kongen.

Nej, kan dette ikke slutte, så slutter jeg. Men slutte må det kunne! Ti det er dog ikke nødvendigt for et folk på dets evige tog mod sandhed at marchere med en løgn i spidsen!

Koll.

Nej, det er ikke nødvendigt!

Kongen

(ivrig).

Og det vil du hjælpe mig at vise.

Koll.

Jeg er ikke utilbøjelig! — Nu, her blir liv i landet!

Kongen.

Og du, min ven, — er du bange for at bli skudt af en gal republikaner, hvis du hjælper mig?

Gran.

Døden er jeg i det hele ikke særdeles ræd. — Men pigen siger, at aftensbordet står færdigt.

Kongen.

Ja, lad os spise!

Koll.

Og så bli ved!

(Tæppet falder. Musik.)

ANDET MELLEMSPIL.

Såsnart tæppet falder for første handling, indleder musikken den scene, der viser sig, idet tæppet går op igjen: et islandskab, dyngende sig. Oppe til venstre sidder højt en gammel grå mand i en fodsid kjortel.

Den grå.

Søn, min søn! —
Her vokser strængeste straf, jeg har havt.
Søn, min søn!
Når ikke frem! Du har ikke kraft!
Søn, min søn!
Slet ikke kraft! den røvede jeg —
og slægten før mig.
Å, hvilken pine!
se en af mine
slæbe sig langsomt tildøde på sår,
jeg, jeg slog slægten i livstidens år.
Arme! Du ved ikke selv, hvad du er!
Drømmer så stolt under kjærligheds skjær.
Jeg matted viljen, jeg slapped kraften,
jeg tog fra blomsten farven og saften.
Bare én frostnat, — og bladene glisner,
synker og visner.
Først løftet hid
over den korte, skuffende strid,
aner han grunden, — —
så er jeg bortstødt, idet jeg er funden.

Usynligt kor
(langt borte).

Sidder han der?

Den grå.

Hu, der er atter den fristende hær!

Koret
(rundt om).

Hvorfor alene?
Hvorfor i tågen på jordlivets scene?

Kast alt ifra dig, og storm frem med os!
Ingen dig fanger
i ansvar og anger,
tør du kun selv byde tankerne trods!

Den grå.

Mig drager slægten.

Koret.

Hug dig dog løs! På dig selv ligger vægten.
Ene den stærke mod lyset sig svinger. —
Hør, hvor det klinger!

(Fjærne, store harmonier.)

Det er de frigjortes jublende skarer;
opdagende, farer
gjennem det evig uend'lige toget.
Rejs dig og følg!

Den grå.

Ja! — — — Nej, jeg tør ikke!

Koret.

Noget
må du dog ville! Rejs dig, følg os!

Den grå.

Rivende, rasende som i en fos
tumler I sindene!

Koret.

Ha, ha, ha, trods
byder vi love, som hader vor lykke,
salighedspagterne,
salmesangsfagterne;
dårernes samfund, verdensforagterne,
jammerlig lever de, de imod os.
Rejs dig og slås
mod disse selvskabte kvaler, som ribber
blodig dit bryst! Jag de trøstløse gribber
did, hvor de kom fra, — de giftsyge huler,
hvorfra han skuler
fiendsk mod frihed, mod styrke, mod lyset.

Få dem dog kyset!
Selv har du kaldt dem; byd selv, og de fly!
Rejs dig, bliv ny!
Hvad der er bag dig, er bag dig, — og foran
— — se ham, den herlige! Se, ham! Der står han,
Lucifer-lyseren! Verden ham helser!

Den grå
(på knæ).

Hjælp mig, min frelser!

Koret
(langt borte).

Ha, ha, ha, usling! vælger sin lænke!
(Endnu fjærnere.)
Ha, ha, ha, dåre! Tør ikke tænke!
— — — — — — — — — —

Den grå.

Noget fornam jeg, noget som våren.
— — — — — — — — — —
Her var så koldt. -- Nu smeltede tåren,
randt over kinden,
bortført af vinden,
som over isegnen lunende drog;
toner i følge,
bølge på bølge,
dufted og hvisked og varmende slog.
Hvad var vel det? — —
Når skal jeg komme så vidt, jeg kan se?
Tre ganger tre
har det nu hændt mig. Det holdt mig fast,
den gang de kom. —
Mindet derom
gjorde, jeg bad, — og fortryllelsen brast.
— — — — — — — — — —
Å, hvilken last
tynger nu atter mit sind, så det bøjes!
Rummene pløjes
atter af tanker, som fæster i mine.

Å, hvilken pine,
ikke at samle sit væsen i varmen
af en beslutning! Vilje for larmen
af disse åndernes susende ris,
kulne i is,
tvilenes, tågens ... Tyrannerne er det!
Hvad vil de vældige?

Tyrannernes kor.

Stans dog din søn!
Hvisk ham i løn
tvil i hans sind,
du, som har slægtskabets veje did ind.
Væk hans begjær
efter en hær, —
da har du bragt
tankerne over på ære og magt.

Den grå.

Selv har jeg havt dem! ...

Tyrannernes kor.

Vi til foragt
alt, som er svagt!
Hærd ham i held,
så han ser lovene kun i sig selv, —
lystner og ler
ud efter mer, —
knader i dej
massernes masse til mætte for sig!

Den grå.

Selv har jeg tænkt det!

Tyrannernes kor.

Tro ej det skrål,
alle har mål,
mål for sig selv.
Dråben blev dråbe, intet blev elv.
Sten over sten,

fæstet som én,
blir til et slot,
står, når årtusen har smulret alt småt.

Den grå.

Ja, jeg har set det.

Tyrannernes kor.

Ingen blir stor,
uden han tror,
andre er til
for at stå brikker en dag i hans spil.
Ingen fik glans
over sin krans,
hvis ikke fandt's
mindre, som mænged sin egen i hans.

Den grå.

Sandt: sådan er det.

Tyrannernes kor.

Intet blev tænkt
bare af én.
Tusen har skjænkt
tankernes frugt til en enkelt som len.
Han, som er kaldt,
tager det alt.
Held, fik du lov
én gang at læske hans høje behov!

Den grå.

Lovene var det! —

Tyrannernes kor.

Folk, kom og giv
tanker og liv,
forat I kan
alle tilsammen frembringe én mand!
Hvilket et mål!
Lid for det, tål! —
Hvilken en løn!
Føde og fostre så herlig en søn!

Den grå.

Fortidens konger!

Tyrannernes kor.

Lyn er hans stav,
berge og hav
vældig han går,
tankernes tinder mod stjærnerne slår.
Gud er han lig! — —
Tidlig tog svig
denne vor lod!
Gud vorde lig: — se, her er det nåd!

Den grå.

Vældige tanke!

(Højt over dem ruller et tordenvejr frem.)

Den grå.

Imperatorskaren!

(Højt og fjærnt sees hendragende de store tog fra forskjellige tidsaldre. Man hører:)

Verdens guder
nu bebuder
mønstring over alle slaver.
De, som tjente
frygtens spir, —
som forlente
tronen sir, —
slaver, slaver, slaver, slaver!

Verdens guder
nu bebuder
mønstring over alle slaver.
millioners
millioner,
hele zoners
rumfang toner:
slaver, slaver, slaver, slaver!

(Henrullende torden.)

Tyrannernes kor
(nær ved).

Tabt har han, han!
Folk eller land
ejer han ej,
han, som vil have dem alle for sig!
Tilværelsens hær —
her er den, her! —
Er det ej stort? —
Hvisk til din søn, hvad du ved! — Vi må bort!

Den grå.

Stort er det, ja! Den utæmmede kraft
strømmer i rummene. — Men jeg har havt
ånder, som spådde, det stanser tilsist.

Kvinderøster
(tæt ved).

— Er ikke vist!

Den grå.

Hvad skal man tro? Det, jeg lærte var ret —

Kvinderøster.

— det var jo slet?

Den grå.

Valget, jeg tænkte mig, sluttede der —

Kvinderøster.

— vokser just her!

Den grå.

Her vokser alt; — det, som godt er, og galt.

Kvinderøsterne.

Her vokser alt!

Den grå.

Klarhed jeg vented. Men mer, mens det li'r —

Kvinderøsterne.

— broget det blir?

Den grå.

Almagtens ledning, retfærdigheds dom —?

Kvinderøsterne.

Truslen var tom!

Den grå.
Hjærtets sandfærdigste forhold, — min søn! —
Kvinderøsterne.
—- her fik det løn?
Den grå.
Her blev det straf, blev det lidelse, tvang!
Kvinderøsterne.
Slip ham engang!
Den grå.
Han er mit eneste, siste — min søn!
Kvinderøsterne.
Hørtes din bøn?
Den grå.
Hjælp mig at redde ham! Hjælp ham fra fald!
Kvinderøsterne.
Stå der og kald!
Den grå
(fortvilet).
Hvad er det for noget, som, medens jeg ber, —
Kvinderøsterne.
— spotter og ler?
Den grå
(af al magt).
Er her en styrer, så hør nu mit ord!
Kvinderøsterne.
Tro, hvor han bor?
Den grå.
Straf bare mig! Men tag straffen fra ham!
Kvinderøsterne.
Offerflinkt lam!
Den grå.
Svar mig! Jeg skikked ti tusene bud!
Kvinderøsterne.
Og tror på en gud?
Den grå.
Nej, nej, jeg tror ej; hvad nytter det til? —

Kvinderøsterne.

Bedrageligt spil!

Den grå.

Kalder sig kjærlighed, — bruger så min —

Kvinderøsterne.

-- til din ruin.

Den grå.

Elsked jeg ikke, — gik sønnen forbi —,

Kvinderøsterne.

— da var du fri!

Den grå.

Rådet mig frister!

(Ved disse ord stiger tågen, og der høres:)

Et kor.

Isbæltet brister,
isregnen damper,
ildhesten stamper
længselsfuld efter at føle din hånd.

(Tågerne tætner, sære skikkelser og tegn skimtes inde i dem.)

Den grå
(samtidig med koret, idet han mere og mere forsvinder i tågen).

— — — —

Bare jeg floksede
lidt med min vilje, —
se, hvad der voksede! ---

— — — — — — — —

Koret.

Gangeren skraber.
Først når den siste
fordom kan briste,
da kan han hæve dig, da er du ånd.

Den grå
(samtidig).

Søn! — Søn! — Hvor er du?
Tågen dig tager; — din far, han er her, du!

Koret.

Slip dog den enkelte! —
Kjærligheds højeste,
det er et nøjeste
ligeligt forhold til alle og alt.

Den grå.

Hjælp! Hjælp! Min skaber!
Tågen! — Å, skynd dig, eller jeg taber!

(Tonernes uendelige kamp afløses, idet tæppet falder, af hine, som ledsagede de milde vinde.)

ANDEN HANDLING.

Park, med høje, gamle træer. I forgrunden til højre et lysthus, i dette en bænk.

FØRSTE MØDE

Kongen. Fabrikejer Bang (en overmåde fed mand). Begge sidder.

Bang.

Jeg havde det virkelig så godt i alle måder. Jeg forsikrer D. maj., det var mig en fornøjelse at leve.

Kongen

(sidder og tegner med en liden spaserstok).

Jeg tror det gjærne.

Bang.

Og så kommer dette tryk for hjærtet, dette svære åndedræt. — Jeg render rundt her i parken på fastende hjærte, til jeg er aldeles overgi't.

Kongen.

Men kan De da ikke kjøre?

Bang.

Kjøre? — Når jeg skal gå, D. maj.?

Kongen.

Det er sandt. Jeg tænkte på noget andet.

Bang.

Jeg skal vædde, jeg ved, hvad D. maj. tænkte på — uden ubeskedenhed for resten.

Kongen.

Hvad da?

Bang.

De tænkte på socialisterne.

Kongen.

På —?

Bang.

— socialisterne!

Kongen
(munter).

Hvorfor netop på dem?

Bang.

Ser De, jeg traf det? Ha, ha, ha! (Hoster.) Undskyld, D. maj., jeg får altid hoste, når jeg ler. Morgenaviserne er jo fulde af deres optøjer.

Kongen.

Jeg har ingen aviser læst.

Bang.

Da forsikrer jeg D. maj., det er forskrækkeligt. Nu havde vi det så godt i alle måder. Hvad i al verden vil de?

Kongen.

Formodentlig også ha det godt i alle måder.

Bang.

Har de det ikke godt, de bæster? Undskyld, jeg blir heftig i D. maj.'s nærværelse.

Kongen.

Værs'go!

Bang.

Mange tak! — Disse strejker ...? Er det meningen, vi alle skal bli fattige? Rige kan vi ikke alle

bli. -- Men min trøst er et stærkt kongedom. D. maj. er nøglen for min kasse!

Kongen.

Hvad — hvad er jeg?

Bang.

Nøglen for min kasse! Jeg tillader mig at kalde Dem så, D. maj.

Kongen

(tegner bestandig med stokken).

Meget forbunden!

Bang.

Vorherre bevare os, om de liberale kom til roret. For de svækker kongedømmet.

En tiggergut.

Å, kjære, vene, vakre, en skilling! Jeg har ikke smagt en bit endnu idag!

Bang.

Der ymtes lidt om det? — Men det kan da vel ikke være sandt?

Gutten

(ramser op igjen).

Å, kjære, vene, vakre o. s. v.

Bang.

Du har ikke rettighed at tigge.

Kongen.

Du har rettighed at sulte, gut! Her!

(Gir ham en guldpenge.)

Gutten

(går baglængs ud, stirrende, med skillingen i næven).

Bang.

Han takker ikke engang! Ventelig søn af en socialist. — Jeg vilde aldrig som D. maj. ha åbnet denne park for alle og enhver.

Kongen.

Arbejderen sparer derved et kvarters gang ind til sit arbejde i byen.

Generalen
(udenfor).

Af en herre på bænken, siger du? March, derhen!

Bang
(rejser sig).

God morgen, D. maj.

Kongen.

God morgen!

(Ser på sit ur.)

ANDET MØDE

Kongen. Generalen (førende med en stok tiggergutten foran sig).

Generalen.

Af ham der, siger du?

Kongen
(ser op).

Hvad er det?

Generalen.

D. maj.? Velkommen tilbage!

Kongen.

Tak.

Generalen.

Undskyld, D. maj.; men jeg så denne krabat med en guldmynt og stoppede ham. Han siger, han har fåt den af D. maj. —?

Kongen.

Det er sandt.

Generalen.

Nå, — det ændrer sagen! (Til gutten.) Det er kongen! — Har du takket ham?

(Gutten står.)

Kongen.

Går også De morgenturer på fastende hjærte?

Generalen.

Maven, D. maj., maven! Den vil ikke længer!

Gutten.

Ha, ha, ha! Ho, ho, ho!

(Hopper ud.)

Generalen.

Jeg er forbauset over, at D. maj. har åbnet denne park for alle og enhver.

Kongen.

Det sparer arbejderne et kvarters gang ind til deres arbejde. — Nu, general? De er jo blet troende på det siste?

Generalen.

Ha, ha, ha, ha! Har D. maj. virkelig læst min dagsbefaling?

Kongen.

Ja.

Generalen

(fortrolig).

Nej, ser D. maj., det kunde ikke gå længer, som det gik. (Hviskende.) Liderligheden i lejren! Officererne vil jeg ikke engang tale om; men når selve soldaten helt åbenlyst —!

Kongen.

Å-hå! —

Generalen.

Min bror biskopen og jeg fik en dag sat sammen en dagsbefaling om nødvendigheden af tro, — af tro, som grundlag for disciplin.

Kongen.

Biskopen var såmæn den første, jeg mødte her idag. — Er også hans mave forstyrret?

Generalen.

Hans er dog den værste af alle! Ha, ha, ha! (Får vink af kongen om at sætte sig.) Jeg takker! — Ellers har jeg i den senere tid virkelig tænkt på, at der i disse vanskelige tider burde være et stærkere samarbejde mellem hæren og kirken —

Kongen.

— i fordøjelsen?

Generalen.

A—ha, ha, ha! Men alvorlig, D. maj.! Dette samarbejde er snart tronens eneste redning.

Kongen.

Så—å?

Generalen
(skyndsomt).

D. v. s. tronen står naturligvis alene. Gud bevare os! — Men jeg mener, at hæren og kirken må gi kongedømmet den nødvendige glans, autoritet —

Kongen.

Har det måske ikke længer nogen i sig selv?

Generalen
(springer op).

Gud bevare mig for at sige sådant! Jeg vil dø for et stærkt kongedømme!

Kongen.

Det blir De, så skam, nødt til!

(Ler, rejsende sig.)

Hvem kommer der?

Generalen
(med seglas).

Det er —? det er prinsessen og grevinde l'Estoque.

Kongen.

Lider også prinsessen af slet fordøjelse?

Generalen
(fortrolig).

Hvad prinsessen lider af, ved sikkerlig D. maj. best.

Kongen
(forlader ham).

Generalen.

Der gjorde jeg det godt! Kommer af, at jeg altid vil gjøre det for godt! — — Han iler hende i møde? Skulde der alligevel? — Det må jeg tale med Falbe om! (Går.) Au, han så, jeg betragtede dem!

(Bort.)

TREDJE MØDE.

Kongen med prinsessen under armen, frem mod bænken. Grevinden og en kongelig tjener bag sees at gå langsomt videre over scenen.

Prinsessen.

Dette var i sandhed overraskende! Når kom D. maj.?

Kongen.

Igåraftes. — De ser altfor smuk ud, prinsesse! Endog rødme — så tidlig på morgenen?

Prinsessen.

De tror naturligvis, det er sminke! — Nej, det er den rene glæde over at møde D. maj.

Kongen.

Smigrerske! — Og jeg blev bleg ved synet af Dem.

Prinsessen.

Samvittigheden —?

Kongen.

— sa' desværre ingenting. Men jeg har mødt så mange, som led af slet fordøjelse, at da jeg også så D. kgl. højhed komme ilende —

Prinsessen.

Berolige Dem! Jeg går tværtom morgentur for ikke at bli for fed. Senere på dagen rider jeg — af samme grund. Jeg lever ikke for andet nu.

Kongen.

Et helligt kald!

Prinsessen.

Forsåvidt det er kongeligt?

Kongen.

De udleder Deres hellighed fra mig? Slemme prinsesse! —

Prinsessen.

Både min hellighed og mine gode dage. Alene slægtskabet med D. maj. kan få folket til at være mit gode fideikommis.

Kongen
(deltagende).

Det generer Dem dog ikke?

Prinsessen.

Langt ifra! Det gode folk underholder værre udsugere end mig! — Apropos, om udsugere! Er det sandt, D. maj. har sat alle Deres kammerherrer med tilhæng på pensjon?

Kongen.

Ja.

Prinsessen.

Ha, ha, ha! Men hvorfor netop med forpligtelse til at leve i Schweiz?

Kongen.

Fordi der intet hof er i Schweiz.

Prinsessen.

— så de ikke pány kan falde i fristelse! Jeg har let meget af den historie. — Men den har dog sin alvorlige side. Ti et hof kan D. maj ikke undvære.

Kongen.

Hvorfor ikke?

Prinsessen.

Når De nu engang skal »tage tilægte«, som præsten så smukt siger —?

Kongen.

— så er det for at ha et husliv, —

Prinsessen.

— som enhver anden borger?

Kongen.

Aldeles!

Prinsessen.

De skal ikke engang holde tjenere?

Kongen.

Så mange, som behøves; — men heller ikke flere.

Prinsessen.

Da må jeg skyndsomst stede mig hos D. maj. som

tjenestepige. Ti skal mit budget komme i forhold, så blir vist heller intet andet tilovers for mig.

Kongen.

Dertil har De et for helligt kald, prinsesse.

Prinsessen.

Se så! — D. maj. er skald, og en sådan er det tilladt at sværme for idealer. — Men et folk er også poetisk; det vil gjærne se sig glansfuldt repræsenteret, gjærne betale derfor, — dette er dets poesi.

Kongen.

Er De sikker på det?

Prinsessen.

Fuldkommen sikker! Det er det en ære!

Kongen.

Så sætter jeg min ære imod! Og min ære forbyder mig — til ære for mit folk og dets poesi — længer at betjene mine slotte, min garde og mit hof; — *voilà tout!*

Prinsessen.

Beste konge, en særegen stilling gir særegne pligter!

Kongen.

Da kjender jeg højere pligter! — Men prinsesse, skal vi to, i ramme alvor —?

Prinsessen.

Ja, der er noget i dette, som ikke må lees væk. Traditionen, erfaringen fæster det som en sandhed, at kongen, majestæten, skal i afsondret værdighed, bag en borg af rigdommens, rangens, den arvelige adels mænd, være lovens siste afgjørelse, være det i glans og skjønhed. Træder han ud af trylleringen, tabes lovens autoritet.

Kongen.

Har D. kgl. højhed spist frokost?

Prinsessen.

Nej.

(Brister i latter.)

Kongen.

Hvis De havde spist frokost, skulde jeg med fornøjelse ha gi't Dem et kursus i historie; — men på fastende hjærte vilde det være grusomt.

Prinsessen
(rejsende sig).

Hør, — De var sådan en morsom konge og er på et års tid blet så kjedelig.

Kongen
(som rejste sig samtidig).

Allersomdejligste prinsesse! Skulde jeg virkelig i Deres øjne stige eller falde, eftersom jeg tog min gardesnabel på eller min hofhale af?

Prinsessen.

I mine —?

Kongen.

Eller i nogens? — De kjender historien om kejserens nye klæder —?

Prinsessen.

Ja.

Kongen.

Vi bedrager ingen længer med dem.

Prinsessen.

Men vil alle forstå dette?

Kongen.

De forstår det jo?

Prinsessen.

Altså mængden og jeg, jeg og mængden — meget smigrende!

Kongen.

Guderne bevare mig for at slå D. kgl. højhed sammen med den store hob; men —

Prinsessen.

Det har allerede vist sig, at D. maj. ikke beholder samme værdi i alles øjne som i mine, — hvad De så falder på!

Kongen.

Har jeg en særskilt plads i D. kgl. højheds hjærte, så vær viss på, at De —

Prinsessen.

... Jeg skal afbryde Dem for at spare Dem for en usandhed! Ti for at få en særskilt plads i D. maj.'s hjærte må man ikke som jeg beundre Dem; nej, tværtom rope højt: »jeg foragter Dem!« — *Au revoir!* —

Kongen.

Slemme, skrækkelige, farefulde —

Prinsessen.

— alvidende, allestedsnærværende prinsesse!

(Går efter en dyb bøjning.)

Kongen.

Trods alt: mit hjærte følger Dem —

Prinsessen.

— på døren! — Ja, jeg ved det. — Grevinde!

(Hun forsvinder.)

FJERDE MØDE.

Kongen. Falbe (en gammel herre, civilklædt).

Kongen.

Det var som pokker —?

Falbe
(bag kongen).

Deres majestæt!

Kongen
(rask om).

Å! De er der?

Falbe.

Ja. Vi har spaseret i parken i længere tid. Men D. maj. var opta't.

Kongen.

Ikke opta't; — men jeg har døvet min sjæl i snak. Spændingen var for stor. — Så de er der! Begge? —

Falbe.

Begge.

Kongen.

Virkelig! (Betagen.) Hør ... vent — Jeg kan ikke straks — ... Hvad er det dog, som kommer over mig?

Falbe.

Er D. maj. ikke vel? ... De blir så bleg.

Kongen.

Mine nerver er vel ikke, som de skulde være. — — Er her vand i nærheden? —

Falbe
(forbauset, pegende).

Det store vandspring —?

Kongen.

Det er jo sandt; det er jo sandt! — Jeg kan virkelig ikke samle mig. Min mund klæber også ... Hør ... jeg går derhen, og så ... så fører De ... imens damerne herhid. — — Hun er her! Hun er her! (Går til højre; vender sig.) Glem ikke at lukke den indre park!

Falbe.

Nej, naturligvis.

(Kongen af til venstre, Falbe til højre.)

FEMTE MØDE.

Falbe. Baronesse Marc. Clara Ernst. Siden kongen.

Falbe
(til damerne).

Hs. maj. er her om et øjeblik.

(Han går til højre.)

Clara.

Men du går ikke længer bort, end at jeg kan rope på dig.

Baronessen.

Nej, nej. — Vær nu fattet! Der kan intet ske.

Clara.

Og dog er jeg bange!

Baronessen.

Der er kongen.

Kongen
(hilsende).

Mine damer, undskyld, at jeg har ladet Dem vente. Jeg er meget taknemlig over, at De er her!

Baronessen.

Det er også ene på D. maj.s højtidelige løfte, —

Kongen.

— som jeg ubrødelig skal holde.

Baronessen.

Jeg har opfattet det, som De ønsker at tale med frøkenen i enrum —?

Kongen.

Deres nåde behøver bare at bestige den haug her. Jeg vil anbefale den udsigt, som der findes.

Baronessen.

Samtalen kan vel ikke vare længe?

Kongen.

I så fald tilader jeg Deres nåde at afbryde os.

(Følger hende ud.)

SJETTE MØDE.

Clara. Kongen.

Kongen.

Må jeg endnu en gang få takke Dem, og Dem særskilt, for, at De har været så god at indrømme mig dette møde.

Clara.

Det blir det eneste.

Kongen.

Jeg ved det. De har ikke villet svare mig på noget af mine breve —

Clara.

— Jeg har ikke læst dem. —

Kongen.

Så stod for mig intet andet tilbage end at henvende mig til baronessen; ti De måtte høre mig, frøken.

(Taushed.)

Clara
(skjælvende).

Hvad har D. maj. at sige mig?

Kongen.

Ja, frøken, således på én gang kan det ikke komme. De vil ikke behage at ta plads?

Clara
(blir stående).

Kongen.

De skal ikke frygte. Jeg vil Dem intet ondt; jeg kan ikke ville Dem noget ondt.

Clara
(med tårer).

Hvad kalder De da den forfølgelse, som nu har varet i over ét år?

Kongen.

Havde De værdiges at læse et eneste af mine lange, mange breve, De havde vidst det. — Jeg kalder det en følelse, som er stærkere end —

Clara
(vender sig for at gå).

Kongen
(bange).

Nej, frøken, for alt, som er Dem kjært, forlad mig ikke!

Clara.

Så må De ikke fornærme mig!

Kongen.

Er dette fornærmelse, så er vilkåret svært.

Clara.

Svært? — Nej, hvad De har gjort mod mig, det er svært! —

(Gråter.)

Kongen.

Gråt ikke, frøken! — De ved ikke, hvor ondt De gjør mig.

Clara
(harm).

Men ved De, hvad det er at forsøge på at ødelægge en ung piges rygte?

Kongen.

Jeg gjenta'r det, at nu gjør De mig uret.

Clara.

Uret? — Du store gud! Ved De, hvem jeg er?

Kongen
(tar hatten ærbødig af).

De er den kvinde, jeg elsker.

Clara
(stille, værdig).

De har højtidelig lovet ikke at fornærme mig.

Kongen.

Så sandt solen nu falder gjennem efterårsløvet på Dem og mig, jeg vil ikke, jeg kan ikke fornærme Dem. — Men jeg skal rette mig efter Deres ønske.

Clara.

Når kongen siger sådant — som De nys — til en fattig liden lærerinde, da er det ikke alene en fornærmelse; men det er så fejgt, så lavt! At De har hjærte til det, efter hvad De har gjort mod min far!

Kongen.

Deres far? — Jeg?

Clara.

Ved De da virkelig ikke, hvem jeg er?

Kongen.

Jeg forstår ikke —?

Clara.

Jeg mener, hvis datter jeg er?

Kongen.

Jeg ved bare, at Deres fars navn er Ernst. (Med ét.) Skulde De være en datter af —?

Clara.

Professor Ernst.

Kongen.

Republikaneren?

Clara
(langsomt).

Ja. (Taushed.) Og behøver jeg at minde D. maj. om, at han blev dømt for — majestætsforbrydelse? Hvorfor? Han advarede universitetets ungdom mod kongens slette eksempel! (Taushed.) Han blev dømt til mangeårigt fængsel. På flugten derfra brak han begge sine ben. Han lever nu som krøbling, landflygtig, — lever af mit arbejde. (Taushed.) Hans liv har De ødelagt. Og så prøver De også på at ødelægge mit!

Kongen.

Frøken!

Clara.

Det er harmeligt, at jeg gråter. Det er ikke af medlidenhed med mig selv eller med min far; men det er, fordi al denne hjærteløse uret oprører mig!

Kongen.

Gud er mit vidne, at kunde jeg gjøre denne uret god igjen —! Men hvad kan jeg —?

Clara.

La' mig få være i fred, så jeg kan få arbejde, — det kan De! Og mere forlanger ingen af os — af Dem!

Kongen.

Jeg må få gjøre mere end dette! ...

Clara
(afbrydende).

Nej! — Kan De da ikke forstå det, at den pige, kongen efterstræber, ikke kan være lærerinde? Det eneste, De når, er at ta det brød fra mig, hvormed jeg føder min far. — Å, min gud!

Kongen.

Men, frøken, jeg mener jo ikke at —

Clara
(afbrydende, stærkt).

At De ikke har så meget af en mands hjærte, at De skammer Dem!

Kongen.

Ja, sig mig alt!

Clara
(stolt).

Jeg har intet mere at sige Dem. Det var dette!
(Vil gå.)

Kongen.

Nej, gå ikke! De har jo endnu ikke hørt mig! De ved jo ikke, hvad jeg vil Dem?

Clara.

Skjændsel!

Kongen
(efter, hastig).

De er i en grænseløs misforståelse! Havde De bare læst et eneste af mine breve, så havde De vidst, at De stod foran en, som De har ydmyget! ... Ja, se ikke så vantroende på mig! Det er sandt, så vist som jeg ved Dem er bragt til at ville sandt! — De tror mig ikke? (Fortvilet.) Hvorledes, hvorledes skal jeg —! En mand, som har trodset Deres foragt i over et år, og holder fast ved Dem uden at få se Dem, uden at få et ords svar, forsagende alt andet, — han kan dog ikke bare gjøre dette af letsindighed! — Heller ikke dette tror De?

Clara.

Nej.

Kongen.

Men så gives der dog enkelte almene sandheder, som De, Ernst's datter, må kunne tro! Jeg spør Dem da, om De kan forstå, hvorledes en mand blir slig, som jeg var, den gang jeg gjentagende fornærmede Dem? De kjender dog af Deres fars bøger den unaturlige naturlighed, hvormed en konge opdrages? Den sjælеødelæggende selvbeskuelse, som forhold og alle mennesker

truer ind på kongebarnet, så han endog i sine drømme blir et dobbeltmenneske? Den slibrighed, hvori hans ånd daglig glider, såsom alt godt omkring ham gjøres på udstilling, alt ondt gives et forskjønnende skin af finhed, ånd, latter? Tror De, at en ung konge, der stormer ud i livet, som jeg gjorde det, har noget til sin undskyldning, noget, som intet andet menneske kan føre til sin?

Clara.

Ja, det tror jeg.

Kongen.

Tror De da, der er nogen løgn i den stilling, han som konstitutionel konge træder ind i? Og at den er så åbenbar, at stundom kan han selv føle den? For bare at nævne det første og største: kaldet. Kan et kald være arveligt? Kan verdens første og største kald være arveligt?

Clara.

Nej!

Kongen.

Nej. Tusene gange nej!

Sæt nu, at han føler det? Sæt, den unge konge kjender, dels klart, dels dunkelt, en del af den løgn, han står i, at han væmmes ved den, at han flygter for den ind i et lystigt liv? Tror De ikke, mangen en brav prins har gjort det? — Kan det ikke tænkes, at just han, som gjør det, har noget godt i sig? — — kan det ikke?

End om han så en morgen, solen falder ind i rummet efter en nattesvir, — og skinner på et ord, som står derinde, sagt ham samme nat, — et sandt ord —

(Stanser.)

Clara

(ser forundret op).

Kongen.

— — »Jeg foragter Dem!« — —

Clara
(gjør en bevægelse).

Kongen.

Et sligt ord kan brænde megen løgn ud! — Og den mund, som har sagt det, kan en længes efter at få i tale.

Aldrig har noget menneske hadet kilden til sin fornyelse.

Havde De læst et eneste af de breve, som det var mig en trang at skrive, selv om de ikke blev modtagne, — De vilde ikke ha kaldt dette en forfølgelse.

Clara
(tier).

Kongen.

Og forfølgelsen mod Deres far —? Jeg vil ikke undskylde mig; men dog minde om, at lov og domstol har kongen intet med. Jeg nærer agtelse for Deres far.

Clara.

Er det sandt?

Kongen.

Og det er just en af løgnene, at han blir dømt for at sige om mig, hvad jeg tusene gange har sagt om mig selv!

Clara
(ser prøvende på ham).

Kongen.

Havde De bare læst et eneste af mine breve! — eller den lille digtsamling, jeg tilsist sendte? — Da De ikke modtog brevene, tænkte jeg, at en trykt bog —

Clara.

Jeg modta'r ikke anonyme gaver.

Kongen.

Jeg indrømmer, at De var på Deres post, skjønt jeg ikke tilstår, at digtene var af mig! — Får jeg læse et?

Clara.

Jeg forstår ikke —?

Kongen.

Ét, jeg har sat mærke ved ... for Dem? Det beviser, hvad De ikke vil tro.

Clara.

Når det ikke er af Dem?

Kongen.

Mærket, jeg har sat ved det, godtgjør, at tankegangen vedkommer mig.

Clara
(ser op).

Kongen.

Bliv ikke altfor forundret, frøken! (Tar et ganske lidet hefte frem.) Det hænder jo undertiden, at vore tanker finder et så heldigt udtryk hos en anden, at vi tilegner os det for livet. (Blader.) Det står meget snart over. — Tør jeg?

Clara.

Dersom jeg fattede —

Kongen.

Hvorfor jeg vil det? Simpelt hen, fordi De har forbudt mig at tale — og har forbudt mig at skrive; men ikke endnu at læse —!

Clara
(smiler. — Stilhed).

Kongen.

Ved De, — — en liden begivenhed i mit liv, ikke så liden endda, indtraf nu, — nu netop?

Clara.

Hvad er det?

Kongen.

Jeg så Dem for første gang smile.

Clara.

D. maj.

Kongen.

Men, frøken, er også det en fornærmelse at se Dem smile?

Clara.

Men skal jeg endelig høre digtet, kan så ikke også baronessen —?

Kongen.

Høre det? Med fornøjelse; — men ikke samtidig! Jeg ber! Ti jeg er en meget slet forelæser. De kan få det med til baronessen, om De synes?

Clara
(smiler).

Kongen.

Tør jeg?

Clara.

Der er vel intet i det, som —

Kongen.

De kan afbryde mig, når De selv synes! — Det heder Den unge fyrste, og det skildrer ... nu ja, jeg skal intet sige, uden at De må være af den godhed at sætte Dem, forat jeg selv kan få sætte mig; ti står jeg, begynder jeg ovenikjøbet at deklamere, og det gjør jeg ganske forskrækkelig. — De kan jo rejse Dem igjen!

Clara
(smiler og sætter sig).

Kongen
(sættende sig).

Altså: »Den unge fyrste«. (For sig.) Jeg kan neppe ånde! — —

For tidlig smigret, derfor tidlig træt.

(Afbryder.)

Vent lidt, frøken! Jeg lider stundom af ...

Clara
(rejser sig).

D. maj. er ikke vel?

Kongen
(rejser sig også).

Fuldkommen! Det er bare ... Nu ja:

(De sætter sig. Han begynder. I begyndelsen gjør han et ophold mellem hver linje.)

For tidlig smigret, derfor tidlig træt,
for tidlig stor og derfor tidlig mæt,
han så i æren bare folkenykker,
i magtens optog bare narrestykker.

Han flydde løgnen for at vælge livet,
det fuldt omfavnende! Han gav sig hen
til skjønne kvinder og til glade mænd; —
hvad han begjærte, blev bestandig givet.

Bestandig givet, — til en dag en mø,
til hvem han hviskede med drukne blikke:
»For din besiddelse jeg kunde dø!« —
hun stille vendte sig, hun svarte ikke.

Han satte alting på at vinde denne!
Men da hun stanste ham med høj foragt,
(Et kort ophold.)
det var, som dommen om hans liv blev sagt. —
Det faldt isammen for hint ord af hende.

Hans følge spredtes, og en slummer faldt
på kongeborgen. (Ophold.) Ene han fik våge
i savn, i anger, og en nattung tåge
af frygt, af tvil formørkede ham alt.

Da sken hun gjennem! Og i denne milde,
barn-milde glans han bad: Hvis blot du vilde,
og hvis det endnu ikke var for silde —

(Han tvinges af en brat bevægelse til at stanse, rejser sig, går. Clara har også rejst sig.)

Kongen

(kommer igjen).

Undskyld, — det var ikke min agt at opføre scener. — Men jeg kom til at tænke på —

(Må atter afbryde og går atter. Han opholder sig lidt i baggrunden, før han kommer nedover igjen.)

Det er, som De hører, frøken, ikke egentlig noget digt, d. v. s. ikke skrevet af en skald. En sådan vilde

ha løftet det ... Det er tørt —. Og så har jeg ikke nerver rolige nok ... Ja, undskyld, undskyld!

Clara.

Har D. maj. mere at sige mig?

(Stilhed.)

Kongen.

Om jeg har mere at sige Dem? —

Clara.

Undskyld!

Kongen.

Nej, undskyld De! — — Men De vil dog vel heller ikke, at jeg skal lyve for Dem?

Clara
(bortvendt).

Nej.

Kongen.

De har ingen tillid til mig. (Bevæget. Dæmper det.) — — Ære den dag, De forstår, frøken, at det eneste i verden, jeg nu trænger, — det er et menneskes tillid?

Clara.

Den, der har talt som D. maj. idag, trænger sikkerlig noget mere.

Kongen.

Også mere, ja; men først — et eneste menneskes tillid!

Clara
(undvigende).

Dette forstår jeg ikke —

Kongen
(afbrydende, bevæget).

De har ikke levet så forholdsløst som jeg.

Clara.

Men her er jo en hel gjærning at ta forhold til.

Kongen.

Jeg har en gang læst om en elektrisk ledning ind i et undermineret fjæld, fyldt af krudt. Bare et lidet

tryk på en liden knap, og den store klippe gik i millioner stykker.

Se, alt er færdigt! Men det lille tryk ... er det, jeg venter på!

Clara.

Billedet er noget vilkårligt.

Kongen.

Og er dog kommet så uvilkårlig, — ja, som De nu bryder den kvist af. — Enten dette, — eller der sker intet, ingen sprængning! Så farvel! Så la'r jeg mig selv synke.

Clara.

Synke?

Kongen.

Nå, — ikke som i romanerne, — ikke engang som en sten går tilbunds; men som en drømmer i skogåndernes fang ... med et eneste navn i minde. Verden skal da få skjøtte sig selv.

Clara.

Men det er jo letsindigt?

Kongen.

Javist er det så! Men jeg er letsindig. Alt på ét kort!

(Stilhed.)

Clara.

Så gid det måtte vinde!

Kongen.

Forvoven i at håbe er jeg i det mindste, — og stundom synes jeg at være viss også.

Clara.

Dette er en yndig morgen.

Kongen.

— for en efterårsmorgen at være; De har ret. Og ingensteds som i denne park.

Clara.

Men jeg forstår dog ikke rigtig den længsel, som —

(Stanser.)

Kongen.

— som sætter vilkår? Enhver tar det på sin vis. For mig må livsplanen ha noget gjemt inderst inde, som fortryller. Det er æstetisk, ja. Men folk af gamle, forkjælede slægter blir æstetikere. Denne gang drømmer jeg om et borgerligt, vel afstængt hus, som er mit, — hvorfra jeg går til mit arbejde, og hvorhen jeg tyr tilbage som i et fang. Der er knappen på den elektriske ledning, forstår De! Når jeg får det, ja, da er trykket der også! Da springer klippen!

Clara.

Har De læst min fars bog: Det folkelige kongedom?

Kongen.

Det er den, som har vakt mig.

Clara.

Den blev skrevet i min barndom. Jeg kan derfor sige, jeg er vokset op i tanker, som ... som dem, jeg har hørt idag. Alle gjæster i vort hus måtte tale med om dette.

Kongen.

Så hørte De sikkerlig også kronprinsens navn ofte nævne?

Clara.

Der er vist intet andet blet så ofte nævnt i vort hus. — Bogen, tror jeg, blev udtrykkelig skrevet for Dem.

Kongen.

Jeg kan føle det, når jeg læser den. — Ja, havde man gi't mig den dengang! — — Husker De, at også Deres far gjør alle reformer afhængige af, at den fyrstelige ring er brudt? At kongen, som han siger, blir gift med sit folk, ikke til venstre hånd, men i fuld sandhed?

Ingen kan tænke med sit folk, som lever afsondret fra det i et stort slot hos en fremmed prinsesse. Der leves ikke nationalt bag et kurrende hof i udenlandsk ceremoniel.

Clara
(bortvendt).

De skulde ha hørt far! Når han talte om det!

Kongen.

Og dog har han forladt det?

Clara.

Han blev republikaner.

Kongen.

Ja.

Clara.

Min far blev så skuffet.

(Stilhed.)

Kongen.

Det undrer mig stundom, at ikke alle er blet republikanere! Kongerne skulde forstå det.

Clara.

Det gjøres dem så vanskeligt af omgivelserne.

Kongen.

Ser De, at også af den grund må begyndelsen på en reform være hjemmet. Tror De, en konge, som hver dag gik til sin gjærning fra et hjem, i alle dele som folkets andre hjem, i længden kunde gå fejl?

Clara.

Der er så mange forskjellige hjem.

Kongen.

Jeg mener et, hvori der er kjærlighed ... i stedet for statshensyn; hygge ... i stedet for ceremoniel; sandhed ... i stedet for smiger. Jeg mener ... ja, jeg vil ikke lære en kvinde, hvad et hjem er.

Clara.

Det er vel, som vi selv er.

Kongen.

Naturligvis; — men da især, som kvinden er.

(Stilhed.)

Clara.

Nu er solen ganske stærk.

Kongen.

Men den har dog møje med at trænge igjennem løvet her.

Clara.

Når solen falder som nu, og løvet skjælver ... det synes jeg er så vakkert.

Kongen.

Det er sandt. — Nej, hjemmet er det kosteligste, som et folk har skabt. Dets nationale ejendommelighed har både minderne og mulighederne i sig.

Clara.

Jeg forstår nu bedre, hvad De mente før.

Kongen.

At jeg vil begynde med begyndelsen?

Clara.

Ja.

(Taushed.)

Kongen.

Jeg kan ikke anderledes. Ellers kommer en også så let på vivank; blir fanatiker i det, man vil; eller fantast.

Clara.

Jeg tror, De har ret. Havde mor levet —

(Stanser.)

Kongen.

Så havde også Deres far ta't det anderledes end i siste tid? — Var det det, De vilde sige?

Clara.

Jeg har undertiden tænkt det. (Taushed.) Hvor her er stilt!

Kongen.

Vi er vist ganske alene. Vi og vandspringet.

Clara.

Det er på tide at søge baronessen.

Kongen.

Hun er oppe på haugen der. Skal jeg hente hende? — Eller: De holder af en stor udsigt?

Clara.

Ja.

Kongen.

Så lad os gå derop sammen!

(De går.)

TREDJE MELLEMSPIL

Musik. En skyegn, så fuld af væsener, at de sees hode ved hode i det uendelige, hvorhen man end skuer. Musikken jubler og går over i følgende hymne:

Du, som fødte alt, der føder
evig voksende, — du møder
siste skud med åben favn!
Du, som alt gav egen vilje,
ved, at denne pagtens lilje
skjød af grunden i dit navn.

Lad den dugges, lad den skjælve,
mens den vokser under hvælvet,
blot den bøjer mod din hånd,
så den blomstrer i sin fylde
ind blandt ånderne, som hylde
dig, du fader, ånders ånd.

Taust de vandre
med hverandre,
nyfødt af den stærke vår,
som fra første morgen går,
alt foryngende i livet,
og som tabes, og som vindes,
men hvor sjæle sammenbindes,

har sin største blomstring givet.
  Taust de vandrer. Ej engang
øjet taler. Ti en klang
deres sjæle har fornummet
af den verdensharmoni,
som med lyset selv brød rummet
i tilværelsernes gry.
  Skaberstor
  over jord
som en solens sang den for.
  Taust de vandrer. Klangen runden —
vover øjet, vover munden
end at tale.
                Men på stunden
taler alt! Det toner, svinger,
blomstrer, dufter, skinner, ringer,
lød og lyd er sammenføjet,
går i ét med alt, de tænker,
i én skjønhed, i én højhed, —
himlen sig på jorden sænker.

Men i dette store stævne
livet åbnes, vejen stråler,
en uendelighedsevne
kræfterne og kaldet måler.

TREDJE HANDLING.

Åben plads i en stor by. Kvæld, og pladsen dårlig oplyst. Til højre en fritliggende stor bygning, stærkt oplyst; en trap fører ned fra den. Sammenhængende balkon over porten og trappen. Pladsen står fuld af folk. I baggrunden på det underste fodstykke af en rytterstatue står en mand og synger, ledsaget af sin egen guitar og flere instru-

menter. Visen høres allerede, før tæppet går op. Cigarer, appelsiner o. s. v. bydes rundt ved opropere.

(I de par første vers synges omkvædet næsten alene af foredrageren og følges at latter; men så synger flere og flere med. Der er i det hele stærkt medspil, idet visen synes at være kjendt.)

Den unge prins han lå på knæ
og bad og bad og bad.
Men pigen svared listelig:
»Jeg tror dig ej, din rad!«

(Mellemspil.)

Hun vidste, kjærlighedens magt
er stræng, er stræng, er stræng,
så tronen selv i al sin pragt
sig nejer for en seng.

Den unge prins han svarede:
»Jeg ægter dig på stand!«
Men pigen mente spottelig:
»Kanske til venstre hand?«

(Mellemspil o. s. v.)

»Nej, til min højre! sjældne mø!
min dronning kom og vær!«
Men pigen svared: »Pine død!«
og tabte så sit vær.

(Mellemspil o. s. v.)

Hun kom sig, sukked: »Ædle mand,
prinsesserne blir gal';
de sidder jo i alle land
og venter på gemal?«

(Mellemspil o. s. v.)

Han svared: »Pyt!« — »Men fristerne,
de vandt så ofte før?« —
»Hvem mener du?« — »Ministerne?«
— »Dem jager jeg på dør!«

»Men tænk dig, generalerne
og adel, hof og præst,
de hænge vil med halerne
og sky os som en pest?«

»Vær uden frygt! Jeg laver dig
ti-elve ny dusin,
som bukker sig og maver sig
i nådens nye skin.« —

»Og husk, republikanerne?
Min egen far? — Husk, de —?«
»Hvem galer højst af hanerne,
minister la'r jeg bli.«

»Men sæt nu, folket slår sig tvær? —
og nægter hyldning?« — »Pyt!
En orden hist, en titel her,
og resten hylder frit!« —

»Så gir jeg mig!« — »Hurra, hurra!«
Han kom med blide hop. — —
»Nej, vent, min kjælne kongedreng.
nej, dronning først, — stop, stop!«

(Mellemspil.)

Hun vidste, kjærlighedens magt
er stræng, er stræng, er stræng,
så tronen selv i al sin pragt
sig nejer for en seng.

(Efterat nogle vers er sungne, begynder følgende samtale, som afbrydes af omkvædet, men tages op igjen.)

En ældre herre til en do.

Hvad foregår her?

Anden ældre herre.

Jeg ved ikke. Jeg kom netop.

En håndværker.

Jo, kongen kommer med hende her forbi.

Første ældre herre.

Han kommer med hende forbi her? Til kuren på slottet?

Håndværkeren.

Ja.

Anden ældre herre
(tagende sig en pris).

Og så vil de derinde i adelsklubben demonstrere, kan jeg tænke? Pibe — eller hvad?

Håndværkeren.

De siger så.

Første.

Hele adelen har jo besluttet at udebli' fra kuren?

En fin herre.

Enstemmig besluttet.

En kone.

Å skidt!

Den fine herre.

Hvad siger De?

Konen.

Jeg siger, at til at forføre borgerlige døtre nedlader de sig nok, de derinde. Men til at ægte dem nedlader de sig ikke. Men se, det gjør kongen.

Håndværkeren.

Det var, skam, bedre, om han ikke nedlod sig til det, han med.

Konen.

Jeg kjender folk, som siger, hun skal være rigtig et agtværdigt menneske.

Den fine herre.

De har nok ikke læst aviserne?

Første gamle herre.

Hm; — vi bør være lidt forsigtige med at tro aviserne.

Anden gamle herre

(byder pris).

Det glæder mig at høre! — Her er så meget kunstigt. — Som nu den liderlige vise!

Konen.

Ja, den er laget derinde, den; jeg ved det.

Den fine herre.

De får vogte Dem for, hvad De siger, De!

Konen.

Jeg siger bare, hvad jeg ved, jeg.

Flink

(træder op ved siden af sangeren).

Slut med denne stygge vise! Jeg vil tale til dere!

I mængden.

Hvem er det?

Flink.

I kjender mig ikke. Jeg har aldrig talt offentlig. Allermindst under et gadeopløb.

I mængden.

Hvorfor gjør du det, da?

Flink.

Fordi jeg er pålagt at gjøre det!

(Adelsklubbens balkon og trap og vinduer fyldes. Støj.)

I mængden.

Hys! Lad os få høre!

Flink.

Hør mig, godtfolk! Mig kjender De ikke. Men De kjendte engang en høgvækst kar med langt, hvidt hår og stor hat, som ofte talte til dere, og det var professor Ernst.

I mængden.

Leve professor Ernst!

(Der ropes.)

Flink.

Han blev, som De ved, dømt til tugthus for majestætsforbrydelse; rømte, men brak sine ben. Nu lever han i landflygtighed, en helseløs krøbling.

I mængden.

Han har fåt amnesti.

En anden i mængden.

Ingen ved, hvor han er.

Flink.

Jeg ved, hvor han er. Just han har pålagt mig at tale til dere idag.

Fra adelsklubben.

Bravo!

I mængden.

Er det han? Leve professor Ernst!

Fra adelsklubben.

Stille dernede!

Flink.

Han har pålagt mig, at den dag hans datter skal forestilles på slottet som kongens trolovede brud, den dag og på et sted, hun kjører forbi, skal jeg stige op og sige: — dette gjør hun mod sin fars vilje, mod hans indstændige bøn og befaling.

(Fra adelsklubben voldsomt „bravo!" Også i mængden høres: „Det kunde vi tænke!")

Flink.

Jeg er pålagt at sige offentlig, at han foragter og forbander hende for dette!

(Fra adelsklubben nyt „bravo". Fra mængden: „Jøs!" og „Det var stygt!" — „Nej, det var ret!" Larm.)

Flink.

Stille, godtfolk!

En ung mand i mængden.

Kan jeg få gjøre et spørsmål?

I mængden.

Nej! — Jo!

(Det gjentages; latter.)

Flink.

Værs'go!

Den unge mand.

Professor Ernst er den, som har bedt kongedømmet om at gå denne vej.

Flere i mængden.

Hør, hør!

Flink.

Og blev til tak kastet i tugthuset og er nu en dødssyg krøbling. Ingen har været værre medfaren af kongedømmets lejesvende. Og så går hans datter hen og gjør sig til dronning!

Grev Platen
(fra adelsklubbens balkon).

Der skal ikke stort mod til at dadle hende. Nej, sig, det er den letfærdige konges skyld, altsammen!

(Voldsomt spektakel. „Væk med ham!" høres fra adelsklubben.)

Flink.

Jeg havde noget at sige om dem, som ... Men skaf først fred derborte i adelsklubben først!

I mængden.

De slås der!

(Latter. Derindefra støj. Man hører tydelig grev Platen rope: „Lad mig være! Slip mig!" Og andre: „Lad ham ikke komme ud!" „Han er fuld!")

Grev Platen
(kommer ud på trappen uden hat og forreven).

Jeg vil tale til dere! I er bedre end det pak derinde! (Bravorop.) Jeg siger, kongen kommer her forbi nu snart med et kvindfolk. (Bravorop, latter; alle trænger til; politi vil ha ham ned; slagsmål.) Pib, når han kommer! — („Ner me'n!" og „bravo!" og „hurra!" høres om hinanden.) — Jeg, grev Platen, siger det: Pib, hyl, gjør kattemusik, når han kommer! Han besudler tronen! Jeg, grev Platen, siger det! — („Leve grev Platen!" — „Leve kongen!" høres mod hverandre. Slagsmål. Greven rives ned og op et par gange og taler, hver gang han kommer op.) — Han besudler

tronen. Han vil ægte en majestætsforbryders datter! Fy! — Jeg, grev Platen, siger det! Her er jeg! o. s. v.

(Horn høres. Rop: „Der er kongen!" „Nej, det er kavaleri! — Kavaleri kommer! Kavaleri! Pladsen skal ryddes!" Et skud falder. Skrig, flugt, hornsignal. — Tæppet falder.)

SCENEÆNDRING.

Hos baronessen; tarveligt.

FØRSTE MØDE.

En pige

(rækker baronessen et kort).

Baronessen

(læser).

Indenrigsministeren! — Lad ham komme.

(Iler mod ham.)

Gran

(træder ind).

Baronessen.

Velkommen tilbage, Deres ekscellence! — Har De så fundet ham?

Gran.

Ja, nu er han opdaget.

Baronessen.

Og De har talt med ham?

Gran.

Ja.

Baronessen.

Så må jeg hente datteren!

Gran.

For guds skyld —

Baronessen.

Hvad er det?

Gran.

Han er lige i døden!

Baronessen.

Hvad siger De?

Gran.

Jeg skulde melde Dem fra kongen, at han har bestilt ekstratog til kl. 10, — så lige fra kuren tar hun afsted til sin far. Kongen selv følger hende.

Baronessen.

Det var smukt af kongen!

Gran.

Altså — om De vilde gjøre alt istand til en natrejse?

Baronessen.

Ja.

Gran.

Og det, uden at frøkenen mærker det. Kongen vil ikke, hun skal vide noget om sin fars tilstand før kuren.

Baronessen.

Altså kuren skal finde sted?

Gran.

Skal finde sted. Efter kuren vil hs. maj. selv melde hende det.

Baronessen.

Derfor er jeg taknemlig. — Men hvad sa' professor Ernst? — Hvorfor har han ikke svaret på datterens breve? — Hvorfor har han gjemt sig for hende? — Er han virkelig uforsonlig?

Gran.

Uforsonlig? Han hader hende!

Baronessen.

Store gud!

Gran.

Og ikke alene hende, men alle, som har gjort fælles sag med kongen. Alle!

Baronessen.

Jeg kunde tænke det. — Behag at sætte Dem! —

Gran
(bukker, men sætter sig ikke).

Jeg talte først med hans læge. Han havde betænkelighed ved at slippe mig ind. På fjorten dage havde professor Ernst ikke kunnet røre sig. Men da jeg sa' mit ærend, og at jeg kom fra kongen, kom jeg ind.

Baronessen.

Hvorledes så han ud? Han har engang været en prægtig skikkelse.

Gran.

Han sad i en stor stol, værkbruden, sammenfalden. Men da han fik se mig og fattede, hvem jeg var, sandsynligvis også, hvad jeg vilde, — kunde han ikke alene røre sig; men han greb begge sine krykker og rejste sig på dem! ... Det magre, askegrå åsyn, de feberflammende øjne i hulningerne ... det svære hår og skjæg —

Baronessen.

Han må ha været forfærdelig —

Gran.

Som et flammende sværd ud af en sky! Det var fra hin side tilværelsen ... det var evighedens had!

Baronessen.

Jesus!

Gran.

Da jeg endelig fik mæle, hilste jeg fra hans datter og spurte, om hun måtte få se ham. — Der skjød noget dunkelt i hans øjne, der for et øjebliks farve over åsynet: »Hun skal få ...« han kom ikke længer; han tabte krykkerne og faldt om; der kom blod; lægen ilte til; det var længe, vi trodde, han var død.

Baronessen.

Men han kom sig?

Gran
(som har vendt sig, kommer igjen).

Gran.

Jeg ventede et par timer, før jeg tog tilbage. Da

meldte lægen, at han var vågnet, men at afgjørelsen vist ikke lod vente på sig — neppe et døgn.

Baronessen.

Det har grebet Dem?

Gran.

Ja.

Baronessen.

Men hvad mente han? »Hun skal få ...?«

Gran.

Jeg har studeret på det.

Baronessen.

Han kan dog ikke gjøre hende noget ondt?

Gran.

Han kan modtage hende, som han har modta't mig, hvis hun våger at komme.

Baronessen.

Når kongen er med?

Gran.

Just da!

Baronessen.

Ja, det vil jo være forfærdeligt! — men omstemme hende vil det ikke.

Gran.

Det må vi håbe!

Baronessen.

Jeg er sikker! Hendes karakterstyrke er grænseløs. — Den er faderens egen.

Gran.

Ja, dette er også min eneste trøst.

Baronessen.

Hvad mener De med det? — Det klinger så mismodigt?

Gran.

Jeg mener det, som sandt er: at på hendes karakterstyrke er alt stillet.

Baronessen.

At altså kongen ...?

Gran.

Her var meget at sige, fru baronesse; men undskyld, jeg har ikke tid denne gang.

(Bukker.)

Baronessen.

Hvorledes går det med valgene?

Gran (stanser).

Godt; — hvis nu bare intet indtræffer!

Baronessen.

Hvad kunde indtræffe?

Gran.

Situationen er overlæsset; — man kan vente alt.

Baronessen.

De er bekymret, D. eksc.?

Gran.

Jeg har den ære at anbefale mig.

Pigen (kommer)

Politiadjutanten, som fulgte D. eksc., ber om at få tale med Dem.

Gran.

Nu kommer jeg. (Til baronessen.) Der er arrangeret et slags gadeopløb her lige ved — foran adelsklubben.

Baronessen (forskrækket).

Hvad siger De? — Skal ikke kongen der forbi?

Gran.

Bliv ikke bange! Også vi har truffet vore forholdsregler. — Frue!

(Går.)

ANDET MØDE.

Baronessen.

Han har gjort mig ræd ... Alt kommer på én gang! — Hun har havt en anelse om, at der fejlte hen-

des far noget ... jeg har mærket det; men hun har intet villet sige. —

Clara

(kommer, færdigklædt).

Baronessen.

Er du der, mit barn? Og færdig?

Clara.

Ja.

Baronessen

(ser på hende).

Nu — elegantere kongebrud har vist alle set; men en yndigere (kysser hende) — ingen!

Clara.

Der ruller en vogn ind?

Baronessen.

Det skulde være kongen!

Clara.

Det er jo for tidligt, men alligevel: — gud give, det var han!

Baronessen.

Er du bange?

Clara.

Nej, nej, — der er noget andet, — noget, som du ikke ... noget ... det er, som om en forfølger mig ... og jeg ved, hvem det er! ... Bare når kongen er her, har jeg fred! Gud give, det var han! —

(Går for at se.)

Pigen

(kommer ind).

En dame ønsker at tale med frøkenen.

Baronessen.

En dame?

Clara.

Nævner hun ikke sit navn?

Pigen.

Hun er tilsløret ... og meget elegant.

Clara
(bestemt).

Nej! — Jeg modta'r ingen!

Baronessen.

Ingen person, som vi ikke kjender. Du ved jo det!

Pigen
(nølende).

Men jeg tror, det er ...

(Døren åbnes, en tilsløret, højst elegant dame træder ind.)

Baronessen
(imod; bestemt).

Hvad vil dette sige? — Clara, gå! —

Damen
(slår sløret tilside).

Kjender De mig?

Clara. Baronessen.

Prinsessen!

Prinsessen.

De er Clara Ernst?

Clara.

Ja.

Prinsessen
(går stolt forbi baronessen).

Lad os være ene! (Baronessen går.) Før jeg tog til slottet, vilde jeg ta hid, — selv med fare for at træffe kongen.

Clara.

Han er endnu ikke kommet.

(Stilhed; den varer længe.)

Prinsessen.

Har De tænkt over, hvad De nu gjør?

Clara.

Jeg tror det.

Prinsessen.

Men jeg tror det ikke. — Har De læst, hvad bladene siger om det? Hvilken som helst af dagens aviser?

Clara.

Nej; — kongen har frita't mig for det.

Prinsessen.

Men de breve, som er sendt Dem! Ti jeg ved, man har skrevet Dem til.

Clara.

Kongen har også frita't mig derfor. Han modta'r brevene.

Prinsessen.

Ved De, her er udbrudt et folkeopløb lige ved?

Clara
(forskrækket).

Nej?

Prinsessen.

Man vil modtage Dem med piben, hujen, stenkast. (Da hun ser, det virker.) De ventede vel ikke sådant?

Clara.

Nej.

Prinsessen.

Hvad gjør De?

Clara
(ikke straks, og stille).

Jeg følger kongen.

Prinsessen.

Ja, det er en ærens vej, De der dra'r kongen ind på! — Og jeg siger Dem, den vil bli værre, jo længer frem! — De kan umulig ha beredt Dem på alt, De vil få at gjennemgå.

Clara.

Det tror jeg dog.

Prinsessen
(overrasket).

Hvad vil det sige? — Hvorledes?

Clara
(bøjet).

Jeg har bedt til gud.

Prinsessen.

Pyt! — — Jeg mener, De kan ikke ha overvejet,

i hvilken ulykke De styrter kongen? I hvilken skam og uro det hele folk? (Clara tier.) De er jo endnu så ung. De kan endnu ikke være aldeles forhærdet, — hvilken fortid De end har havt.

Clara
(oprejst).

Jeg har ingen dårlig fortid havt.

Prinsessen.

Så—å? — Hvilken fortid har De da havt?

Clara.

En lidelsesfuld, prinsesse; — en arbejdsom.

(Stilhed.)

Prinsessen.

Kjender De kongens fortid?

Clara
(bøjet).

Å—ja.

Prinsessen.

Deres blir dømt efter hans, — hvilken den så har været.

Clara.

Det vidste jeg! ... Og det sa' han mig.

Prinsessen.

Se, se! — Når det kommer til stykket, er det et offer, De bringer ham? — — Elsker De kongen?

Clara
(svagt).

Ja.

Prinsessen.

Nej, hør: elskede De kongen, da bragte De ham virkelig et offer! Vi er begge kvinder, vi behøver ikke at tale om det. — Men sandelig, det består ikke i at ville være dronning.

Clara.

Det er ikke jeg, som har villet det.

Prinsessen.

De har ladet Dem overtale? — — Enten bedrager

De Dem selv, min pige, eller De bedrager ham. Kanske har det begyndt med det ene og ender i det andet. Ti nu kan det ikke længer være skjult for Dem, hvem som her bringer offer. Han er jo for Deres skyld allerede overdækket med foragt.

Clara

(brister i gråd).

Prinsessen.

Angrer De det, så vis det, så vis det i gjærning!

Clara.

Jeg angrer det ikke.

Prinsessen

(forundret).

Hvad gjør De da?

Clara.

Jeg har havt det forfærdeligt. Men jeg ber gud om kraft til at tåle.

Prinsessen.

Lad være med dette! Det er en afskyelig uklarhed, halvt anger og halvt hykleri. Det ene således filtret i det andet, at det ikke mere er til at løse op. Men De må tro, vi andre forstår, at hellighed og det, — jeg ikke vil nævne, — passer ilde sammen! — Lad være med de kunster, siger jeg! Det irriterer mig.

Clara.

Prinsesse, vær ikke ond. — Jeg har det ondt alligevel.

Prinsessen.

Hvorfor i al verden så ture videre frem? — Er der uklarhed i det, så tag mod belærelse! — De har jo endog Deres far imod Dem?

Clara.

Ja.

(Kaster sig over en stol.)

Prinsessen.

Han har gjemt sig bort fra Dem. De ved ikke, hvor han er, hvorledes han har det, — krøbling og syg,

som han er. — Og De er samtidig balklædt, med rose i hår, — på vej til kur på slottet! Gjennem folkeopløb og foragt, over Deres syge far, frem for at bli dronning? Hvilken rå letsindighed! Hvilken formastelig sammenblanding af det, De tror er kjærlighed, pligt, offer, prøvelse, — med troløs ærgjærrighed!

Kongen? De stoler på kongen! — Kongen er skald. Han elsker det usædvanlige, opsigtvækkende. Modstanden pirrer ham. Just den driver ham til at tro sin kjærlighed uendelig.

En uge efter giftermålet er det slut. Hvis modstanden ikke var kommen, vilde det være slut før. Jeg kjender kongen bedre end De; ti jeg kjender hans troløshed. Den er ligesom hans kjærlighed — uendelig.

De er bevæget? Ja, det svider at se solen i øjnene. Jeg kan tale med derom. Jeg er alene kommet for at sige, hvad jeg ved.

Nu, jeg har set Dem, kan jeg sige, at jeg ved én ting mere, og den vil jeg også sige. Hvis De virkelig tillader kongens rige natur at forvilde sig ind i noget, som vil stanse hele hans bane, — da vender det i tidens fylde så forfærdelig om mod Dem selv, at De dør af det. Ti De har en natur, ser jeg, som troløshed, anger, foragt kan dræbe.

De ser så bønlig på mig? — Nej, jeg kan ikke ta et ord tilbage! Men det, jeg havde besluttet, før jeg kom hid, kan jeg nu sige: — for Deres fremtid skal jeg sørge. Jeg er ikke rig; men så sandt jeg står for Dem: De skal leve omsorgsløst til Deres død, og mere end det: i overflod. Ingen tak! Jeg gjør det for kongens skyld og det folks, jeg tilhører. — Det er min pligt. — De behøver kun nu at rejse Dem og følge til min vogn.

(Byder hånd.)

Clara

(som er gledet ned af stolen).

Var det så let, — da var det længst — længst sket.

Prinsessen
(vender sig; kommer igjen).

Rejs Dem! (Rækker hånden til hjælp.) Elsker De kongen?

Clara.

Elsker ham? Jeg er et moderløst barn. Jeg levede ensomt med en politisk forfulgt far; jeg delte fra tidlig hans idealer, og jeg har ikke siden sluppet dem.

Disse idealer bydes mig en dag. »Hvis jeg vil, skal de få liv!«

Der er noget stort i dette, prinsesse, noget almægtigt, — et kald fra gud selv. Derpå er jeg sikker.

Prinsessen.

Det er et digt, kongen har budt Dem! Et digt!

Clara.

Så vil jeg leve det digt! — Jeg har gi't det min sjæl, og jeg har styrket det i hans. Jeg har fra barn ikke havt noget andet.

Prinsessen.

Og De tror, det skal vare?

Clara.

Ja.

Prinsessen.

Det bør De også tro, frøken, — lige til han har nåd sit mål.

Clara.

Mener De giftermål, så vil jeg sige, at det er ikke vort mål.

Prinsessen
(forundret).

Hvad for noget?

Clara.

Vort mål er at udrette noget sammen; vor kjærlighed skal indvie det og omvokse det. — Ja, se på mig! Det er hans egne ord.

Prinsessen.

Dette svar? — — Denne tanke — —? Men hvad for en sikkerhed har De?

Clara.

For hvad?

Prinsessen.

For, at dette ikke er lagt ind i hans sind af Dem? For, at han ikke selv — flagrer bort? ...

Clara.

Om jeg behøvede nogen: han forsagede for min skyld sin fortid; over ét år ventede han. — Har han gjort det før? Han har vist ikke behøvet det!

Prinsessen

(gjør en bevægelse).

Clara.

Ti jeg rejser klage mod dem, som har forført denne »rige« natur, som De sa'! Mod mig kan den ikke rejses, prinsesse. (Stilhed.) Jeg stansede ham, så godt jeg kunde, da han kom til mig — som til de andre.

(Stilhed.)

Det er vist intet offer at bli hans hustru. Den, som elsker, kan ikke tale om offer. — Men i den stilling, jeg nu går ind i, blir jeg mer mistænkt end den simpleste i riget, mer hånet end om jeg var hans — frille. — Hvorledes har De selv talt til mig idag, prinsesse?

(Stilhed.)

Det er ikke offer at tåle sådant for den, man elsker. Det er heller ikke jeg, som har nævnt ordet; — og hvad offer, De mente jeg burde ha bragt, vil jeg ikke engang forstå, skjønt også jeg er kvinde.

Men vidste. De, prinsesse, hvilken smertelig kamp jeg har gjennemgåt, før jeg fik kraft til at følge ham mod far og mod dere alle, — da talte De ikke til mig om at bringe offer. Da talte De overhovedet ikke til mig som idag. Ti De er ikke ond, og De mener det jo i grunden godt med mig.

(Længere stilhed.)

Prinsessen.

Dette er alvorligere, end jeg vidste. — — Stakkars barn, desto alvorligere vil skuffelsen bli!

Clara.

Ikke med ham!

Prinsessen
(i tanker).

Kan han være så forandret? — — Var det dette, som skulde kunne binde ham —? — — Kommer han selv for at hente Dem?

Clara.

Ja.

Prinsessen.

Hvad skal denne kur til? Hvorfor udæske rigets dignitarier? Når han så alligevel vil føre et simpelt borgerligt liv?

Clara.

Han vilde det så.

Prinsessen.

En spændende episode i hans digt! Hvorfor fik De ham ikke fra det?

Clara.

Fordi jeg holder med ham.

Prinsessen.

De ved måske ikke rigtig, hvad det er? Hvilken ydmygelse kongen må gjennemgå?

Clara.

Jeg ved bare, jeg synes om, at her falder fuld offentlighed, og jeg synes om, at han har mod.

Prinsessen.

Der er trods i dette. (Clara tier.) — — De går i den kjole? Vil De møde til kur med den kjole? (Clara tier.) Jeg siger, der er trods i dette.

Clara.

Jeg har ingen bedre.

Prinsessen.

Hvad vil det sige? — Kongen kan jo —? Spiller I komedie?

Clara
(undselig).

Kongen får ikke lov til at gi mig noget, — — ikke før --

(Stanser.)

Prinsessen.

Sørger han da ikke for Deres ophold her?

(Ser sig om.)

Clara.

Nej.

Prinsessen.

Det er baronessen —?

Clara.

— og jeg. Vi er begge lige fattige.

Prinsessen.

Ja, hun har jo mistet sin stilling?

Clara.

— for min skyld. Ja. — — Og De, prinsesse, som har kjendt hende — ti hun har også en gang været Deres lærerinde — kan De virkelig tænke om baronessen, at hun vilde være mig tro, — når hun ikke stolte på mig, og når hun ikke tænkte, det var rigtigt? — De viste hende sådan hån, da De trådte ind.

Prinsessen.

Jeg er her kommen op i den allerubegribeligste roman. — — Altså: Dem elsker kongen?

Clara
(bøjer hodet).

Prinsessen
(bestandig betragtende hende; stille).

Han kan elske ... han kan gjøre lykkelig ... han er strålende ... Nu får vi se, om De skal lide for alt det, han har brudt ... De er ikke den første, han har elsket.

Clara.

Prinsesse!

Prinsessen.

Ja, betænk det! — Der hefter tårer ved Deres lykke.

Clara.

Det er hårdt at bebrejde mig dem.

Prinsessen.

Undskyld mig! — Jeg mente det heller ikke. — — Der er endnu tid til at gjøre et større toilette. Om De ingen gave tør modtage af kongen; — af en anden? En konges brud — er dog en konges brud.

Clara.

Han har sagt mig, at jeg behøvede ikke mere.

Prinsessen.

I hans øjne vel ikke. — Men vi damer forstår sådant bedre. — Om alene et halssmykke? Tør jeg byde Dem dette?

(Vil løse sit.)

Clara.

Jeg vidste, De var god. — Men jeg tør ikke.

Prinsessen.

Hvorfor ikke?

Clara.

Fordi ... fordi man vilde tro —

(Brister i gråd. Stilhed.)

Prinsessen.

Hør, mit barn, det hele er vanvid. Men da det ikke kan ændres ... når nu kuren begynder, så stiller jeg mig ved Deres side og skal siden ikke forlade Dem. Sig kongen det! Farvel!

Clara
(mod hende).

Prinsesse.

Prinsessen
(modta'r og kysser hende. Hvisker.)

Har han heller ikke fåt kysse dig?

Clara
(ligeså).

Jo.

Prinsessen
(kysser hende én gang til).

Elsk ham!

(En vogn høres.)

Baronessen
(kommer).

Jeg hører kongens vogn.

Prinsessen.

Jeg vil ikke møde ham. — Baronesse! (Gir hende hånden.) Jeg kan komme ud den vej?

(Peger mod den dør, hvorfra baronessen kom.)

Baronessen.

Ja.

(De går ud af den.)

TREDJE MØDE.

Pigen
(melder).

Kongen!

Kongen
(civilklædt, uden ordener).

Clara!

Clara.

Min ven!

(De omfavnes.)

Kongen.

Hvad er det?

Clara.

Hvilket —?

Kongen.

Prinsessens vogn her?

Clara.

Jeg skal hilse dig fra hende. Hun gik nu —

Kongen.

— og hun —?

Clara.

— sa', at hun straks ved kurens åbning vilde stille sig ved min side og være der, til vi forlod slottet.

Kongen.

Er det muligt?

Clara.

Det er sandt.

Kongen.

Du har erobret hende! Ti hun kan erobres! Hun har hjærte, ånd. — Et stort forvarsel! — Så det tilbød hun! — — — Hvad vil adelen sige til det?

Clara.

Den blir jo borte?

Kongen.

Du ved det?

Clara.

Jeg ved også, at der er opløb foran adelsklubben.

Kongen.

Også det? — Og er ikke ræd?

Clara.

Jeg vilde kanske være det; — men der er noget andet, jeg er mere ræd.

(Trykker sig ind til kongen.)

Kongen.

Og det er?

Clara.

Du ved det.

(Stilhed.)

Kongen.

Har du følt uro for ham igså idag?

Clara.

Den hele dag, — uafladelig. Der må være hændt noget.

Kongen.

Ja, nu kan jeg sige dig, hvor han er.

Clara
(heftig).

Endelig! Har du fundet ham?

Kongen.

Gran har været hos ham.

Clara
(som før).

Gud ske lov! Er det langt herfra?

Kongen.

Ikvæld med ekstratog, lige fra kuren, tar vi begge derhen. Vi er der imorgen tidlig.

Clara
(kaster sig om hans hals).

Tak, tak! — Du er god. — Å, du er god! Tak! — Hvorledes har han det? Er han syg?

Kongen.

Ja.

Clara.

Jeg vidste det! — Og uforsonlig?

Kongen.

Ja.

Clara.

Jeg føler det!

(Gjemmer sig hos ham.)

Kongen.

Har du angst?

Clara
(heftig).

Ja!

Kongen.

Kjære Clara; når du får se ham, vil det kanske gå over.

Clara.

Ja, lad mig få se ham! Hvad han så siger, lad mig bare få se ham!

Kongen.

Inden tolv timer fra nu af! Og jeg skal være hos dig.

Clara.

Det er det skjønneste ved dig, at du er så god. — Å, at du er her! Denne angst var ikke til at holde ud!

Kongen.

Der står kamp om dig!

Clara.

Å! —

(Gjemmer sig igjen hos ham.)

Kongen.

Trøst dig! Snart er den slut!

Clara.

Jeg tror det selv. Ja, jeg ved det. — Lad os gå lidt!

Kongen

(gjør det).

Og flytte tankerne på noget andet! Ved du, hvorfra jeg kommer?

Clara.

Måske?

Kongen.

Fra vort lille hus i parken.

Clara.

Og vi kjørte der forbi igår.

Kongen.

Der vil du ha bare én omkring dig! Hvor du går, møder du tanker, jeg har tænkt om dig. Ser du ud af vinduerne, går du ud på altanen, — i hver fjældlinje, hvert elvesving — i sletterne, skogerne, buskerne, å, der er gjemt tusener af tanker om dig. — Kald på dem, »du jenta mi« ! — og de vil slå ring om dig! — Lad os sætte os!

Clara.

Det er som i eventyret, det.

Kongen.

Jeg er også eventyrets siste prins, skal jeg sige dig! (De har sat sig; hun på hans knæ.) Og du er den lille pigen, som er ført af gode ånder og kommer til det fortryllede slot og vækker ham. Han havde sovet troldsøvn i mange herrens år!

Clara.

I mange herrens år!

Kongen.

Egentlig er jeg ikke jeg, og du ikke du. Kongedømmet var trolddomsbelagt siden langt tilbage. I dyreham har det gjort lidenskabens gjærninger om natten og sovet om dagen. — Nu kommer den voksne folkebrud og løser ham ud.

Clara.

Virkelig! — Du finder så meget på for at narre min angst ifra mig. — Og det lykkes dig altid. — Men tilsist kan du tro, jeg er uden kraft og uden mod, fordi jeg har denne svaghed.

Kongen.

Du har mere styrke end jeg! Mere end alle, jeg har kjendt.

Clara.

Det er for meget. Men følte jeg ikke, at jeg havde nogen, da — vær viss på det! — vilde jeg ikke prøve på at følge dig.

Kongen.

Jeg skal forklare, hvordan du er! Nogle er så uhyre åndigere, finere end andre; deres hud er hundre gange nænsommere. Det er dette, som ligner svaghed. Men just disse dra'r kraft til sig af dybere lag med tusene fine rodtråde. De står ofte med frisk krone, når de andres tørker. De bøjer sig med smidig styrke, når de andre knækker. — Sådan er du!

Clara.

Du er overmåde sindrig, når det gjælder at forklare mig!

Kongen.

Nej, hør nu! — Den tid jeg var slem mod dig, da var din forskrækkelse hver gang så uendelig, at det ligesom svimlede for mine øjne og øren af millioner angstrop og skjælvende bevægelser. Det er sandt! Jeg blev selv ræd. — Er det svaghed at føle så stærkt, at en anden mod sin vilje må ind under indtrykket?

Clara.

Nej.

Kongen.

Og da jeg fandt dig igjen, — den måde, du hørte på mig —

Clara.

— skal vi nu ikke snakke om!

(Kysser ham.)

Kongen.

Hvad skal vi da finde på? Det er endnu lidt for tidlig at ta afsted. — Å, jeg har det! Vi skal tale om det indtryk, du ikvæld vil gjøre, når du stiger frem i de lyse sale på bagvaskelsens mørke grund! — Var ikke det pent sagt? »Er det hende?« vil de tænke. Og så vil de få noget i øjnene, noget, som narrer dem til at tro, der er perler og guld strød over dit hår og over din dragt, og over dit - - —

Clara.

Nej, nej, nej! (Lægger hånden over hans mund.) Nu skal jeg fortælle dig en liden historie!

Kongen.

Fortæl!

Clara.

Som barn så jeg en ballon bli fyldt. Der kom en svært styg lugt. Siden, da jeg så ballonen lysende stige, tænkte jeg: Åhå! Det er det stygge, som er brændt! Når det først er brændt, kan det løfte.

Siden, hver gang jeg hørte stygge ting om far, følte jeg det brænde og tænkte på ballonen og kjendte

ligesom ond lugt. Men da var det straks, som steg det tilvejrs; det stygge var brændt, det løftede! Jeg kan sige, den ballon har gåt lysende over mit liv. For længer hen, da jeg selv blev bagvasket, og da du blev det for min skyld, — akkurat det samme! Hvert ord brændte; men straks var jeg også over det! Løftet højt, højt! I så ren luft lever jeg aldrig som en stund efter et stygt ord.

Kongen.

Jeg vil straks gi mig ifærd med at bagvaske dig, når det kan ha så lysende følger! Jeg tar et udvalg af dagens aviser, — du, Aspasia, Messalina! Du, Pompadour, du! — Du, Dubarry! Du *phylloxera*, som æder hele landets moralske vinavl! Du blåøjede landeulykke, som får kurserne til at synke af bare forskrækkelse, ministrene til at falde, valgene til at boble og skumme — å, du rumsterende nisse, du, som fylder aviserne med galde og kaféerne med pudder, alle tantehjærner med fluer og kongens højstegen med millioner amoringalskaber! Ved du, at foruden alt det onde, du gjør idag, så gjør du revolution ti år frem! Jo, du gjør! Og ingen kan vide, om du ikke også virker hundre år tilbage, eller flere! De fyrstelige og adelige fædre vender sig i sine grave for din skyld ...! Og dersom de afdøde dronninger endda havde næse ...

Clara.

— Baronessen! —

FJERDE MØDE.

Baronessen

(i kåbe over sin hofdragt og med Claras kåbe over armen).

Jeg tillader mig at forstyrre. Tiden er nok inde.

Kongen

(som tilligemed Clara har rejst sig).

Vi har forslåt den med dumheder.

Baronessen.

Og er komne i godt lune ved det?

Kongen
(tagende sin hat).

I det allerfortræffeligste! Her, dyrebare, (Tagende Claras kåbe.) slår jeg om dig den siste skjulende bagvaskelse. Når vi atter tar den af, står du i dit eget lys. — Kom!

(Byder armen, og de går halvt dansende op mod baggrunden, da en udtæret skikkelse står der og stirrer på dem, lænet til to krykker. Han har vildt hår og skjæg og en blodstrøm ud af munden.)

Clara
(opgi'r et forfærdelsens skrig).

Kongen.
Hvad er det? — I himlens navn!

Clara.
Min far!

Kongen.
Hvor er han? — — Gå og se! —

Baronessen
(som rask har set sig om i rummet, åbner døren).
Jeg ser ingen!

Kongen.
Se ud i gangen!

Baronessen.
Nej, — heller ingen!

Clara
(er sunket i kongens armer. Efter et par trækninger er hænderne faldne ned og hodet bagover).

Kongen
(ser det).
Hjælp mig!

Baronessen
(iler til; skriger).
Clara!

(Tæppet falder.)

FJERDE MELLEMSPIL.

— —

Tæppet falder for tredje handling under smertefyldte billeder i musik. Disse får dog snart en åndigere karakter; harmonierne blir klarere, så vi løftes op til højere steder, lettere luft. Der føler vi en stor fryd. Tæppet går op. Vi ser ind i et dybblåt luftlandskab; længst bag i det er et dæmrende lyshav, hvori omrids af hvide grupper skimtes. Derfra høres sangen, mens nedenunder driver forbi i halvmørke fjæld og floder, sletter og skoger, byer, ørkener og store hav.

Kor af kvinder og mænd.

Til frihedens hjem
velkommen, velkommen,
I, som har stridt,
I, som sejerens ørne bar frem!
Her bøjer frit
strømmene sammen, som skiltes i flommen.
Velkommen, velkommen!

Kor af mænd.

Her, hvor af frihedens tusene kræfter
sandhedens sol har samlet sin ild,
blusser det efter
af viljer, som sluktes, af øjne, som så.
Mangt, som forskjødes,
her skinner klart;
kjæmper, som brødes,
enes så snart.
Tro og fornægte
(er de blot ægte,
har de blot frihedens lysmagt og mod)
renskes af samme
evige flamme.
Menneskets tro,
alt fra den stammende
bøn til en sten
indtil den flammende
hyldning af én

verd'nernes gud,
her kan de samles,
her kan de stige,
friet fra billedets tyngende skrud.
Stort er vort rige!

Kor af kvinder.

Velkommen, velkommen
alle, som led
trofast for noget af alt det, som svagt er.
Alle, som stred
trodsende egenkjærlighedsmagter.
Endog om striden
bare var tyst,
slagmarken liden,
bare et bryst,
fienden ingen,
bare dig selv, —
frihed har vingen;
sejerens held
førte dig opad i stigende dag, —
velkommen, velkommen!

Fjærnt kor.

Savner du nogen, som svigtede lag —?
Ikke rettroendes hovmod er her.
Ikke de saliges selvlyst er her.

Kor nærved.

Her er de ofrende, her er de lidende;
her er de store sejerrigt stridende.

Kor af kvinder.

Frihedskoret
fra alle kloder!
Som til en moder
sukket, ordet
flygter hid
fra alle sprog,
fra den skjulteste krog.

Herfra
det tilbage springer
i tusene blink,
i himmelske vink,
og længsler bringer
og tænder, tænder
stor ild.
Ikke millioner hænder
strækker til
for at slukke, hvad vi vil. —

Kor nærved.

Se dig om, nykomne!

Mands røst.

Jeg kan ikke ... for meget ... stå mig bi!

Kvindes røst.

Det uendelige overvælder.
Heller, heller
intet se end alt!

Kor nærved.

Opdagelsernes lyst
er her uden stængende kyst.
Fri, fri, fri
søger du alle svar;
fri, fri, fri,
med i en stor harmoni
strømmer du ...

Mands røst.

Jeg forfærdes
over, hvad jeg er,
uværdig til at være her.

Kor nærved.

En stor forvandling
forestår.
Rejs dig og begynd din vandring!

(Mere lys over hele skyegnen. Store, fjærne harmonier.)

Kvindes røst.

Hvad er det? Sang eller stråler? —
Dette er mer, end jeg tåler.

Kor af kvinder.

Han, som kjender dig, kommer.

Kvinden.

Min dommer?

Kor af kvinder.

Bliv ikke bange!
I hans strålers sange
fra zone til zone
vil din frygt fortone.

Mands røst.

Er hans blik ej fortærende?

Mænds kor nærved.

Han er den milde lysbærende.
I hans strålers omarmelse
er forbarmelse.

Kvinden.

Men denne trængsel, denne brusen ...
er den på hans vej?

Kor af kvinder.

Nej.
Der kom tusen
sammen med dig.
Og nye bølger
altid følger.

Mænds kor.

Han selv er
millioner mil herfra.
De sange, hvori du skjælver,
er et gjenskins halleluja.
Men i dets smil
skal du tabe frygt og tvil,
og hvad du anede

uden evne til mer,
du på banede
stier ser.
Men hvad du ser,
er af det hele
ej værd at nævne,
ej én af millionernes dele,
dog nok for din evne
i tusene år.
Nu løfter vi dig
på den lysende vej!

Kvinden.

Hvad ser jeg?. Hvem er det?

Kor af mænd.

Hvide æoner
i den opgående sol.

Kvinden.

Millioner!
Uendeligt skuer mit øje.

Manden.

Lige uendeligt ser jeg hvide høje.

Kvinden.

Hvad er det? Hvem er det?

Kor af mænd.

Ofrene er det for jordens mægtige.
Dette kosted det hine mægtige
på tronen og for alt'ret,
sceptret og psaltret,
at ordne riget og troen.
Broen
til magt og ære
bygdes, så den kan bære,
af lig, lig, lig.
Det største samfund,
den største ære
af de største mandfald, den største svig.

Manden og kvinden.
Ofrene er det?

Kor af mænd.
Ofrene, krigenes, bålets,
det gloende stålets;
eller de, som måtte kovne
i ildovne, —
drikke kogende bly
gjennem øre og mund
og så spiddes en stund;
hænges svævende,
flåes levende,
lægges uden øjenlåg mod solens flamme,
gildes og blindes,
eller tarmene tvindes
om en drejende ramme.

Manden og kvinden.
Ofrene er det?

Kor af kvinder.
Ofrene er det, — alle de forvistes
tærende klager
i vågne nætter og blege dager, —
alle de forlistes
tro på sandheden
og liv i elendigheden.

Manden.
Rædsomt!

Kor af kvinder.
Alt det udskudte, her er det, —

Kvinden.
— her er det? —

Kor af mænd.
— resterne,
da samfundene blev ordnede
af kongerne og præsterne.

Kor af kvinder.

Se over alle høje og fjælde,
tusen ganges sekraft kan ikke tælle.

Kor af mænd.

Deres skrig, de evig gående,
mørke som nattens ånder,
er den smerte, hvori verden sig vånder;
deres skrig, de evig gående,
samvittighedens frygt,
som lader intet, intet trygt, —
jordskjælvene under alt bestående.

Manden.

Mig har de skræmt
op af forfængelig fred.

Kvinden.

Mig har de skræmt,
så jeg til alt var bered.

Manden.

Min datter!

Kvinden.

Skal de ej her være glemt?
Skal ej enhver
blive lykkelig her?

Kor af kvinder.

Her.
Men hvad I led,
er der.
Intet forlader slægten.
Hele vægten
af uret og synd
fra de ældste dage,
hele trældommens dynd
må den drage.
Alt foregående fanger
og holder fast
trods harme og anger

den enkeltes hast
mod lys og frihed.

Kor af mænd.

Selv må han rejse sig
og riste sig,
den store Slægts-Leviatan
i tidens evige ocean, —
hans hoved over
i æterens lysvover!
Dertil hjælper vi
fra det uendelige fri;
men fra den anden kyst
selvets lyst
flyder ind i hans årer
og dårer.

Kor af kvinder.

To verd'ners strømme
sig tømme, —
og dog kun én.
Ti egenkjærlighedens kamp
gjør ham stor,
som tror,
og ham klar,
som tviler var;
derfor tilsist
ved den yderste rand af sin lyst,
træt af sin dyst,
synker den
i et siste begjær:
at blive nogen kjær,
som barn af få somne
hos det fuldkomne.
Nu har den set,
at alt, alt er ét,
at dens lange løb
kun omvej var

fra det samme svøb
til samme far. — —
Der kommer større forklaring!
(Stigende lys, stærkere musik.)
Manden og kvinden.
Min gud!
Kor af kvinder.
Ej ham; hans bud,
en stråles åbenbaring.
Mænd og kvinder.
Han er nær! ...
Føl denne lysets renhed! ...
Kor af kvinder.
Han er her!
Nu alt er enhed!
Kor af alle
(under et umådeligt lys, også over forgrunden).
Lucifer er her, den evige, sande!
Herlig beskinner hans blændende pande
verden, som sitrer i saligheds gys.
Han kjender vejene, og hvor han fører,
det, som du ser, det også du hører;
lyset er tanken, og tanken er lys;
evnen og tingen går sammen i ét;
frihed og sandhed et eneste blet.
(Tæppet falder.)

FJERDE HANDLING.

Rummet fra første handlings anden del; Grans arbejdsrum.

FØRSTE MØDE.

Gran (står ved pulten til højre). Flink (træder ind med en kasse under armen, som han sætter fra sig på bordet).

Gran.

Er det dig?

Flink.

Som du ser.

(Går op og ned. Taushed.)

Gran.

Jeg har ikke set dig — siden sist her.

Flink.

Nej. — Du har ta't dig juleferier?

Gran.

Ja. — Ellers får jeg nok nu ferier for altid. Valgene går os imod.

Flink
(gående).

Jeg hører det. — Præsterne, reaktionen sejrer.

Gran.

Det vilde ikke være sket, hvis ikke hendes ulykkelige død —

(Stanser, sukker.)

Flink.

Guds dom, siger præsterne, siger kvinderne, reaktionen —

Gran.

— og almuen. De tror det virkelig.

Flink
(stanser).

Ja, tror ikke du det?

Gran
(efter et ophold).

Jeg lægger den i alle fald anderledes ud —

Flink.

— end præsterne? Naturligvis. Men at historiens fatum her var på færde, — hvem kan tvile?

Gran.

Fatum — påtog sig hendes fars skikkelse?

Flink.

Om hendes far åbenbarede sig for hende i sin dødsstund —? (Lofter skuldrene.) Ligegyldigt! Jeg tror ikke

på sligt. — Men på hendes pinte samvittighed tror jeg. — På dens angstbilleder tror jeg.

Gran.

Jeg omgikkes hende, og jeg tør indestå for, at hun ingen ond samvittighed havde. Med begejstring gik hun til sin opgave. Alle, som kjendte hende, siger det samme. Først og fremst kongen.

Flink.

Hvad døde hun så af? Af begejstring?

Gran.

Af spænding under det for stærke tryk. Opgaven var for stor. Tiden var ikke inde. (Vemodig.) — Vort forsøg skulde dø.

Flink.

Der er dommen! Det skulde dø!

Men hun ropte i sin dødsstund: »min far!« Og halvhundre mil derfra døde just han. Enten så hun ham, eller hun tænkte ham ivejen for sig.

Men hans blodige, mishandlede krøblingeskikkelse ivejen for hende på hendes forbryderske gang mod tronen, — — er det ikke et billede på den mishandlede menneskehed? Den rejser sig mod kongedømmet, når det vil sone, — just da! Dets brøde gjennem tusener af år er for stor. Fatum er ubøjeligt.

Gran.

Altså: nu er vi kvit kongedømmet?

Flink.

Nu er vi kvit det forræderske forsøg på at sone det med det moderne samfund. — Gud ske lov! I pagt med præster og reaktion sørger det atter uforstyrret for sin undergang.

Gran.

Så er jo alt vel.

Flink.

For så vidt, ja. — Men her var et stærkt republikansk parti, som nød alles agtelse, og som var i overordentlig fremgang, — — hvor er nu det?

Gran.

Jeg vidste, det var derom, du kom.

Flink.

Jeg er kommen for at kræve regnskab.

Gran.

Jeg vilde i dit sted ikke komme således — til en slagen og såret ven.

Flink.

Det republikanske parti har ofte været i nederlag; — aldrig før i foragt. Hvem har voldt det?

Gran
(som hidtil har arbejdet med en pennekniv).

Der er ingen af os, som tror, at vi fortjener foragt.

Flink.

Den, der sviger, fortjener den altid.

Gran.

Herfra og til republiken er dog et stykke vej. Også det må gåes.

Flink.

Man kan vel endelig gå det uden at svige.

Gran.

Det er min faste tro, at hvad vi gjorde, det var ret. Det kan mislykkes både første, anden og tredje gang; men det er det eneste, som skal gjøres.

Flink.

Der sa' du din dom.

Gran
(opmærksom).

Hvad mener du med det?

Flink.

Der må sørges for, at slige forsøg ikke oftere gjøres.

Gran.

Således. — — Nu begynder jeg at forstå dig.

Flink.

Det republikanske parti er sprængt. For en menneskealder er det lagt øde i foragt. Men et samfund

uden et republikansk parti er uden idealitet, uden sandhedstrang i sin politik — og i mer end den!

Derfor bærer du ansvaret.

Gran.

Du gjør mig for stor ære.

Flink.

Ingenlunde! Din anseelse, dine personlige egenskaber og forbindelser har forført dem.

Gran.

Hør nu et ord! Du overvurderede mig i dit håb til mig. Du overvurderer mig nu i din dadel. Du overvurderer virkningerne af vort fald, — du kan overhovedet ikke andet end skyde over målet. Derfor er du en fare for dine venner. Du frister dem, — i lykken deres handlekraft til overdåd, i ulykken deres mismod til fortvilelse. Din grænseløse lidenskabelighed formørker dit kloge hode. Du er ikke kaldet til at stå dommer over nogen. Ti de sandheder, som ligger rene i din sjæl, hvirvler du i striden med ind i dit raseri, og der taber du dem. Så lidt er de da længer sandheder, at de i din hånd kan begå forbrydelser.

Flink.

Å, spar din logik! Ti den, du har, har jeg lært dig! — Mit synderegister letter ikke dit, — det er hele mit svar! — Jeg står ikke her foran dig som sandheden; jeg skryder mig ikke op. Nej, just som den lidenskabelige elsker, den lidenskabelig fortørnede spør jeg dig ind i din samvittighed: Hvad har du gjort af vor fælles kjærlighed? Hvor er den hellige sag, vi sammen opelskede? Hvor er vor ære, vore venner, vor fremtid?

Gran.

Jeg har ærbødighed for din sorg. — Men kunde du ikke også ha nogen for min? Eller tror du ikke, jeg nu lider?

Flink.

Man handler ikke som du uden at være ulykkelig

ved det. — Men her er flere, og vi har regnskab at kræve. Svar mig!

Gran.

Du — du, min gamle ven, du er den, som vil ta dette på dig?

Flink.

Gud skal vide, jeg havde helst set en anden gjøre det. — Men ingen kan kræve det som jeg ... ingen har elsket dig som jeg! Mit håb til dig var for stort, siger du! Jeg vilde bare, bare, du skulde være tro! Jeg var så ofte blet skuffet; ... men i dig, i din tause vilje tænkte jeg at ha en alvorlig borgen for, at så længe du levede, holdt sagen sig ædel, stræng. Med din anseelse var den rejst, med din formue var den støttet; den behøvede ikke altfor mange martyrer! ... Du var lykken i mit liv; ved dig fik min sjæl sin kraft igjen.

Gran.

Min ven!

Flink.

Jeg, den gamle, ... du, den unge! ... Du var en hel, harmonisk natur; ... jeg, jeg trænger at støtte mig til en sådan.

Gran.

Flink, — gamle kammerat!

Flink.

Nu står du der — brudt i dig selv, — og alt i og om os har du brudt ned, hele livet har du brudt ned ... for mig i det mindste —

Gran.

Sig det ikke!

Flink.

Du har forrådt min tro til menneskene ... til mig selv; ti jeg tog jo fejl — også siste gang! Hjærtebladet i min tilværelse, — ja, nu har jeg bare igjen at kræve regnskab!

Gran.

Hvad vil du? Sig det!

Flink.

Du skal stå for mit åsyn med våben i hånd, — du skal dø!

(Stilhed.)

Gran
(uden egentlig at bli overrasket).

Derved gjør du dig selv mest ulykkelig, gamle ven.

Flink.

Du tror, du skal skyde sikrere?

(Går hen til kassen.)

Gran.

Derpå tænkte jeg ikke. Men på dit liv bagefter. — Jeg kjender dig.

Flink
(åbner).

Spar din omsorg! Mit liv bagefter blir ikke langt. — Du har sørget for, at i den nærmeste menneskealder har jeg intet at leve for, og til den næste når jeg ikke. Derfor skal forbi være forbi.

(Tar pistolerne op.)

Gran.

Vil du her —?

Flink.

Hvorfor ikke? Her er vi ene. —

Gran.

Kongen sover i næste rum.

(Peger på døren ved pulten.)

Flink
(ser op).

Er kongen her?

Gran.

Han kom inat.

Flink.

Nå, det vil vække ham; men han skal så vækkes alligevel.

Gran.

Det vilde være forfærdeligt! Nej!

Flink.

Så? — For ham har du forrådt mig. Du gjorde det i samme stund, du atter kom sammen med ham. Han har trolddomsmagt over dig. — Lad ham få høre og se, hvad han har gjort! Her!

(Byder pistolerne.)

Gran.

Vent! Det, du der sa', bringer mig til at tvile. Det syvende og siste er altså hævn?

Flink.

Hævn?

Gran.

Ja, misforstå mig ikke. Jeg søger ikke udflugter. Kunde jeg selv vælge, — nu, så valgte jeg intet hellere end døden! Det ved også kongen. Men jeg spør, fordi alt, som sker, helst bør ha en fornuftig årsag. Mod en hævnfølelse, så ilde grundet, stiller jeg mig ikke op.

Flink
(som har lagt pistolerne på bordet).

Jeg hader den mand, som har forført dig, det er sandt.

Da jeg nævnte grunden, hvorfor jeg påtog mig at kræve regnskab, glemte jeg kanske denne. Jeg hader ham.

Men ét er dommens fuldbyrder; et andet er dommen selv. Og dømt er du, fordi du har forrådt vor sag, — fordi du siger, det er rigtigt at gjøre det. Enhver kommende skal vide, hvad sådant koster. Livet koster det.

Gran.

Vel!

Flink.

Pistolerne er ladd. Jeg har selv gjort det. Jeg tænker, du endnu har lidt tillid til min ærlighed.

Gran
(med smil).

Det har jeg.

Flink.

Én har kugle, én ikke. — Vælg!

Gran.

Hvad for noget? — Sæt, at jeg —?

Flink.

Frygt ikke! Gudsdommen — én gang til! Du træffer ikke den skarpladde. — Vi står bryst mod bryst.

Gran.

Du besørger dom, udfordring, våbenvalg, kampmåde —

Flink.

Er du utilfreds med det?

Gran.

Ingenlunde! Alt så såre velkomment! Uden sekundanter. Vel! Men stedet? —

Flink.

Stedet? Her!

Gran.

Forfærdeligt!

Flink.

Hvorfor det? —

(Holder begge pistoler frem.)

(En dør til venstre er sagte åbnet; den stumme pige står der, ser, hvad som foregår, og styrter med et underligt tilløb til skrig frem foran Gran, dækkende ham, omfavnende ham, kjærtegnende ham, med alle mærker på den største rædsel.)

Gran
(bøjer sig tilsist ned og kysser hende).

Du har ret! Hvorfor dø for teoriernes gråt i gråt, når jeg kan omfavne livet som nu her? — Den, som er elsket, har dog noget. Jeg vil ikke dø!

Flink.

Hvis du ikke var elsket, min ven, skulde du få leve. — Der vil rejse sig et skrig i landet fra konge-

borgen til hytten, når du er skudt ned. Men just derfor! Jo større skrig, jo større stilhed bagefter. Og i denne stilhed nævner det store hvorfor sig. — Folkene vil ikke længer sviges.

Gran.

Forfærdeligt! Jeg vil ikke!

(Løfter den stumme op til sig som et barn.)

Flink

(nær til ham).

Det er ikke teorier, du står foran, — se på mig!

Gran.

Gamle! — Må det være?

Flink.

Det må være. Jeg har ikke andet igjen.

Gran.

Men ikke her.

Flink.

Siden det ikke kan være her, — så kom ud i parken! (Pakker pistolerne ind.) Du skylder mig det.

Gran

(til pigen).

Du får gå, min ven!

Flink

(med kassen under armen).

Nej, lad hende være her; men følg du!

(Alle mod døren; der vil pigen ikke slippe; der står en kamp, indtil Gran efter afsked med hende får hende, halvt med befaling, halvt med bøn, overtalt til at bli; døren lukkes efter de to mænd. Hun kaster sig mod den; men den er stængt udenfra. Da ruller hun sig på gulvet. Hun springer op igjen, synes at tænke sig om, styrter ind af døren til højre, kommer straks efter ud, dragende kongen efter sig. Han er kun halvt og skjødesløst påklædt.)

ANDET MØDE.

Kongen. Pigen.

Kongen.

Hvad er det? — (Et skud høres.) Hvad er det?

(Hun drager ham mod hoveddøren. Han prøver; men får ikke op. Hun springer til et vindu, kongen går efter. Men da åbnes hoveddøren udenfra. Falbe træder ind med forstyrret åsyn.)

Kongen.

Hvad er det, Falbe?

(Pigen løber ud.)

Falbe.

Hs. ekscellence indenrigsministeren —

Kongen.

Hvad han?

Falbe.

— er dræbt —!

Kongen.

Indenrigsministeren? — Gran?

Falbe.

Ja!

Kongen.

Gran dræbt? Hvad er det, du siger?

Falbe.

— at han er dræbt!

Kongen.

Gran? — Umuligt? — Hvor? Hvorledes? — Jeg hørte ham jo tale? ... Nu ... her? — —

Falbe.

Dræbt af ham — den grå — den hvide, ham — republikaneren —

Kongen.

Af Flink? Jeg hørte også hans stemme —

Falbe.

— i parken! Jeg så det selv!

Kongen.

Så du det selv! Usling!

(Løber ud.)

Falbe.

Hvem kan gå mod en rasende —?

(Efter.)

(Dørene står åbne. En mand sees springe. „Hvor?" — Et par efter. Derpå en ældre kvinde forbi: „Herre Jesus!" Flere forbi: „Gud, å gud!" — „I parken, siger du?" — Udenfor høres: „Doktoren!" „Hent doktoren!" Man hører døre åbnes og slåes i, trav i trapper og gange og rop fra forskjellige steder og i forskjellig afstand: „I parken?" — „Hvem har gjort det?" — „Han, som går mod fossen." — „Efter ham!" — „Efter ham!" — Flere: „Efter ham!" Mange forbi. Udenfor: „Hent en bærebør fra fabrikken!" — — Imidlertid kommer kongen ind.)

Kongen

(ene; forstyrret; siger intet ord. Endelig frem).

— — — Hvilket lykkeligt smil han havde! — Ganske som hun. — — Ja, det må være lykke! (Dækker sit ansigt.) Også han døde for mig! Mine to eneste — (Dækker sit åsyn.) Så det koster det at elske mig? — — — Straks! Straks! — — Ja, straks! Naturligvis! Naturligvis!

(Der høres gang af mange folk. „Denne vej!" — „Til det blå kammer!" Kvinder, barn strømmer frem i gangen, kommer ind, forbi til døren oppe ved venstre og ind der, og midt iblandt dem bæres Gran på en båre. En ældre kvinde går først, gråtende; de fleste gråter. „Hvorfor skulde han dø?" høres der. Den stumme pige ved liget. Almindelig jammer. Der høres: „Han var så god!" „Hvad havde han dog gjort?" „Han var det beste menneske i verden!")

Kongen.

»Han var det beste menneske i verden!« Ja. — — — Og han døde for min skyld! Det er ros over mit liv, det, — den største! — Er I nu sammen? Eller hvorledes? — — — Giv mig et tegn! — Eller er det for meget?

(De fleste kommer ud igjen og går hulkende forbi, og der høres ord som: „Han ligger så vakkert og stilt." „Det er, som jeg ikke kan få mig selv til at tro det!" — Men da de får øje på kongen, tier de, gjør også de følgende opmærksom, og alle går ud, så stilt de kan.)

(Da de siste har passeret, høres fogdens røst: „Er det her, han ligger?" Der svares: „Nej, oppe i det blå kammer; — derhen!" — Generalens røst: „Og gjærningsmanden er undsluppen?" — „De søger efter ham i fossen." — Generalen: „I fossen? Har han hoppet i fossen?" — Præstens røst: „Græsseligt!")

TREDJE MØDE.

Generalen, grosserer Bang, fogden, præsten, alle vinterklædte, sees i gangen og kommer ind mod det blå kammer. Generalen stanser ved at se kongen, som står ved pulten med ryggen til dem. Han stanser de andre, hvisker.

Generalen.

Kjære, er det ikke hs. maj.?

Alle.

Kongen?

Fogden.

Skulde kongen være kommen? — Det må være inat?

Grossereren.

Lad mig se; — jeg kjender ham personlig.

Generalen
(holder ham tilbage).

Ganske vist er det kongen?

Fogden.

Virkelig?

Grossereren.

På den rørelse kjender jeg ham! — Det er han.

Generalen.

Stille! Lad os gå sagte ud igjen.
(Begynder; når gangen.)

Fogden
(ligeså).

Han er i sorg. Naturligvis.
(De går sammen i gangen.)

Grossereren
(efter).

Først hint slag, så dette —

Præsten
(kommende, sagte).

Guds dom!

Kongen
(farende op).

Hvem? Hvad? (Kommer.) Hvem sa' det?

Alle
(stanser, tar hattene af og bøjer sig).

Kongen.

Herind! — (De kommer skyndsomt.) Hvem sa' »guds dom« ?

Generalen.

Undskyld, D. maj.; men vi gik just vor morgentur; — jeg er på julebesøg her hos min ven, grosserer Bang, som har en fabrik her, en filial, — og så traf vi fogden og præsten og slog følge, — slog følge, da et skud faldt, — her. Et skud. Vi tænkte ikke videre ved det. Men da vi kom nærmere, så vi folk løbe og hørte rop og jammer. Jammer, ja. Vi stansede naturligvis — vi gik nærmere! Naturligvis gik vi nærmere. — Da fortaltes, at hs. eksc. indenrigsministeren —

Kongen.

Hvad skal jeg med al den snak! (Generalen bukker.) Hvem sa': »guds dom!« —?

(Stilhed.)

Kongen.

Men så svar!

Fogden.

Hr. pastoren ... tror jeg ...

Kongen.

Og det har du ikke mod til selv at sige mig?

Generalen.

Hs. ærværdighed er måske ikke vant til at stå foran en kongelig person.

Præsten.

Det er første gang ... at jeg har den ære at tale med D. maj. ... jeg havde ikke straks fatning til —

Kongen.

Men til slige store ord har du straks fatning? — Hvad mener du med det: — »guds dom« ? — — Jeg spør: hvad mener du med det? — —

Præsten.

Jeg ved sandelig ikke selv ... Det kom således —

Kongen.

Nu lyver du! — Der blev sagt: »først hint slag, så dette!« Og derpå: »guds dom!«

Fogden.

Således var det, D. maj.

Kongen.

Først hint slag? Dermed mentes min trolovedes død. Ikke sandt?

Grossereren. Præsten.

Jo, D. maj.

Kongen.

Og med dette slag — min ven, min kjære ven! (Rørt.) Hvorfor dømte gud disse to til døden?

(Stilhed.)

Generalen.

Er det ikke meget ubelejligt, at vi just nu skulde ufrivillig komme til at forstyrre D. maj, hvis sind, naturligvis, må være så dybt rystet ...

Kongen
(afbrydende).

Jeg spør: hvorfor dømte gud disse to til døden? — Er du præst, så vedstå dine tanker!

Præsten.

Ja, D. maj., jeg tænkte ... jeg mente, at gud på en forunderlig måde ... havde stanset D. maj. —

Generalen.

— havde ønsket at stanse — mener De vel? —

Præsten.

— på den vej, mange kaldte så uheldig ... vil jeg sige, så skjæbnesvanger for folket, for kirken ... stanset D. maj. —

Generalen
(sagte).

— ønsket at stanse —

Præsten.

— ved at ta fra D. maj. de to, som ... de to, som ... først hende, som —

Kongen.

Hende, som —?

Præsten.

— som var —

Kongen.

— som var —? En skjøge, der vilde på tronen?

Præsten.

Dette er Deres ord og ikke mine.

(Tørrer sig.)

Kongen.

Vedstå, de også er dine!

Præsten.

Jeg vedstår, at jeg har hørt, ... at man har sagt —

Kongen.

Bed gud, at du en eneste gang må stå så ren som hun i sin daglige tanke! (Brister i gråd. Heftig.) Hvor længe har du været præst?

Præsten.

I femten år.

Kongen.

Du var altså præst, den gang jeg førte et uværdigt liv? Hvorfor talte du ikke den gang til mig?

Præsten.

Allernådigste konge, —

Kongen.

Alene gud er den allernådigste Konge! Ingen gudsbespottelse her!

Præsten.

Det er ikke mit kald at —

Generalen.

Hr. pastoren er ikke hofpræst; han er præst her i bygden —

Fogden.

— nærmest for fabrikfolk.

Kongen.

Og da er det ikke dit kald at sige mig sandheden?

Men at overfalde mine kjære døde med guds domme og med nedrige løgne — det er dog dit kald?

Fogden.

Jeg havde den ære kun at kjende én af de — afdøde. Kongen hædrede ham med sit venskab, — den største ære, en undersåt kan nå. Jeg må vidne, at ædlere hjærte, højere sind, tausere troskab kan sjælden findes.

Generalen.

Må også jeg få nytte den lejlighed, tilfældet — jeg tør sige så ubeskedent — har gi't mig til at trænge ind i min fyrstes sorg, — for hvilken det hele folk, men da især de, der ifølge sin høje stilling er kaldte til at være tronens og fyrstens støtter, har en så dyb ærbødighed — må jeg nytte denne lejlighed — jeg tør sige på tuseners og atter tuseners vegne! — til at tolke den deltagelse, den uskrømtede smerte, som vil udbrede sig med selve budskabet om dette ny store tab, som har rystet D. maj.'s hjærte, og som pány vil vække så megen forfærdelse i landet og gjøre det nødvendigt med den yderste strænghed at gå frem mod partier, for hvilke intet er helligt, ikke kongens nærhed, ikke landets højeste æreshværv, ikke det private hus's ukrænkelighed, — partier, hvis blotte tilværelse er oprør, og som ikke længer bør tåles; men — som tronens og samfundets fiender — bør forfølges, så længe til ...

Kongen.

Du glemmer deltagelsen, min beste?

Generalen.

Deltagelsen?

Kongen.

Ikke for republikanerne, — men for mig!

Generalen.

Just deltagelsen for D. maj., som det hele folk vil føle, den tvinger mig til trods alt at påkalde retfærdighedens mellemkomst netop nu! Forskrækkelsen —

Kongen.

— må bruges? —

Generalen.

Ja! Kan der tænkes et dyrebarere bevis på den omsorg, folket nærer for sin souveræn, end at det, dybt grebet af angst, i denne højtidelige stund roper: Ned med tronens fiender!

Kongen
(bortvendt).

Nej, til denne løgn har jeg ikke nerver og muskler! —

Fogden.

Jeg må ganske slutte mig til generalen. Den kjærlighedens, taknemlighedens, højagtelsens følelse, —

Generalen.

— den hengivenhedens arv, som fra D. maj.'s højsalige forfædre —

Kongen.

Præst, hvad vil det sige, at mine forfædre er højsalige?

Præsten
(efter en betænkning).

Det er en ærværdig talemåde, D. maj.

Kongen.

En ærværdig løgn, vil du sige.

(Stilhed.)

(Den stumme pige kommer styrtende fra kamret til venstre og frem foran kongen, hvis knæ hun omfatter med den mest fortvilede sorg.)

Kongen.

Der kommer sandheden! — Og du kommer til mig. Ti du ved, at vi to kan sørge sammen. — — Men jeg gråter ikke som du. Ti jeg ved, han gik længe med denne hemmelige længsel; han er altså nu lykkelig. — Derfor må du ikke gråte så tungt. — — Du må da ville, hvad han vilde? — Å, for en sorg i det ansigt!

(Han storhulker.)

Generalen

(gjør tegn til de andre, at de skal drage sig tilbage i stilhed, og uden at vende sig. Dette gjør de, længer og længer. Da ser kongen op).

Af ærbødighed for kongens sorg vil vi —

Kongen.

Stille!

Med hånden på dette hode, som hvilte fordringsløst og hengivent mod hans hjærte, vil jeg sige dere noget til minde om min ven. (Pigen lægger sig ind til ham i sorg. De andre kommer ærbødig nærmere. Venter.) Gran var landets rigeste mand. Hvorfor havde han ingen frygt for folket? — Hvorfor turde han tro, det gik best, når det styrte sig selv?

Grossereren.

Hr. Gran var med alle sine store egenskaber en fantast.

Kongen.

Han havde ikke arvet hele sin umådelige formue. En stor del havde han samlet selv.

Grossereren.

Som forretningsmand var hr. Gran hævet over al ros.

Kongen.

Og dog en fantast? Dette er en bestemt modsigelse. — Du kaldte mig engang nøglen for din kasse.

Grossereren.

Jeg tillod mig i underdanighed den spøg, — som dog var alvor, fuldt alvor!

Kongen.

Hvorfor ventede han, den døde, sikkerhed for sin kasse nedenfra, ved i tide at gjøre ret, — og ikke ovenfra?

Fordi han forstod sin tid. Egenkjærligheden hindrede ham ikke i det. — Dette er min ligtale. — — Rejs dig! — — Forstod du, hvad jeg sa'? — Gråt ikke så!

(Hun trykker sig ind til ham, hulkende.)

Præsten.

Han var en overmåde stor mand! Når D. maj. siger det, så fatter jeg det. Men vær forvisset om, D. maj., at om vi ikke har den lykke at se så langt, så fordomsfrit, — om vi er indskrænkede i vort syn, — vi er ikke D. maj. mindre tro for det! Ikke mindre hengivne! Det blir en undersåtlig pligt nu at sige det, da D. maj. i sit mismod synes at glemme det, — synes at glemme, at også vi venter alt af D. maj.s nåde, visdom og retfærdighed.

(Sveder.)

Kongen.

Besynderligt! — Han, som døde, sa' mig aldrig noget sådant.

(Stilhed.)

Han havde den største forretning i landet. Da jeg kom og bad ham forlade den, gjorde han det straks. — Og tilsist døde han for mig. Sådan var han.

Gå du, min ven, ind til ham! Du er troskabens eget stumme billede, du.

Skjønt jeg ikke fortjener en sådan vagt, ... for de afdødes skyld får jeg den nok, når nu også jeg ... (Stanser.) Ja, gå nu derind! Jeg kommer? Hører du, — jeg kommer! — Så! (Siger efter hende, hver gang hun på vejen vender sig.) Straks! — Så! — Bare om en liden stund! Gå nu!

Grossereren.

Undskyld, D. maj.; men her er forfærdelig hedt, og dette tryk for hjærtet, som jeg plages af, gjør mig bange. — Skulde ikke D. maj. tillade, at jeg drog mig tilbage?

Fogden.

— En bøn, som også jeg i underdanighed tør fremsætte. D. maj. synes at være stærkt oprørt, og jeg tænker, vi alle nødig ved vor nærværelse — om også ufrivillig — vil øge en sindslidelse, så naturlig for

D. maj.'s ædle hjærte og store følelse af taknemlighed mod en ven, som —

Kongen
(afbrydende).

Hys—s —s —s—s! Lidt respekt for den sandhed, som følger døden! Forstå mig rigtig: — jeg mener om ingen af dere, at I vil lyve. Men luften omkring kongen er inficeret. — Og det var herom — et par ord. Jeg har kort tid. Men et testamente —

Præsten.

— testamente?

Kongen.

Hverken det ny eller gamle! — Hils det, som her i landet kalder sig kristendom, — hils det fra mig! — Jeg har tænkt meget på kristenfolket i den siste tid.

Præsten.

Det glæder mig!

Kongen
(stanser).

Den tone skjærer mig! — Hils det, der kalder sig kristendom her i landet fra mig — — nej, stræk ikke sådan hals og krum ikke sådan ryg, som om verdens visdom nu kom! (For sig.) Kan det også nytte at sige noget alvorligt? — — (Højt.) I er jo kristne?

Generalen.

Gud bevar's —! Troen er overmåde nyttig —

Kongen.

— for disciplinen. (Til fogden.) Men du?

Fogden.

Jeg er af mine salige forældre —

Kongen.

Så også de er salige? — Nu, hvad de?

Fogden.

De opdrog mig strængt til at frygte gud, ære kongen —

Kongen.

— og elske broderskabet. — Du est et statsindivid, foged. Et sådant er kristen nutildags. Men du?

(Til Bang.)

Grossereren.

Jeg har i den senere tid så lidet kunnet gå i kirke for hostens skyld. Og i den usunde luft —

Kongen.

— sovner du. — Men kristen er du?

Grossereren.

Forstår sig.

Kongen.

Og du er det naturligvis?

Præsten.

Ved Jesu nåde håber jeg det.

Kongen

(knipsende med fingrene).

Det er formelen, gutter! Sådan skal der svares! — Altså, I er et samfund af kristne, — og det er ikke min skyld, om et sådant ikke opta'r alvorlig, hvad der rører kristendommen. Hils den da fra mig, at den bør ha et øje med kongedømmet.

Præsten.

Med sådant befatter kristendommen sig ikke. Den undersøger det indre menneske! —

Kongen.

Den tone! — Jeg ved det, — den undersøger ikke luften, som patienten lever i, men lungerne! Fortræffeligt! — Alligevel, — kristendommen bør ha et øje på kongedømmet! Bør plukke løgnen af det! Bør ikke følge det til kroning i kirke, som en abe følger en påfugl! Jeg ved, hvad jeg følte i den situation. Jeg havde holdt prøve på den dagen i forvejen — ho, ho! — Spør kristendommen i landet, om det ikke kan være på tide at ta sig af kongedømmet? Den burde neppe — så synes mig! — længer la' kongedømmet

være den store forførende skjøge, — hun, som opdrager alle borgeres tanker på krig, — hvilket er meget imod kristendommens bud! — og på kasteforskjel, på luksus, på skinvæsen og forfængelighed. Kongedømmet er jo dog nu så stor en løgn, at det tvinger selv de retskafneste til at nærme sig det i løgn.

Fogden.

Men dette forstår jeg ikke, D. maj.

Kongen.

Ikke det! — Du er selv en retskaffen, en bra mand, foged.

Fogden.

Jeg ved ikke, om det atter behager D. maj. at spøge?

Kongen.

Det er mit ramme alvor, at du er en overmåde retskaffen mand.

Fogden.

Det gjør mig usigelig godt at høre de ord af D. maj.

Kongen.

Har du nogen orden?

Fogden.

D. maj.'s regjering har endnu ikke værdiges at kaste sine øjne på mig.

Kongen.

Det vil oprettes. Vær viss på det!

Generalen.

At ha dette af hs. maj.'s egen mund er det samme som udnævnelse. — Jeg er virkelig lykkelig ved at være den første, som kan gratulere!

Grossereren.

I lige måde!

Præsten.

Må også jeg få lov! Jeg har havt den ære at

virke i fogdens nærhed i mange år; jeg ved, hvor fortjent en sådan udmærkelse er.

Fogden.

Dybt rørt må jeg da få lov til at nedlægge min tak for D. maj.'s fødder. Udmærkelsen skal ikke ha rammet en uværdig! Man tilstår ikke gjærne sådant; men jeg er en oprigtig mand, som vedkjender mig, at et af mit livs højeste mål har det været en gang at bli delagtiggjort —

Kongen.

— i denne løgn. — Just sådant mente jeg. Så længe selv retskafne mænds tanker lever i slig saus, har kristendommen ingen levende gjærning i landet.

Hvad ordenen angår, får du den bestemt af min eftermand.

Altså: kristendommen må i kast med kongedømmet! Og kan den ikke få løgnen af det uden at dræbe det, så dræb det!

Generalen.

Deres majestæt!

Kongen
(rask til ham).

Det samme gjælder den stående armé, kongedømmets skabning. Jeg tror ikke, en sådan indretning med alle dens fristelser for magten, med alle dens uundgåelige laster og vaner, blev tålt, hvis kristendommen var levende. Væk med den!

Præsten.

Men D. maj.!

Kongen
(rask mod ham).

Det samme gjælder statskirken — også kongedømmets skabning! Var her stærk kristendom i landet, så røg denne salighedsforretning i skyerne som en ond lugt. Væk!

Fogden
(bebrejdende).

Konge!

Kongen
(rask mod ham).

Det samme gjælder den kunstige ulighed, du præker med rendende tårer! Jeg hørte dig her en gang. — Hin kasteforskjel støttes af kongedømmet.

Grossereren.

Men lighed? — Det er en umulighed?

Kongen.

Gjør du først den mulig, som kan bli det, så tier selv socialisterne om resten!

Jeg siger dere: kristendommen har lagt idealerne ned. Kristendommen lever på dogmer og formler istedetfor på idealer.

Præsten.

Dens idealer fører bort herfra til himlen —!

Kongen.

— Ikke i ballon, selv om den er klinet ihop af alle bibelens blad! Kristendommens idealer bærer til himlen, når de først er virkeliggjorte her. Aldeles ikke før.

Præsten.

Tør jeg sige det? Kristendommens ideal er et fromt levnet.

Kongen.

Ja. Men orker kristendommen ikke mere, eller vil den aldrig mere end skabe nogle ensomme troende?

Præsten.

Der står skrevet: få er de udvalgte.

Kongen.

Altså, den har på forhånd opgi't det?

Fogden.

Jeg tror, pastoren har ret, at kristendommen aldrig har befattet sig med sådant, som D. maj. her kræver af den.

Kongen.

Men kunde den ikke komme til at gjøre det, mener jeg?

Præsten.

Den vilde derved tabe sine inderlige mål. Kristenfolkets mønster er den første menighed.

Kongen

(vender sig fra ham).

Ja, tag for mig mønstret, hvor I vil, bare det blir til noget!

Generalen.

Jeg må sige, at jeg beundrer det skarpblik, hvormed D. maj. kan trænge ind, selv i de dybsindigste emner.

Grossereren.

Ja, jeg har aldrig hørt magen! Jeg er ikke akademisk dannet, så jeg forstår det ikke rigtig.

Kongen.

Og jeg, som tænkte, at i kristenfolket fik jeg engang mine forbundsfæller, mine efterfølgere! Man vil jo så nødig slippe alle håb!

Jeg tænkte, kristenfolket vilde engang storme de store løgnbeholdere i det moderne, såkaldte kristelige samfund, — storme dem, indtage dem! Og da begynde med kongedømmet, fordi dertil hører mest mod, fordi dettes løgne går dybest og længst. Jeg tænkte, kristendommen engang vilde prøve på at bli samfundets salt.

Hils den ikke fra mig! Jeg har intet sagt, og jeg vil den intet.

Jeg er, hvad man kalder en forrådt mand ... forrådt af livets idealeste magter. —

Ja, — så er jeg færdig da!

Generalen.

Men hvad mener D. maj.? Forrådt — af hvem? Hvor er forræderne? Sandelig —!

Kongen.

Puss, tag dem! — Egentlig er det bare jeg, som har været dum.

Grossereren.

D. maj., som nylig var så oppe —?

Kongen.

Lad ikke det forundre dig, min beste! Jeg er en blanding af begejstring og blaserthed; — skud af udlevede slægter kommer ikke højere, du. Konger duer de nu slet ikke til. Og reformatorer —?! Ha, ha!

Ja, tak for, at I hørte så tålmodig på mig! Det hele havde ingen hensigt — uden østersens, at gabe, før den dør. — Farvel!

Generalen.

Men jeg kan ikke bringe det over mit hjærte at forlade kongen i en så mismodig stemning.

Kongen
(stanser).

Det må du endelig forsøge, min tapre ven! — Ikke så sturen, foged! — Tænk, når engang alvorlige mænd blir ligeså skamfulde over, at der er slige løgne til, som du nu er over ikke at få del i dem! — Da kunde kanske jeg også være konge! Nu har jeg ikke nerver og muskler stærke nok ...

Jeg forekommer mig selv, som var jeg trængt ud til denne strimmel gulv, jeg går på. Slig endte min reformation!

Fogden.

Det være mig tilladt at sige, at mine iagttagelser her, tildels af smertelig art, samler sig i det hovedindtryk, at D. maj. er overanstrængt.

Kongen.

Gal, mener du?

Fogden.

Gud bevare mig for at bruge sådanne ord om min souveræn!

Kongen.

Altid i stilen! Nu, — at dømme efter, at alle de andre tror sig kloge, må jeg utvilsomt være den gale. Det er et gammelt regnestykke. — Og sandelig: er det ikke, når alt kommer til alt, galskab at ta sig nogle småting så nær? Nogle udlevede, stakkars former, som ingen verdens ting bety'r; nogle ærværdige, uskadelige fordomme, nogle tossede selskabelige sædvaner og andet sligt pusleri? —

Generalen.

Aldeles således!

Fogden
(samtidig).

Fuldkommen rigtigt!

Grossereren
(samtidig).

Ganske talt ud af mit hjærte.

Præsten
(samtidig).

Netop, hvad jeg den hele tid har tænkt!

Kongen.

Hvortil så måske kommer nogle overspændte idéer, kanske endog farlige — som den om kristendommen.

Præsten
(ivrig og inderlig).

D. maj. tar fejl af kristendommens opgaver.

Fogden
(ligeså).

Kristendommen er en rent privat sag, D. maj.

Generalen
(ligeså).

D. maj. forlanger altfor meget af den. En trøst for døende —!

Kongen.

Og vigtig for disciplinen.

Generalen
(smilende).

Gud bevar's!

Grossereren
(fortrolig).

Kristendommen er ikke længer så alvorlig nutildags uden for enkelte —

(Skotter til præsten.)

Kongen.

Efter denne kontraprøve på mit regnestykke siger jeg som så: i et så flakt samfund, hvori der ingen synderlig forskjel er på løgn og sandhed, såsom det meste er formler uden dybere mening, — og hvori idealer holdes for overspændt, farligt tøj — — er det ikke meget morsomt at leve.

Generalen.

Å, hvad, D. maj.? — Det går, he, he, he! —

Kongen.

Tror du? — Ja, hvis man kunde slås med det! — Men dertil måtte vi være flere, — og bedre rustet, end jeg er.

Generalen.

End D. maj.? D. maj. er den højeste begavelse i D. maj.s riger og land.

Alle.

Ja!

Generalen.

Ja, undskyld, — det kom uvilkårlig.

Fogden.

Der går en tone gjennem D. maj.'s tale, som om D. maj. tænkte på —

(Stanser.)

Kongen.

At rejse bort? — Ja.

Alle.

Rejse bort?

Generalen.

Altså nedlægge regjeringen? For guds skyld!

Grossereren
(ligeså forskrækket).

Overlade os alle til prinsen, pietisten —!

Præsten
(uvilkårlig glad).

— og til hans mor?

Kongen.

Du blev glad, præst! — — Det skal også bli et syn at se hende og sønnen danse foran, og alle de kjoleklædte bagefter! Hurra!

Generalen.

He, he, he, ha, ha, ha!

Grossereren
(samtidig).

Hå — hå — hå! — Jeg får sådan hoste, når jeg ler.

Kongen
(alvorlig).

Det var ikke min agt at vække latter i dødens hus. Det hyler jo gjennem de åbne døre og gange!

Fogden.

Med al respekt for kirken, — hertil — et tronskifte i pietistisk ånd — vil det store flertal dog ikke, det skal komme. Truer D. maj. med tronfrasigelse, falder vi alle tilfode.

Generalen
(med kraft).

Et tronskifte nu vilde almindelig holdes for en folkeulykke. Derfor tør jeg indestå med mit hode!

Grossereren
(ligeså).

Jeg også!

Kongen.

Højtærede! I får ta følgerne af eders egne handlinger!

Fogden
(fortvilet).

Men disse? Hvem har tænkt sig disse?!

Generalen. Grossereren.

Ingen, D. maj.!

Kongen.

Så meget værre. — Hvad by'r I mig? At stige op — for at holde en anden nede! Er dette opgave for en mand? Jammer!

Fogden
(bekymret).

Vi by'r mere! D. maj. er i en skjæbnesvanger misforståelse! Hele D. maj.'s misstemning kommer af, at De tror Dem forladt af Deres folk, fordi valgene går D. maj.'s planer imod. Intet mindre! Folket frygter omvæltninger; men sin konge elsker det!

Grossereren.

Sin konge elsker det!

Kongen.

Du hvide due, som tillidsfuldt dalte på min hånd, — du fik prøve kjærligheden!

Fogden.

Personer omkring kongen kan mishage; systemer kan skifte; men kjærligheden til kongen består!

De andre
(samtidig).

Består!

Kongen.

Hold dog op!

Generalen
(varmt).

D. maj. kan befale os alt! Men at tie med ytringen af et frit folks frit budne hyldning af hengivenhed, af troskab, af arvet fyrstekjærlighed, det kan De ikke befale os!

Fogden
(bevæget).

Der er ingen, som ikke vil ofre sit liv for D. maj.

Grossereren. Generalen. Præsten.

Ingen!

Generalen.

Prøv os!

(De andre stiller sig frem.)

Kongen.

Top! — Fra igår af har jeg denne lille ting hos mig.

(Tar en revolver frem. Alle forfærdes.)

Præsten.

Gud i himlen!

Kongen.

Vil du dø for mig, du? (Rækker revolveren til præsten.) Så skal jeg la' være.

Præsten.

Jeg? Hvad mener D. maj.? Dette vilde være en stor synd!

Kongen.

I har jo kjærlighed til mig?

Alle
(fortvilede).

Ja, D. maj.!

Kongen.

Kjærligheden tror! Så tro, når jeg siger: er der en eneste mand, som uden betænkning går i døden for sin konge, nu, her, straks, — så er dette for mig bud om liv og gjærning.

Fogden
(hvisker forfærdet).

Han er vanvittig!

Generalen
(ligeså).

Ja!

Kongen.

Jeg hører det! — Men I elsker jo kongen, selv om han er vanvittig?

Alle
(bevægede).

Ja, D. maj.!

Kongen.

Majestæt, majestæt! Bare én er majestæt, — mindst en vanvittig! — Men er jeg blet vanvittig af løgnen omkring mig, så var det dog sælebod at gjøre det godt igjen. Indfri ordet, at I vil dø for mig! Jeg blir frisk af det! — Du, general?

Generalen.

Dyrebareste konge! Dette vilde, som hr. pastoren så træffende udtrykte det, være en overmåde stor synd.

Kongen.

Du har ladet en stor lejlighed gå fra dig til at vise heltemod. — Du burde ha skjønnet, at jeg bare holdt generalprøve. — Farvel!

(Går til venstre, ind i det blå kammer.)

Generalen.

Aldeles vanvittig!

Alle de andre.

Aldeles!

Fogden.

Så store evner! — Hvad kunde der ikke være blet af ham!

Grossereren.

Å, for skade!

Præsten.

Jeg er blet så forskrækket.

Grossereren.

Jeg også.

(Et meget stærkt skud falder.)

Præsten.

Atter et skud?

(Et hvinende skrig af en kvinde høres indefra det blå rum.)

Fogden.

Hvad mon det var?

Grossereren.

Jeg tør ikke tænke det!

Præsten.

Ikke jeg heller!

(Ud fra det blå kammer styrter en ældre kvinde: „Hjælp! — Hjælp! — Kongen! —" Hun farer afsted over gangen, nedover trapperne: „Hjælp! -- Kongen! Kongen!" — Generalen skynder sig ind. Ligeså fogden.

Der svares langt nedefra og højt oppefra: „Kongen?" „Var det kongen?" Straks også udenfra. Larm i trapper og gange, og spørsmål og kommando.

Herunder kommer den stumme pige med opstrakte hænder ud fra det blå kammer, tumler, som ved hun ikke hvorhen; — derpå også hun over gangen nedover trapperne. Larmen kommer bestandig nærmere; fra begge sider sees folk løbe til, idet tæppet falder. Musik.)

EFTERSPIL.

Over en natsort grund sees en lysende skikkelse svæve fra venstre mod højre, lavt stigende; noget efter en lignende på samme bane. Derefter under bevæget musik sees et stærkere lysende væsen svæve ovenfra, fra venstre, som vilde det efter; men stanses af de tre genier.*) Den indhentede knæler og be'r; de tre svarer:

De tre genier.

Ikke færdig,
ikke værdig. —
Vent!

(Fra venstre høres:)

Kor.

Sandhedsvejen, —
fremad, fremad!

*) Se første mellemspil.

Enkelt stemme.
Martyrvejen?

Koret.
Ja, den er det!

Enkelt stemme.
Uden ende?

Koret.
Ja, du drog dig
troløst fra den,
derfor tusen
ganger tyngre,
derfor tusen
længder længre.

(Nedenfra og fjærnt høres:)

En røst.
Søn, min søn!

(Der går et suk gjennem natten; men svinder uden svar.)

Enkelt stemme
(til højre).
Det, jeg står på,
synker, — synker!

Koret.
Til en høj're
sandhed hæv dig!

Enkelt stemme.
Hjælp! Send hjælp mig!

Koret.
Er der altid,
når du ønsker! —
Se dig om og
sku den skare,

